

MELITA

Josip Eugen Tomić

Melita

PRVI DIO

I.

Na prostranoj terasi pred grofovskim gradom Delidvorom u Zagorju sjedile su jednoga ljetnoga predvečerja grofica vlastelinka i njezina kći Melita. Dan bijaše vedar i topao - bilo je polovinom kolovoza - a toplina se osjećala još i sada kada se je sunce već nagibalo k zapadnim planinama da iza njih utone. Samo od Ivančice strujalo je lako povjetarce i rashlađivalo nenasnosnu temperaturu.

Grofica koja je prije dvije godine болоvala od reume, bojala se i toga nestašnoga lahorica pa je brižno omatala oko ramena i prsâ šareni perzijski šal koji joj je i preko koljena padao. Do njezinih nogu ležao je potrbuške njezin ljubimac prepeličar Fido koji je, položivši glavu na prednje šape, dremuckao. Grofica bi ovda-onda na svoj naočnik* s dugim drškom od slonove kosti pogledala svoga ljubimca i batistenim* rupcem tjerala s njega muhe koje su ga neprestano napastovale.

Naprma grofici, tik uz naslon koji je omeđivao terasu, napol stojeći napol ležeći smjestila se udobno na šezlongu* Melita. Objema rukama držala je pred licem oveću, fina uvezanu knjigu kao da želi pred materom sakriti sve utiske svoga štiva. Bijaše to Boccacciov *Decameron*, talijansko ilustrovano izdanje puno opscenih slika. Bivši s ocem prije dva mjeseca u Veneciji, upoznala se mlada grofica s nekim honvedskim* generalom, bogatim inače velikašem iz biharske županije*, koji joj za uspomenu darova tu knjigu. U zagorskim velikim dvorovima pripovijedao se »sub rosa«* vrlo pikantan roman koji da se je odigrao među Melitom, dok je bila u Mlecima, i tim generalom koji bijaše oženjen, i to vrlo, ljubomornom ženom. Govorilo se da je skoro došlo do raspita* među generalom i njegovom ženom, a do civilnoga braka među njim i Melitom. Energična generalica učinila je ipak kraj zabludi svoga muža i jedne lijepe noći otputovala s njim brzovlakom u Milano, a odovud se preko Švicarske i Bavorske vratila sretno kući. Nije se izvjesno znalo koliko je istine u toj ljubavnoj priči. Neki su vjerovali, neki opet držali cijelu stvar pakosnom izmišljotinom.

Melita ne bijaše baš prijateljica starijih talijanskih pisaca. Oni su joj se činili kao bogato ali staro posoblje* u sjajnoj dvorani, koje se samo radi štovanja starine drži ali ne rabi. *Decameron* ju je ipak prilično zanimao. Listala je u

njem i preletavala vještačkim okom od strane na stranu, dok nije došla do vrlo zanimivih mjesta koja su većinom bila ilustrovana. Dražesnu priču o Allatieli, kćeri babilonskoga sultana, čitala je s nasladom od početka do kraja, a kada ju je dočitala, zatvori knjigu i položi je skupa s rukom na krilo, pa zamišljena, kao da probavlja užitek što ga je našla u tom štivu, počivala je nekoliko časova tiho, nepomično, napol zatvorenih očiju. Zatim jedva čujno uzdahnu i brzo ustade sa počivaljke. Pogledavši postrance mater koja je, sudeći po brigaljivom izrazu lica, razmišljala o nečem neugodnom, pristupi k ogradi terase i nasloni se ondje, uprvši pogled dolje gdje se je ispod brda bjelasala dobro uređena javna cesta. Kontesa bješe već prevalila dvadesetu godinu, a bijaše na glasu kao ljepota svoje vrsti. Povisoka je uzrasta, vitka, ali ipak jedra. Kosa joj je crnozagasita, pa se ispod nje tim više ističe crnomanjasto-bijelo lice, finih, ali energičnih crta koje odavaju jaku, neslomivu volju. Taj izraz lica uvećava njezino visoko čelo preko koga se je ispod crnih vlasi do lijeve obrve pružala tanka, zelenkasta žilica koja joj u časovima jake duševne uzbuđenosti čudno zatreperi. Njezine oči, velike crne oči, pune žara i sile, zastirale su duge, crne trepavice. Rijetko kada otvorila bi mlada grofica širom te žarke, neodoljive oči; činila bi to samo u odsudnim trenucima kada je trebalo da njezina volja pošto-poto pobijedi.

Kratko vrijeme gledala je Melita dolje na cestu na kojoj su se pojavila jednoprežna, kukavna kolica seljačka, ili po koji pješak koga je posao vodio onim putem. Da bi bar ugledala kakvu vlastelinsku kočiju s veselim posjetnicima, ali nigdje ništa! Vlastelinske porodice ili su sa da u Alpama ili na rivijeri, a siromašniji koji nemaju novaca za te skupe izlete kutre u svojim dvorovima ne misleći na posjete susjeda, jer imadu prećih poslova u gospodarstvu i s ovrhovoditelj^{*}em-koji se je odmah poslije žetve počeo javljati.

- Dosadna li života! - uzdahnu kontesa i okrene se na drugu stranu. Pogled joj pade na groficu koja je sada mirno sjedila u svom naslonjaču, uzdignute glave a zatvorenih očiju.

- Maman... spavaš li? - javi se istiha kontesa.

Grofica otvori polako oči i osvrnu se na kćer.

- Ne spavam, dijete moje... Htjela bih, ali mi brige ne dadu... - reče mirno grofica.

- Na što opet misliš, maman? - upita kontesa, popošavši k materi. - Sigurno je opet kakva suvišna skrb?

- Ne, ne, dijete!... Nisu ta izlišne skrbi... Ja se nikada ne varam... Onaj list od Artura koji već šest dana čeka na oca vrlo me uznemiruje...

Artur bijaše sin grofičin i mlađi brat Melitin, poručnik kad jedne husarske* pukovnije.

- Treba mu opet novaca, ta je sve! - primijeti smješljivo kontesa. - Artur i ne piše nikad, osim ako treba novaca...

- Ah, vrlo je lakouman taj dječak! - uzdahnu grofica i zašuti; zatim nakon kratke stanke produži: - Nije ni čudo, tako mlad, još dijete, prepušten je samu sebi. A taj časnički život... Bože moj!... Nisu ni drugi bolji!...

- Naša gospoda - (tu je mislila oca i brata), prihvati kontesa - mnogo troše. Papá nije trebao ići u Beč na derby-utrku*. Dosta ih je već vidio i sâm sudjelovao u njima...

Grofica se uze nemirno namještati u svom naslonjaču. Na licu pojavio joj se izraz zlovolje. Ona nije trpjela da se o njezinu Orfeu zlo sudi. Najmanje je podnosila to od same kćeri koja je često znala prigovarati stranputicama svoga oca koji usprkos svojoj starosti bijaše lakouman poput mladića.

- To je baš ono, dijete moje - reče grofica - što ga izvinjava. Kao dragunski* časnik i kavalir ljubio je otac utrke nadasve, to mu je bio najmiliji sport. Na trkalištima u Beču i Baden-Badenu* bijaše on često pobjeditelj... Čudim se, dijete, kako ne uviđaš, da ga još uvijek zanimaju utrke...

Papá svaki put zaigra silne novce na tim utrkama, a mi smo u vječitoj novčanoj neprilici... - primijeti Melita.

- Istina je! - potvrdi tihano grofica i obori oči na svoje krilo. - Imanje je preko polovice opterećeno, a ne nosi ništa... Vinogradi, glavni naš prihod, uništeni su... Ja ne znam kako će se sve to svršiti... - dodade bolno grofica.

- Kad bi na to mislili papá i Artur, možda bi još mogli izbjeći katastrofi... - reče kontesa i, uzevši sa šezlonga* svoju knjigu, pošeta prema istočnom kraju terase.

Grofica samo uzdahnu na kćerine riječi i ne reče ništa. Njima je zbilja prijetila pogibelj da ih vjeronici ne pritisnu i Delidvor prodadu. Tim bi spalili na prosjački štap.

Otac grofice Ane - tako se zvala grofica-mati - Mirko Vojnić Radomirski, spadao je među najmoćniju vlastelu zagorsku; imao je dva velika imanja u županiji varaždinskoj, a jedno manje u zagrebačkoj. Njegov plemićki grb bijaše star do šesto godina, a pleme Vojnića imalo je svoje prasielo u župi bihačkoj oko rijeke Une. Pred Turcima uzmakosše Vojnići u Hrvatsku, gdje s vremenom stekoše velika imanja i ugledno mjesto među plemićima hrvatskim. Vojnići proslavili su svoje ime i stari grb u nebrojenim bitkama s Turcima, a

poslije u nasljednom* i sedmogodišnjem* ratu. Biral su većinom vojnički stalež, a među precima sadanje vlasnice delidvorske, čije su slike resile prostranu dvoranu starodavnoga dvora, bijaše osim vitezova koji su u sjajnim oklopima ili u bojnim skrletnim kabanicama mrko na te pogledavali sa stijena dvorane, pitomih, finih i umnih lica starih Vojnića, koji su kao kraljevski personali*, savjetnici, podžupani, banske tabule* asesori* ili kao vitezi zlatne ostruge* prodičili rod Vojnića u javnoj službi domovine. Djed grofice Ane bio je još podžupan županije varaždinske i kraljevski savjetnik, a sin njegov Mirko, otac grofičin, služio je kratko vrijeme kao konjanički časnik u carskoj vojsci, a onda položio svoju čast i bavio se gospodarstvom na svojim dobrima. Bijaše oženjen ugarskom barunicom Irmay, koja mu je rodila jedinicu Anu. Muških potomaka nije imao, što ga je veoma peklo na duši. S njim je pao u obiteljsku raku i stari grb Vojnića. Na nadgrobnoj ploči u delidvorskoj kapelici stajahu napisane kobne riječi: »Ultimus sui praeclari, vetustique generis.«* Ispod dugačkoga nadgrobnog natpisa bijaše uklesana smrt kako pakosno - s veselim licem razdire slavni plemićki grb porodice Vojnića. Dvije godine kasnije položiše u istu raku i njegovu ženu, i tako ostade iza njih sama jedinica, djevojče od šesnaest godina.

Uzgoj mlade i bogate sirote bijaše dosta zapušten. Znala je toliko koliko ju je mogla naučiti vremešna njemačka guvernanta koja je od sedme godine do smrti njezine majke nastojala oko naobrazbe svoje gojenice. Ujak njezin barun Irmay uvidje da njegovoj maloj nećakinji treba veće naobrazbe i društvena uzgoja, i dade je u zavod engleskih djevojačica* u Pešti gdje su bile uzgajane i mnoge druge velikaške i plemićke kćeri iz Ugarske. Imanja što ih je baštinila Ana dade u zakup, a prihodom je upravljao savjesno i brižno. Poslije triju godina istupi Ana iz zavoda, a tada bijaše već vrijeme da se misli na njezinu udaju. Bilo joj je već devetnaest godina. Ujna barunica uvela je u najodličnije krugove ugarskih velikaša i plemića, a zimsku sezonu sprovela bi s njom u Beču gdje se je također kretala samo u najodličnijem društvu. Ana bješe se lijepo razvila. Bijaše to nježna, fina, upravo aristokratska pojava koja je mlade kavalire, njezine poklonike, neodoljivim čarom zanosila. Za kratko vrijeme što se je Ana pojavila u društvu, imala je već velik broj prosaca. Ona je mogla birati pa je i birala. A mogla je da to čini: bila je lijepa, bogata i ugledna roda.

Na jednoj bečkoj proljetnoj utrci upoznaše je s elegantnim dragunskim kapetanom, grofom Orfeom Armanom. U velikom steeple-chaseu* bio je on pobjeditelj, dakle junak toga dana, komu su se toliki divili i toliki zavidali sportsku slavu. Grof Armano bijaše vrlo viđena ličnost u najfinijim velikaškim krugovima. Njegovi preci preselili su se sredinom sedamnaestoga vijeka iz Napulja u Istru gdje su imali nekoliko lijepih posjeda. Otac Orfeov zaigrao je na burzi sav svoj imutak i malo zatim umro. Ostavio je dvoje djece: Orfea, koji je bio poručnik kod draguna kad je propao djedovski imutak, i kćer udanu za bogatog baruna Birkenthala. Mladi poručnik bijaše vičan živjeti kavalirski, a nije bilo otkuda. Njegov šura barun nije bio podašne ruke i samo u najvećoj

nuždi, kad bi već došlo do skrajne granice gdje bi morao mladi časnik dugova radi položiti svoju čast, priskočio bi mu štedljivi barun u pomoć, i to ne potpuno nego samo utoliko da bratu svoje supruge produlji časnički život. U takvim neprestanim financijskim neprilikama dotjerao je grof Armano do kapetana pa je onda počeo ozbiljno misliti na ženidbu. Nije bio prijatelj braka jer je dobro poznao svoju lakoumnost uz koju ne bi bio kadar nikada da usreći svoju odabranu. Ali dugovi što ih je imao i o kojima njegov svak nije htio ni da čuje, prinudiše ga da se sprijatelji s idejom braka. Približio se Ani s neočekivanim uspjehom. Elegantna pojava mladoga časnika, s licem romanskoga tipa, osvojila je jurišem srce mlade djevojke. Ali i grof bijaše očaran cvatućim i vanredno otmjenim bićem mlade plemkinje. Grof saopći ozbiljnu nakanu da se oženi Anom njezinim skrbnicima i rođacima. Barun i barunica Irmay nisu bili obradovani tom ponudom. Znali su da je grof Orfeo lake misli, rastrošan i da ima mnogo duga. Sve to predstaviše oni svojoj nećakinji, ali Ana pokaza neslomivu volju.

- Ili ću njega ili nikoga! - bijaše njezin stalni odgovor. Proti takvoj odluci nije se dalo ništa učiniti. Napokon, kad postane punoljetnom, a to nije daleko, može birati po svojoj volji. I tako skrbnici Anini, premda nerado, privolješe napokon na njezinu udaju za grofa. Najprije urediše njegove financije gotovinom vjerenice, kako to već biva u takim slučajevima, a zatim bude obavljeno vjenčanje u kućnoj kapelici delidvorskoj, komu je prisustvovalo malone sve plemstvo i boljarstvo zagorsko. Mladi vjerenici, kad su se vratili s uobičajenoga svadbenoga putovanja, nastaniše se u Delidvoru, koji bijaše od pamtivijeka sijelo Vojnića. Grad delidvorski stajao je u prekrasnoj okolini na jednom ogranku gore Ivančice. Bio je i veći i ljepši od dvorova sagrađenih na ostala dva imanja, koji su bili obične plemićke kurije gdje velikaška porodica ne bi imala ni prostora stalno prebivati. Delidvor ležao je u sredini mnogih drugih zagorskih imanja, u kraju koji bijaše sav posut velikaškim i plemićkim dvorovima. Takav položaj bio je stoga zgodan, jer su se vlastela mogla često među sobom pohađati i kratiti si ladanjski, često dosadni život. Grof Orfeo veselio se tomu životu koji mu se činjaše bezbrižan i lagodan, dočim je svaki dan sve to više osjećao da mu vojnički stalež s njegovom stegom, sitnicama u službi i svojom društvenom isključivosti postaje bremenom koga se je želio što prije riješiti. Odlučio je čekati dok postane major, a onda će u mir. Za dvije godine ispuni mu se ta želja. Mlada grofica jedva je čekala da se vrati na svoju djedovinu, u svoj ubavi Delidvor. Silila je da što prije krenu u Hrvatsku, a imala je tomu i drugih razloga. Grof je po svojoj navadi živio rastrošno, ljubio je sport i imao svoje kavalirske pohotice kojih se nije mogao odreći. Karte i ljubovanja, usprkos ljepoti i mladosti svoje žene, gutala su silne novce, te je grof i opet pao u dugove. Sada je to dakako sve išlo na račun imutka grofičina. Da se riješi tih novih neprilika, moralo se je prodati ono imanje u zagrebačkoj županiji. Grofica Ana pregorjela je taj gubitak u svojoj imovini kad joj je njezin Orfeo, koga je slijepo ljubila, zadao tvrdnu riječ da će odsele živjeti posve inim životom: samo za nju i svoju porodicu. Melita bijaše već tada na

svijetu. Imala je godinu dana kad se je mala porodica vratila u Delidvor.

Grof je imao ozbiljnu volju da sada požiivi drugim životom. Probudio se u njem porodični ponos. Bio je posljednji muški potomak slavnoga roda čiji su stari stjecali slavu i glas još u križarskim vojnama. Obuzela bi ga žalost kad je pomislio da bi taj sjajni rod morao s njim izumrijeti ili materijalno propasti. Imutak njegove porodice propao je doduše unepovrat, ali on se je sada bogato oženio; o velikom imutku njegove žene može opet da se veselo zazeleni staro stablo grofova Armano i novom snagom potjera jake mladice. Dvije godine poslije Melite rodio mu se sin Artur. Sada je bio sretan i spokojan. Samo da mu to dijete uzdrži Bog na životu i s njim sve nade u budućnost! On će raditi i brinuti se da mu sačuva materinstvo, a možda da ga još i uveća. Sve je to grof želio i htio, ali volja bijaše u njega slaba. Bilo ga je lako predobiti i ugrijati za lijepe i plemenite stvari, ali njegov zanos brzo bi jenjao i nestalo ga. Tako je bilo i s njegovim odlukama o budućem treznijem životu. Isprva počeo je na svojim dobrima sam gospodariti. Imao je, kao obično umirovljeni oficiri koji se prihvate gospodarstva, velikih osnova koje su mnogo stajale a jedna za drugom propadale. Kao bivši konjanički časnik držao se stručnjakom u konjogojstvu. Naumi urediti ergelu s konjima arapske pasmine na imanju Hrastovcu gdje su još u napoleonsko vrijeme Vojnići imali svoju ergelu. Dobro Hrastovac imalo je zgodan, zdrav položaj, prostrane i zdrave livade na kojima je rasla trava poput »svile«, kao što su seljaci govorili. Zašto da ne bude opet ergela gdje je nekoć bila, pa u sadanje doba gdje se konji plemenite pasmine tako skupo plaćaju? Grof je o toj ergeli sastavio odmah proračun gdje je u točno sračunatim svotama iskazano bilo koliko će ga stajati samo uređenje, zatim koliki će biti trošak održavanja na godinu a koliki opet prihod. On je tu svoju osnovu potanko tumačio grofici i svojim vlastelinskim susjedima koji, nevješti tim stvarima, nisu doduše ništa mogli prigovoriti, ali su ipak u sebi sumnjali da bi taj pothvat mogao onoliko nositi koliko je grof proračunao. No grof nije sumnjao ništa, dapače on, optimista najčistije vrsti, držao je svoj račun neoborivim i latio se odmah izvađanja svoje osnove. Od prijatelja slavonskoga velikaša dobio je uz dosta povoljne uvjete materijal potrebit za ergelu. Mogao je otplatiti nabavnu glavnicu u deset godina, dakle u vrijeme kad bi mu već pothvat nosio korist. Uspjeh prve godine bio je vrlo povoljan. U ergeli prirastao lijep broj ždrebadi kojoj nije bilo prigovora. Grof se je već unaprijed veselio lijepoj dobiti koju će doskora otuda imati. Ali nesretan slučaj uništi sve njegove lijepe osnove. S nepažljivosti slugâ, koji su bili namješteni u ergeli, pojavi se u njoj sakagija* koja je u kotaru vladala, i zarazi velik broj konja. Zaraza bijaše tako žestoka da se nije ništa spasiti dalo. Što nije uginulo, imalo se je utamaniti da se bolest dalje ne raširi. Bio je to velik udarac grofu. Ne samo da mu je propala ergela, nego je morao vratiti i glavnicu uloženu u nju. Novaca nije imao gotovih, a to ga prisili da je prodao lijepu hrastovu, za sječu još ne potpuno zrelu šumu u Hrastovcu, na koju je grofica pazila kao na oko u glavi misleći iz nje izvaditi miraz svojoj Meliti kada bi se udavala. Suznim očima pristade na tu prodaju jer drugog izlaska ne

bijaše iz te neprilike.

Za ovim pokusom slijedio je drugi, isto tako nesretan. Sljepar jedan, propali veleposjednik iz Koruške, koji se je pustolovno bavio raznim industrijskim pothvatima, uputi grofa da u planini koja spada k Delidvoru ima bogatih naslaga kamenoga ugljena. Predoči mu kako se danas mnogo traži ta ruda i kako može za kratko vrijeme steći silan novac. Poduzeše pokusno kopanje i zbilja naiđoše na izvrstan ugljen. Grof koji se dugo protivio tomu pothvatu bijaše sada predobiven za osnovu. Sada je već tvrdo vjerovao da tamo dalje u utrobi planine mora biti neiscrpivih naslaga ugljena. Ali u taj posao valjalo je odmah u početku uložiti veliku svotu novaca. Trebalo je sagrađiti put u planinu do rovova, valjalo je najmiti vješte rudare koji će rudu tražiti i kopati, nabaviti rudarsko oruđe, namjestiti vrsna stručnjaka koji će tim poslom upravljati itd. Da namakne potrebitu poslovnu glavnicu, uzeo je grof u jednoj bečkoj banci veći zajam kojim je opteretio dobro Hrastovac. Za kratko vrijeme otpoče veliko poduzeće u kojem bijaše poslovnim drugom grofu njegov nezvani svjetovalac. Prvi uspjeh natkrilio je njihovo očekivanje. Iskopaše ugljena za više željezničkih vagona, a to je pothvatnicima otvaralo najljepše izgleda u budućnost. Susjedna vlastela koja su porugljivo govorila o tom poduzeću i krstila ga mrtvorodenčetom, zamukoše i sa zavišću u duši uzeše čekati kako će stvar dalje teći. I sama grofica Ana koja je zaklinjala grofa da se kani pothvata u koji se ne razumije, izmirila se sada s muževom osnovom i gojila nadu da će taj pothvat donijeti koristi i blagoslova porodici.

Ali ta nada nije dugo potrajala. Čim se je dalje rovalo i kopalo, bijahu naslage ugljena sve to rjeđe i slabije. Rovalo se u raznim pravcima, ali na rudu nisu više naišli. Grofov drug, koji je u to poduzeće tobože uložio svoju poslovnu vještinu i iskustvo, svjetovao je da se na više strana učine pokusi, no grofa, koji bijaše sangviničkog* temperamenta, ozlovoljio je već ovaj prvi neuspjeh tako, da nije htio ni čuti o kakvim daljnim pokusima.

- Šta to samo stoji, ti pokusi! - govoraše grof svomu drugu koji se je dao u pustolov za srećom na grofov račun.

- Bez novčanih žrtava ne da se ništa većega postići - primijeti propalica i preporuča se. Grof je morao da plaća banci velike kamate od uzajmljene glavnice i povrh toga ostade na njemu briga kako će i samu glavicu otplatiti.

Poslije tih neuspjeha dade se grof na tovidbu volova. Znao je da u Beču i Trstu imadu tova goveda izvrsnu prođu. Zašto da i on ne pokuša sreću? Imao je u obilju svakovrsne krmu na svojim dobrima, imao prikladne staje, blizu je željeznice, pa zašto da se ne lati toga unosnoga posla? I nabavio si iz alpinskih predjela volova kojih se meso radi finoće mu osobito traži. Prije toga čitao je mnogo kako treba udesiti posao tovidbe, kakve vrste krmu davati, u koje doba dana i noći, koliko na obrok, čim treba tovljenike napajati i koliko, kako ih

timariti, sve, sve je on to potanko proučio i uputio služinčad kako ima da radi. Posao tovidbe napredovao je lijepo. Tovljenici uspjeli su da ne mogu ljepše. Bijaše ih malo ispod dvadeset metričkih centi životne težine*. Grof je sam otputovao u Beč kada je imala doći prva partija od dvadeset tovljenika. Roba se je kupcima vanredno svidjela i dobro je platiše. Proživjevši u Beču veselo i raskošno nekoliko dana, vrati se grof s malim ostatkom kupovnine u Delidvor i opet se živo dade na posao. Daskora dođe na red druga partija tovljenika, pa treća i četvrta i tako dalje. Sada već nije trebao grof da osobno putuje u Beč nego je tovljenike povjerio pouzdanom slugi koji ih je kupcu predao, a novci su stigli poštom. Grof je začudo o ovom pothvatu vodio prilično točan račun. Računao je što ga stoji nabava materijala, krma, što opet služinčad, otpremanje robe i drugi manji izdaci. Kada je sve to savnio s kupovninom, pokazala se ipak prilična dobit kojom je mogao da bude zadovoljan. Grofici je odlanulo, premda je od toga novca najveći dio potrošio grof na samu svoju osobu i svoje otmjene pasije. On je često odlazio u Češku na lovove k svojim velikaškim znancima, polazio utrke u Beču, Baden-Badenu* i Berlinu, obletio za ljetne sezone više raznih lječilišta u Alpama i na rivijeri, više zabave nego zdravlja radi. Ti njegovi izleti stajali su mnogo novca, jer je grof Orfeo svuda živio otmjeno i kavalirski. Znajući grofica koliko grof troši na te izlete, nije imala nikakve volje da ga na njih slijedi. Nije joj nikada palo na um da od njega takva šta zahtijeva, tim manje jer je znala da grof najvoli sam putovati, da ne voli biti smetan. Grofica je zadovoljno sjedila u svom dražesnom Delidvoru, baveći se svojom dječicom i gospodarstvom koliko je mogla i znala.

Tri godine bavio se grof uvijek jednakom srećom gojadbom tovljenika tako da su se nekoja susjedna vlastela povelala za njim i u manjem opsegu stala se baviti poslom koji je grof već uvelike tjerio. Ali prekasno se dosjetiše. U zao čas po njih i po grofa buknuše među govedima opasne pošasti, a sve susjedne zemlje zatvoriše granice napram Hrvatskoj. Nije preostalo ino nego napustiti taj posao koji se u domaćim prilikama nije mogao isplatiti. Zatvor granice trajao je dugo. Na kratko vrijeme znali bi dozvoliti uvoz goveda, ali u to vrijeme ne bijaše gotove robe za promet. Onda su se opet pojavile pošasti u raznim krajevima i granica bude zatvorena. Tako je potrajalo nekoliko godina. Ta nedaća upravo je porazila grofa koji je sada jednako s drugom vlastelom počeo jadikovati da gospodarstvo ništa ne nosi i da si samo vrlo bogati ljudi mogu užiti* luksuz da drže imanje u svojoj vlasti.

Kamate što ih je morao plaćati bečkoj banci od poslovne glavnice pozajmljene za kopanje ugljena, progutale su obično sav prihod dobra Hrastovca. Bilo mu je kao da i nema toga imanja. Otplatiti nije mogao ništa. Livade, pak gornica* i prihod iz vinograda, koji bijahu silno zapušteni, bijahu jedini veći prihod iz koga je trebalo namiriti porez i kućne potrebe koje ne bijahu male. U Delidvoru živjelo se sjajno, velikaški. Grofove četveroprežne, elegantne karuce, bečka radnja, budile su zavist kod zagorskih velmoža i plemića. Deset

poizbor konja za vožnju i jahanje bilo je u njegovim stajama smješteno. Držao je dobro plaćena konjušnika, izučena lovca iz. Češke, a povrh toga velik broj livrejovane* i prostije služinčadi. Dvije sobarice bile su na poslugu grofici i maloj Meliti kojoj je već držao francusku guvernantu. Artur, »mlada grofovska milost«, kako ga je služinčad zvala dok još bijaše malim dječakom, bio je također na brizi iste guvernante. Kad su djeca već podrasla, bilo je većega troška s njom. Melitu dadoše u Budimpeštu u isti zavod »engleskih gospodična«* gdje je i mati joj uzgajana bila. Artur dobio je informatora* koji je imao teška posla s prokšenim* i obijesnim dječakom, koji se nikako nije htio priljubiti učenju. Mladi grofić ne bijaše baš nadaren, shvaćao je i učio teško, a nije, možda baš zato, imao nikake volje za učenje. Jedva je čekao da ga informator otpusti, pa da onda može s češkim lovcem u goru ili u polja da lovi. Imao je krasnu dječачku pušku iz koje je već sada izvrsno gađao. Osim toga je rado jahao na svom vatrenom poniju, a u jahanju bio mu je sam grof učiteljem. Na tom konjiću posjećivao je on bliže susjede ako mu bijaše doma dosadno. Teškom mukom proturaše ga kroz gimnaziju, a tada ga primiše u novomještansku* vojnu akademiju. Sveze što ih je grof imao s najuplivnijim ličnostima u Beču, pomogoše mu doći u taj najodličniji vojnički zavod u monarhiji, iz koga je također sretno isplivao i kao husarski* časnik iz njega istupio. Bilo mu je tada istom dvadeset godina.

Dok su se djeca izvan kuće u zavodima nalazila, grof je živio po svom običaju. Bio je neprestano na putu idući za zabavama u kojima je mislio da će se otresti neugodnosti koje su mu doma neprestano dodijavale. Trebalo je neprestano sezati rukom u džep i plaćati, a obično ne bijaše otkuda. Grof je padao iz jednoga duga u drugi, broj mjenica i zadužnica rastao je bez prestanka i opterećivao njegova dobra koja su sve manje nosila. I njegovi vinogradi koji su ga prije znali izbaviti iz mnoge neprilike, sada su ga izdali. Filoksera ih je uništila dokraja, a grof se nije brinuo da namjesto starih vinograda uredi američki nasad. On nije imao vjere u tu prekomorsku lozu, tvrdeći da nam sve gospodarsko zlo dolazi iz novoga svijeta. I tako vrhunci najljepšega položaja na kojima je domaća lozica rodila najizvrsnijim vinom, ostaše pusti parlozi* ili su bili mjestimice zasijani kukuruzom. Kolika razlika u prihodu nekada i sada!

Ali mjera trebala je da bude puna. Bečka banka, gdje se je grof zadužio radi svoga rudarskoga pothvata, otkaza glavnicu. Što sada? Da namiri staroga vjerovnika, bio bi morao sklopiti bilo gdje novi zajam. Ali to mu ne pođe za rukom. Hrastovac bijaše preko dvije trećine vrijednosti opterećen, a i na Delidvoru bijaše velikih tereta. Uz to su imanja slabo nosila. Sve to bijaše dobro poznato novčanim zavodima gdje je tražio zajam, i oni odbiše grofa. Nije preostalo ino nego gledati da dobro Hrastovac što bolje proda. Pane mu na um sretna misao da ga ponudi barunu Irmayu koji po tankoj krvi bijaše Vojnićeva roda. Barun, koji bijaše sestrić grofice Ane, prihvati napokon tu ponudu, najviše iz pijeteta prema svojoj majci. Znao je on dobro da su u

Hrastovcu šume poharane, da su oranice dozlaboga zapuštene i samo livade da imadu cijenu. No on je to imanje smatrao kao porodičnu svetinju i nije ga htio da ispusti iz ruku. Kupovna koju je isplatio bijaše velika, mnogo veća negoli vrijednost dobra. Barun je radio plemenito imajući na umu da pomaže postradaloj rodbini.

Poslije te prodaje išlo je sve nagore. Grof i grofica počеше osjećati svu težinu života ljudi koji su u novčanoj oskudici. Grof je morao da rasproda suvišne konje i karuce, otpustio je nepotrebnu služinčad, a u svom domu uveo što jednostavniji način života. Tim se je doduše nešto prištedjelo u gospodarstvu i kućanstvu, ali materijalna nevolja ipak je tištala njega i porodicu mu. To ga uostalom nije smetalo da svaki put kad bi iz imanja izvadio oveću svotu novca, po nekadanjoj navadi dobar dio toga novca lakoumno potroši ne misleći ni na ženu ni na djecu, ni na jedno stanje svoga dobra. Njegov sin Artur trebao je svaki čas novaca. Pisao je po novce i kući i tetki barunici i trošio tako neobuzdano da se je i samomu grofu činilo previše. I Melita imala je često svoje otmjene želje koje su dosta stajale, no kojih se ona nije htjela odreći. Grof joj je morao držati skupocjena jašca, jer je bila strastvena jahačica, morao je voditi na velikaške plesove i zabave u Beču, Gracu i Budimpešti, na operne predstave u Zagrebu kada bi gostovao pjevač svjetskoga glasa, na soareje* i kućne zabave takozvanoga »boljega« društva u Zagrebu, u kom je bilo nešto domaće, a tim više talmi-aristokracije*, koju je ona prva smatrala svojom štafažom*. Pohađala je i razna lječilišta u Švicarskoj i na rivijeri, kamo su dolazili ljetovati bogati Englezi, Francuzi i Rusi. Ti su izleti dakako skupo stajali, ali roditelji su morali prihvatiti svaku priliku gdje je bilo mogućnosti da im se kći dobro uda, a bila je već u dobi gdje se nije smjelo dugo oklijevati.

Tako su u Delidvoru svi članovi grofovske porodice živjeli rastrošno i lakoumno ne misleći na žalostan konac takva života koji nije mogao izostati. Jedina stara grofica bijaše iznimka. Ona nije imala nikakvih potreba ni izdataka. Živjela je neprestano na svom imanju, otkuda se nije micala, dapače i svoje susjede rijetko bi kada u godini posjetila. Ima već više od deset godina da je nije bilo ni u Zagrebu, ni Varaždinu. Odijevala se je staromodno, jer je uviđala, da bi nove oprave mnogo stajale. Bolje da se taj novac uštedi za potrebe njezina muža i djece. Znala je ona da te potrebe proždiru sve to više njezinu očevinu, ali je te potrebe priznavala.

- Bože moj - znala bi govoriti svojim prijateljicama kad bi se povela riječ o teškim vremenima koja su stigla boljare i plemstvo - ja znam da i mi živimo (tu je dašto i sebe računala) preko svoje snage, ali što da se uradi? Ako ćemo živjeti bez ikakova komfora, ako si ne budemo ništa uštili i ne išli usporedo s ostalim otmjenim društvom, onda to nije život kavalirski, nije uopće po nas nikakav život. Istina je, doduše, da kroza to propadamo u sve to veću nevolju, da se moramo boriti i da ćemo napokon i propasti, ali to je sudbina našega

staleža. Propadamo redom, jedan prije, drugi kasnije. To je valjda kletva koja stiže potomstvo naših otaca za njihove grijehe... Svi ćemo propasti.

Ovo bijaše tvrdo uvjerenje grofice Ane koje si je u posljednje vrijeme sama stvorila. Imala je dosta primjera koji su je samo još ukrijepili u njezinu uvjerenju. Trebalo je samo pogledati oko sebe. Svi ti velikaši i plemići koji su posjedovali velike i lijepe djedovske posjede u njezinoj blizini, stajali su na rubu propasti, a neki su već i propali. Ona je stoga išla u susret budućnosti s nekom rezignacijom u kojoj se je gubio strah i očajanje zbog katastrofe koja je morala nadoći. Jedino što je željela bijaše da ona živa ne dočeka te propasti, već da je prije sahrane u djedovskoj grobnici. Osjećala je da bi joj užasno bilo rastati se s Delidvorom gdje se je rodila i lijepu svoju mladost sprovela. To bijaše jedina misao koja ju je onda uznemirivala i činila je sjetnom i zabrinutom.

Ova je crna misao saleti i u čas kada je s Melitom svršila kratki i neugodni razgovor na terasi. Zadubila se u misli i sjedila nepomično u svom naslonjaču. Melita je nije smetala. Zamišljena sama i pod utiskom ladanjske dosade naslonila se desnom rukom na ogradu terase i gledala neko vrijeme u okolicu, onda opet otvorila knjigu, nešto malo čitala, pa je napokon zlovoljno zatvorila i pošetala uzduž ograde. Ujedanput stane i pogleda zorko prema zapadnoj strani na cestu. Lice joj dobi sada posve drugi izraz: oživjelo, uzбудilo se.

- Maman! - viknu kontesa grofici niti ne obazirući se na nju.

Grofica podigla glavu i čekala što će dalje čuti.

- Netko dolazi - produlji kontesa s velikim interesom. - Dođi da vidiš!... Sigurno idu k nama...

Grofica polako ustade sa svoga naslonjača i laganim korakom pristupi k ogradi gdje nastavi k očima svoj naočnik* te stade gledati pokazanim si pravcem.

- Vidiš li, maman!... To je cijelo društvo... vrlo zanimivo društvo... Ah, mon Dieu*! - prihvati sada kontesa smješljivim licem i veselim tonom - ima ih u karucama jedan jaši na konju, a na tandemu* sjede dvoje... Muškarac i ženska... Prekrasno!...

- To su Andrinine karuce! - reče grofica koja se je samo za kočiju zanimala. - To su njezini bijelci, zar ih ne poznaš?...

- Zbilja, imaš pravo, maman! - potvrdi kontesa. - A onaj jahač koji uz kočiju jaši... tu zastade malko, ali skoro zatim nastavi začudo mekim i ljupkim glasom - ah, to je sigurno Alfred. Tko bi drugi bio... sigurno je on!...

Za one na tandemu nije već sada kontesa puno marila. Činilo se da ne skida pogleda s karuca i jahača koji je elegantno jahao sa strane na vatrenu vrancu.

- Jest, to je Alfred - ponovi kontesa tiho kao da sama sa sobom govori, tako tiho da je ni grofica nije čula.

- Pozdravljaju nas! - javi se sada grofica.

- Tko? - upita rastreseno kontesa.

- Oni na tandemu... Vidiš kako rupcima mašu prema nama? - govoraše grofica.

Obje gospođe odvrte istim načinom pozdrav s terase. Ono dvoje što se je vozilo na tandemu bijaše daleko odmaklo pred karucama koje su za njima slijedile. Dojurili su za kratak čas pod sam dvor, pa se je sada s ceste čuo jak mladićev glas:

- Dobar dan, maman!... Dobar dan!

Grofica zadrhta u svem tijelu; bilo joj je kao da će se onesvijestiti.

- Artur! - usklikne ona slabim glasom i oči joj se napuniše suzama.

- Artur! - ponovi mehanično kontesa svrnuvši opet svoj pogled na karuce i jahača.

Grofica bijaše silno uzbuđena. Minulo je pol godine da nije vidjela svoga sina. Taj obijesni, razuzdani, ali uz sve to simpatični mladić bijaše njezino »drago, najdraže dijete.« Bio je tijelom i dušom prava slika i prilika svoga oca, pa kano da je sva ljubav grofice Ane, koju je gojila za svoga muža, prešla i na sina.

- Idemo im u susret! - reče grofica drhtavim glasom! - Vodi me, Meli!

Kontesa priđe k majci i ponudi joj ruku po kojoj odmah osjeti duševnu uzbuđenost njezinu.

- Ti si vrlo uzbuđena, maman!... Umiri se!

- Pravo veliš, jako sam uzbuđena... Što ćeš, dijete! Takvi su već roditelj i...

Obje pođoše do puta koji je s javne ceste vodio uz brijeg ravno u dvorište delidvorsko. Koturaši* na tandemu gonili su do sredine toga puta, ali put bijaše sve strmiji prema vrhuncu i oni su sašli dolje, te je sada Artur tjerao vozilo rukom sve do vrha. Pred njim koračala je u ženskom koturaškom odijelu baronesa Ela, poznata koturašica zagorska, koja je, na radost svojih koturaških znanaca, bila prevalila već oveće distancije kao do Beča i do Mletaka. Prije

nekoliko dana vratila se je upravo iz Graca, obišav na tom putu u pratnji svoga brata sve poznate velikaške plemićke dvore štajerske. To bijaše njezin jedini i najmiliji sport komu je bila svom dušom odana, no kraj svega toga nije ona ipak slovila s osobite kakve vještine kao koturašica. To je i sama znala, pa zato nikad nije sudjelovala kod javnih utrka, premda su je mnogi na to nagovarali. Ona bijaše zadovoljna tim da je žilava i ustrajna sportkinja, pa da može na svom vozilu prelijetati poput ptice iz jednoga kraja u drugi, znance iznenađivati, ljubobitnost u publici buditi i vrijeme si najljepšim načinom kratiti. Baronesa Ela bješe već prevalila tridesetu godinu, bila je dakle već u dobi kad si je mogla dozvoliti nešto slobodniji život koji bi možda mlađoj djevojci zamjerali. Bijaše rumena, nešto suncem opaljena lica, kose svijetložute, a jedra i puna stasa, energična u kretnji i govoru... Radi njezina živa temperamenta svi su je voljeli; ona je u svačiji dom u koji je stupila unijela veselost i živost. S udajom nije više računala; dok je bila posve mlada, još pupoljče, bijaše vanredno dražesna pojava svojom svijetlom, sunčanom kosom i svježim, rumenim licem. Imala je tada mnogih dvorilaca*, koji su bili zaneseni milinom njezina cvata i nježne spoljašnosti, ali prosaca ne imaše nikada. I ona bijaše član velikaške porodice koja nije baš živjela u povoljnim materijalnim prilikama, a osim nje bilo je više braće i sestara. Tu, dakako, ne bijaše izgleda za udaju. Ali to nije ogorčilo života mladoj baronesi. Ona je sačuvala prirodenu svoju veselost i živost temperamenta. Na njoj ne bijaše ni traga od dosadne kake usidjelice koja je zamrzila na svijet i samu sebe samo zato jer se nije udati mogla.

- Ah, ta to je Ela! - kliknu veselo Melita prepoznav svoju prijateljicu. - Gdje se je to dvoje našlo? - dodade nato, i poče mahati lepezom prema dolazećima. - Žurite se, zaboga!... Mi vas nestrpljivo čekamo! - doviknu na to kontesa koturašima koji su se umoreni dalekom vožnjom, lagano uspinjali strmim putem. Artur, čuvši taj poziv, prisloni vozilo na jednu vočku kraj puta, priskoči k Eli i uhvati je za ruku. »En galop!«* zapovjedi mladi časnik i njih dvoje polete zbilja kao na komandu uz strminu. Za nekoliko trenutaka bijahu na mjestu gdje su ih čekale grofica i kontesa. Ela, sva zaduhana i zažarena od te kratke letnje, objesila se Meliti o rame ne mogući ni riječi izustiti, dočim je Artur svesrdice grlio majku i ruke joj cjelivao, govoreći joj umiljato i nježno:

- Dragaa moja, slatka maaan! Kako je tebi?... Imaš li me još rado?

Grofica se rastapala od milja... Kako joj samo mило toplo govori taj njezin lijepi, zlatni dečko!...

- Ah, kako sam sretna da te opet vidim! - govoraše grofica razdragana pa je rukom privinjala njegovu glavu na svoje rame i cjelivala mu svijetlovranu kosu. - Ti si nas tako iznenadio.

- Ja sam pisao, još prije tjedan dana pisao sam da ću doći, ali nisam dobio ni

odgovora ni novaca - reče Artur izvinuv se iz grofičina zagrljaja.

- List glasi na oca, a on je u Beču - odvrati mati.

- Do bijesa, pa baš sada kad sam silno trebao novaca... Bio sam u velikoj neprilici, moradoh u Židova posuditi - žestio se mladi poručnik. - Ah, da ti znaš, maman, kolike kamate moramo plaćati...

- Ne govorimo sada o tom - upade mu tiho grofica u riječ i uhvati se ispod njegove ruke. Uto priskoči k njima Melita i zagrlj brata.

- Zar mi nećeš ni cjelov dati, ti nevaljanče? - govorila je bratu ljubeći ga u lice i usta. - Kaži nam gdje si se sastao s Elom; ona još nema dosta sape da progovori...

- U Zagrebu sastadoh se s Alfredom - uze pripovijedati Artur - koji se je ondje desio u poslu svoje tetke Andrine. On me odveze k njoj na imanje gdje sam zatekao Elu s bratom. Na njezinu vozilu evo me sada kod kuće... A propos*... ti možda i ne znaš da se Alfred ženi.

Melita probljedi, a i grofica se na tu vijest trže sva iznenađena.

- Što to veliš? - pitala ona kao da pravo ne vjeruje svom sinu.

- To je gotova stvar - uvjeravaše je Artur. - On uzima pokćerku svoje tetke... Izvrsna partija...

- Ljubicu? - pitala dalje grofica, dočim je Melita, stojeći uz nju, mramorkom šutjela. Vidjelo joj se da je silno uzbuđena, ali da nastoji svladati se i sabrati.

- Tako je željela Andrina koja svoju pokćerku vanredno ljubi - umiješa se sada u govor Ela. - Alfred je siromašan barun, kao što smo i mi, pa se može smatrati sretnim da dobiva ženu koja će baštiniti ogroman imetak.

- Upravo mi ju je ispred nosa ugrabio - primijeti ozbiljno Artur - toga mu neću zaboraviti...

- Ti si još dijete, moj sinko - reče mu grofica, - pa ti imaš još dosta vremena da misliš na ženidbu.

- Pravo veliš, maman! - prihvati mladi grof lakoumnim tonom - ženidba neka još čeka na me, ja hoću da se naužijem slobode i života... Samo gledajte da se Melita uda; kako se je samo uljepšala za ovo pol godine, što se nismo vidjeli... Treba joj naći muža, jer će inače ostati usidjelica.

- Kao ja! - upade mu u riječ Ela smijući se.

- Brak nije uvijek sreća - primijeti grofica obzirom na Elu. No ta obzirnost bijaše suvišna, jer je Ela bila posve zadovoljna svojim stanjem. Ona je pretpostavljala svoju usidjeličku slobodu običnomu braku.

Uto se podno brijega uz koji je vodio put u dvor pojave karuce Andrinine kojoj je oblijevo* sjedila njezina pokćerka; iza njih postrance jahao je Alfred.

Melita, opaziv ih, uze ispod ruke Elu i brzim korakom odjuri s njom prama perivoju koji se je sterao s desne strane dvora.

- Kamo me vodiš? - upita Ela kontesu.

- Neću da ih dočekam... odvrati Melita spješeći naprijed. - Mrsko mi je.

- Srdiš se na Alfreda? - reče povjerljivo Ela.

- Ja?... Ne razumijem te!

Melita je izustila te riječi tako mirnim i hladnim tonom da je Ela nije već ništa dalje pitala. A kako je ipak u njoj taj čas vrelo i kipjelo, kako je dobro razumjela pitanje svoje prijateljice! Ta, ne bijaše nikakva tajna da je Alfred bio strasno zaljubljen u lijepu i duhovitu kontesu, i da se je njoj svidao pristali, vitki mladić. Sve je držalo zastalno da će Alfred zaprositi ruku kontesinu, a eto sada se je inače desilo.

Šuteći zamakoše obje djevojke u perivoj.

II.

Međutim su karuce stale u dvorištu, te iz njih izađe vremešna, dobro sačuvana gospođa, povioka stasa i jaka tijela. Lice njezino, na kom se viđahu traci povele rumeni, odavalo je veliku odlučnost i neslomivu volju. Posve protivan tip grofici Ani. To je barunica Andrina Winter, vlastelinka susjednoga dobra Borkovea.

Za njom iskočila je prirođenom gracijom iz karuca u svijetlosivoj batistenoj* opravi mlada osamnaestgodišnja djevojka, još pravi pupoljak. To je njezina pokćerka Ljubica. Gustu, smeđu kosu savila je poput krune vrh tjemeni na kom je lebdio laki girardi-šeširić* od japanske slame sa širokom bijelom vrpcom i ukusnom petljom od teške bijele svile, na kom bijaše pričvršćena briljantna ruža kao kopča. Djevojka bijaše srednjega stasa, nježnih ali punih oblika, fina lica koje je podilazio laki rumenac, a blaga i umiljata pogleda kao u djeteta koje samo želi da se drugima svidi i umili.

Stare prijateljice srdačno se pozdrave.

- Došla sam - govoraše barunica - jer znam da ti nećeš do mene doći... po običaju... Tko te želi vidjeti, mora doći u ovu tvoju eremitažu*...

- Ja nikamo ne idem - odgovori grofica - velika je rijetkost ako se kamo odvezem. Ali zato me uvijek veseli ako me moji dobri znanci posjete... A, gle Ljubice! - progovori sada grofica djevojci koja je međutim skromno, da, ponizno prišla i poljubila ruku grofici. Ova ju je jedan čas motrila pogledom tobože milostivim, ali koji ne bijaše prost od primjese mrzosti. Vijest o njezinoj udaji za baruna ostavila je ipak žalac u grofičinu srcu. I ona je živjela u nadi da će Alfredov izbor pasti na Melitu koja mu se je toliko svidala, ali pokazalo se eto sada da on bez svoje tetke ne može da bira.

- Ljepušna je! - reče grofica istiha da se je jedva čulo.

- To je najmanje - prihvati barunica - ali je u svem valjana i dobra. Moram je pred njom samom pohvaliti... Hernals* je doista izvrsno uređen zavod.

Ljubica je naime bila odgojena u Hernalsu, kamo je primiše kao sirotu poslije smrti njezina oca potpukovnika Vojvodića. Otac joj bijaše glavni prijatelj također već sada pokojnoga Ivana baruna Wintera, muža barunice Andrine. Obadva su služila kod iste pukovnije, pa se je tako desilo da je kapetan Vojvodić u krvavoj bici kod Magente* godine 1859. spasio život tadanjemu majoru Winteru. Na bataljun pješaka kojim je zapovijedao major Winter udariše nenadano francuski Zuavi*, po svom običaju vanrednom žestinom, i natjeraše zbunjeni austrijski bataljun u kanal koji je iza njegovih leđa tekao kroz razne kulture. Major Winter, bivši na konju, skoči skupa s njim u vodu i pokuša da prepliva na drugi kraj. Ali Zuavi ispale za njim više hitaca, od kojih jedan pogodi konja u glavu, te je vjerno živinče počelo odmah tonuti u vodu, a drugi hitac zahvati majora u desnu ruku. Major bijaše u smrtnoj pogibelji jer nije bio vješt plivanju. U tom dubokom kanalu bio bi sigurno poginuo da mu nije priskočio u pomoć kapetan Vojvodić koji ga, metnuvši na kocku vlastiti život, teškom mukom dovuče do drugoga brijega. Taj plemeniti čin nije barun Winter nikada mogao zaboraviti svomu bojnemu drugu. Njih dvojica postaše najbolji i najvjerniji prijatelji, prava braća. Jedan bez drugoga nije ništa važnije učinio, radili su uvijek sporazumno. Tako su se po dogovoru i oženili istom onda kada su pošli u mir. Bilo je to nešto pokasno, ali njih su dvojica držala da vojnik prestaje biti vojnikom čim se oženi. U braku proživio je potpukovnik Vojvodić samo deset godina. Tada mu umre žena, a on ostade iza nje udovac s Ljubicom. Winterovi pozvaše ih k sebi, i tako ostadoše zajedno kao jedna porodica. Ljubicu su smatrali zajedničkim svojim djetetom. Barun i barunica ljubili su pametnu i lijepu djevojčicu kao svoje vlastito dijete, jer svoje djece nisu imali. Ujedanput oboli nasmrt potpukovnik Vojvodić. Nahladio se u lovu i zadobavio se upale pluća. Nije hasnila ni pomoć

liječnika, ni njega prijatelja; stari, hrabri vojnik podleže opasnoj bolesti i umre. Na smrtnoj postelji ponovije mu barun i barunica, što su mu za života već toliko puta kazali, da uzimaju Ljubicu pod svoje dijete, koje će odsele biti samo njihova skrb i briga. Potpukovnik, znajući komu ostavlja svoje jedinče, zatvorio je mirno svoje oči, samo je izjavio želju da mu dijete kada doraste za to pošalju u Hernals*, jer je mnogo držao do sistematična uzgoja, pa u zavodu gdje borave i druge djevojke njoj ravne rodom i društvenim tradicijama. Ispuniše mu tu želju, a budućnost je pokazala da potpukovnik nije krivo sudio. Ljubica se je u zavodu krasno razvila tjelesno i duševno, a u kući njezina poočima i pomajke tko zna bi li sve tako uspjelo. Dok je ona boravila u Hernalsu, umro je njezin poočim naglom smrću u Borkovcu, četiri godine poslije smrti njezina oca. Ostala joj sada sama pomajka, barunica Andrina koja bijaše Ljubici svom dušom odana. Najvruća joj bila želja da djevojci nađe dobra muža uz koga će biti sretna i zadovoljna. Treba, dakako, birati iz boljih, velikaških krugova, a među tima ima ih malo, vrlo malo, koji smatraju brak s »ozbiljne i kršćanske« strane, kako je ona željela da bude svaki brak. Bivši sama srećna u braku, htjela je da i njezinu pokćerku ne mine ta sreća.

Razmišljajući o toj budućoj sudbini djevojčinoj, pade joj na um sinovac njezina muža barun Alfred. Bijaše to mlad ulanski* natporučnik, valjan časnik, lijep i otmjén. Imutka nije imao, jer njegov otac, koji je imao oveći plemićki posjed u Koruškoj, izgubio je svu svoju imovinu lakoumnim životom. Poslije njegove smrti morao je stric da ga podupire da može donekle prema svomu staležu živjeti. Mladi časnik osjetio je težinu svoga položaja te je živio razumno i umjereno. Njegov stric, dok je živio, oštro je pazio da mu sinovac ne udari stranputicom kao pokojni mu otac, a sinovac se je čuvao da se u ničem ne zamjeri svomu dobrotvoru. Nakon njegove smrti njegova je strina uzela na se brigu s Alfredom. Bila mu je dobra ali stroga, a mladi čovjek pokoravao se slijepo svemu što bi ona odredila, kao da nema svoje volje. Znao je on dobro da je u njezinoj ruci sva njegova budućnost.

Čim je barunica više mislila o braku Alfredovu s Ljubicom, tim joj se više sviđala ta zamisao. Poslije njezine smrti ostat će sav imutak njima dvoma, koje je ionako opredijelila za baštinike. Dobit će njezino očinstvo, imanje Borkovec i veleposjed Winterhof u Koruškoj, koji bijaše vlasništvo pokojnoga baruna. Ovaj posjed imao je za Alfreda tim veću cijenu jer bijaše rodovno sijelo porodice baruna Wintera. Barun Alfred često je mislio na to kako bi lijepo bilo da taj veleposjed njemu pripadne. Kako bi ga on čuvao i pazio na nj kao na oko u glavi! Ali bez strine, koja je poslije smrti svoga muža baštinila i to imanje, nije mu se ta tajna, vruća želja nikako ispuniti mogla. Kad ga je nedavno barunica pozvala da s njim govori u četiri oka o vrlo važnoj stvari, pa kada je razumio iz njezinih usta osnovu o svojoj ženidbi s Ljubicom, bijaše mladić tako uzbuđen i smeten da nije mogao riječi progovoriti. Na jednoj strani smiješila mu se sreća koja mu je nudala njegovu djedovinu za kojom je toliko uzdisao - na drugoj opet strani stajala je Melita sa svojim dražima koje

su ga općinile u kratko vrijeme boravka što je sada bio kod strine u Borkovcu. Zaljubio se strastveno u duhovitu i lijepu kontesu, a kad se je uvjerio da se i on njojzi sviđa, riješio se da će govoriti sa svojom strinom radi njihove ženidbe.

Ali do toga nije došlo. Strina ga je pretekla svojom ponudom o kojoj je držala da će je mladić objeručke prihvatiti. Nemalo se stoga začudila vidjevši da joj sinovac oborene glave šuti kao da mu se ne sviđa njezina osnova.

- Što ti je? - upitala ga ona oštrim glasom. - Zar ti nije pravo što ti preporučam?... Jesi li se možda već kojoj drugoj zavjerio?

- Nisam, ali ja ljubim - odgovori smeteno mladi barun.

- Koga?... - Melitu? - pitala je dalje naglo barunica koja je mogla opaziti iz riječi i vladanja svoga sinovca da ga kontesa živo zanima.

- Da, Melitu - priznade on istih.

Barunici se smrklo lice.

- Od te tvoje simpatije - reče ona strogo - neće biti ništa. Melita bila bi tvoja nesreća i propast...

Alfred pogleda bolnim pogledom strinu. Nije vjerovao njezinim riječima i boljelo ga što ona tako govori o djevojci koja mu je mila.

- Ti mi ne vjeruješ; vidim ti na licu, ali ja ću te odmah uvjeriti. - Ustade, i pristupiv staromodnomu sekreteru* od mahagonijeva drva, izvadi hitro iz njega pismo koje pruži Alfredu.

- Čitaj to!

Alfred uze list i stade ga čitati. Čim je dalje čitao, sve je više blijedio u licu, a ruke mu se počele tresti. Taj list pisala je barunica mati one generalice koja je pohrlila u Mletke da spasi svoga muža iz mreže u koju ga je Melita vješto ulovila.

Poražen i nijem vrati Alfred list barunici. Taj list teško je krivio Melitu, pa ako je sve istina što u njem stoji, onda ona zaista... ne bi... bila... žena za nj. Jedva je čekao da strina opet progovori. Bio je vanredno uzbuđen i malodušan.

- Što veliš na te objede? - pitala ga sigurnim glasom strina. - O toj sablazni već se je i govorilo, no ja ipak nisam pravo vjerovala. Ali sada, pošto sam dobila taj list, vjerujem sve. To piše generalčina mati, moja dobra prijateljica još iz mladosti... Ona je zabrinuta za sudbinu svoje kćeri koju Melita ugrožava.

- Strašno, ako je istinito! - reče Alfred glasom koji je odavao bol i uvrijeđeni ponos.

- Sve je istina što u listu piše! - ražesti se barunica. - Melita je najopasnije vrsti koketa; ona nije žena za te.

- Dopustite, strino, da razmislim dan-dva... i onda ću kazati moju odluku - moljaše Alfred pokunjen.

- Da, da, saberi se i hladno sve razmisli! - dozvoli mu barunica. - Ja sam uvjeren da će se moj sinovac riješiti na pravu stranu.

Alfred je stao ozbiljno razmišljati o toj stvari. Dosada nije još ljubio djevojke do Melite. Ona mu se je vanredno svidjela. U njezinu biću bijaše nešto što ga je neodoljivo k njoj privlačilo. Još samo kratko vrijeme i on se već ne bi bio mogao otrći od nje. A zar baš moram da se otrgnem?... pitao se sâm plaho i bojažljivo. Razbor mu je glasno odgovarao: da! Bez baruničine pomoći ne bi bio kadar oženiti se Melitom, a na tu pomoć, kako je vidio, ne može računati. I Melita je djevojka bez imutka, kao i on što je. Njihova ljubav jest ljubav dvaju siromaha, koju im je udes poslao samo da još uveća njihovu nevolju. No on bi i stradao njoj za volju, samo kad bi znao da ga ona iskreno ljubi i da će mu biti vjerna, odana žena. Ali onaj list! U kako je ružnom svjetlu prikazuje. Ako je to zbilja istina, onda u nje ne može biti iskre prave ljubavi.

Htio je jedan čas da o toj neugodnoj stvari iskreno govori s Melitom, no odmah se je predomislio. Kojim pravom da traži od nje razjašnjenje tako delikatne naravi kada joj se nije zapravo ni očitovao. Jednom samo prilikom rekao je bio pred njom da će morati rad svoje ženidbe govoriti sa strinom, ali pri tom nije ništa spomenuo o svojoj odabranici, niti ga je Melita za nju pitala. Jamačno je držala to suvišnim kraj tolikih dokaza njegove tople simpatije prema njezinoj osobi. Sada mu je drago bilo da se je naprama njoj mogao smatrati slobodnim i raditi po volji.

A Ljubica - začeo sada Alfred razmišljati o strininoj odabranici. - Ljepušna je, tko da taji; čista joj je duša kao u anđela; nježna je i skromna kao poljski cvijet, prava ljubica. Palo mu na pamet kako mu je ljubezno a čisto pogledala u oči kad ju je pri svom dolasku u Borkovec poljubio u čelo. Nema sumnje: ona će mu biti dobra, vjerna žena. Ona ga možda sada još ne ljubi, ali on joj je simpatičan i drago joj je njegovo društvo. U braku raspuknut će se u ljubav njezino srce koje je još sada zatvoreno i uvito u se poput ružina pupoljka... Ali on, hoće li on Ljubicu uzljubiti, hoće li biti s njom sretan u braku?... Ali što da razmišlja o toj stvari koja je tajna budućnosti? O tom je bio uvjeren da je Ljubica dostojna najodanije njegove ljubavi i da stvor kao što je ona ne može nikomu biti izvor nesreće.

Imao je nemirnu noć. Malo je spavao. Osjećao je veliku bol u duši, ali on se je

već riješio da će se odreći Melite i pristati na strininu osnovu. Bolje je sada preboljeti prvu bol nego možda cijeli život bolovati od otrova u srcu. Razum je pobijedio u mladoga baruna i on je sutradan već kod zajedničkoga doručka izjavio barunici da zahvalno prihvaća njezinu ponudu.

Barunici se razvedrilo lice od zadovoljstva. Ta vjeridba bijaše u posljednje vrijeme njezina najozbiljnija i najmilija želja. Njezin sinovac dobit će za ženu njezinu pokćerku koju je ljubila kao mati rođeno svoje dijete. Imutak njezin i njezina muža prijeći će poslije njezine smrti na istu krv i na isto ime, a ona će bdjeti nad mladim parom da bude valjan i sretan. Tada neka je Bog slobodno odazove k sebi, ona je izvršila svoj zadatak na tom svijetu.

Ljubica nije ni slutila o čem Alfred govori barunici, radi čega joj se zahvaljuje i zašto joj je ponizno i odano poljubio ruku. Barunica prihvati objema rukama njegovu glavu i srdačno ga poljubi u čelo.

- Zнала sam ja da će prevladati u tebi razbor i... ponos - govorila mu barunica veselo. - Budućnost će pokazati da sam pravo radila i da se nećeš kajati. O tom sam uvjerena. Ali, gle, mi još nismo gotovi. Mi još ni ne znamo što će Ljubica k svemu tomu kazati.

Djevojka je, slušajući te riječi, ljubopitno uprla svoj pogled u barunicu koja ju je smješljivim licem promatrala.

- Ti ni ne slutiš - reče barunica pokćerki - što smo ovaj čas uglavili. Stvar je važna, za tebe ne može biti važnije na ovom svijetu! Pazi, dakle, što ćeš odgovoriti.

- Samo pitajte, majčice! - moljaše Ljubica koja se je već počela uzbuđivati od velike ljubopitnosti.

- Ja i Alfred - nastavi barunica ozbiljnim licem - sporazumjeli smo se da se vas dvoje uzmete. On je stvar dobro razmislio, ali ti, znam, nisi o tom ni mislila, a bez tebe ne da se izvesti ta osnova koja je meni nadasve mila. Sada je na tebi red da se izjaviš: hoćeš li poći za Alfreda, želiš li postati njegovom ženom?

Ljubica je nekako čudno gledala u svoju pomajku. Što ima ona da izjavi kada što želi njezina pomajka iz čije je ruke uvijek samo dobro primala. Ako pomajka hoće da ona pođe za Alfreda, kako bi ona mogla i smjela što drugo htjeti? I zašto da ne pođe za Alfreda? Ta on je tako pristao, valjan mladić i njoj bar najbliži od svih muškaraca, pa i najmiliji. Njezino je srce slobodno kao ptica u zraku, zašto ga ne bi darovala onomu koga joj njezina pomajka bira.

- Hoću, majčice! - odgovori Ljubica nakon kratke stanke prostodušno i s vedrim licem iz koga se je moglo čitati da u njezinoj duši nema ništa pritajena i pred drugima sakrita. Nju je veselilo da može ispuniti jednu želju svoje

pomajke.

- Onda vas Bog blagoslovio, djeco! - rekla je svečano barunica i, ustavši sa stolca, sastavila ruke vjerenika i iznad njihovih glava koje su se kao same od sebe jedna o drugu prislonile načinila znak sv. krsta. - Bog vas blagoslovio - ponovila jošte jednom barunica - i budite sretni!

Dok je ona rupcem hvatala suze koje su joj u času ganuća navrle na oči, pogledaše mladi vjerenici sramežljivo ali svesrdno jedno drugomu u oči. Ljubica je osjetila kako se je zažarila u licu, a Alfredu se učini u taj par tako mila i dražesna da joj je nekoliko puta zaporedom poljubio ruku koju je neprestano u svojoj držao.

Zaruke koje je barunica tako vruće željela i zasnovala bijahu gotove. Barunica nije o toj vjeridbi nikoga, ni svoje najbliže rođake, obavijestila; ona je tu stvar smatrala događajem koji se tiče samo nje i vjerenika, njezinih štićenika, svoga najužega porodičnoga kruga. Kraj svega toga doznaše za tu vjeridbu dosta brzo susjedna vlastela, a ona su tu novost širila dalje.

U Delidvoru nisu o tim zarukama do danas ništa znali. Grof Artur i baronesa Ela bijahu prvi koji donesoše glas o tom grofici i njezinoj kćeri. Barunica Andrina, posjetivši danas svoju prijateljicu, došla je s odlukom da joj »svoju djecu« (tako je običavala zvati Alfreda i Ljubicu) predstavi kao vjerenike.

Odmah iza prvoga susretaja ponudi domaćica barunici da pođu u dvor.

- Meni vani već počima biti studeno - reče stiskajući svoj šal oko ramena i prsa. - S planine piri sve jače večernji hladni vjetrić koji bi mi nauditi mogao. Ako ti je s voljom, ajdemo gore, tamo smo sigurni... A mladež može ostati po volji u prostom zraku.

- Mi ćemo potražiti Elu i Melitu - odvrati Artur i povede odmah Alfreda i Ljubicu prema perivoju kamo su se one dvije malo prije sklonile.

Laganim korakom i često postajkujući u neprestanom razgovoru pođoše stare prijateljice u dvor. U malom salonu prvoga sprata gdje je grofica primala intimnije svoje znanice smjestiše se njih dvije u velikim, staromodnim naslonjačima jedna spram drugoj.

Grofica je očekivala da će moći s prijateljicom neko vrijeme sprovesti u ugodnu razgovoru uz koji će makar na kratko vrijeme zaboraviti na svoje brige, ali joj to ne bijaše suđeno. Barunica Andrina došla je s važnom misijom k grofici, koja joj nije mogla da bude ugodna. Barunica je željela da se te misije što prije riješi, i zato prijeđe odmah i bez okolišanja na stvar radi koje je amo došla.

- Mi smo sada same - poče barunica mirno i odlučno - i ja se moram žuriti da nas djeca ne bi smetala prije nego izvršim svoje poslanstvo kod tebe. Ti si me začuđeno pogledala, ali je ipak tako. Umoljena sam da posređujem kod tebe... Tiče se Melite...

- Melite? - pitala u čudu grofica.

- Nje same - potvrdi barunica. - Nedavno, kada je bila s grofom u Veneciji, dogodilo se nešto što bi moglo baciti sjenu na njezin dobar glas...

- Andrino! - prekine je u riječi grofica uzbuđenim glasom u kom se je izražavao najodlučniji prosvjed proti osvadama* svoje kćeri i prijekor prijateljici koja je mogla u što takvo vjerovati.

- Ne žesti se, molim te, dok sve ne čuješ! - uze je miriti barunica. - Ja ću brzo svršiti, jer vidim da si užasno nervozna. Dakle čuj! Prije tri dana dobila sam list od naše vršnjakinje u peštanskom zavodu Agate Doroczy, znaš onemale Mađarke koja je imala crne oči i crvenkastu kosu. Ona se je poslije udala za bogata vlastelina u njitranskoj županiji*, Radvanskoga. Njezina kći udana je sada za generala Zelenkaja. Kad je tvoj muž s Melitom boravio u Veneciji, bio je tamo i general koji se je baš vraćao sa svoga putovanja po Italiji. On se tu upozna s tvojima, pa je s njima neprestano općio. Melita mu se vanredno svidjela, ona ga je začarala svojim duhom i svojom ljepotom. Da li se je i on Meliti svidio, to je njezina tajna, ali to stoji da je rado primala laske, udvaranja i darove svoga oženjenoga kavalira.

- To su klevete! - planula, koliko je po svojoj fizičkoj snazi bila kadra, grofica.
- Nije moguće da ti vjeruješ u te infamije?

- Nije na meni da o tome sudim - odvrati mirno barunica - ali dopusti da izvršim nalog tvoje prijateljice iz mladosti... O tom saobraćaju među Melitom i generalom saznade i sama generalica koja je boravila na imanju svoje majke. Pošto je od ljubavi pošla bila za svoga muža i jer ga i sada još ljubi, nju je silno uznemirila ta vijest o njezinu mužu i Meliti. Pisala mu da je čula sve i zaklinjala ga da se odmah vrati kući. Ali ta njezina poruka tako rasrdi generala da joj je odgovorio oštrim i nemilim tonom koji dosele ne bijaše u njega običajan, da će se vratiti kad bude njega volja i kamo bude on htio. Na drugi svoj list dobi generalica još mnogo nepovoljniji odgovor. Stvar je postala kritičnom, jer joj je muž bez okolišanja izjavio da se voli s njom raspitati nego podnositi njezine tiranije... Generalici bilo da očaja, no u tom raspoloženju duše dođe joj na um sretna misao koja je za sada zapriječila katastrofu. Ona se spremi na put i iznenada osvane u Veneciji. Nije mi poznato čim je djelovala na svoga muža koji bijaše na putu da je napusti, ali je izvjesno da je isti dan s njim otputovala iz Venecije i preko gornje Italije i Njemačke vratila se s njim u Ugarsku.

- Tako je i pravo! - primijeti grofica nekako mirnije misleći da je sada stvar gotova.

- Nema sumnje da je pravo - povladi joj barunica. - Muž spada k svojoj ženi... Ali time - produži barunica - da se je general sa ženom vratio kući, nije stvar okrenula nabolje. Postao je hladan naprama njoj, mrk i zlovoljan. Sa ženom jedva da koju riječ progovori. Ona očajava, piše njezina mati, pa ako to dalje potraje, ona će ili poludjeti, ili će sama učiniti kraj svomu životu... Agata misli da ti jedina možeš spasiti njezinu kćer od velike nesreće...

- Ja da je spasim? - upade joj grofica iznova uzbuđena u riječ. - Kojim pravom traži to ona od mene?

- Ne čini joj krivo! - uze je miriti barunica. - Mati je, pa je u brigi za svoje dijete. Ako tebe u pomoć zaziva, ima tomu povoda. Melita se dopisuje s generalom... Moli te da joj to zabraniš i da joj naložiš da vrati svaki list koji joj stigne od generala... To bi ga opametilo...

- Bože moj! - zavapi grofica na plač zanosećim glasom. - Što se sve od mene zahtijeva!... To je nečuvena bezobzirnost, da ne kažem bezobraznost! Ja da zabranim mojoj kćeri dopisivanje s generalom? Zašto? Znam li ja o čem si pišu?... Ili je takva korespondencija što neobično u modernom svijetu? To dopisivanje može biti, a ja i tvrdo vjerujem da jest, posve bezazlene naravi a od mene se hoće da toga radi pozovem na odgovor moju kćer da je ponizim, rastužim i njezino srce od sebe odvrnem; komu za volju? Ljubomornoj, histeričkoj ženi koja se mene nimalo ne tiče. Ne, nikada! - I grofica se energično, proti svomu običaju, diže sa naslonjača.

- Vidim da ti je teško - uze barunica govoriti sa saučešćem - ja sam to predvidjela i zato mi nije bilo ugodno kad me je Agata umolila da posređujem. Ti uzimaš u zaštitu svoju kćer, tko da ti zamjeri? Ti si joj mati, pa te boli ako tko u nju dira... Ali ti ćeš mi dopustiti da ima prilika gdje roditelji moraju svojoj djeci i suditi a ne samo zakriljivati ih... Ti možda i ne znaš da se o toj Melitinoj zgodi s generalom govori u cijelom Zagorju, a to je dokaz da stvar nije nedužna bila...

- Ja nisam o tom ništa čula... ama ništa! - uvjeravaše grofica svoju prijateljicu, a vidjelo se da su je ove posljednje riječi njezine neugodno dirnule. Njezina Melita, koju je tako vruće ljubila, koju je obožavala kao uzor lijepe i duhovite djevojke, da je postala predmetom općeg ružnog govora...

- Vjerujem ti - prihvati naglo barunica posljednje grofičine riječi. - Ljudi su imali obzira s tobom, ali sada si od mene sve čula i sada radi kako najbolje znaš.

- Što da radim? - uze se opet žestiti grofica. - Ja ne vidim nikakva povoda da

tu išta učinim. Ti me nisi nimalo uvjerila o kakvoj krivnji moje kćeri... Baš nimalo... Možeš to slobodno pisati Agati i umoli je s moje strane da me ubuduće poštedi svojim porukama.

Barunica uvidje da se tu ne da ništa opraviti. Grofica je bila žena slabe volje, bez ikakve energije, posve pasivna narav; ali kada se je stvar ticala »njezinih najmilijih« (tu je razumijevala djecu i svoga muža), kada je tko u njih dirnuo, onda je bila lavica i branila ih je svom snagom koju je imala. To ne bijaše nikakva tajna njezinim znancima, pa ni barunici, zato se je ona, kad je vidjela veliku uzbuđenost grofičinu i njezino odlučno zauzimanje za svoje dijete, riješila da o toj stvari neće dalje govoriti.

- Ja sam svoju dužnost izvršila i javit ću joj što od nje želiš - reče barunica. - Govorimo o čem drugom!

- Da, govorimo o čem drugom! - ponovi grofica mehanički i spusti glavu k prsima. U crtama njezina lica mogla se vidjeti bol i duševna izmučenost. Sjedila je tako nekoliko trenutaka, a onda duboko uzdahnula i uzdigla glavu. Oči bijahu joj vlažne od suza. »Sirota!« pomisli u sebi barunica. »Baš mi se smili... Nisam je trebala tako ražalostiti«...

Razgovor je začas zapeo... Nastala stanka koju se barunica nije ufala prekinuti. Razoružala je bol njezine prijateljice. Zavjerila se sada u sebi da se nikada više neće pačati u tuđe poslove, a Agati će pisati da se ubuduće sama obrati na groficu.

Neugodnoj stanci učini kraj sobarica koja je došla pozvati »njihove milosti« k čaju koji se je imao servirati u prizemnom blagovalištu.

Mlade društvo bijaše već ondje na okupu kada su gospođe stupile u dosta prostranu sobu s jakim svodovima kojih nije ni užasni potres godine 1881.* oštetiti mogao. Kod jednoga prozora stajao je Alfred s Melitom. Njihov razgovor bijaše tih, ali živ. Melita činjaše se razdražena, ali je nastojala da sakrije svoju uzbuđenost. Više puta se je glasno nasmijala, ali se je primijetiti moglo da je taj smijeh usiljen i da ne dolazi od srca. Alfred je stajao tik nje, naslonjen leđima na prozor i držeći skrštene ruke na prsima. Govorio je poniknute glave i oborenih očiju kao da se boji sresti s Melitinim pogledom.

Druga grupa mladih bijaše bučna i vesela. Tu su se Artur i Ela otimali za riječ, pripovijedali smiješne i šaljive stvari, kojima se je Ljubica, treća u društvu, od srca i iz svega glasa smijala. Ona se je izvrsno zabavljala tako da nije ni osjetila odsutnost svoga zaručnika koji se je odmah u početku pridružio Meliti i neprestano uz nju bio.

Stare gospođe sjedoše jedna do druge u pročelje, a i mlađi zauzeše mjesta oko stola. Ljubica je na poziv svoje pomajke sjela do nje, a Alfred je na mig strine

koju je odmah dobro shvatio, sjeo do svoje zaručnice i započeo s njom običan razgovor. Melita sjedila je naprama vjerenicima pa je tako imala lijepu priliku da ih promatra svojim pronicavim, nemilim pogledom. Livrejovani* sluge počеше služiti čajem sa prženim Kneippovim* kruhom, komu je domaćica pripisivala veliku ljekovitost, friškim domaćim maslacem i sirovom vestfalskom butinom.

Dok se je pio čaj, vodila je glavnu riječ Ela, koja je po običaju veoma živo i šaljivo pripovijedala o svojim koturaškim* doživljajima. Artur nije imao volje da se s njom natječe. Sjeo je u dno stola gdje se je po volji raširiti mogao, i tu se s vučjim apetitom davio tečnom butinom, da nije imao ni kada doći do riječi. Bio je užasno gladan, ali to je kod njega često na dan bivalo. U svojoj pukovnji bijaše na glasu kao najjača izjelica s kojom se nijedan nije mogao takmiti. On je mogao zato bez pretjeravanja tvrditi da mu njegova poručnička plaća ne izmaže ni za najpreče potrebe želuca. Pa tko da mu onda zamjeri ako je svaki čas tražio novaca od kuće ili ako ih je od lihvara pozajmio.

Dvoreći lakaji imali su najviše s njim posla, ali oni su ga već otprije s te strane poznavali. Drugi oko stola već su gotovi bili s čajem, no to nije smetalo grofa Artura da i nadalje ugađa svomu apetitu.

- Kada ćeš već jedanput prestati, Arture? - upita ga Ela pogledavši slučajno niza stol u čas kada je mladi grof nekoliko omašnih narezaka butine uvalio na svoj tanjir.

- Pripovijedaj ti samo, ja te pozorno slušam - odvrati joj grof ni ne podigavši očiju sa tanjira, što je izazvalo opći smijeh. Vidjelo se na njemu da nije istine rekao.

- Ja mu zaviđam izvrsni tek! - reče na to Ela. - Ali moram priznati da i sama mnogo više jedem otkada se bavim koturaškim sportom. Nije ni moguće inače. Čovjek je mnogo u prostom, svježem zraku, izmuči se koliko treba u vožnji, a sve to stvara dobar tek. Baveći se tim sportom, ja sam začudo ojačala u struku, baš zato jer mnogo više jedem. - Kod tih riječi Ela prijeđe rukama niz svoje oble, jake kukove, koji su se u koturaškim dimlijama* od sivoga darovca* još jače isticali.

Barunica Andrina bijaše odlučna protivnica koturaškoga sporta kod ženskih. Po svojim starim, konzervativnim načelima o pristojnosti smatrala je ona da vožnja na biciklu ne dolikuje nježnosti ženskoga spola i zato je uvijek tvrdila da je taj sport samo za emancipirane osobe kojima nije zazorno da prave velike izlete bez ikakva nadzora, u društvu bud s kojim muškarcem ili same. Barunica je osim toga držala da svaka djevojka i udana ženska ima u svom kućanstvu toliko posla da joj ne preostaje vremena baviti se poput Ele, kao zanatom, vožnjom na biciklu. Ona napokon nije nikako mogla da uvidi kakva

može biti naslada u tom sportu gdje čovjek može svaki čas doživjeti kakvu nezgodu, i gdje se zna da seljački svijet, išao pješke cestom ili se onud vozio, ne gleda baš prijaznim okom koturaša. Barunici nije stoga osobito prijalo pričanje Elino, pa bi bila voljela da se razgovor o čem drugom povede. Već joj je bilo na jeziku da upita Artura koliko ima oženjenih časnika u njegovoj pukovniji, kadli se Ela brzo nečemu dosjeti. Imala je saopćiti društvu veliku koturašku novost koja je morala izazvati opću senzaciju.

- A propos!* - nastavi baronesa skoro svečanim tonom. - Skoro da sam vam zaboravila priopćiti kolosalnu osnovu na kojoj sada radi tirolski koturaški klub... Radi se o najzanimljivijoj vožnji preko alpskih klanaca. Vožnja će početi od Insbrucka i nastaviti se preko Brennera* i Brixena* pa do Bozen*-Merana*. To će biti uživanje komu se već unaprijed veselim. Bez mene to neće proći... Ovakvi izleti spadaju među najveće užitke što ih čovjek može imati ako je koturaš... Ja se zato čudim da se svatko tko samo može ne bavi tim lijepim sportom. - Rekavši to, pogleda Ljubicu i upita je kao iznebuha:

- Zašto se ti ne učiš voziti? Ja bih te drage volje učila, samo neka ti barunica nabavi kotur, i to konstrukcije kao što je moj...

- Mene to ne veseli - odvrati Ljubica tiho, bojeći se da Elu ne uvrijedi svojom izjavom, no tim glasnije javi se barunica.

- Da, Ljubici se ne sviđa taj sport... Ona je već tako odgojena i takav joj je temperament... Pravo ima, chacun a son gout*, a napokon sada je i prekasno da misli na to... Ljubica će se doskora udati, a u to kratko vrijeme do udaje ima mnogo prečega posla negoli se baviti biciklom... Poslije neka radi po svojoj volji i kako joj bude mužu pravo. - Ah, umalo da nisam zaboravila - reče okrenuvši se sada prema grofici koja je do nje sjedila mirno i kao odsutna svojim mislima. - Dopusti, Ano, da ti predstavim vjerenike: Alfreda i Ljubicu. Za koji tjedan oni će se vjenčati.

Grofica skrene sumorno očima prema strani gdje su sjedili vjerenici, i izusti kao preko mrtva srca jedva čujnim glasom:

- Bilo sretno!

Artur i Ela pridigoše se sa svojih sjedala i doviknuše vjericima:

- Čestitamo! - Za njih ova vijest ne bijaše nova; oni su za tu vjeridbu saznali još u Borkovcu.

Samo Melita ostala je sjedeći na svom mjestu. Podnizljenih ruku i uprta gornjim tijelom na naslon stolca piljila je svojim satirućim, pakosnim pogledom u Ljubicu, koja je od sile toga pogleda u svem tijelu zadrhtala. Ubogo djevojče nije se već ufalo susresti se s tim očima.

- Zaboga, što me tako ružno gleda... Ta ja joj nisam nikad ništa nažao učinila... Mene je strah pred njom! - govorila je u sebi prestravljena Ljubica i sve bliže ali oprezno primicala svoj stolac k pomajci dok joj nije došla na dodir. Tada polagano ovine svoju ruku oko njezine i prikloni se k njoj što je bliže mogla.

Barunica je u dušu poznavala svoju pokćerku i znala je da ona to nije učinila bez razloga. Pogledala je ostrim okom Melitu i bilo joj sve jasno.

- Zmija! - pomisli u sebi i uze nježno svojom rukom gladiti malu, finu ruku svoje pokćerke kao da joj želi reći: - Ne boj se, dijete, ja sam uza te!

Ljubica kao da ju je razumjela, jer je u isti čas prihvatila ruku svoje pomajke i poljubila je.

Kao da joj se gnuša taj prizor, Melita je silovitom kretnjom glave odvrnula lice na drugu stranu i prošaptala nešto što se nije čuti moglo.

Barunica pogleda Alfreda koji je sve vrijeme sjedio kao komad leda kraj Ljubice gledajući preda se. Sjedeći naprama Meliti, nije se ufao niti s Ljubicom što govoriti, niti je imao snage da gleda u lice Meliti. Stajao je vas pod utiskom vlasti njezine. Barunica motrila ga jedan čas i onda zlovoljno otkrenula lice od njega.

- Još je sav njezin! - rekla u sebi barunica. - Ali i tomu ću učiniti kraj! - Kada se vrate kući, pozvat će na red Alfreda radi kukavnog njegova današnjeg vladanja. Prikorit će ga što oštrije i objasniti mu da je Melita za nj sahranjeno biće na koje mu je zalud misliti. Ili se posve priljubit vjerenici ili se je odreći, pa bilo u zadnji čas... No do toga potonjega valjda neće doći.

Barunici je postalo nesnosno u tom društvu u kom nije bilo duševne harmonije ni toplote u saobraćaju. Iznenada ustade i preporuč se. Rastanak bijaše još kudikamo hladniji negoli je bio pozdrav pri dolasku. Grofica bijaše sva slomljena pod bremenom teških i crnih misli koje su je očito zaokupile iza baruničina saopćenja, a Melita se hotimice isticala svojom mraznom vanjštinom koju ni srdačnost Ele i Artura nisu prekriti mogle. Bio je to veoma neugodan posjet barunici koga se je poslije još dugo sjećala.

Bijaše već noć kada se je barunica sa svojima vratila kući. Čim je ušla u svoju sobu, dade zovnuti onamo Alfreda s kojim je kod zatvorenih vrata u četiri oka dosta dugo razgovarala. Barunica govorila je žestoko, katkada i razdraženo, dočim se je iz Alfredovih usta čula samo pokoja tiha riječ koja je glasila kao molba i izvinjavanje. Bio je sav poražen kada je izašao iz baruničine sobe. Pošao je odmah u svoju sobu na počinak, ali san mu nije dolazio na oči. Bilo mu je teško na duši. U Delidvoru morao je slušati gorke riječi Melitine, koja mu je predbacivala nekavalirski postupak spram nje, a on joj nije mogao, nije smio da kaže pravi razlog; ovdje opet imao je da strpljivo podnese oštre

priekore svoje strine koja je sve dobro vidjela i istinito prosudila.

- Kriv sam, da, kriv sam! govoraše sam sobom, poduprvši rukom sumornu glavu. - Ali što traže od mene?... Da je zaboravim!... Pa hoću, ali ne tako brzo, ne preko noći... Ona je već uhvatila korijen u mom srcu... Kušam li ga iščupati, povučem li, boli me... Čini mi se kao da mi se srce dere i krvari... Mislio sam da ću lako podnijeti susretaj s njom, ali nije mi bilo lako... Nisam kadar da se otresem njezine vlasti nada mnom kada mi je ona blizu, kada je gledam i slušam... Zato ću je bježati, kloniti se je, pa će s vremenom izbljedjeti njezina slika u mom srcu, a njezin glas izgubiti za me sirensku moć. - Alfred se je iskreno samu sebi tako ispovijedao i stvarao si odluku za budući život. Bilo mu je žao Ljubice... Vidio je on dobro kako Melita nemilo, skoro okrutno s njom postupa, i ona mu se je time zamjerila. Počeo je već vjerovati da u nje nema lijepe, plemenite duše... Čvrsto je odlučio da će se odsele posve drukčije vladati spram Ljubice, pa će mu i strina biti zadovoljna. Ta djevojka mu je vrlo simpatična, a uz neprestani saobraćaj i sve bliže upoznavanje nadoći će i ljubav, samo dok ona prva u srcu pogine...

Uzbuđivan takvim mislima sproveo je Alfred u besanici dobar dio noći... Čuo je još kako su sa tornjića borkovečkoga dvora odbile dvije ure poslije ponoći, a zatim se je zanio u san i doskora tvrdo zaspao.

U Delidvoru poslije baruničina odlaska nisu dugo bili na okupu. Grofica, po svom običaju, otišla je zarana na počinak. Melita, jer nije imala ni najmanje volje za razgovor, poslala je nešto kasnije za materom u gornje odaje, gdje je, izašav kroz veliku dvoranu na prostrani balkon dvora, naslonila se na mramornu balustradu i nijemo se zagledala u okolicu koja se je ispred nje sterala. Iznad okolnih planinica lebdio je pun mjesec rasvjetljujući magičnim svjetlom cijeli kraj. Bila je sjajna mjesečina kao dan, te su se dolje na zemlji vidjele siluete Artura i Ele, koji su se na niskim stolićima pod balkonom namjestili. Pušeci fine misirske* cigarete (Ela je također strastveno pušila), razgovarahu se poluglasno, da ne smetaju sna grofici. Sada je Artur vodio glavnu riječ i pripovijedao Eli čudesa o utrkama u Alagu kod Budimpešte. Artur je s tolikim zanosom pripovijedao o tim konjima punim temperamenta, o srčanim i vještim jahačima iz redova aristokracije i džentrije*, da je Ela umolila Artura da je obavijesti o prvoj jesenskoj utrci, jer bi je rado pohodila. Ona doduše nadasve ljubi koturaški sport, ali priznaje da je i sport utrivanja na konjima vrlo plemenit i dostojan kavalira.

Dok je trajao taj razgovor, Melita se gore na balkonu bavila sama sa svojim mislima. Pošto je neko vrijeme sproveda naslonjena na balustradu, ispravila se i segnula za stolcem na koji sjede. Mislila je neprestano na Alfreda. Boljelo je da ju je tako ujedanput napustio. On joj, doduše, nije nikada ništa obećao, ali se je naprama njoj tako vladao da je ona i svatko drugi mogao vidjeti da mu se sviđa i da je ona, samo *ona* biranica njegova srca. A sad ujedanput uzima

drugu, a njoj nije o tom okretu prije ni riječ kazao. Zbog toga se je ljutila na nj. Slutila je, doduše, da je Alfred radio po želji svoje strine, uviđala je da bi njemu, siromašnu barunu, samo na štetu biti moglo da se je odupro volji svoje zaštitnice, ali kraj svega toga mogao je imati obzira i s njom, pa joj se bar povjeriti, učiniti je učesnicom svoje sudbine - ali ništa! Kada je već sve gotovo bilo, onda se je došao pokazati kao vjerenik, kao čovjek za nju izgubljen. Peklo ju je da mu svega toga nije mogla kazati u lice. Njezin ženski ponos nije joj toga dopuštao, ali ga je ipak prekorila da je neiskren i neučtiv kada *njoj*, svojoj prijateljici, nije prije ništa spomenuo. Alfred se je, istina, izvinjavao da je sve došlo iznenada i neočekivano, ali to je nije moglo umiriti. Ona ga je osuđivala.

Razmišljajući tako, osjeti veliku bol u duši svojoj. Počelo je nešto sapinjati u grudima i u grlu, a u licu nastala trzavica. Već su joj se i oči zalile suzama i bilo joj da zajeca.

- Ne, to ne smije biti! - reče ona poluglasno ali energično. - Ta ja ga ne ljubim, ja ne žalim za njim! - Pa ustala silovito i sigurnim korakom uzela šetati od jednoga kraja balkona do drugoga. Pokušala je da svojim mislima dade drugi pravac, ne bi li se otresla te sjete i gorčine koja ju je tako umekšala.

I pošlo joj za rukom. Njezine misli udariše zamamnom stranputicom. Miran, sretan porodični život, a takav si je predstavljala s Alfredom, nije joj se nimalo svidao. U takvu životu ona bi iščeznula za šire krugove, za svijet, a ona baš hoće da živi u svijetu i za svijet. Ali tomu se hoće slobode, a ljubav je ropstvo. Ona će da bude slobodna, živjet će po svojoj volji, bez stege, i puštati maha svojim željama, zanimat će se živo za svijet i njihov život, a pobrinut će se da se i svijet za nju zanima. Biti gospodaricom svoje volje i svojih djela, to bijaše meta njezinih želja koju je mislila naći u svom budućem braku. Ali treba za to naći muža prilagodljiva koji će podnositi da mu žena živi ispod njegove vlasti, na svoju ruku. I taj će se naći! Ne bude li iz početka takav, ona će ga već učiniti mekšim i sebi podložnim. Pa ako joj to ipak ne bi pošlo za rukom - ona će se s njim rastati, na kraće ili duže vrijeme, pa makar i zauvijek... Što zato? Tko da u sadašnjem vijeku još mari za predsude o braku? Osobna je sloboda idol komu se ona jedinomu klanja! I te misli razigrane je tako da se je pjevuljeći s balkona vratila u dvoranu, otvorila glasovir i poslije nekoliko jakih akorda zapjevala svojim briljantnim koloraturnim grlom finale-ariju prvoga čina *Traviata* što je pjeva Violetta:

*Sempre libera degg'io
Follegiare di gioia in gioia,
Vo' che scorra il viver mio
Pei sentieri del piacer.
Nasce il giorno, o il giorno muoia,
Sempre lieta ne ritrovi*

*A diletta sempre nuovi
Dee volare il mio pensiero!**

Pjevala je iz puna srca, a njezin plemeniti, školani glas zvučio je čarobno u tihoj, mjesečinom rasvijetljenoj noći. Ti zvuci, te riječi kao da su izvirale iz njezine duše; ni Violetta sama nije ih mogla tako osjećati kao ona sada. Njezin duh letio je slobodan, raširenih krila u vedrom, sjajnom zraku razbludne mašte, a u tom letu nosili ga sve više raskošni, opojni osjećaji. Meliti se činilo da joj se smiješi praskozorje novoga života u koji je nakanila zaći, prosta od svih predsuda i stega običnoga ljudskoga društva.

Ela i Artur, čuvši glasno pjevanje Melitino, skočili u isti mah na noge i sjetili se grofice koja je pošla na počinak. Stavši dolje ispred balkona, uzeše gore vikati:

- Melito, Melito! - No Melita ih nije čula. Ona je pjevala dalje zanosno i sa žarkim osjećajem. Nije bilo izgleda da će skoro prestati.

- Ne čuje nas! - reče ljutito Artur. - Molim te, Elo, požuri se gore i reci toj fantastkinji da mama spava, a i ja idem spavati pa želim mir.

Artur ode nato u svoju sobu, a Ela poleti u prvi sprat. Upala je u dvoranu takvom naglošću da se je Melita prestrašila i prestala pjevati.

- Što se je dogodilo? - upita brzo Melita.

- Grofica spava, a ti pjevaš!

Melita se nasmiješi i zatvori glasovir.

- Maman je uvijek tako vesela kad me čuje pjevati - reče Melita nasloniv se na stolcu.

- Danas si bila nesnosna - primijeti joj skoro zlovoljno Ela - Mislim da te nije obradovao posjet Andrinin?

- Sigurno ne! - potvrdi Melita.

- Radi Alfreda? - zapita bojažljivo Ela, jer je to pitanje moglo da razdraži njezinu prijateljicu.

- Moguće - odgovori nehajno Melita. - U prvi mah ljutila me ta njegova glupa ženidba, ali sad sam se već umirila...

- Tako brzo? - čudila se Ela.

- Kod mene ide sve tim tempom! - razjasni joj Melita. - U mene je pronicav pogled i brza odluka. Ja sam si malo prije stvorila sud da Alfred nije za mene muž...

- Kako to?... On ti se ipak vrlo sviđao? - primijeti Ela.

- Baš zato jer mi se je vrlo sviđao ja mu ne bih htjela biti žena - odvrati Melita.

- Bojim se da bih ga mogla ljubiti...

- Tim bolje, bez ljubavi nema sreće u braku - reče Ela.

- Meni ne prija takav brak... Moj ideal je brak bez ljubavi, ali slobodan... Je li me razumiješ?

- Čini mi se da te shvaćam - rekla nesigurno Ela, koja Bijaše dosta zrela djevojka da je mogla razumjeti stanovište Melitino. Ona ipak nije mogla da vjeruje da njezina prijateljica goji takve nazore o braku, koji su se njoj činili bezbožni i nećudoredni. Ali o tom nije htjela da govori.

Za kratko vrijeme spremiše se i njih dvije na počinak.

III.

Gospoštija šestinska priredila je odmah početkom listopada iste godine prvi lov na srne. Mladi grof je više godina čuvao svoje srne i brinuo se da se što više rasplode. Niti je sam lovio niti je dozvolio ikomu drugomu loviti, a na zvjerokradice sa zagorske strane vrebao je dan i noć sa svojim lugarima. Bili su kod njega loše sreće i napokon se kanili njegova lovišta u Zagrebačkoj gori. Trud grofov obilno se naplatio. Broj srna umnožio se za kratko vrijeme. Bilo ih je puno lovište. Svaki čas su viđali lugari i sljemenski turisti srne i mladu lanad gdje pase na grebenima planine - oko Kraljičina zdenca i u gudurama između gorskih ogranaka. Divljač, kao da je znala da joj ne prijete pogibelj od lovačke puške, dolazila je bez straha u blizinu turističke kuće navrh Sljemena, šuljala se oko kolibice poznatoga sljemenskoga pustinjaka i oko lugarskih kuća. Jedine srnjake, koji smetaju rasplodu divljači, smjeli su grofovi lugari da tamane. Sve je to pomoglo da se je u grofov lovištu umnožavala divljač kao u malo kojem lovištu oko Zagreba. Lanjske godine držan je poslije stanke od pet godina prvi lov u šestinskom lovištu, a ove godine lovilo se drugi put na srne. Bijaše pozvano mnogo gosti iz Zagreba i Zagorja.

Zagorski gosti došli su dan prije uvečer od Gornje Stubice. Među njima bijaše i grof Orfeo Armano. Stari grof imao je radi svojih novčanih stvari posla u jednoj zagrebačkoj banci pa se je rado odazvao pozivu u lov. Došao je i popularni grof Janko Zabočki, najviđenija ličnost u svim velikaškim i

plemićkim društvima, koji je prije više godina izgubio u dvoboju desnu ruku, ali zato ipak nije napustio lovački sport. Lijevom rukom pucao je iz svoje nove ekspres-puške s takvom sigurnošću i lakoćom, da su ga prijatelji lovci zvali drugim Vilimom Tellom*. Budući udovac, nije imao nigdje mira ni stalna boravišta. S jednog svoga imanja išao je na drugo i svagdje ostao nekoliko tjedana, a onda se dao na put po Zagorju gdje je obilazio prijatelje. Svagdje su ga rado primali jer je bio na glasu sa svoga nenatkriljivoga humora koji ne bijaše doduše uvijek najfiniji, ali se je od grofa Janka ipak rado primao. Na njega glaseći poziv s oznakom »ibi, ubi«* zatekao ga je u dvoru baruna Zdenka Bužinskoga, gdje su ga, idući za njim u potragu od Oroslavlja, njegova zagorska dobra, napokon sretno našli. Jer je i barun Zdenko dobio poziv, odvezla se njih dvojica, uzevši sa sobom i Elu, na sastajalište u Donju Stubicu gdje su ih čekali Armanovi s Melitom. Uz nje bijaše tu i kotarski predstojnik Dobrovoy sa mladom svojom suprugom, rođenom Bečankom, pravim bečkim djetetom, vesele, nestašne ćudi i užasno razgovornom. Našao se tu i lovac grofa Janka, koji je iz Oroslavlja doveo i glasovite istarske kopove*, diku svoga grofovskoga gospodara.

Poslije podneva urečenoga dana počelo se društvo sa stubičke strane uspinjati prema Sljemenu, gdje su imali prenoćiti u turističkoj kući. Gospoda su išla pješice, dočim su gospođe po šumskom putu, dok ga je bilo, naizmjenice jašile na poniju što ga je grof Armano za Melitu sa sobom poveo. Otraga išli su gospodski lovci i lugari sa skorlaćenim* psima i dva seljačka momka koji su u dosta omašnim košarama nosili jelo i piće.

Upravo je zapadalo sunce za štajerske planine kada su putnici stigli na vrh Sljemena. Imali su još vremena da s piramide napasu oči veličajnim pogledom na dobro im poznate zagorske predjele koji su se pred njima talasali u svjetlu zapadajućega sunca uzdižući se valovito sve više prema sjeveru koji je bio obrubljen lancem visokih planina. Imajući više dalekozora uza se, lovci su potanko razabirali sve sitnice predmeta koje su motrili, dapače je na opći smijeh ustvrdio grof Janko da dobro vidi ovrhovoditelja* kako se šulja oko njegova dvora u Oroslavlju. Ali hulja neće ništa opraviti, jer eno već sluge vode iz staje mladoga bika koji će bijesno navaliti na ovrhovoditelja čim se pojavi u dvorištu. Tako ga je grof Janko dresirao, pa je radi toga dao za jednoga slugu nabaviti odijelo, baš onako kako je nosio ovrhovoditelj.

Oštri, hladni vjetar koji se obično diže pri zapadu sunca, potjera društvo s piramide i svi se sklonuše u turističku kuću. Tu su se gospođe odmah prihvatile posla. Ela i gospođa predstojnikovica prostrle su stol, dočim je Melita kuhala čaj. Na stolu bijaše poredano tečnih hladnih jela kojima su se lovci obilno opskrbili bojeći se da na svom noćištu ne bi ništa dobili. I nisu se prevarili. Lugareva žena mogla ih je ponuditi samo kukuruznim žgancima i kiselim vrhnjem, koju su ponudu mlade dame radosno prihvatile, dočim su gospoda s velikim zadovoljstvom motrila na stolu tuste domaće purice,

gnjetele iz šuma zelendvorskih, što ih je grof vlastelin poslao na dar grofici Armano, i ogromni but s aspikom.

Čaj je bio odmah gotov. Mali samovar što ga je Melita sa sobom ponijela ovdje je baš dobro došao: kraj lugareve vatre i ognjišta mogli bi bili lovci dugo čekati dok bi čaj bio gotov. Uz izvrsne sendviče prijaio je vanredno i gospođama i gospodi pravi kineski čaj što ga je barun Zdenko dobivao izravno iz Bombaya od prijatelja koji je s njim nekada zajedno učio u Orijentalnoj akademiji u Beču, a poslije bio namješten kod poslaništva u Bombayu. A Melita bijaše na glasu sa svoje vještine u varenju čaja. Taj posao nije nitko umio tako valjano obaviti kao ona, i zato su u ovakvim intimnim društvima samovar odmah predali njoj u ruke.

Jelo se je s velikim tekom. Gospoda su i gospođe penjući se uzbrdice tri dobre ure u oštrom jesenskom zraku, osjetili neobičnu volju k jelu kakva se obično kod ovakvih partija javlja. Grofovski lovci, koji su sada oko stola dvorili, puniti su marljivo čaše gospodi starim zagorskim vinom koje je preostalo još iz dobrih prijašnjih vremena dok su zdravi stajali vinogradi s domaćom lozom. Za gospođe bijaše španjolskoga port-vina* i viskija, koji je Meliti i Eli vanredno prijaio, dočim si je prenemagljiva Bečkinja jedva usne nakvasila tim žestokim pićem. Ona je neprestano uzdisala za pivom i žalila da nije donijela sa sobom nekoliko boca svoga domorodnoga pića.

Grof Janko bio je izvrsne volje pa je kao obično vodio glavnu riječ i zabavljao goste svojim neiscrpivim humorom. On si je u svakoj takoj prilici birao nišan svojim dosjetkama i šalama, a ovaj put bila je to nestašna Bečkinja koja se je isprva i sama smijala grofovima šalama, no poslije, kada je šala postala sve oštrija i krupnija, počela se je ljutiti i prepirati, a umalo da nije došlo i do plača. Grof je, vidjevši to, za dobe uzmakao, i da udobrovolji gospođu predstojnikovicu, obećao da će joj odmah čim se kući vrati, u znak kajanja radi grijeha današnje večeri poslati burence plzenjskoga ležaka* (piva) što ga ima spremjena u pivnici.

- Prihvaćate li moju ponudu? - upita grof pružajući joj ruku u ime pomirbe.

- Zašto ne? - odvrati Bečkinja. - Samo se bojim da već nije ovrhovoditelj* i to pivo zaplijenio.

Društvo udari u smijeh, komu se i pogođeni grof Janko pridruži, no vidjelo mu se na licu da mu taj smijeh ne ide iz srca. I on je spadao među ljude koji rado na druge odapinju oštre strelice svoga sarkazma, ali im nije pravo ako njih tko uzme na nišan. Tada je znao biti vrlo uvredljiv, dapače surov.

Grof je htio da parira taj udarac, ali je bio očito u neprilici. Smeo ga je neočekivani nasrtaj gospođe predstojnikovice koja se je slavedobitno smiješila radi svoga uspjeha. Na sreću otvore se u taj čas vrata od sobe, i uniđe lugarica

s velikom zdjelom kukuruznih, pušćih se žganaca nalivenih do vrha kiselim vrhnjem, i učini kraj neugodnoj situaciji.

- Trop tard!* - nasmije se Ela gledajući kako je lugarica muče položila omašnu zdjelu na stol. - Poslije purice i fazana tko da jede žgance?

- Pokušajmo! - reče Melita, koju je originalno pučko jelo vanredno privlačilo.
- L'appétit vient en mangeant*, vele Francuzi posve istinito! - Ona dade pogledom znak lovcu koji je oko stola dvorio, i ovaj položi pred Melitu tanjir sa žlicom.

- Zar ćeš zbilja jesti? - pitala je u čudu Ela.

- Zašto ne?... Ovaj me miris vanredno podražuje - odvratila Melita zagrabi dva-tri puta iz zdjele velikom drvenom žlicom koju je lugarica među žgance utakla. Smiješeći se počeo zatim jesti, isprva kao od šale, ali poslije prihvati se ozbiljno posla.

- To je zbilja izvrsna stvar! - reče Melita.

- Baš ću i ja da kušam! - riješi se Ela i povede se za Melitinim primjerom. Ova tek što je počela jesti, uze s punim ustima uzvikivati: - Izvrsno, božanstveno! - Sada već ni gospođa predstojnikovica, kojoj se je inače durila kukuruzna hrana, nije mogla da odoli napasti. I ona prione jesti jelo koje je dosele poznavala samo po tom jer je to bila svagdanja hrana njezine služinčadi.

- Ah, to je što drugo! - izusti prokšena* Bečkinja poluglasno, čim je htjela kazati da je velika razlika među tim jelom i onim što ga njezina družina dobiva.

Zaraza prijede sada i na muškarce. Grof Armano, u čijoj je talijanskoj krvi jamačno zaostalo još dosta simpatije za kukuruzne žgance koji su u blizom srodstvu sa talijanskom polentom, požurio se prvi, da se uvjeri da li lugaričina frugalna* večera uistinu zaslužuje toliku hvalu. Skeptički je okusio jelo, ali odmah zatim dobilo mu lice drugi izraz.

- Superbe!* - klikne grof. Kušajte samo, gospodo, uistinu, vrijedno je kušati!

- Neka bude! - reče nehajno barun Zdenko. - Nisam ih od djetinjstva jeo.

Dok je barun vadio žgance na svoj tanjir, nadviri se grof Janko nad zdjelu, i kad je vidio da je jedva još dno pokrito, povuče zdjelu preda se i počeo iz nje jesti velikom drvenom žlicom kojom se jelo vadi, što je izazvalo opći smijeh.

Lugarica koja je malo zatim nadošla zadovoljno se smiješila, vidjevši praznu svoju zdjelu. Morali su njezini žganci, koji su i zagrebačkim gurmanima dobro

poznati, tim grofovima i barunima osobito ići u tek kada su ih poslije onih finih i tečnih pečenka onako temeljito počistili.

Uto se je već i mrak uhvatio. Bijaše krasna jesenska noć koja je cijelo društvo izmamila na trijem. Na vrhu planine vladala je svečana tišina samoće. Sve je u prirodi utihnulo i počivalo. Samo katkad prošvrljao bi strelimice kozodoj* oko turističke kuće goneći nevine kukce, a iz podaljšega dopro bi ovda-onda do lovskih izletnika glas ušare koja je pošla u lov na puhove. Nad savskom ravnicom dizao se je na nebu lagano i veličanstveno pun mjesec koji je bajnim smiješkom obavijao crno ruho noći. Drveće na vrhuncu gore kao da je spavalo tvrdim snom. Nijedna grana nije se gibala. Tek neznatno osjetila se slaba struja zraka što je iz zagorskih strana prelazila preko Sljemena. Bio je to znak da će biti i sutra lijep dan, jer je ta struja odavala da sjever, koji bistri i vedri, gospoduje u zraku.

Tajinstveno-lijepa slika prirode zanimala je gospođe društva. Predstojnikovica je često uskliknula: - Divno, magično! - pa uvjeravala ostale goste da ne može biti ljepšega prizora ni na Kahlenbergu* gdje je jedanput kao djevojka upravo za ovakve jesenske noći prenoćila u društvu sa svojom materom i starijom sestrom.

Melita se naslonila na ogradu trijema i naslonivši glavu na ruku, zagledala se sanjarski u »kralja noći« koji je na protivnoj strani lebdio iznad ravne Posavine. Ujedanput padoše joj na um Alfred i Ljubica na koje za cijeloga toga izleta nije ni pomislila. To je rasrdi i ona se pridiže sa ograde i ispravi svoj vitki stas. Do nje je stajala Ela koja je rječito razlagala da je pogled na zagorsku stranu mnogo ljepši od pogleda na zagrebačku ravnicu.

- Osobito po noći kada je tako sjajna mjesečina kao danas - govoraše Ela - neopisivo je lijep pogled u naše Zagorje. Kako bi bilo da se uspnemo na piramidu?

Ali taj prijedlog ne nađe odziva.

- Kanim se toga, djeco! - reče grof. - Noći su hladne, a mi stariji moramo se veoma čuvati nahlade.

- Ti, papá - prihvati brzo Melita kojoj se je sviđala Elina ideja - mogao bi ostati tu dok se mi vratimo.

- Bome ću i ja ostati - umiješa se u riječ grof Janko. - Po noći vrlo loše vidim; moglo bi se dogoditi da posrnem i padnem i prelomim desnu ruku! - To bijaše naime ruka: koju je grof uslijed dvoboja izgubio.

- Ima li zmijâ na Sljemenu? - upita naivno predstojnikovica. - Ja se silno bojim zmija u noći.

- Dakako da ih ima - potvrdi grof Janko - dapače i klopotuše ovamo zablude! - Time je nišanio na brbljavost mlade Bečkinje, no ona ga nije razumjela već je samo odbila grofov atentat na njezino prirodoslovno znanje.

- Idite, molim vas! - odvrati ona prpošno. - Toliko sam valjda učila te znam da ovdje nema klopotuša. Ali ja se ipak bojim...

- Mi ćemo ostati tu gdje jesmo, zar ne? - javi se sada barun Zdenko govoreći predstojnikovici. - A vi, gospodine predstojniče?

- Ja ću ostati uz svoju ženu kao njezin, chevalier d'honneur* - odvrati kićeno predstojnik.

- Chevalier du pantoufle* - primijeti srdito upol glasa Ela prema Meliti. Ljutila se videći da većina otklanja njezin lijepi prijedlog.

- Što ćemo, dakle, gospodo? - upita grof Orfeo. - Bilo bi još prerano da idemo spavati.

- Kada bi imali karte, mogli bi igrati nekoliko partija ruskoga preferansa* - primijeti barun.

- Kako možeš pitati za karte? - uleti mu u riječ grof Janko. - Orfeo ih ima uvijek uza se kao fratar svoj brevijar.

- Uistinu, ja sam ih ponio sa sobom - potvrdi Orfeo. - Čovjek mora na sve misliti kada se sprema na ovakve izlete.

- Visoko ne smijete igrati jer je u mom džepu nastupila oseka - pripomenu grof Janko prije igre stvar koja nije nikoga iznenadila.

- A što će gospođe? - upita barun gledajući u lice Meliti čiju je riječ smatrao odlučnom.

- Mi ćemo... spavati! - odgovori Melita, a Ela i gospođa predstojnikovica pristadoše drage volje na Melitinu odluku jer su osjećale da su umorne i željne počinka. Za njih bijaše priređena jedna soba sa tri kreveta i nekoliko drvenih stolaca oko četverouglasta stola, zbijena od jelovih dasaka. Na jednoj stijeni visjelo je prosto, malo zrcalo, koje je Melita odmah skinula i namjestila na stolu da pred njim obavi svoju noćnu toaletu. Iz svoje torbice od pravoga marokena* izvadi nekoliko bočica, škatuljica i jednu kutiju koju odmah otvori. Bijaše u njoj poznati creme ravissante* bečke Madame Schaffer, koje je sredstvo Melita rabila već dvije godine da sačuva svježost i elastičnost kože svoga lica. Ona je to sredstvo veoma hvalila i preporučala ga Eli i predstojnikovici. No Ela kao prava ciklistica* prezirala je sva ta ljepšala i bila posve zadovoljna svojim žarkastim od sunca i vjetra tenom, a predstojnikovica

je izjavila da ima posebno svoje ljepšalo koje nabavlja ravno iz Pariza, ali kao *tajno* sredstvo. Njezino društvo nije ta tajnost učinila nimalo izvjedljivim*, jer lice gospođe predstojnikovice nije odavalo ništa friško i cvatuće. To je tajno sredstvo mogla slobodno zadržati za se.

Trebalo je više od ure, dok je ugasnula svijeća u sobi gdje su gospođe imale prenoćiti. I ležeći u postelji, one su se još o koječemu razgovarale kao da se otimlju o slavu posljednje riječi. Kad su već prestale govoriti, opet bi se jedna ili druga javila, dok nije napokon Melita izjavila: da ima biti mir!

Sad su utihnule, ali još dugo nisu zaspati mogle. Bunilo ih je društvo kartajuće se gospođe, koji su bez obzira na svoje suputnice suviše glasno govorili, dapače ovda-onda čuo bi se i gromorni glas grofa Janka koji se je znao užasno ljutiti kada bi gubio na kartama, premda je inače rasipao novac punim pregrštima. Večeras je bio osobito razdražljiv jer je osjećao velike boli desne ruke koju su mu odrezali bili. Te su se boli u njega javljale dosta često i mučile ga čitave noći. Da ih po mogućnosti ublaži, pio je žestoki konjak dok ga nije omamio. To je i sada radio, jer mu je lovac morao više puta natočiti običnu čašu konjaka koju je poput vina ispraznio. Ali u istoj mjeri kako je pio, rasla je i grofova razdraženost i goropadnost. To su već znali njegovi prijatelji pa su gledali da se ugnu svakomu sukobu s njime.

Orfeo i Zdenko vidjeli su da njihova igra ne može dugo potrajati, jer je grof Janko postajao sve nesnosniji, premda su oni upravo kavalirski igrali samo da ne razdraže druga. Grof Orfeo koji je hotimice dosta već izgubio, pogleda ujedanput na uru i reče:

- Ovo neka bude posljednja igra gospodo!... Meni je potreba da idem na počinak!

- Da, da, svršimo! - pristade odmah barun Zdenko. - Sutra ionako moramo rano ustati.

Grof Janko ne reče ništa. Šuteći pruži lijevu ruku Orfeju i Zdenku koji odoše odmah u sobu za gospodu priređenu. Ostavši sam, zapovjedi lovcu da ide spavati jer želi da ga nitko ne smeta.

Sada se je sam dvorio konjakom. Nastala je borba među žestokim pićem i velikom boli u štrljku nadlaktice, koju je odlučio svladati pošto-poto pićem. Tim sredstvom uspio je često, zašto ne bi i danas. Pio je često, naglo i mnogo, i doskora počeo osjećati da je omamljen. To je bio kritičan stadij na koji je čekao. U kutu sobe bio je širok naslonjač od tvrde hrastovine. Grof se izvali na nj, podmetne pod glavu nečiji pled* i duboko uzdahne.

- Proklet je takav život! - promrmlja ogorčeno, uzdahne duboko još nekoliko puta i primiri se. Malo kasnije stade gromovito hrkati, da se je moglo čuti u

svim prostorijama tihe turističke kuće. Krv mu bijaše uzburkana, što se je poznalo po užarenom licu i čestim trzajima tijela. No poslije prvoga sna koji se je završio dubokim, hripljivim uzdahom, stade grof mirnije disati i pade u dubok san iz koga se do zore nije probudio. U ruci nije osjećao nikakve boli. To ga je obradovalo jer inače ne bi sudjelovao u lovu. Njegovo društvo bijaše već sve na nogama. Iz sobe gdje su gospođe noćile, čuo se živ razgovor, ispremiješan kadšto glasnim smijehom. Bile su baš kod jutarnje toalete od koje su morale koješta pregorjeti što kod kuće ne bi nipošto izostati smjelo. No ljepšala za lice nisu ipak manjkala. Samo Ela nije ništa trebala. Ona se je zadovoljila ledenom vodom iz sljemenskoga zdenca od koje se je osjetila neobično friškom i bodrom, dočim su si njezine drugarice izdašno naprahale svoja lica da ih osiguraju proti štetnom uplivu planinskoga oštrog zraka.

I gospoda bijahu već zarana ustala. Obukav se, izadoše na široki trijem kuće gdje su ogledavali svoje lankasterke* najnovije konstrukcije i pregledavali naboje.

Bilo je još rano jutro. Na istoku su titrale zlatne maglice i sve se jače žario prostor u kom se je imalo da rodi jutarnje sunce. Zrak bijaše hladan i bistar, pravi jesenski zrak na visokoj planini. Od svoga noćišta imali su zagorski izletnici da krenu na ročište ispod brda sv. Jakoba*, gdje će se sastati s lovačkom družinom koja će krenuti od šestinskoga dvora. Barun Zdenko htjede već opomenuti gospođe da požure, kadli se otvore vrata njihove sobe i one se sve tri jave na pragu u koketnom lovskom odijelu.

- Ipak ste točne! - pohvali grof Orfeo gospođe, smiješeći se vrlo ljubezno gospođi predstojnikovici koja se je odlikovala najkraćom suknjicom među lovkinjama. Kratko vrijeme zatim dođe u društvo i grof Janko nešto izmučena lica, ali veseo i bistar.

- Hladno je, zar ne, grofe? - primijeti naprama njemu Melita.

- Uistinu hladno! - odgovori grof. - No zato će nam tim više prijati vaš čaj.

- Ah, vi me sjećate moje dužnosti - nasmiješi se Melita taknuv se kažiprstom čela. Zar ne, gospoda će bez iznimke piti čaj?

- Da, da! - potvrde Orfeo i Zdenko, a Orfeo dodade još: - Ali samo brzo, ma chere*, jer moramo doskora krenuti. Ta vi kanite još na piramidu da gledate ishod sunca.

Gospođe dadoše se odmah na posao. Za njih je donijela lugarica friško podojena mlijeka, koje su one slasno ispile dok se je kuhao čaj. Sada dođoše gospoda na red, koja su stojeći uzela čaj s nekoliko sendviča, a zatim se odmah spremiše svi na polazak. Dolje su već čekali lovci noseći sa sobom puške svoje i svojih gospodara, pa lagane fusilplume* triju gospođa. Istarski

kopovi* grofa Janka i drugi lovački psi koje su lovci skorlaćene* držali, cviljeli su i štektali pridušenim glasom u znak radosti što ih vode na njihovu najmiliju zabavu. Grof Janko opremi lovca sa psima u uvalu k potoku Kraljevcu gdje su se hajkači imali sastati.

Napokon krenu mala povorka. Sva se priroda bijaše već razbudila. Lak lahorić veselo je pirkao između još lisnatih grana starih bukava i mladih omorika. Pjevicâ nije se čulo, ali se tim više čulo cvrkutanje branjuga*, fućkanje kosova i kliktanje kanja* i piljuga*, koji su željni plijena dizali se uvis, ili prelijetali s jednog planinskoga grebena na drugi. Ovda-onda moglo je vješto uho razabrati kako crni djetel žestoko kvoca u deblo tražeći hranu pod korom i kako kriješte kreštalice kojih je te jeseni bilo neobično mnogo u gori kamo ih je namamio kesten i bukunica što su ove godine obilno urodili. Sljeme i ostali visovi gore bijahu obasjani svjetlom, a zrak bijaše gore vanredno čist i proziran. Iz uvala gore dizali su se još pramenovi magle, a i ostalo podgorje bilo je sumaglicom obastrto. Tim ljepši bit će pogled na visine do kojih magla ne doseže. Došavši do piramide, stade povorka.

- Dakle, naprijed! - pozove Melita gospodu, no njezinu pozivu odazva se jedini barun Zdenko, koji se počeo odmah prvi gore uz stube penjati, a za njim gospode. Grofovi Orfeo i Janko ostadoše dolje. Ovaj se je bojao vrtoglavice, a grof Orfeo si je utvarao da je od jučerašnjega stajanja na piramidi dobio trganje u donjoj čeljusti pa je volio dolje ostati. Tu su njih dvojica čekala i slušala ponovne usklike ushićenih gospođa. Došle su baš u pravi čas. Sav sunčani kolut pomolio se na istočnoj strani koja kao da je gorjela jasnim plamenom. Ali svjetlo sunca nije još moglo da obasja nizine koje bijahu zastrte gustom jesenskom maglom. I ravna Posavina i valovito dôlje zagorsko bilo je pritisnuto neprozirnom sivom maglom koja se je neprestano sukala, miješala i dizala kao u ogromnom kakom krateru.

No tim veći užitak imali su gledaoci svrnuvši pogledom na obližnje i udaljenije planine i njihove nebotične vrhunce. Na istoku vidjele se verigaste moslavačke gore i u daljini slavonski Ptuj. Bliže Sljemena isticala se Veternica, Okić i starac Klek pa dalje tamo na štajerskoj granici šiljati Donati, a još dalje tamo na zapadnoj pozadini bjelasao se drevni, veličanstveni Triglav.

Gospode su se opajale divnim prirodnim prizorima i svaki čas našle nešto novo, lijepo i uznosito. Nešto ravnodušnije vladao se barun Zdenko, koji je svojim zornikom* obašao sve planine i vrhunce koji su se u ovo doba dana vidjeti mogli. Onda se je naslonio na ogradu piramide i svrnuo pogled na brdo sv. Jakoba koje bijaše sve obasjano sunčanim svjetlom. Tu mu se nešto pričinilo što je svratilo na se njegovu pozornost. Opazio je istaknut bijel rubac kojim netko maše prema piramidi pa natrag. Pogleda bolje, i zbilja je tako. To je, nema sumnje, signal što im ga daju lovci koji su jutros iz Šestina podranili i

prije njih stigli na zakazano ročište.

- Vrijeme je da idemo! - reče barun gospođama. - Eno nas već zovu sa zakazanog stajališta. - Barun pokaza rukom prema Sv. Jakabu. - Vidite li signal?

- Ajdemo, ajdemo! - riješi se prva Ela koja je kao ciklistica* mnogo držala do točnosti.

Melita pogleda još jedanput dobro joj poznati Donati-brijeg, na koji se je prije dvije godine uspela bila, i pođe za Elom.

Zadnja se rastade s piramidom predstojnikovica. - Divno, divno! - govoraše sva ushićena. - Kao na Kahlenbergu*, i još ljepše!

Za pol ure brza hoda stigli su zagorski izletnici na lovsko stajalište na grebenu ispod Sv. Jakoba. Tu bijahu već svi ostali na okupu oko grofa domaćine.

- Mi se moramo odmah povrstati u lanac! - reče grof dolazećima. - Sve je već odavna spremno.

Grof nadlovac opredijeli svakomu svoje mjesto. Gospođe razmjesti tako da je između svake od njih došao po jedan iskusan lovac. Nato pregleda još jedanput dugi lanac lovaca i dade znak rogom da počima lov. Dolje u uvali kao da su jedva dočekali taj glas, jer odmah započe vrlo bučna hajka. Sva se je gora orila od njezine halabuke. Jedni su vikali iz svega grla poznati »haj, haj!«, drugi udarali debelim komadima drva po drveću, treći opet klepetali, a u sve to miješalo se cviljenje i štektanje kopova* koji su raskorlaćeni* po svom nagonu započeli svoj lovski posao. Vidjelo se je kako se poplašene ptice razlijeću u sigurnije strane gdje im ne prijeti opasnost. Na čistinama grebena mogla se primijetiti kako prestrašeni uzbrdo jure najvećom brzinom zečevi pa srne pojedince ili u hrpama, a za njima štekćući kopovi. U lovačkom lancu zavlada najveća uzrujanost. Svi čekaju s velikom napetošću da divljač naleti na spremno prežajuću liniju. Nadlovac grofov umolio je dva-tri puta najponiznije gospodu lovce da pucaju samo na srnjake, jer grofovski vlasnik lova hoće da štedi srne radi bržeg rasploda. Grof Armano upozorio je još posebno gospođe svoga društva da budu oprezne, pa im je ukratko kazao kako se srnjak raspoznaje od srne. Osobito im je naglasio da je srnjak, ako srne idu ili bježe u hrpi, uvijek posljednji.

Kratko vrijeme za tim što je počela hajka, čuo se prvi hitac na desnom krilu lovačke linije, a za njim odmah drugi. Zatim pade još nekoliko hitaca, a u isti čas preletješe jedna srna i srnjak sretno na drugu stranu grebena. Na tom krilu stajalo je nekoliko zagrebačkih takozvanih »nedjeljnih« lovaca koje je grofov nadlovac onamo postavio samo zato jer je držao to mjesto najgorim za lovca. No ovaj put se je čovjek od zanata prevario. Pravi lovci koji su vidjeli taj

neuspjeh, silno su se ljutili na te nevježe. Netko im dapače od iskušanih lovaca dobaci da spadaju među hajkače a ne među lovce!

No i lijevomu krilu, na kom su stajali zagorski lovci, nasmija se doskora sreća. Između Melite i grofa Janka projure strelimice tri srne, dvije mlade i jedna starija, i stari jedan srnjak koji je i u toj smrtnoj opasnosti bio zadnji. Melita, ugledav u svojoj blizini čitavo stado plemenite divljači, sasvim se izgubila. Bila je tek početnica u lovu, koja nije kadra da obuzda veliku uzbuđenost koja lovce osvaja kad se divljač na njih namjeri. Njezina laka lankasterka* planu i jedna mlada srna, pogođena sretno u glavu, sruši se.

- Čarape plesti, a ne u lov! - promrmlja ljutito grof Janko, najbliži susjed kontesin. U tren namjeri svoju prokušanu pušku za tane i sačmu, hitac padne i pogodi srnjaka u prednje stegno. Životinja padne na zemlju i zableja tužno kao da plače. Zatim pokuša da se pridigne, ali u isti čas obori je smrtno drugi hitac iz grofove puške.

Na cijeloj liniji čulo se sada puškaranje. Među ushajkanom divljači bijaše i stari, prekrasna krzna lisjak, upravo rijedak egzemplar. Taj stari lukavac bio se namjerio najprije na gospođu predstojnikovicu, ali ta, umjesto da opali spremnu pušku, prestrašila se tako da je počela iz svega glasa vikati:

- Lisica! lisica! - Lisjak udari nato oprezno i polagano protivnim pravcem prema stajalištu grofa Armana koji je čekao zaklonjen starom ogromnom bukvom te ga prvim sigurnim hicem oborio.

Prvi pogon svršio se brzo pa je iza kratke stanke imao započeti drugi. Lovci okrenuše samo frontu i prijedohu na zapadni greben ispod Sv. Jakoba nad dubokom uvalom, otkuda je nova hajka imala da digne divljač. U drugom tom pogonu već su lovci mirnije pucali. Osim zečeva i srna palo je i mnogo jarebica. Vlasnik lova bijaše prilično zadovoljan uspjehom. Srne i zečevi, a osobito prve koje su se u grofovom lovištu pet godina mirno plodile, platile su danas obilan harač svomu vlasniku. Palo je više srnjaka, do dvadeset zečeva, jarebica, ali i dvije mlade srne koje su početnici lovci ubili.

Lugari pobraše lovinu pa je na kolcima i motkama stadoše nositi do Kraljičina zdenca, kamo i lovci krenuše, jer tamo ih je čekao po domaćem običaju priređeni doručak: papreni, vinom začinjeni gulaš i obljubljene pečenice koje su pekla dva građanska vješta pečenjara. Bilo je uz to i finijih stvari, kao izvrsne vestfalske šunke, mrzle pečenke, sardina i drugih ukusnih zalogaja, no lovci su, ne izuzev ni gospođe, ovaj put davali prednost goveđoj jušadi i pečenicama.

Jelo se je na tratini stojeći i sjedeći, mnogi su dapače i ležali po starogrčkom običaju, kako je već komu više prijalo. Gospoda i gospođe boljarske činili su za se posebno društvo; duh kaste pokazao se i u ovoj neznatnoj zgodici. I

domaćina grof bio je najviše u tom krugu u kom su se kao privjesak nalazili predstojnik Dobrovoj i njegova vesela ženica.

Nešto podalje od toga društva, a u blizini vatre uz koju su pečenjari pekli izvrsne svoje pečenice, bijaše sabrano sve ostalo društvo, većinom pozvani gosti iz Zagreba koji su se bučno zabavljali. Sa strane tomu društvu sjedio je na obloj, bukovoj kladi ozbiljan mlad lovac od kojih trideset godina, jakih žutih brkova, crnih očiju i energička, samosvjesna lica. Nosio je jednostavno lovačko odijelo od tirolskoga darovca* s isto takvim dokoljenicama. Svojim lovačkim universal-nožem* rezao je pohlepno sa ražnjića frišku pečenicu, dok mu je grof Slavomir, koji je malo prije k njemu pristupio, nešto pripovijedao što ga nije baš osobito zanimalo.

- Čujete grofe! - upita kasnije Melita domaćinu. - Tko je onaj mladi čovjek?

- To je Rudnić, ta ja sam ga predstavio! - reče grof.

- Bilo ih je toliko; zaboravila sam.

- Dobro si ga upamtite! - našali se grof. - To je milijunar...

- Plemić?

- Ne.

- Šteta! - primijeti Melita.

- Kraj svoga bogatstva moći će brzo i to postići... Sviđa li vam se?

Melita saže ramenima.

Grof se nasmiješi i pođe u krug zagrebačkih lovaca kamo ga pozvaše da čuje blistateljnu zdravicu kojom ga, je imao da pozdravi vrlo rječiti jedan odvjetnik.

Međutim je Melita postrance promatrala Rudnića koji je tako temeljito čistio svoj ražnjić da nije dospio ni jedan pogled dobaciti aristokratskomu društvancu.

- A propos*, grofe - upita iznova Melita grofa Slavomira pošto se je k njima vratio - je li oženjen taj Ru... Ru...

- Rudnić? - priteče grof u pomoć njezinoj pameti. - Ne, on je neoženjen, najnadobudnija partija...

- To je interesantno! - primijeti Melita, a grof se nehotice nasmije!

- Vi se smijete, grofe?

- Kako vidite!... Čini se da vas taj *milijunar* počima zanimati.

Melita ne reče ništa, već samo smješljivim licem pogleda grofa, a tim pogledom kao da je rekla:

- Možda nemaš baš krivo!

IV.

Navečer bijahu sve odaje grofovskoga dvora u Šestinama sjajno rasvijetljene. Dvorište bijaše puno elegantnih ekipaža* i fijakerskih landauera* na kojih su se dovezli mnogi pozvani gosti iz Zagreba k porodičnoj slavi u grofovskom domu. Danas bijaše naime treća godišnjica vjenčanog dana mladoga grofa i grofice koji je dan grof u čast svojoj lijepoj drugarici svake godine slavio. Radi toga bijaše i lov danas priređen, a navečer očekivala se je vrlo animirana zabava. Na tu zabavu došla su i dva grofova brata sa svojim krasnim ženicama, nekoliko boljarskih pozvanika iz Zagreba i okolice i dosta zagrebačke takozvane »talmi-aristokracije«* koja se je cijnila presretnom kad je mogla statirati u kojem aristokratskom domu i biti štafažom* tomu boljemu društvu. Gospođe su došle u elegantnim toaletama, a i naše tri lovkinje preobukle se ukusno za tu večer. U gospodinskom društvu najviše se isticala markezica Mary Savignon, žena talijanskoga generala iz Mletaka. Bila je odjevena u šaroliko odijelo hrvatskih seljakinja koje je njezinu vitkom struku i crnomanjastom licu osobito lijepo pristajalo. Domaćina i domaćica upознаše se s njom u jednom alpinskom lječilištu gdje su preko ljeta boravili. Markezica bijaše vrlo duhovita, ali i vrlo ekscentrična žena. S mužem svojim nije živjela u zajednici, pa je veći dio godine sprovedla na putovanjima u Italiji, Švicarskoj i drugim alpskim krajevima. Voljela je prirodu, ali i ljubavne pustolovine, pa je zato vrlo rado posjećivala zračna lječilišta gdje se je slobodno i po svom ukusu zabavljala. Pokušala je da i grofa Slavomira, bivši s njim u istom lječilištu, ulovi u svoju mrežu. Siromah grof, jedva godinu dana oženjen, bio je u velikoj opasnosti da podlegne neodoljivoj koketi, ali ovaj put izbavi ga iz napasti dosjetljivost mlade grofice Alice. Ona je stala naprama markezici hiniti najtoplije nagnuće kao da ne može ni časka biti bez nje. Tražila ju je neprestano, bila nerazdruživa s njom kao njezina sjena, da se je napokon živahnoj markezici učinila cijela stvar dosadnom. Uvidjela je da pod takvom kontrolom ne može uspjeti njezina osnova s grofom. Čudila se je lukavosti mlade grofice koja inače bijaše sama iskrenost i prirodnost. Ali ljubav je domišljata, pa kada se dira u njezina prava, ona iznenađuje svojom obranom. Ovaj fjasko, nikada još nedoživljen, tako je ozlovoljio markezicu da je neočekivano brzo otišla iz lječilišta pod izlikom da je dobila od muža vrlo važno pismo zbog kojega da mora odmah kući. Ona je pako uistinu otputovala

u drugo lječilište u Karpatima. No zato nije prekinula sveze sa svojim hrvatskim znancima. Ona im je, vrativši se nakon poduljega vremena u Mletke, odmah pisala i podržavala s mladom groficom dosta živahnu korespondenciju koju grofica, da si ostane dosljedna u svojoj ulozi, nije mogla prekinuti. Markezica Mary već je u lječilištu obećala grofici da će ih prvom dobrom prilikom pohoditi u Zagrebu, a to je obećanje i u svojim listovima više puta ponovila. Grofica joj u jednom listu priopći da će na godišnjicu njezina vjenčanoga dana biti u njihovu dvoru oveće društvo na okupu i pozva markezu da gleda taj dan doći do njih. Ova se je pozivu odazvala i došla. Njezin živi, ali vazda otmjeni način općenja, njezina duhovita, svakoj situaciji prilagodljiva konverzacija osvoji doskora sve muškarce. Najviše bavili se njom plavokosi grof Đuro Šumski, koji je prije dva dana na savskom trkalištu dobio najodličniju zemaljsku nagradu, a uz njega i mladi grof Artur, koji je također sudjelovao u utrci, ali bez uspjeha, čemu je po njegovu sudu bila kriva neuka i za utrku još dosta neuvježbana bedevija jednoga njegova prijatelja.

Sada su se oba mlada džentlmena natjecala o milost zamamne markeze koja je smješljivim i samosvjesnim licem iskusne krotilice muških glava promatrala tu dvojicu svojih mladih poklonika o kojim je primijetila da su za svoju mladost doduše dosta iskusili, ali u avancama* svojim naprama njoj pokazali mnogo nespretnosti kojim se je markezica morala od srca smijati. Činilo se, međutim, da markezu svojim načinom ipak zanima crnomanjasti husarski* poručnik, možda baš sa svoje mladosti. Ta istom su mu brčići probijali iznad gornje usnice, a boja lica bila još rumena i svježa kao u odrasla dječaka. To je markezu ovaj put začudo podraživalo. Pričinilo joj se kao da bi mogla na koljena si posaditi toga jedroga, cvatućega momčića i s njim se poigrati. A taj »momčić« sav je gorio u licu, gvireći u vatrene crne oči markezičine i promatrajući strojno joj tijelo kojega su se savršeni oblici dražesno isticali u slikovitoj narodnoj nošnji. U slijepom svom zanosu pošao je grof Artur dapače tako daleko da je markezici u prisutnosti svoga suparnika »svoje srce, svoja ćutila, svu dušu svoju« stavio na raspolaganje.

Markezica, čuvši tu nabuhlu frazu koju je mladi grof negdje čuo ili čitao, udari u glasan smijeh. I u tom smijehu bijaše čarobna; čovjek bi mislio da sluša najljepšu fiorituru* koloraturne pjevačice.

- Što ću ja s tim vašim darovima? - pitala ona, skrivajući nasmijano lice za laku lepezicu od najfinijih čipaka. - Vi ste još tako mladi... »un grand bébé!«*

- Bébé? - vikne Artur i lice mu se učas uozbilji, dočim se je grof Đuro zlorado smijao neprilici svoga mlađega druga.

- Da, un grand, tres joli bébé*! - ponovi markezica. Ali premda je tim riječima

i polaskala mladomu grofu, nije se ovaj udobrovoljiti mogao. U svojoj zbilja dječaćkoj naivnosti njega je silno razljutilo da njemu, carskomu oficiru, obijesna žena daje taj dječji tetošljivi nadimak.

- Ako sam vam ja premlad, još »bébé« - reče grof s nepritajenom uzbuđenošću
- onda se tomu dade lako pomoći. Vašem ukusu sigurno više odgovaraju vremešni kavaliri, zar ne, markezice?

- Ima i među njima vrlo ugodnih, često ugodnijih nego što su mnogi mladi - reče ona - ne promijeniv ni crte u svom veselom licu.

- Onda dozvolite da vam dovedem svoga oca... On je poznat obožavatelj lijepih dama.

- Molim vas - reče ona vrlo prijazno gledajući podjednako smješljivim licem za odlazećim Arturom koji se za kratak čas vrati k njoj vodeći sa sobom oca.

- Markezica je željela da s tobom govori, papá! - reče Artur, i nakloniv joj se uz zveku svojih husarskih ostruga, udalji se - uvrijeđen, dakako.

Markezica se je izvrsno zabavljala s grofom Orfeom koji se je u tom prvom saobraćaju pokazao vrlo ljubezan i ugodan kavalir. Grof je mnogo putovao, mnogo toga vidio i iskusio, a markezica isto tako. Ti njihovi doživljaji dadoše im toliko gradiva za vrlo živu konverzaciju da je oboma vrijeme vrlo ugodno prolazilo. I sam grof Đuro nije osjetio nikakve dosade slušajući njihov zanimivi razgovor.

Artur je međutim potražio drugo društvo. Bijahu to dvije mlade još djevojke: baronesa Mena i njezina prijateljica Vera, kći bogatoga odvjetnika. Obje djevojke spadale su u ono bogomoljačko društvo otmjenih zagrebačkih gospođa koje s velikim molitvenicama u ruci marljivo polaze svibanjsku marijansku pobožnost, a poslije se žure u »club lascive«^{*} gdje su se onda s nasladom čitale Casanovine pustolovine ili Prévostove *Pariškinje*^{*}.

Dok su mladi ljudi bili sami, tekla je zabava među njima živo i ugodno; obje djevojke su se neusiljeno ponašale i pokazivale svojim vladanjem da im se lijepi husarski poručnik veoma sviđa. Ali čim je stara barunica, mati Menina, pristupila društvu i navratila razgovor na svoj omiljeni predmet, na propovijedi patra isusovca u crkvi sv. Katarine, mladi je poručnik postao odmah nestrpljiv i bez pritaje pokazivao da se dugočasi u tom društvancu gdje je samo stara barunica vodila riječ bez prestanka i bez utakmice, a svi drugi mučali. Čudio se je mladi grof kako gospođa otmjenoga društva može biti toli ograničena uma te misliti da može husarskoga poručnika zanimati što učeni pater propovijeda.

I djevojkama nije bio po čudi novi pravac konverzacije, ali njima kao

novakinjama u zboru »pobožnih gospođa boljega zagrebačkoga društva« nije moglo pasti na um da barunicu, koja bijaše ugledan član te družbe, navedu na ini koji predmet razgovora. Artur je neko vrijeme slušao govor barunice, no nije mogao dugo da izdrži. Napokon je ustao, ozbiljno se poklonio gospođama i približio se krugu koji se je sabrao oko Melite.

U ženskom društvu, među svojim vršnjakinjama, bijaše Melita gospodujuće lice. Sve su osjećale premoć njezina duha i neobične sile u saobraćaju kojom je po svojoj volji privlačila i odbijala osobe. Mladim djevojkama bila je gotovo čast ako su mogle biti u njezinu krugu, a osobito ako se je ona s njima zabavljala. Mlađi muškarci osjećali su sličnu zavisnost od Melitina bića u kom bijaše doista nešto tajinstvena i čarobna što je čovjeka kadro obmanuti i potčiniti.

I sada bijaše oko Melite najveći krug mlađih obojega spola. Danas je imala u društvu opasnu suparnicu, markezicu, koja je vješto privlačila k sebi gospodu i gospođe, i to ju je ljutilo. Upotrijebila je svu svoju moć da svoju svitu na okupu održi, pa je toga radi bila proti svojoj navadi razgovorna, srdačna i ljubezna.

Kada je Artur pristupio k njezinu društvu, Melita mu je pružila ruku i k sebi ga povukla.

- Kako ti se sviđa markezica? - upita ga istih.

- Koketan, drzovit stvor! - odvrati srdito poručnik.

- A papá se s njom tako dobro zabavlja! - primijeti Melita, i u isti čas joj se lice čudno promijenilo. Grof domaćina priveo je markezici Rudnića, i ona ga pokuša odmah pritegnuti k sebi. Govorila je živo, duhovito, smiješila se koketno, ali ne kako se smiju prevejane namiguše, već smiješkom nevine djevojke koju tek podilazi ljubavni slut. Njezine oči igrale su neprestano između grofa Orfea i bogata buržuja, no njihov izraz mijenjao se u trenu kad ih je svraćala od grofa k milijunaru. Grofa je posmatrala prijateljski, gotovo s pomilovanjem, dočim je mladoga bogataša gledala pronicavim svojim i izazovnim pogledom punim strasti i požude. No taj pogled nije pogodio cilja. Na prvi mah je donekle smeo Branimira, ali on se je doskora sabrao i kao nijem sjedio na svom taburetu* pa motrio tu modernu Kirku o kojoj mu je već grof Slavomir pričao da ima u sebi nešto neodoljivo, no čega on nije mogao da nađe.

Melita, vidjevši Rudnića uz markezicu, postade tako uzbuđena da je zaboravila na svoju okolinu.

- Kaži grofu Slavomiru da ga molim neka dovede Rudnića u naš serkl* - prišapne Melita bratu. Artur je odmah ispunio sestrinu želju i za kratko

vrijeme bio je grof Slavomir s Rudničem u Melitinu društvu.

Markezica ostala je sama u društvu grofa Orfea koji joj je upravo pričao o bečkom čudaku prošloga stoljeća barunu Braunu koji je htio da upriliči parforce-lov* na kostimirane zečeve.

Markezica se je glasno smijala toj ekscentričkoj ideji, ali je dospjela pri tom da pogleda kamo je otišao Rudnić koji se je ujedanput preporučio. Opaziv ga uz Melitu, smrkne se malko u licu. To joj nije bilo pravo. No njezina zlovolja potraje samo kratak čas jer je sada došao k njoj grof Janko, njezin stari znanac. Uz njegov humor koji je danas bio obilat, markezica je uskoro izgubila Rudnića iz pameti. Ta u nje bijaše sve časovito i sve prolazno.

Melita je kucajućim srcem dočekala Rudnića, ne možda zato jer je za nj što osjećala - o tom nije moglo biti ni govora - već stoga jer se je spremala na manevar koji je mogao da bude sudbonosan po njezinu budućnost.

Pozdravila je Rudnića otmjenom prijaznošću koja i privlači i u stanovitom razmaku zaustavlja čovjeka. Ona je odmah primijetila svojim pronicavim duhom da ima posla sa samosvjesnim, dapače ponosnim novčarom, koji tvrdo vjeruje u svemoć novca i prema tomu se vlada. Melita je odlučila da će tomu njegovu ponosu dati ustuka ponosom koji se ne da naučiti nego leži u modroj krvi. Ali ona će udesiti sve tako da ne odbije svojim držanjem osjetljiva mladića nego da ga njim obuzda i sebi pokori. O, to je ona dobro umjela, a ovaj put je tu taktiku izvela tolikom vještinom da je bila sama sobom zadovoljna. Već kod prvoga susretaja bijaše Rudnić sav osvojen tom pravom aristokratskom pojavom, tim plemenitim crtama lica i elegancijom kretnje i besjede iz koje je probijala rijetka duhovitost mlade boljarke. - Kolika razlika među njom i markezičom! - pomisli mladi bogataš. Ova bijaše u svem nekako bizarna pojava, zagasitorumena lica sa razbludno nabubrenim usnicama; a Melita od glave do pete skladna i elegantna s onim fino-blijedim licem i uzahnim usnicama koje su sastavljene u sredini naličile tek provirujućemu pupoljku najljepše centifolije*.

A taj pogled!... Kako bijaše u skladu s cijelim njezinim bićem! Bijaše to pogled naoko miran, ispitujući do dna duše, ali lagodno i blago - nijem i rječit ujedno. Ono nešto vrebajuće što mu bijaše svojstveno, nije Branimir ni izdaleka zamijetio, ali je čutio kako mu taj pogled poput plamene udice zahvaća srce i k njojzi ga privlači.

Kada je čula da je Branimir boravio nekoliko godina na trgovačkim naucima u Parizu, počela je s njim govoriti francuski pravim pariskim žargonom, da joj se on nije zadosta nadiviti mogao.

Branimir bijaše neobično uzbuđen poslije razgovora s Melitom.

- Čini se da ti se sviđa kontesa? - primijeti povjerljivo grof Slavomir.
- Ne tajim, vrlo mi se sviđa... To je egzotička bilina - odgovori Branimir. - Je li slobodna?
- Kao ptica u zraku... Nije bogata - reče grof.
- Ništa zato... Kod mene to nije zapreka - primijeti Branimir.
- Plemstvo im je prastaro i po ocu i po materi, - prihvati grof dalje - i zato imadu mogućih, vrlo uplivnih koneksija* u najvišem plemstvu. To je osobito za te važno - dodade grof.

Branimir ne reče ništa, ali je i dalje još mislio o toj stvari. On bijaše s grofom prijatelj još od djetinjstva. Polazili su zajedno nauke, a poslije su u društvu putovali po Evropi. Tako se je njihovo prijateljstvo uzdržalo sve do danas, dapače postalo je još jače i vjernije, jer su njih dvojica stupila u poslovne sveze i stajala na čelu društvu koje se je uveliko bavilo izvozom drva u inozemstvo. Jedan naprama drugomu bijaše iskren i povjerljiv... Ni iste porodične tajne za njih dvojicu nisu postojale. Razliku stališa i roda izravnala je već odavna njihova međusobna upravo bratinska privrženost i štovanje. Bijahu obojica ljudi rijetka poštenja, radini i trijezni; njihovo poslovanje bijaše na glasu sa svoje solidnosti, pa zato su poslovi njihova društva dobro uspijevali, dok su slična domaća poduzeća nazadovala i propadala.

Branimir bijaše već tri godine svojim gospodarom, samostalan. Otac njegov tjerao je najprije uvelike trgovinu sa žitom u Sisku. Njegove žitarice lađe plovile su preko dvadeset godina po Savi i Kupi, od Zemuna do Karlovca. Bio je najjači i najbogatiji trgovac sa žitom u Hrvatskoj. Njegovi ogromni žitni hambari na obali Save kraj Capraga neprestano su se punili žitom i praznili, a imutak marljiva i poduzetna trgovca rastao je neobičnom brzinom. Govorilo se je pod izvjesno da ima uložene ogromne svote u jednoj bečkoj i jednoj londonskoj banci. Na burzi nije nikada igrao, nego je solidno trgovao svojim žitom. Imao je od prirode pronicav trgovački pogled i zdrave spekulativne kombinacije u kojima se nije nikada prevario. Kada su izgrađene željezne pruge od Zidanoga Mosta do Siska, pa od Zagreba do Karlovca, on je odmah predviđao da je odzvonilo dosadanjoj žitnoj trgovini. Još za vremena počeo je otac Rudnić uzmicati sa žitnoga tržišta. U horu je rasprodao svoje žitarice lađe, otkazao malo-pomalo svoje poslovne sveze, a svoje ambare sretno prodao krajiškoj vojnoj upravi za magazine koje je slučajno tada trebala.

No premda bogat i premda nije osjećao potrebe da dalje radi, nije Rudnić htio da besposleno živi. Držao je da bi sramota bila kad bi se dao na nerad, a nema mu još ni pedeset godina. Glavnice je bilo u njega napretek, a i sposobnosti za razna trgovačka poduzeća. Njegov bistri um razabrao je brza da su najbolje prilike za trgovinu s drvima, osobito sa slavonskim dužicama*. Da nije tako,

zašto bi onda francuski trgovci iz Marseillea osobno dolazili k nama i tu zasnivali golema trgovačka poduzeća s raznom hrastovom robom. Rudnić je oštro pazio kako rade ovi iskusni poslovni ljudi, pa se je povodio za njihovim primjerom. I nije se kajao. Tako je od jednog slavonskog velikaša kupio za milijun forinti ogromnu gospoštiju, veleposjed od nekoliko četvornih milja, u kom bijaše najviše hrastove šume. U tim šumama pravio je Rudnić izvrsnu dužicu i u samoj jednoj godini izvadio iz te robe cijelu kupovninu i još mu je preostao netaknut ogromni posjed sa starinskim gospodskim dvorom i pet velikih majureva. Tako su u jednom slučaju radili francuski trgovci, a on se je odmah poveo za njima i sretno uspio. Trgovina s drvima cvala je u njegovoj spretnoj ruci, a njegov se imutak potrostručio. Nekadanji priprosti »škrivan«^{*} postao je svojom marljivošću i prirođenom trgovačkom vještinom najuglednijim veletršcem u Hrvatskoj. Svoja dva sina dao je također uzgojiti za trgovački stalež u kom se je jedinom po njegovu sudu dalo stvarati novih glavnica i imovinu uvećati.

Radio je neumorno i kupovao hrastove šume od slavonske vlastele i od krajiških imovnih općina*. Na javnim dražbama što su se držale Rudnić je obično dostao najljepše šumske srezove. Ni strani trgovci iz Beča, Trsta i Budimpešte nisu se mogli s njim natjecati. On je uvijek točno znao koliko vrijedi koji šumski srez i prema tomu bi učinio ponudu. U računu se nije nikada prevario. Njegove dužice imale su uvijek kupaca u Francuskoj, a tako i bačvarska roba u Njemačkoj. Njegovi drugovi prozvaše ga od šale »šumskim kraljem«, pa nisu imali ni krivo. Na hiljade njegovih radnika iz Primorja, Like, Gorskoga kotara i Kranjske radilo je na svim stranama Hrvatske i Slavonije gdje je samo bilo šume za sječu. Njegov novac oživljavao je puste predjele, kamo su pale stotine njegovih radnika, i čim je sječa dulje trajala, tim se je više opazalo da u onom kraju kola novac »šumskoga kralja«. Od Zemuna do Rijeke i tamo do Zrmanje znalo je ubogo pučanstvo za Rudnića i blagoslivalo ga. Dok je njega, nema brige za život; bit će rada, bit će novaca!

Tako je Rudnić »kraljevaio«^{*} do svoje sedamdesete godine, no tada, premda još čil i zdrav, zasiti se te svoje slave i riješi se da ide u mir. Svoje posle i pothvate predade svojim dvama sinovima, dade svakomu po jedan milijun gotovine, a Branimiru kao prvorodenomu darova i gospoštiju Orlovac. Starac bijaše uvjeren da će njegovi sinovi udariti njegovim putem i da neće lakoumno rasipati trudno stečeni imutak. On sam nastani se na Rijeci, u vlastitoj kući, da se do groba nagleda mora za kim je kao rođeni Primorac vazda uzdisao.

Postavši ovako samostalnim i posve nezavisnim, Branimir je išao najprije za tim da uhvati uglednu i jaku društvenu poziciju. Uz njegov imutak i lijepe trgovačke sposobnosti ne bijaše mu to teško. Stvorio je dioničarsko društvo za izvoz hrvatskoga drva u različitoj izradbi u inozemstvu. Domaća šumska trgovina bila je tim velikim dijelom usredotočena u njegovim rukama. U bankovnim domaćim zavodima njegova se je riječ najviše slušala, a s toga

upliva porastao mu je preko noći ugled u svoj zemlji. No s tim samo, s tim ugledom nije se mogao on zadovoljiti. Težio je još za nečim višim što ga je vanredno mamilo. Bijaše to ženidba s djevojkom iz odlične, barem staroplemićke porodice s kojom bi došao u saobraćaj i uže sveze s najodličnijim slojevima društva koji bi ga podigli i uzvisili, a s vremenom mu pomogli da se i on dočepa plemićkoga grba za kojim je bez pritaje pred svojim znancima hlepio. Imao je svega u obilju što ga je moglo izjednačiti s najuglednijim krugovima u zemlji, bio je bogat, darovit, pristojan u svakom pogledu, ugledan - sve, sve je to bilo na njegovoj strani, samo je manjkao plemićki grb.

Nije stoga čudo ako je Branimir ostao zamišljen kad ga je grof upozorio na Melitu. Činilo mu se da se je istom sada, poslije dugoga traženja, namjerio na pravu koja će imati da odluči o njegovoj budućoj sudbini. Melita ga je općarala, nema sumnje, i on je sve večeri ostao neobično uzbuđen i rastresen. Njegove oči tražile su samo Melitu, a ona je to opazila, premda se nije ni za tren obazrela na stranu gdje je Branimir stajao. On se bješe naslonio na jedan prozor sobe među debelim zidovima starodrevnoga dvora, pa je otuda časomice pogledavao na društvo u kom se je Melita još uvijek nalazila.

U svom uzbuđenju nije ni opazio da je u sobu stupila domaćica, grofica Alica, da ljubeznim riječima obađe društvo koje se je u toj sobi sabralo. Grofica bijaše krasna mlada žena, junonskih oblika tijela* koji su se dražesno previjali u dostojanstvenom njezinom hodu i kretnjama. Poznato bijaše njezino posebno obilježje ljepote: tamnomodre velike oči i bujna crna kosa koja joj je raspletana valovito poput bujice padala do koljena. No još više bijaše na glasu radi svoga nesravnjivoga tena. Njezino lice bijaše tako čisto, svježije i cvatuće, da su joj davali ime glasovite svjetske ljepotice Ninone de Lenclos*. Radi toga bijaše grofica predmetom raznih nagađanja i rasprava. Osobito su se gospođe bavile delikatnim pitanjem kakva kozmetička sredstva rabi grofica da ima tako divnu boju lica? Ona je, istina, još posve mlada i zdrava, ali i druge su isto tako mlade i zdrave, pa koja razlika tena! Najviše ih je bilo koje su tvrdo držale da Alica rabi posebne kupke za svoje uljepšanje.

Znale su te zavidnice da su se nekada madame Pompadour* i ruska carica Katarina II. kupale u mlijeku, da slavna tragedica Sarah Bernhardt* rabi kupke od čaja i da su u novije vrijeme u modi medene kupke u Parizu, ali ipak nisu mogle vjerovati da grofica rabi takve kupke. Bilo bi to preskupo, a grof bijaše vrlo razuman i štedljiv gospodar. Svoje mlijeko trebao je za dva velika zagrebačka hotela koji mu bijahu stare mušterije, a med i čaj za kupelj nabavljati bio bi u sadanjim teškim vremenima neoprostiv luksus.

Što dakle radi ta hrvatska Ninon de Lenclos da sačuva ljepotu svoga tena? Nekoje su grofičine znanice dočule da grofica daje u svojoj gori sabirati velike zalihe malina kojih ondje u obilju ima. Otuda zaključiš da se grofica mora

kupati u vodi pomiješanoj s malinama. Jedna ljubopitnija znanica upitala je dapače groficu da li je to istina? Nato je grofica odvede do svoje smočnice koja bijaše njezin ponos, gdje joj pokaza čitave redove staklenaka razna oblika u kojima je spravljen stajao sok od malina, pa hladetina (gelée*) i marmelada od istoga ploda.

I tako to važno po gospođe pitanje osta neriješeno, a grofičino je lice i odsele cvalo i sjalo od friške gorske vode i mladenačkoga zdravlja.

Grofica življaše u sretnom braku s grofom. Premda si je grof po primjeru mladih velikaša želio i u braku slobodu bez stege i nadzora i pokušao kadikad udariti stranputicom, grofica ga je umjela uvijek zaustaviti i on joj se pokorio jer joj je od srca odan bio. Oni su se uzeli od ljubavi i ona bijaše temeljem njihove sreće. Ovu njihovu sreću mutilo je samo to da nisu imali djece, a već su minule tri godine njihova braka. Ali grofica nije izgubila nadu. Upravo prošloga ljeta, bivši na ljetovanju pod Kamničkim Alpama u Kranjskoj, zavjetovala se ona čudotvornoj svetoj Ani u crkvi u Tunjicama, kamo je pješice došla i pred velikim žrtvenikom učinila sveti zavjet. Čvrsto bijaše uvjeren da će joj taj zavjet pomoći.

U saobraćaju s drugima bijaše grofica više ozbiljna i nije trošila riječi bez potrebe. No tim više govorile su njezine oči koje su bile vjerno zrcalo njezine duše, gdje se je javljala svako njezino nutarnje ganuće, svaki osjećaj i svaka odluka. U tim očima mogao je svatko čitati kao u otvorenoj knjizi, a tko je u njih više čitao, brže ih je i razumio. Tako je i u čas kad je grofica stupila u sobu i kad su se odmah zatim sastali njezin i grofov pogled, ovaj smjesta razumio da se je grofice neugodno dojmilo što on sjedi tik uz markezicu i nešto joj povjerljivo govori u uho koje mu je koketa priklonila.

Grof je odmah razumio pogled svoje žene i kao nehotice uzmakao natrag skupa s taburetom* na kom je sjedio. Grofičine se oči nasmiješiše. Obradovalo je da joj je grof odmah želju ispunio.

Domaćica svrnu sada pogledom po krugovima svojih gosti i zaustavi se kod Melite. Iz male daljine pokaza joj kuvertirano pismo koje je u ruci držala. Melita pristupi odmah grofici.

- Ovo će te sigurno zanimati - reče grofica i pruži list Meliti. Bijaše to vjenčana objavnica, kojom Andrina barunica Winter, vlasnica plemićkih dobara Borkovec i Winterhof, javlja da su se jučer vjenčali u crkvi Marija-Schutz na Wertherskom jezeru visokorodni barun Alfred Winter sa visokorodnom gospodičnom Ljubicom Vojvodić Sokolačkom.

Takva objavnica stigla je sigurno i u Delidvor gdje je ostala sama grofica. Melita, preletjevši očima objavnicu, osjeti da ju je nešto zazeblo na dnu srca. Premda se je htjela pokazati ravnodušnom, nije mogla. Probljedjela je u licu i

dršćućom rukom vratila parte* grofici. Začudo! Ona je znala da se to vjenčanje doskora obaviti mora i da je neotklonivo, pa ju je ipak ta očekivana i predviđena vijest tako potresla. Bilo joj je kao onomu, koji dvori i njeguje dragoga si bolesnika s neizlječivom bolešću, o kom zna da mu nema spasa i čija se smrt svaki čas očekuje, pa se ipak okameni kad mu taj bolesnik izdahne i zauvijek zatvori oči. Dakle jučer su se vjenčali! Sigurno u isto vrijeme kad joj se je prošle večeri uspomena na Alfreda i Ljubicu bez povoda toliko nametala, bijahu oni već svoji, sretni i blaženi.

Sada je sve prošlo, sve je propalo! Ali zašto da očaja? Boći će i za nju čas... Ah, ta odmazda bit će slatka! Neizvjesni, burni osjećaji prostrujiše srcem mlade kontese, i ona poznata žilica na njezinu čelu javila se ujedanput i stala treperiti.

Grofica je svojim pronicavim okom odmah primijetila veliku uzbuđenost Melitinu kojoj je dakako znala i uzrok, pa je iskreno požalila djevojku i pokajala se da joj je tako nepromišljeno saopćila neugodnu vijest. Mislila je da je u ovaj čas najbolje ako se učini nevještom svemu kao da nije ništa primijetila, i da se udalji. Tako je i učinila. Okrenuv se na protivnu stranu, opazi Branimira naslonjena na prozor, sama, bez društva. Pođe ravno k njemu.

- Vi se dugočosite, kako vidim - reče mu prijazno grofica, pruživši mu ruku.

- Usuprot, grofice - odvrati on - ja se izvrsno zabavljam. Sa mnom su misli koje su mi veoma ugodne.

- To je doista zanimivo čuti iz vaših usta - primijeti grofica s nekom ljubopitnošću, misleći tim izazvati neko izjašnjenje. No do toga nije moglo doći... U isti čas čuo se u drugoj sobi, otkuda je grofica došla, glasan i veseo žamor: usklici, pozdravi, smijeh:

Grofica se osvrnu i pogleda u drugu sobu.

- Ah, to je Nikola*, naš veseli Nikola - reče nasmijanim licem grofica.

- Tko je to? - pitaše Branimir koji si nije mogao da rastumači taj žamor u susjednoj sobi.

- To je naš mladi artist koji se je nedavno vratio iz Pariza - razjasni mu grofica.
- Genijalan glazbenik, a kvas u svakom društvu. Veseo, dosjetljiv i nestašan do ekscesa. Svi ga vole. Gledajte samo kako ga okružuju, kako se tiskaju k njemu! - Grofica morala se je od srca smijati motreći taj prizor i slušajući gospodujući nad svima glas mladoga umjetnika koji je već počeo pojedincima dobacivati svoje pikantne šale i dosjetke. Cijela povorka grnu za njim kada je krenuo u drugu sobu da pozdravi groficu.

U grofovoj kući bijaše Nikola stari znanac. Bio je s grofom s materine strane u rodbinskoj svezi, pa ga je sva grofovska porodica smatrala kao svoga i tikala se s njim. Mati njegova bijaše iz ugledne i historičke grofovske porodice koja je Hrvatskoj dala čitav niz izvrsnih sinova koji su svoj narod mačem u ruci prodičili. Bijaše na glasu ljepota i radi te njezine ljepote prozvaše je općenito »zagorskom ružom«. Mladi velikaši iz Hrvatske, Štajerske i Ugarske snubili su »zagorsku ružu«, ali bez uspjeha. Ona je birala po srcu i pružila ruku mladu odvjetniku. Nikola bijaše najmlađe dijete, mezimac i miljenac. Još dječakom pokazivao je vanredan dar za glazbu. Svaku melodiju koju bi gdje čuo odmah bi f upamtio i, ne poznavajući ni jedne kajde, svirao je bez prigovora na glasoviru. Roditelji njegovi uvidješe da bi grehota bila taj prirođeni dar zanemariti. Dadoše ga učiti glazbu, najprije u Zagrebu, zatim u Beču, a najkasnije u Parizu, gdje se usavršio i svršio svoje glazbeno naukovanje. Vratio se je u domovinu s glasom umjetnika i nastanio se stalno u Zagrebu.

Živuci vazda u dobrim novčanim prilikama, za što je uvijek skrbila nježna majka, bio je vazda vedre i vesele ćudi, pun objesti i nestašnosti. Ljubio je vesela društva muškaraca i lijepe ženske koje su mu tim poćudnije bile čim su manje stajale na glasu kreposti. U saobraćaju s drugima bijaše redovito šaljiv, često i drastičan, govorio je rado dvomislice koje su i liberalnijim gospođama znale natjerati rumenilo u lice, ali njemu, Nikoli, bijaše sve slobodno, sve unaprijed već oprošteno. Što je on činio i govorio, to je bilo sve lijepo i dražesno - svi su ga tražili, otimali se za njegovo društvo, obožavali ga. Ali istini za volju mora se priznati da je on u krugu pristojnih gospođa posve ini ton uvodio u konverzaciju, premda nije tajio, da ga ta samozataja mnogo truda stoji.

Pristupivši grofici domaćici, poljubi joj ruku i reče, gledajući joj gursuški* u oči:

- Draga Alice, primi natrag moje srce koje te isto onako neograničeno ljubi i štuje, kao prije dvije godine kada smo se rastali.

- Lijepo! - nasmiješi se Alica. - Vidim da si u Parizu naučio i laskati... Hvala ti da si došao.

- Danas nisam mogao izostati... Danas ćemo prirediti veselu glazbenu večer. Glazba je vjerna pratilica svakoga veselja. - I pogleda oko sebe.

- Ah, to će biti prekrasno! - kliknuše neke mlađe gospođe, koje su se skoro neopazice približile domaćici dok je govorila s Nikolom. Jedva su čekale, da ga uhvate u svoj krug. Sve su se bliže primicale umjetniku i nizale oko njega tako da je napokon grofica Alica ostala s Rudničem izvan kruga. Među svima isticala se je gospođa predstojnikovica kojoj je Nikola prije četiri godine bio djeverom na njezinoj svadbi u Beču, pa je tom zgodom na juriš osvojio

simpatije mlade vjerenice svojom metodom općenja. Od toga vremena ostao je on kućnim prijateljem gospodina predstojnika komu se je na svojim veselim izletima po Zagorju češće navraćao.

Gospodinu predstojniku godilo je uvijek društvo mladoga umjetnika. Kad je kod njega boravio, bili su to za nj blagdani kojih se je rado sjećao. Tada bijaše njegova kuća glazbeni dom gdje se je neprestano sviralo na glasoviru i pjevalo. Gospođa predstojnikova ljubila je nadasve Straussove valcere i lake operete iz kojih je ljepše i pikantnije solo-pijese znala naizust i pjevala ih svojim slabim glasićem ne mareći da li se njezino pjevanje komu sviđa ili ne! U tom bijaše »velika«, bez i najmanje primjese ženske taštine.

- Zar ne, dragi maestro - progovori ona ljupkim glasom - vi ćete nam danas na glasoviru igrati... Nešto posve francusko, pariško!... Ah, zar ne da hoćete?

- Svakako! - odvrati Nikola. Danas ćemo se svi producirati; svaki koji što umije... I ja, dakako!

Bečkinja uze od radosti poskakivati na mjestu i pljeskati rukama. Ona se je divila produkcijama mladoga umjetnika na glasoviru svejedno da li je što igrao iz velikih opera Wagnerovih, ili joj za promjenu pjevao uz pratnju glasovira glupo-frivolne »Vierzeilige«* iz njezine domovine.

Nikola opazi sada Melitu koja je, ozbiljno ga promatrajući, stajala nešto podalje sama. Nikola se protura do nje i objema rukama uhvati njezinu finu, nježnu ručicu. Bili su još od djetinjstva znanci, a ljubav k muzici još ih je više sprijateljila. On je uvijek žalio da je Melita izgubljena za pozornicu gdje je mogla veliku, svjetsku slavu steći. Ona mu je na te njegove izjave primijećala da za to ima još uvijek vremena ako joj ne uspiju osnove koje su joj sada milije.

- Što je mojoj lijepoj, dragoj Melici? - uze govoriti Nikola gledajući neveselo lice kontesino. - Ja sam mislio da će k meni poletjeti kad me ugleda, i saviti mi ruke oko vrata, a ona se eto drži kao žalosna vrba. Tko se je usudio rastužiti moju djevojčicu, moju slatku kontesicu? - I govoreći to tetošljivim načinom kao da govori s curicom od četiri-pet godina, nije prestao gladiti Melitu rukom po licu i čelu, dok se ona nije napokon nasmiješila.

- Nisam najbolje volje, dragi Niki! - rekla mu Melita.

- Ali ćete biti - odvrati Nikola. - Ja ću se i svi mi pobrinuti da vam se vrati vaša dobra volja... Već to, što ću vam sada kazati, sigurno će vas razveseliti.

- Da čujem.

- Donio sam krasnih, najnovijih stvari iz Pariza... za vas!

- Ah, vi ste preljubazni!

- Kao uvijek - dometne u vlastitu pohvalu Nikola. - Birao sam po vašem ukusu komu nema prigovora. O tom sam se uvjerio u Parizu. Vidite da sam često mislio na vas.

- Vrlo sam ljubopitna - reče Melita koja je malo-pomalo počela zaboravljati na svoju zlu volju. - Imate li što uza se?

- To nije moj običaj, vi to dobro znate da ne nosim sa sobom muzikalije... U mene je sve ovdje pohranjeno, tu je moj arhiv - dodade i upre prstom u čelo. - Ako želite što novo čuti, ja sam odmah spreman...

- Molim vas, lijepo vas molim.

Nikola sjede bez oklijevanja za glasovir koji je već stajao otvoren. Melita sjedne spram njega sa strane. Mladi maestro udari dva-tri snažna akorda i preleti zatim rijetkom brzinom preko tipaka s jednoga kraja na drugi i natrag, da se uvjeri da li nema gdje neskladnosti. Glasovir, krasno djelo bečkoga tvorničara, bijaše posve u redu. Na to je pazila grofica domaćica kojoj bijaše glasovir najmilija zabava u prostim časovima.

Zvuci glasovira elektrizovali su društvo, osobito gospođe. Sve je grnulo bliže glasoviru i ujedanput se oko Nikole sabrala publika koja je imala volju slušati ga s najvećim pijetetom. Pristupila je onamo i pobožna barunica od boljega društva, a i markezica Mary sa svoja dva kavalira, grofovima Armanom i Jankom, s kojima se taj čas zabavljala.

Vidjevši se opkoljena sa svih strana krugom koji je pun želje čekao na njegovu svirku, Nikola se nasmiješi i izjavi prostodušno:

- Slavna publika neka ne očekuje ništa osobito. Ovo što ću sada igrati, jeste »privatissimum«* između kontese i mene. Međutim, tko hoće, može slušati.

I poče svojim vibrirajućim, ali ipak ne nesimpatičnim glasom uz pratnju glasovira sottovoce* pjevati najnoviju francusku ljubavnu pjesmu, modernu, ali nježnu i sentimentalnu:

*Tu reposais les bras ouverts
Et te voyant j'eus dans mon âme
Un feu pareil aux grands éclairs
Et qui de fou désir enflamme.
Si ton sommeil n'avait pris fin,
J'aurais pris un baiser divin.
Je dormais et croyais revant,
Que tu dormais dans ma couchette,*

*Et je volais le coeur vibrant
Avec toi dans l'éther en fete.**

U sobi bijaše sve tiho dok je Nikola pjevao umiljatu pjesmicu. Napjev je bio stvoren da zanese žensko srce i da ga razdraga. Ista Melita bijaše obladana tim utiskom. Naslonila je glavu na ruku, pritvorila oči kao da se zanosi u dražestan san, a na licu njezinu širio se sve više sanjarski smiješak čim je dulje slušala tu nježnu melodiju i raskošne riječi zaljubljenoga pjesnika.

Kada je Nikola svršio, čulo se povlađivanje sa svih strana. Markezica Mary bijaše ushićena, dočim je pobožna barunica šutjela kao riba, hvaleći Bogu da njezine djevojke ne razumiju francuski.

- Kako vam se sviđa? - upita Nikola Melitu.

- Izvrsno, ide do dna srca, daje krila duši! - reče Melita, prenuvši se iz svoje čuvstvene zamišljenosti. - Tko je skladatelj?

- Moj drug Villacrois, još mlad čovjek, ali komu već sada proriču veliku budućnost.

- Tekst? - pitala dalje Melita.

- Ne znam... Ali ja usvajam misli i osjećaje toga zaljubljenoga fantaste, potpisujem svaku njegovu riječ, identificiram se s njom. Uzmite da sam ja taj pjesnik, a njegov uzdisani ideal... Melita!

Na te riječi udari u obijestan, svima dobro poznati smijeh, kojim je pokazivao da je sve pusta šala što je maloprije rekao.

- Vous etes un méchant!* - reče mu smješljivo Melita i udari ga lepezom lako po ruci.

Melita se posve udobrovoljila i pustila se s Nikolom u živahan razgovor o pariškom otmjenom društvu u kom se je prije četiri godine kretala. Nju je zanimalo čuti vijesti o poznatim joj boljarskim porodicama, o umjetnicima i književnicima s kojima je u Parizu općila, o kazalištu i operi, Bulonjskoj šumi* i životu raznih klubova. Mladi umjetnik mogao joj je o svem tom dati točnih obavijesti jer su mu te stvari iz osobna iskustva poznate bile. On je u Parizu živio u krugovima boljega društva; dolazio je u salone boljarskih dama, išao u razne klubove, općio s umjetnicima svih grana umjetnosti, posjećivao kazalište i operu, imao dobrih znanica među glumicama i pjevačicama ukratko, poznavao je Pariz i živio u njem kao da se je ondje rodio.

Taj razgovor Melite s Nikolom nije dugo potrajao. Morali su ga prekinuti, da ga poslije opet nastave. Za glasovir sjela je naime gospođa predstojnikovica. I ona je htjela da nešto doprinese društvenoj zabavi. Počela je igrati zaključnu pjesmu drugog čina iz opere *Ptičar**, a kad je došla do napjeva slavuju, stala je čak i pjevati svojim tankim, vrištavim grlom. Osobitom vatrom i koketnom igrom lica na kojoj se je odmah vidjeti moglo da je nespretno kopirana, pjevala je poznati refren:

*Noch einmal, noch einmal,
Sing' nur sing', Nachtigall!**

Slušali su je i na koncu aplaudirali.

Gospodin predstojnik požurio se do Nikole koji je s Melitom tik glasovira stajao, i upitao ga, da li je zadovoljan.

- Kažite samo iskreno, dragi Nikola! - moljaše ga gospođa predstojnikovica.

- Ja i ne znam inače - odgovori umjetnik. - Vaše predavanje sjeća jako na Ronachera*. Sigurno ste tamo slušali tu pjesmu.

Predstojnikovica pogleda Nikolu začuđenim pogledom.

- Otkuda vi to znate?... Jest, ja sam tu pjesmu najprije slušala kod Ronachera.

- Zato je predajete kao pjevačica iz kafešantana*... A ta igra na glasoviru!... Koliko sam vam puta rekao da ne igrate brzo i smušeno, bez čuvstva i bez takta. »Noch einmal, noch einmal« ne pjeva se kao što pjevate vi, već moderato, lagodno. Vaš je tempo prebrz, čovjek ništa ne uživa pri tom. Uostalom, kad prvi put dođem do vas, ja ću gledati da vas uputim u pravi tempo.

- Molim te za to... Bit ću ti vrlo zahvalan - moljaše predstojnik, dočim je ona obećala da će vrlo rado primiti svaku njegovu uputu.

Grof Orfeo, vazda galantan naprama gospođama, pristupio malo zatim predstojnikovici da joj izjavi svoje zadovoljstvo.

- Vrlo lijepo, madame!... Ja sam bio ushićen - govoraše grof s uvjerenjem da pretjeruje.

- Ne mogu primiti - odbijala ga predstojnikovica. - Maestro Nikola nije zadovoljan mojim predavanjem.

- Ali ona je lijepo pjevala - okrenu se Orfeo s pitajućim izrazom lica grofu Janku koji je do njega stajao.

- Cvrčak, ništa nego cvrčak! - odgovori ovaj. - Da su insekti pjevači, bila bi ona među njima veličina prvoga reda - dodade nepomirljivi grof Janko.

Međutim se je markezica Mary uplela vješto u razgovor s Melitom i Nikolom koji ju je počeo vrlo zanimati. Činilo se da se mladomu umjetniku sviđa markezica. On je odmah opazio da ta zanimiva, ekscentrična dama spada u vrst onih žena kakve si on želi. Markezica koja je također neko vrijeme proživjela u Parizu, slušala je sa velikim interesom pričanja umjetnikova o životu pariškoga elegantnoga svijeta i duševne aristokracije. Uspomene na metropolu svijeta tako su u tren oživjele u njoj, da si je zaželjela što skorije opet se navratiti u Pariz. To bijaše po njezinu uvjerenju jedini grad u koji je ona spadala svojim umom, svojim živim, nezasitnim srcem i neobuzdanim hirima.

Neopazice priključiše se tomu krugu utroje grofica domaćica i Branimir.

- Ne bih rado da smetam - reče grofica Alica. - Imam samo par učtivih riječi upraviti na nečiju adresu. - Pri tom svrnu grofica smješljivim licem na Melitu svoje velike, modre oči.

- Na mene? - javi se odmah Melita, susretljivo i skoro ponizno proti svomu običaju. - Izvoli samo zapovijedati sa mnom.

Meliti, koja je danas vidjela da Branimir živi u prijateljskim i poslovnim odnošajima s grofom Slavomirom, pala je u ovaj čas sretna misao na um da si učini groficu saveznicom i zaštitnicom ako sama ne bi bila kadra da izvede najnoviju svoju osnovu. Trebalo joj je zato gledati da si osigura što veću naklonost grofice koja će joj, nema sumnje, u horu dobro doći.

- Došli smo te moliti, lijepo moliti - uze dalje govoriti grofica - da nam ti što zapjevaš... Gospodin Rudnić vrlo je ljubopitan jer sam mu kazala da je u tebe izvanredno grlo, da si gotovo umjetnica...

- Jest, i ja se usuđujem najponiznije moliti - izmuca smeteno Branimir, u koga je, kad je počeo govoriti, Melita uprla svoj prijazni, neodoljivi pogled. Taj pogled je tako silno djelovao na nj da nije pravo znao što govori. Smeo se do skrajnosti i osjećao, kako mu krv navire u lice.

- Vrlo rado! - reče kratko ali s ljubežljivom spremnošću Melita i sjede za glasovir ter položi lagano nježne svoje ruke na tipke.

Nikola i ona zgledaše se u taj čas i mladi umjetnik pristupi k njoj.

- Što kanite igrati? - upita je.

Melita mu dade odgovor tihim glasom da ga nitko drugi nije mogao čuti.

- Ah, to je izvrsna ideja! - reče Nikola. - Molim pozor, gospodo i gospode!... *Chanson a rire**, to se ne čuje svaki dan.

Od prisutnih gosti, izuzev dvojicu-trojicu, jedva da je koji slušao ovu vrstu produkcije. U sobi nastade stoga opća tišina, jer su svi očekivali nešto neobično, vanredno. I nisu se prevarili.

Melita se je sama pratila na glasoviru, jer inače nije moglo ni biti u produkciji gdje je trebalo da bude i improvizacije.

Uz općenitu napetost - čak i mladi maestro bijaše nestrpljiv i uzrujan - započe Melitin pjevani smijeh. Isprva čulo se kako se ona sama smije kao da se šali ili koga draži, onda je taj smijeh prelazio u pravilne zvukove, a zatim je slijedio smijeh iz svega grla. Poslije toga čulo se hihotanje staroga vivera*, prosto smijanje ulične djevojke, pa dobroćudan smijeh čestita seljaka.

Melitina publika slušala je to predavanje s velikim uživanjem, premda ih je malo bilo koji su njezin pjevani smijeh mogli s umjetničko-tehničke strane dostojno ocijeniti. Razigranost slušatelja postajala je sve veća i dosegla svoj vršak kada je Melita svoju produkciju završila smijehom koji je potekao iz njezine vlastite individualnosti. U tom smijehu bijaše razgovijetno izražena obijest, ponosni prkos i neobuzdanost duše koja teži za nečim što postići mora. Svu je svoju duševnost, kakva je bila u ovom času, sadjela u taj smijeh, a taj njezin glazbeni portret najviše je zanio goste.

Kad je ustala od glasovira, pozdraviše je odasvud usklici i pljesak. Gospode su joj čestitale i stiskale ruku, a grofica domaćica, sva razdragana, uhvatila joj glavu objema rukama i poljubila je u čelo.

Do nje stajao je Branimir, koji bijaše sav zapanjen i ushićen, te je svaki čas ponavljao riječi:

- Divno, nenatkriljivo!

Melita mu u znak hvale za toli iskreno priznanje pružila ruku koju je on svesrdno i s najvećim poštovanjem poljubio.

- Neka legija đavola odnese bez traga tu vašu grofovsku krunu! - izjavi se sada Nikola. - Ona je kriva da je taj vilinski glas izgubljen za svijet.

Melita je sa smiješkom na licu promatrala umjetnika koji je to posve ozbiljno govorio. To joj bijaše nešto neobično.

- Taj glas - nastavi istim tonom Nikola - okrenuvši se prema grofu Orfeu kao da apeluje na njega kao oca - trebalo bi da se sluša u obadva svijeta, s ovu i s onu stranu oceana, da mu se narodi dive i klanjaju.

- Dopuštam... Uistinu, Melita ima krasan glas - stade se izvinjavati grof - ali to još nije razlog da mora biti pjevačica. Djevojka njezina staleža ne posvećuje se tomu zvanju bez osobita povoda...

- A umjetnička slava, kolosalni dohoci? - upade mu Nikola u riječ.

- To dvoje može da privlači djevojku plebejku - odvrati mu grof. - Kad pjevačica koja nije potekla iz viših slojeva društva steče slavu i prihod o kom može sjajno živjeti, često se primakne meti, za kojom je išla, osobito ako uz krasno svoje grlo ima ljepušno lice i zamamljive oči. Nađe se blazirani aristokrat ili novčar koji je uzme za ženu, a time svršava se njezina karijera, svjetskoj slavi izgubi se glas, a umjetnički život prestaje. Da tu sreću postigne, nije nužno djevojci iz staroga, uglednoga plemstva širom svijeta pjevati i glumiti drugima na razveseljenje... To je ispod *našega* dostojanstva...

- Gospodin grof ima pravo - primijeti Branimir koji je pažljivo slušao što grof Orfeo govori. Ne, to se ni njemu nikada ne bi svidjelo moglo da bi Melita postala pjevačicom. Sav nimbus* kojim obasjana stajaše pred njim poput nekoga božanstva, rasplinuo bi se i iščeznuo kada bi ona postala pjevačicom.

Ova primjedba Rudnićeva samo je još više razljutila Nikolu.

- Gospoda imadu o umjetnicima vrlo konzervativna načela koja su se preživjela, zastarjela - reče umjetnik jetko. - Naši se nazori o toj stvari vrlo razilaze... Šteta za kontesu!

Rekavši to, pođe Nikola dalje... Ozlovoljio se, slušajući grofovo razlaganje. Prolazeći mimo Melite, nije mogao a da joj ne dobaci:

- Vaš je papá užasan filistar što se tiče umjetnosti.

- Znala sam ja da ćete se sukobiti - odgovori mu Melita i, smijući se potihom, gledala je za umjetnikom koji je pošao da potraži markezicu Mary uvjeren da će mu ona povratiti njegovu dobru volju. Ta ga je dama začudo zanimala. Činilo mu se kao da se već više godina s njom poznaje. Njezin način općenja s ljudima koji su joj se sviđali bio je tako intimna karaktera, da su osobe kojih prije ni vidjela nije za kratak čas općile s njom kao stari znanci.

Markezica, kad je do nje stao Nikola, razgovarala se baš s grofom Arturom s kojim se je malo prije izmirila, ali uz uvjet da ga u četiri oka smije zvati svojim »bébéom«, pa i on nju isto tako ako ushtije. Grof Artur shvatio je ovaj put posve dobro da su to nepritajene avance* koje markezica naprama njemu

poduzima. Taj mladi, friški i jedri »bébé« ipak ju je privlačio, a zašto bi se ona tomu opirala, zašto bi otklonila tu ljubavnu igru koja je i za nju imala u sebi mnogo nepoznata i nova. Dok je bude zabavljala, ona će ustrajati u njoj, a kad joj počne dosadivati, segnut će za nečim drugim, novim. To je njezina stara metoda.

- S dopuštenjem, markezice! - javi se Nikola. - Sada je na vama red...

- Da pjevam? - nasmija se Mary. - Ah, kako ste se zlo namjerili... A tko vam je rekao, dragi maestro, da ja umijem pjevati?

- Vaš glas je tako zvučan i melodičan - primijeti Nikola.

- Prevarili ste se, mon cher*! - odvrati mu markezica prihvativ ga za ruku. - Timbre* moga glasa nije neugodan, ali to ništa ne znači... Ja sam vrlo malo muzikalna... Ne znam pjevati ni jedne arije, ni onih koje sam možda stoput čula, a na glasoviru usuđujem se jedva zaigrati koji plesni komad.

- Vi, dakle, ne ljubite muziku? - zapita Nikola.

- Usuprot... ja je fanatički ljubim... Slušala bih cio dan glazbu, osjećam je živo, srce mi osvaja, ali sluha mi se ne prima... Ma ništa... Nije li to čudno? - Sada se okrenu markezica prema grofu Arturu koji je s druge strane stajao ozbiljna, skoro mrka lica, po kom bi se suditi dalo da mu nije po volji što je Nikola k njima pridošao. - Vaša sestra pjeva savršeno; ona je gotova umjetnica... Kad što takvo čujem, onda mi je žao da i ja tako ne umijem, štoviše, zavist oblada mnome.

- Zavist?... Vi nemate uzroka da ikojoj zavidate - reče umjetnik. - Zar ne Arture? - upita Nikola mladoga grofa s kojim se je prije dvije godine upoznao i pobratio na jednom elitnom plesu Crvenoga križa u Zagrebu.

- Kako to misliš? - upita Artur s čudnim izrazom kao da na odgovornost poziva.

- Nije moguće da toga ne razumiješ... Vidi se da ti je markezičina ljepota smutila razum... Htio sam reći da je markezica toli dražestan stvor da ne treba nikomu zavidati... Nije li tako?

- O da, to je istina - potvrdi Artur.

- Ali treba onima zavidati koje markezica odlikuje svojom nježnom pažnjom - produlji Nikola nišaneći na Artura što je ovaj odmah osjetio.

- Mene se to ne tiče! - reče brzo mladi poručnik tonom koji izaziva odgovor.

- Mislite? - primijeti Mary pogledavši vrlo koketno mladića koji je u svojoj naivnosti očekivao mnogo više uime odgovora.

Nikola se je sada samo smiješio motreći čas markezicu čas mladoga grofa, koji je bio u očitoj zabuni ne znajući što bi dalje rekao. Od neprilike počeo si namještati na lijevo oko svoj monokl da fiksira ne znajući sam koga.

Markezica svrnu sada govor na drugi predmet.

- A propos*, dragi maestro, meni je rečeno da ćemo i vas slušati.

- Svakako; ja sam na to spreman svaki čas.

- I vi još oklijevate? O, vi okrutniče! - uzviknu markezica uhvativši se Nikoli ispod ruke i povede ga do glasovira. - Dođite, grofe! - doviknu ona Arturu, no ovaj se nije odazvao pozivu već se je pridružio predstojnikovici i Eli koje su baš počele raspravljati o ciklističkim zimskim kostimima.

Opća uzbuđenost i gibanje nastade u sobi kada je Nikola sjeo za glasovir. Sve se je počelo tiskati k glasoviru i za čas savio se gusti krug slušalaca oko njega. Mladi umjetnik sjedio je jedan čas, gledajući preda se kao da je zamišljen, da o nečem razmišlja. Pa to je sada i bilo. On je najvolio improvizirati i u zadnji bi čas odabrao motiv koga bi onda majstorski obradio i do kraja izveo. To je bila njegova navada za koju su svi znali. Zato je vladalo opće mučanje dok je on časak razmišljao. Nije to dugo trajalo. Na njegovu licu pojavi se ujedanput smiješak i on pogleda markezicu koja je nestrpljivo tik njega stajala.

- Došla je! - reče joj poluglasno.

- Tko? - zapita ona.

- Inspiracija! - odgovori umjetnik i započe svoju igru. Iz početka čuli se lagani, duboki akordi, zvuci puni tuge i boli. Čini ti se kao da netko uzdiše, stenje i uz suze da pjeva i u pomoć zove. Sjetni zvuci pjesme narodnoga buditelja* *Tužno pjeva vitez u planini* prepleću se ovda-onda s tom fantazijom o prvom osvitu ilirske dobe... Turobni glasi pomalo se gube... Mjesto njih zamnije divan, junačko-veseli zbor viših bića, nešto vrhunaravno i nadzemaljsko... Vile su to... koje su doletjele da sokole i ohrabre svoga pobratima viteza... Njegova pjesma postaje sada energičnom, snažnom... Ona budi, zove, drma i ori se poput groma... I gle!... Javlja se nešto novo... Razabireš kako se svijet budi i u život iz sna vraća. Laste cvrkuću, slavulji biglišu, a ševe titrajući u zraku pjevaju... Čuješ kako se razlijege junački »oj« s jedne planine na drugu, iz jednoga kraja u drugi, kako se jedra mladež, muško i žensko na sve strane kupi pa razdragano klikuje i jujuška. Ti nepravilni zvuci budne radosti dobivaju sve izrazitiji oblik, dok ujedanput poput bistrog gorskog potočića počne provirati ispod prstiju umjetnikovih

milozvučna melodija *Oj Ilirijo, oj, veselo nam stoj!*, kojom Ilir pozdravlja prvo, krasno jutro svoga probuđenja.

Nastala mala stanka. Sve je napeto očekivalo što će dalje doći. Jedan dobro ugojeni mladi odvjetnik iz Zagreba koji je više godina bio predsjednikom pjevačkog društva »Kola«^{*}, pristupio tiho k Meliti i prišapnuo joj:

- Motivi iz pjesama ilirske dobe.

- Prekrasno! - primijeti Melita.

Nikola nastavi. Bijaše drugi odsjek njegove fantazije koja je počela umjerenim, jakim akordima. Najprije čuješ pojedine akorde; ovima se pridružuju drugi, sve više, sve žešće, pa se miješaju, prepleću i rastu do bučna rogobora, iz koga se, kao da se ne da ušutkati, sveudilj izvija budnica *Il je možno, il nemožno, samo naprijed, samo složno!* To je domorodni dogovor, to je prepirka, rasprava i napokon sporazum o pokretu... Nato je brzo slijedio prijelaz na bojno polje... Čuje se glas trublja i bojna vika junaka... Čini ti se da čuješ, kako oštre strelice sikću, kako zveče teški mačevi, kako se koplja krše i štit o štit udara. Davorija *Prosto zrakom ptica leti* izmjenjuje kadšto bojnu graju kao da opominje naše na pobjedu slavnih djedova na Grobničkom polju^{*}.

Malo-pomalo stišava se bojna graja... Trublja se samo još katkad javi, a žamor uzmičućega dušmana i slavobitna vika pobjednika gube se sve više u daljini, dok napokon posve ne utihnu.

Dolazi posljednji prijelaz. Pobjednici vraćaju se u slavlju kući... Stupili su na prag svoje domovine... Posvuda se ori pjesma i klicanje... Oživjele su visoke planine i ravna polja; sve hrli da pozdravlja dobitnike koji kroz suze radosti gledaju preobraženi lik rodne, predrage zemlje... Slobodna je, svoja... Sve je uzneseno i opojeno miljem, koje u tim radostima, svečanim zvukovima vri i kipi... Sve su oči uprte u mladoga umjetnika. Lice mu je preobraženo, oči mu plamte od nutarnje vatre, a usnice se trzaju... Kao da su svi očekivali i kao da nije moglo inače da bude, zamniješe dvoranom uzvišeni, sveti nam zvuci himne: *Lijepa naša domovino!*

Sve zapjeva... S jakim muškim glasovima sljubila se umiljata ženska grla... Bijaše to jednostušan, oduševljen pjev koji je svakomu izlazio iz dna srca, čist i istinit.

Umjetnika osipaše hvalom i odobravanjem. Ela bijaše dapače tako ushićena da ga je svojim snažnim rukama ogrlila i u lice poljubila. I grof Janko bijaše zadovoljan. - Bilo je vrlo lijepo - rekao je umjetniku - samo ne znam što je.

- Ilirski vijek - odgovori kratko Nikola.

- To mi je drago - primijeti grof Janko - i moj otac je živio u njem.

Otac grofa Janka, jedan od najuglednijih kavalira hrvatskih, bijaše naime oduševljen Ilir.

Uto otvoriše livrejovani* sluge dvokrilna vrata sjajno rasvijetljene blagovaone, znak da valja ići k večeri. Grof Orfeo povede groficu domaćicu k stolu, a za njime krenula duga povorka ostalih gosti i gostinja*.

Branimir sjedio je do Melite naprama grofici Alici. On bijaše stoga sretan i osjećao se odlikovanim. Zabavljao se izvrsno s kontesom koja ga nije već puštala iz čarobne mrežice u koju se bijaše zaletio. Bila je uvjerena da joj neće više izmaći.

Poslije večere bijaše ples, familijaran i neusiljen, koji je sam od sebe nastao i trajao do zore.

V.

Grofovi gosti stadoše se tek ujutro vraćati u Zagreb. Nekoji samo ostadoše u šestinskom dvoru da počinu i nadoknade izgubljenу noć. Među tima bijaše i grof Orfeo, koji je svu noć probdio i usprkos svojoj neduhi* dosta i plesao, no zato se sada osjećao satrvenim. Bio je obećao markezici Mary da će je otpratiti u Zagreb, ali kraj najbolje volje i spoznavanja kavalirske svoje dužnosti ne bijaše mu moguće da održi riječ, pa se je tako markezica sa svojim »bébéom« koji bijaše veoma mamuran i omamljen od šampanjca odvezla u Zagreb u prvi hotel, što joj je možda i milije bilo.

Orfeja smjestiše u sobu za strance gdje je zaspao kao zaklan. Melita morala je ostati oca radi, što joj je dobro došlo jer je i njoj trebalo počinka kao i grofici Alici, koja je, otkad se pozna, voljela miran noćni san negoli najljepšu noćnu zabavu koja traje do slijedećega dana. Njih dvije se dogovoriše da će samo kratko vrijeme prospavati, a onda se kod doručka sastati.

Grof Slavomir nije mario za počinak. On je, korjenit kneippijanac*, čim su se gosti razišli bili, otišao u svoju kupaonu, tu skočio u žbanju* studene gorske vode, gdje se kratak čas raspraćkao, a zatim, bacivši na se lako odijelo, još polumokar poletio u busen oko dvora gdje je bosonog u rosnoj travi veselo skakutao i osjećao se kao preporođen. Koliko se je on trsio da za Kneippov nauk predobije i groficu Alicu koja se je bojala da se neće suviše ugojiti, što bi bilo na uštrb njezinoj ljepoti na koju je brižno pazila! No ona je voljela živjeti i po Schweningerovu* receptu negoli prihvatiti metodu wörishofenskoga*hidropata*, koju je ona smatrala nenaravnom i mučenjem ljudskoga tijela. Njoj bijaše mlaka kupelj od dvadeset i četiri stupnja Celzija

ideal kupelji, poslije koje joj je bilo uvijek tako voljko i ugodno.

Bilo je već blizu podne kada su se grofica Alica i Melita sastale u gostinjoj sobi*. Grofica bijaše svježja i vesela, samo nešto malo blijeda u licu, što joj je pod crnom njezinom kosom osobito pristajalo. Na Meliti se vidjelo da bi joj još trebalo bilo sna. Bijaše slaba i sanovna; bilo joj je hladno usprkos šalu što ga je na ramenima imala i više puta je morala da zijeva, čemu se je grofica od srca smijala.

I Melita se morala smijati.

- Izgubljena noć teško se nadoknadi - reče ona. - Ali ništa zato, bila je to krasna noć... Ti si nas vanredno zadužila, Alice!... Ah, sva sam još omamljena!... Bila sam izvrsne volje kao rijetko kada.

- Moram priznati da sam vrlo zadovoljna tobom - primijeti grofica. - Tvoj susjed kod stola ushićen je...

- Rudnić? - upita Melita i njezine oči oživješe... Razgovor je eto iznenada navrnulo pravcem kako si je baš željela.

- Da, on... Kada sam vas gledala jedno kraj drugoga, nisam se mogla oteti misli...

Grofica tu zastade kao da je u neprilici kako će svršiti, a Melita se počeo bijesno smijati.

- Znam što si htjela reći - priskoči ona u pomoć grofici - ali on i ne misli na to...

- A jesi li ti na to pomislila? - upade joj grofica u riječ - jer to je po mom sudu glavna stvar.

- Ne tajim - odvrati Melita - došla mi je i ta misao na um... Naše porodične prilike tako su žalosne da se moram sprijateljiti i s takvim mislima.

Melita je dobro znala da rasulo prijeti ne samo njihovoj imovini već i porodici... Nije moguće da se to može dulje vrijeme držati na okupu... Doći će pritisak ma s koje strane i zaduženo imanje prodat će se ma po što, a oni ostati beskućnici. Bijaše joj užasno kada je na to mislila... Uboga mati najviše joj se smilila; ta patnica i pregarnica, koja u svom braku nije ništa dobro imala. - No poslije matere ili usporedo s njom mislila je odmah na se... Melita bijaše egoistkinja... Ljubila je sebe i oprezno računala s prilikama koje bi mogle odlučiti o njezinoj budućnosti... Što da bude s njom ako se proda Delidvor? Zar da ide k rodbini u Mađarsku da ondje živi o tuđem milosrđu trpljena, zapostavljena? Ili da bude pjevačica, kao što je želio njezin prijatelj Nikola?...

Zato bijaše još sada preponosna. U takovim okolnostima bilo bi doista bezumno propustiti lijepu zgodu kakva se je sama sobom nadala s Rudničem. Uz njegovo bogatstvo mogla bi imati sve o čem je dosele tek snivati mogla, i voditi život kao što ga nisu kadri voditi ni najugledniji domaći boljari. Grofici Alici, kao i tolikim drugima, bijaše dobro poznato loše materijalno stanje grofa Armana i njegove porodice. Zato joj je bilo povoljno čuti kako se Melita za koju se je najviše bojala prilagođuje tešku položaju.

- Vrlo je pametno da tako trijezno sudiš - obodri je grofica. - Rudnić je u svakom pogledu valjan čovjek... Nećeš se kajati ako ga predobiješ za se... Na našu pomoć možeš sigurno računati.

Melita priskoči k grofici i poljubi je s osjećajem zahvalnosti u lice.

- Ti si tako dobrostiva! - reče Melita veseleći se u duši da joj grofica sama nudi ono što si je u nje tek osigurati mislila... Budu li grof Slavomir i Alica uza nju, njezini zagovornici, onda se nije trebala bojati da bi se mladi bogataš na drugu stranu riješio...

- Ja nemam volje udešavati bračne sveze - govoraše Alica - koje se mene ne tiču, ali kod tebe ću učiniti iznimku. Što je Winterica s tobom učinila, toga ja odobriti ne mogu... Svi su bili tvrdo uvjereni da će Alfred biti tvojim mužem, a ona ga je u zadnji čas prisilila da se oženi njezinom pokćerkom... Ako je već htjela dokazati svoju ljubav prema toj djevojci, mogla joj je dati pristojan miraz i udati za muža koga bi si djevojka izabrala. Ona je postupala okrutno... Vašu je ljubav razorila, a združila dvoje hladnih srdaca... Ne, to mi se ne sviđa... Ona se neprijateljski ponijela prema tebi... a znaš bar zašto?

- Ne! odgovori Melita. Ona nije doznala za onaj kobni razgovor među svojom majkom i Andrinom, niti joj je Alfred, želeći je štedjeti, išta o poznatoj si stvari spomenuo. On je volio podnijeti gorke riječi Melitine, koja mu je predbacivala neiskrenost i slaboću karaktera.

Daljnji razgovor o tom predmetu prekinuo je dolazak grofa Slavomira. On je međutim bio već pohodio svoj ribnjak kod Kraljičina zdenca u kom je gojio pastrve, zavirio u pivnicu gdje je u ogromnim sudovima vreo prvi mošt iz mladog američkog nasada, pogledao u staju i konjušnicu, a onda se preodjeo i pošao u salon k gospođama bistar i veseo.

Bio je prekrasan jesenski dan. Nebo bijaše jasno i vedro bez i najmanjega oblačka, a sunce je toplo sjalo kao u proljeću.

- A gdje je papá? - upita grof Melitu, našavši gospođe same.

- Ah, on sigurno još spava! - reče Melita ustajući sa fotelja. - Moram ga probuditi, jer bi on bio kadar da spava do noći.

- Dopusti da ga ja probudim - ponudi se grof i požuri se do sobe gdje je grof Orfeo spavao. Zavjese na visokim prozorima bijahu spuštene, i zato nije bilo čudo da je iznureni grof još tvrdo spavao. Melita je pravo imala da bi taj san mogao potrajati do noći ako ga ne bi tko probudio. Ali podne je već bilo prošlo i bijaše skrajnje vrijeme da se ide u Zagreb gdje je Orfeo imao vrlo važnih poslova. Grof Slavomir pristupi tiho k prozoru i uzvuče bez štopota zavjesu tako da je podnevno sunce rasvijetlilo svu sobu i padalo na veliku, rezbarijama urešenu postelju od tvrde orahovine gdje je Orfeo ležao sa smiješkom na licu. Tko zna nije li u taj čas baš sanjao da se zabavlja s markezicom, ili da zbija proste šale s veselom predstojnikovicom.

Sunčano svjetlo pokazalo je doskora svoju moć. Orfeo počeo se micati kao da je uznemiren. Sunce mu je padalo baš na lice, a to ga je smetalo. Nije dugo potrajalo i on otvori oči kao u čudu.

- Ti si me došao probuditi? - reče Slavomiru koji je kraj postelje stajao.

- Kasno je... Doručak nas već dugo čeka, a i gospođe su već odavna spremne - obavijesti ga domaćina.

- Koja je doba?

- Podne je minulo... Valja se požuriti... Jučer si mi govorio da imaš važna posla u Zagrebu - govoraše domaćina Orfeu koji se je uzeo namještati na vanjkušima*.

- Jest, jest! Dobro da si me sjetio. Melita je tu?

- Ona je kod moje žene.

- A Artur?

- Artur? To Bog zna... Jutros se je s markezicom odvezao u grad - odgovori grof Slavomir.

Orfeo, čuvši to, skoči odmah iz postelje kao da ga je tko iz nje bacio. On se je bojao da mu sin ne počini kakvu pustolovinu s markezicom koja ga je, kako mu se činilo, imala posve u vlasti.

- Ja ću odmah doći k vama... ispričaj me kod gospođa - umoli Orfeo domaćina i pozvoni slugi.

Grof Slavomir ostavi sama svoga gosta koji se je s pomoću sluge stao odijevati što je brže mogao. Zurio se želeći što prije doći u Zagreb ali ne toliko radi prešnih novčanih poslova koliko radi Artura koji je kadar bio s markezicom netragom iščeznuti i uzrokovati mu velike troškove. Već se je to i

nejedanput dogodilo da je morao mladića iskupiti iz koga mjesta kamo su ga odvele mladenačke pustolovine. Uz to srdilo ga što se Artur toliko bavi markezicom, ili ona njim, što je napokon za nj svejedno. Njemu se je ta žena vanredno svidala i zato je bio na Artura ljubomoran... pa ako već njemu samome ne bi pošlo za rukom steći milost dražesne markezice ako je ona zavoljela Artura s njegovom mladošću i naivnom mladenačkom odanošću, onda mu neće preostati ino nego da joj taj plijen što ga je uvrebala istrgne iz pandža. I tako grof Orfeo nije ni sada još došao do uviđavnosti da treba mladima ustupiti mjesto na ljubavnom poprištu. On je želio, kao i tisuće drugih njegovih vršnjaka, stajati vazda u prvim redovima, prihvatiti svaku zgodu za borbu, pa makar u njoj podlegao i smijehu se izvrgao kao stari Seladon* bez nade.

Za pol sata bio je grof pomno odjeven i namirisan u grofičinu društvu, kojoj je galantno poljubio ruku i počeo s ushitom govoriti o zabavi koja da mu je pribavila rijetkih užitaka. Isticao je više toga što mu se je svidjelo, napomenuo i više lica koja je nalazio vrlo interesantnima, samo markezice nije ni riječju spomenuo premda je ona za nj bila najsajnija točka noćne zabave. Smetala ga je prisutnost Melitina da o njoj govori.

U neprekinutom razgovoru o toj zabavi i pojedinim licima pošlo se je k doručku. Malo društvance pokazalo je da mu dobri tek nije kraj burne noćne zabave ništa postradao. Svi su se naslađivali tečnim fogošem* iz Blatnoga jezera* i ukusnim biftecima, a nekoliko čašica vatrenoga clicquota stvorilo je u kratko vrijeme najbolje raspoloženje. Veseli posjedaše u pripradne grofove karuce, Orfeo s Alicom, a Slavomir s Melitom, i pojuriše po najljepšem jesenskom danu u Zagreb.

Odsjedoše u grofovoj kući na Griču, gdje su grofica i Melita ostale, dočim su se oba grofa odmah zaputila k Branimiru da se s njim posavjetuju o poslovima grofa Orfeja. Našli su ga u pisarni gdje je otvarao i čitao poštu koja je u posljednja dva dana prispjela. Na svakom listu ili spisu on bi uvijek napisao olovkom svoju odredbu i onda sve predao svomu poslovođi koji je znao što ima dalje raditi. Bio je upravo svršavao taj posao kada su grofovi Orfeo i Slavomir unišli u njegov kabinet.

Rudnić je smatrao, kako se je po njegovu držanju suditi moglo, dolazak grofova običnim posjetom, no doskora saopći mu grof Slavomir da su došli tražiti u njega savjeta, a možda i pomoći u novčanom poslu koji se je ticao Orfeja.

- Radi se o časovitoj novčanoj neprilici koja me je snašla - razjasni povod dolasku Orfeo prihvativ sada sam riječ u svojoj stvari. Dosta opširno ispriča Branimiru kako je uz nesretna poduzeća kraj najbolje volje postradao, kako je morao isjeći dati svoje šume, a napokon i prodati dobro Hrastovac, samo da se

riješi dugova koji su ga najviše tištili. Ali dugova je ipak još dosta ostalo koji su teretili jedino mu sada imanje Delidvor. Spomenuo je da su mu glavni vjerovnici jedna banka u Beču, druga u Pešti, a treća u Pragu. Svakoj treba da plaća amortizaciju, a plaćevni rokovi da su nablizu uglavljeni, okolnost koju je u svoje vrijeme pustio s vida, a koja mu je sada najviše brige zadavala. Uzgred spomene Orfeo da ima i nekoliko »bagatela« u varaždinskoj, dapače i krapinskoj štedioni, no ti dugovi bili su mjenični i iznosili također nekoliko tisuća forinti.

Rudnić je, dok je grof pripovijedao svoju materijalnu nevolju, više puta mu pao u riječ, tražio potanja razjašnjenja i stao odmah bilježiti na papir dugovinu, otplatne svote i rokove, visinu kamata, riječju sve što treba znati razumnu novčaru da si stvori sud o tuđim materijalnim prilikama. Bivši gotov s tim bilježenjem, uze mladi novčar papir u ruke, pregleda ga točno i onda s olovkom u ruci stade računati. U tom poslu časak bi zastao, zamislio se, i onda opet računao. Napokon odbaci od sebe olovku i upre svoj mirni, muževni pogled u lice grofu Orfeu koji je s velikom nestrpljivošću čekao kakav će sud o njegovu stanju izreći taj prokušani, razumni novčar.

- Stvar vam se ne sviđa? - reče pitajućim tonom Orfeo.

- Dugovina je velika... Sto pedeset tisuća dan-danas je težak teret i za veliku hipoteku... Gospodarstvo slabo nosi, a kamatnjak je visok... Koliko se cijeni Delidvor? - upita Branimir.

- Vrijedio je i preko pol milijuna - odgovori Orfeo - ali to je bilo prije više godina dok su još bile netaknute šume i dok vinogradi nisu bili uništeni. No sada se je dakako vrijednost umanjila... Šume ima doduše još dosta, ali je najbolje i najskuplje drvo već izvađeno i prodano... Vinograde je međutim trsov ušenac* uništio... Bilo je oko pedeset jutara vinograda u kom je rodilo izvrsno vino. Sada sijem onuda kukuruz. Novi nasadi mnogo stoje... Teškom mukom uredio sam pet jutara američkoga vinograda...

- To je, dakako, malo! - primijeti Branimir. - A livade?

- Livadâ ima do trista jutara. One su prvoga reda - isticao je s ponosom grof Orfeo. - Imam prirodnu irigaciju... Gorski potok, koji nikada ne usahne, protječe čitavim kompleksom i natapa mi livade. Trebao sam samo ovdje-ondje iskopati obične jarke. Tri četvrtine tih livada dajem u zakup seljacima, koji se za nje trgaju jer dobivaju obilno i dobre krme. Da, te su livade moj glavni prihod. Oranice mi ne nose ni polovicu toga, premda ih mnogo više imam nego livada...

- A što je sa šumom? Imate li kakvu osnovu po kojoj gospodarite?

Grof Orfeo se nasmiješi.

- Naša je osnova da prodamo kad se namjeri šumski trgovac, ako imamo što on traži... Što bi nam hasnila osnova kad je se ne bi mogli držati.

- To ne valja - reče ozbiljno Branimir. - Svi se veleposjednici tuže da im šuma redovito ništa ili vrlo malo nosi. Nije ni čudo, kada njom gospodare bez osnove, bez cilja. Mnogo se toga daje iz šume i redovito, bez velikih prodaja izvaditi, ali šumu treba dobro poznati, jer tek onda daje se ustanoviti što nam može unijeti. Vi se, dakako, u šumarstvo ne razumijete?

- Malo, gotovo ništa - priznade prostodušno grof.

- A nemate ni vještaka koji upravlja vašom šumom?

- Toga ne podnose moje financije. Ta gospoda izučeni šumari mnogo stoje.

- Ali bez njih ipak ne ide - primijeti Branimir. - Međutim prijedimo na glavnu stvar. Kako sam već kazao: sto pedeset tisuća dugovine težak je teret i za oveće imanje. Pogotovu je zlo ako ima više vjerovnika. To ne bi smjelo tako ostati. Mi bi morali gledati da ujedinito svu tu dugovinu i da dobijemo za vjerovnika samo jedan novčani zavod, i to takav koji će tražiti najniže kamate i najlakšu otplatu.

- Mislio sam i sam na to, ali su poteškoće velike.

- Koje se ipak dadu svladati - prihvati brzo Branimir. - Hoću da vam nešto predložim, grofe. Za osam dana putujem u Beč. Pridružite mi se i mi ćemo tamo urediti tu stvar.

Grof Orfeo nakloni se Branimiru u ime zahvalnosti.

- Vi mi iskazujete vanrednu uslugu te se jedva usuđujem primiti je. Uostalom, kad je tako vaša dobrostiva želja, ja sam spreman svaki čas poći s vama kada odredite.

- Ja ću vas za dobe obavijestiti - reče Branimir. - Vaša se stvar daje samo ovim načinom urediti, inače nećete imati nikada oduška.

- To je izvan sumnje - umiješa se sada grof Slavomir u riječ - dulji plaćevni rokovi i manja amortizacija mogu ovdje jedino pomoći. Ali time nismo još gotovi. Grof ima sada plaćanja koja se odgoditi ne mogu. Imadu se platiti tri amortizaciona obroka koja su dospjela, je li tako? - upita okrenuvši se prema Orfeu.

- Tri - potvrdi Orfeo. - Sve tri banke kod kojih sam zadužen traže svoje. Trebalo ih je već namiriti, ali otkud? Žetva je bila loša, nije mi bilo moguće sabrati potrebiti novac. Sada mi se groze tužbom i otkazom glavnice.

- To sve skupa iznosi? - upita Branimir.

- Šesnaest do osamnaest tisuća - reče grof Slavomir pogledavši opet Orfea.

- Recimo okruglo dvadeset... Ja sâm ne znam točno - odgovori grof koji je mislio i na to da mu koja hiljada ostane u rukama.

- Dakle dvadeset tisuća - prihvati Branimir. - I taj bi se novac imao odmah naći, nije li tako?

- Mora se naći - odgovori Orfeo - jer bi me mogli vjerovnici deposedirati*... Samo gdje?

- Naći će se. Prva hrvatska štedionica* platit će vam tih dvadeset tisuća - reče mirno Branimir.

Grof Orfeo zakima niječno glavom.

- Bilo bi uzalud i pokušati - reče grof. - Bio sam tamo prije nekoliko dana, ali mi nije pošlo za rukom sklonuti tu gospodu. Rekoše mi da je imanje već jako opterećeno.

- Uz moje jamstvo platit će vam odmah - reče samosvjesno Branimir. - Sutra možete bez zapreke podići novce.

Grof Orfeo bijaše očito iznenađen. Nije se u prvi mah mogao sabrati da se zahvali Rudniću.

- Vi me upravo posramljujete vašom susretljivošću - reče napokon ustavši sa svoga fotelja te objema rukama stiskaše ponovno Branimirovu desnicu.

- Malenkost! - izusti smeteno novčar. On sam nije znao kako je došlo do toga da je Orfeu bez promišljanja ponudio svoje jamstvo, što je inače bila velika rijetkost. Znao je to dobro i grof Slavomir, pa se je samo smiješio, gledajući pri tom u lice Branimiru kao da mu govori:

- Čovječe, jesi li zbilja ti to, ja te gotovo ne poznam.

Bilo bi suvišno istraživati uzrok tomu Branimirovu držanju. Pred njim je neprestano lebdjela čarobna slika Melitina; pod uplivom njezina bića, komu se je već sada klanjao i koje je obožavao, on bi bio kadar grofu Orfeu još i veće usluge učiniti. Ta što je učinio njemu, činio je i kćeri njegovoj, a ta kći...

Orfeova stvar bijaše zasada uređena i on bijaše veseo i zadovoljan s neočekivana uspjeha. Njih trojica razgovarahu još kratko vrijeme, a onda se stadoše grofovi praštati s Branimirom.

- Mi danas idemo u operu - reče grof Slavomir na polasku prema Rudniću.

- I grofica? - upita Branimir.

- I ona i kontesa Melita.

Rudniću pojuri krv u lice... On će je dakle moći vidjeti i govoriti s njom. Nema nego nekoliko ura što se je s njom oprostio bio, a činilo mu se kao da je čitav jedan vijek bio s njom rastavljen.

- Moja loža stoji gospodi na raspolaganje - reče Branimir veoma uslužno, skoro razigrano.

- Jamačno ćeš i ti doći - primijeti grof Slavomir.

- To se razumije... Vrlo ću rado doći.

- Što će pjevati danas? - upita grof Orfeo.

- *Carmen* - reče Branimir. - Vele da naša primadona Cantarelli blista u toj ulozi. Svi kažu da je kao pisana za nju.

- Je li još mlada? - zapita opet Orfeo.

- Vrlo mlada i vrlo lijepa - odgovori Branimir.

- To je za te vrlo važno - uštinu grof šaljivo Orfea.

- Svakako - odvrati Orfeo koji se nije dao smesti ironičkom primjedbom svoga mlađega druga. - Dobra pjevačica, ako je uz to lijepa, dvostruko pjeva: za sluh i za oko... Meni su uvijek milije lijepe pjevačice.

- Bit će i balet - primetnu Branimir.

- No, onda ćemo pogotovu imati ugodnu večer - reče Orfeo koji je bio osobit prijatelj baleta već u svojim mladim danima, a sada još mnogo više.

Branimir otprati oba grofa i vrati se natrag u svoj kabinet, dočim su grofovi pošli da potraže Artura radi koga je Orfeo bio još uvijek uznemiren.

- To je zlatan čovjek, taj Rudnić - reče Orfeo kad su bili na ulici.

- Vrlo valjan čovjek - potvrdi grof Slavomir. - Budu li mu išta prijale prilike, imat će sjajnu budućnost.

Grofovi zapute se najprije u hotel »K caru austrijskomu«^{*}, gdje se kod vratara upitaše za markezicu.

- Gospođa markezica odsjela je tu, broj 14, prvi kat, ali još spava.
- Poručnik grof Armano? - upita Slavomir.
- I grof je tu, broj 16, prvi kat; ali i on spava - odgovori vratar. - Sobarica ima nalog da ih probudi dvije ure prije opere.
- Dakle će u kazalište? - reče grof Slavomir. - Onda ćemo se ondje sastati s njima.
- Broj 14 i 16 - mrmaljao je zlovoljno preda se grof Orfeo. - Imadu, dakle, sobe jedno polag drugoga. - Grof je pravo sudio jer je markezica za se najmila dvije sobe.

Nato obojica krenu u Gornji grad da za vremena obavijeste gospođe radi operne predstave. Premda umorne, one su rado pristale na to da idu u kazalište, a kada su razumjele da će i Branimir doći i da nuđa svoju ložu na raspolaganje, njih se dvije u isti čas zgledale i nasmiješile, što međutim prisutnoj gospodi nije palo u oči.

Sada bude među njima urečeno da će se prije predstave uzeti čaj, a poslije večerati kod »Cara«^{*}. Nitko nije dvojio o tom da će i Branimir doći.

Današnja predstava bijaše vrlo dobro posjećena i kazalište imalo je neki svečani izgled. Lože su bile pune najotmjenijega općinstva, a i parter bijaše natrpan publikom iz boljih slojeva. Primadona Cantarelli bijaše ljubimac gospođa izuzev dvije-tri koje su bile ljubomorne radi svojih muževa, a gospođa su je pogotovu odlikovala. Bijaše ona pjevačica srednje vrsti, ali je zato bila vanredno lijepa i uživala glas čestite djevojke. To je samo još uvećavalo nimbus^{*} koji je obdavao njezino biće. Iskusni Orfeo imao je pravo kad je tvrdio da lijepa pjevačica dvostruko pjeva. To se je u sto slučajeva pokazalo istinom kod primadone Cantarelli. Ona je brala burne aplauze i divne kite cvijeća za pjevanje srednje ruke, koje bi ostavilo hladnu publiku kad bi pred njom stajala bila starija ili nelijepa pjevačica. Ona bijaše prokšenica^{*} zagrebačke publike, a znala je dobro da tu veliku odanost publike ima da zahvali samo svomu lijepomu licu i žarkim, južnim očima. Znala je biti i zamamno koketna, ali nikada naprama pojedincima, već naprama cijeloj publici. Zato nije imala protivnika i zato su je svi na rukama nosili. Bilo ih je doduše dosta koji su za njom uzdisali i borili se za njezinu ljubav, ali nijedan ne bijaše kadar predobiti lijepu pjevačicu, dapače ni oni koji su joj uz srce i ruku nuđali. Stoga se je počelo vjerovati legendi koja je, znao Bog otkuda, prodrila u publiku, da je ta miljenica publike svoje srce već poklonila mladomu talijanskomu grofu koji da je spreman bio oženiti se njom, ali je naišao na odlučan otpor kod roditelja. Radi toga zavjerilo se njih dvoje da će jedno na drugo čekati sve dotle dok ili roditelji popuste ili dok roditelji, koji bijahu već veoma stari, ne umru. Ova priča činila je mladu primadonu još interesantnijom

i pribavila joj samo još oduševljenijih privrženika u publici.

Nije dakle čudo ako se je danas kuća napunila njezinim štovateljima i poklonicima, koji su svi htjeli da je motre i slušaju u njezinoj, kako se općenito tvrdilo, najsajnijoj ulozi koju je na zagrebačkoj pozornici dosele imala. Prošle sezone pjevala je sve same takve partije koje nisu pravo odgovarala ni njezinu grlu, ni njezinu temperamentu, ali *Carmen* si je od uprave sama izmolila i, bivši u Milanu dva mjeseca kroz ferijalno vrijeme, temeljito se pripravila za tu ulogu.

U loži grofa Slavomira sjedila je grofica Alica i kontesa Melita. Grofica je nosila opravu tamnozeleno boje, urešenu skupocjenim čipkama, dočim je Melita imala na sebi jednostavnu opravu od otomanske*svile koja joj je davala nježno-djevičanski izraz. Na desnom ramenu imala je pribodenu krasnu thea-ružu*. Iza gospođa sjedio je Branimir komu su se oči neprestano otimale za Melitom. Iz loža prvoga kata, gdje je bio elegantni zagrebački svijet, bili su zornici* neprestano upereni u ložu grofa Slavomira. Bilo je pri tom znamenovnih pogleda, šaputanja, nagađanja i zavisti. Bogati novčar i krasna kontesa postadoše ujedanput predmetom općega interesa.

Predstava je započela i tekla uz najveći interes općinstva. Poslije arije i plesa uz pratnju kastanjeta u drugom činu dobila je mlada primadona od »zagrebačkih gospođica« prekrasnu kitu cvijeća, s koje je visio skupocjen medaljon s briljantnim vijencem na gornjem zaklopcu. Kada je pjevačici donesen taj dar na otvorenu pozornicu, nastala je prava bura povlađivanja. Pljeskali su čak i sveučilišni đaci koji načelno nisu nikada sudjelovali kod ovacija njoj iskazanih, jer je pjevala talijanski.

Grof Orfeo, koji je sjedio u Branimirovoj loži, bijaše ushićen do skrajnosti. Dražesna, jedra pojava mladahe Talijanke, njezino svježije grlo, a nadasve onaj nenatkriljivi ples u kom su se toli zamamljivo isticale savršene forme njezina tijela, tako mu je pomutila pamet da je zaboravio i na markezicu koju je do maloprije lornjetom* svaki čas fiksirao, da joj je napokon već dosadilo i ona napol okrenula leđa staromu rouéu*.

Orfeo bijaše tako uzbuđen da već nije mogao dalje uzdržati u loži. Morao je pošto-poto da govori sa Carlittom (tako se zvala primadona imenom), htio je da je izbliza vidi i oko u oko zaroni. Ne rekavši ništa grofu Slavomiru s kojim je sjedio u loži, izađe van i požuri se u intendantsku ložu*. Mlad, elegantan čovjek primi vrlo učtivo grofa, pošto mu se je predstavio, i ponudi mu stolac sebi obdesnu.

- Zahvaljujem - reče grof - stvar je prešna radi koje sam došao.

- Molim.

- Želio bih da me predstavite vašoj primadoni. Htio bih je vidjeti još u istom kostimu... Ja sam ushićen.

Mladi intendant nije se inače odazivao ovakovim željama, ali sada je imao posla s uglednim članom domaće aristokracije gdje je mislio da mora učiniti iznimku.

- Izvolite sa mnom - reče uslužno grofu. - Uostalom nije nikakva preša radi kostima... ona će ga zadržati i u slijedećem činu.

Carlitta stajala je baš u krugu svojih kolega i kolegica koji su ogledavali dar što ga je dobila i čestitali joj. Uto pristupi intendant s grofom Orfeom. Pruživši joj ruku, čestitao joj i on s nekoliko riječi na uspjehu i ovaciji, a zatim predstavio Orfea.

- Grof Armano...

- Koji je želio da se pokloni vašoj umjetnosti i vašim dražestima - nadoveza toplo i galantno grof savršenom talijanštinom držeći u svojoj ruci dulje nego bi trebalo nježnu, malu ručicu pjevačice.

- Vi ste Talijan, grofe? - zapita pjevačica prijazno motreći grofa koji se je rastapao pod njezinim pogledom.

- Porijeklom... Grofovi Armano staro su talijansko pleme - odgovori grof. - Ja sam zato donekle ovlašten smatrati vas svojom zemljakinjom koja mi je neodoljivo simpatična.

- Vi me danas prvi put slušate, grofe? - upita Carlitta sa smiješkom na licu. Ona je odmah primijetila da grof Armano spada u vrst onih starih, istrošenih zanešenjaka koji bi lijepoj glumici ili pjevačici za volju bili kadri sve žrtvovati. U svojoj pomami oni su slijepi, bezobzirni i tvrdokorni. Ti ljudi bijahu Carlitti najdosadniji stvorovi u njezinu umjetničkom životu, no kojih se je ona znala brzo otresti.

- Jest, ja vas danas prvi put slušam i vidim, pa sam tako ushićen da bih vas dovijeka slušao i gledao - reče emfatički grof u nakani da se ulaska pjevačici i da joj dade osjetiti trzavicu svoje duše. Ali to mu je baš sve pokvarilo. Lice primadone, dosele prijazno i nasmijano, stade ujedanput dobivati hladan, ozbiljan izraz, što grof međutim nije ni opazio.

- Vi ste sami ovdje? - prihvati brzo zatim grof.

- Ne, moja tetka je sa mnom - odgovori hladno Carlitta.

- Mogu li imati čast da vas u vašem stanu posjetim - upita grof s nekim

povjerljivim tonom koji se je poput mraza taknuo srca pjevačice. Ona problijedi i pogleda strogo grofa.

- Ne - odgovori ona kao odsječeno. - Mi takvih posjeta ne primamo. - Rekavši to, nakloni se malko glavom grofu i žurno pođe u svoju toaletnu sobu*.

- Uh! - izusti zabezeknut grof i okrenu se prema intendantu. - Jeste li je čuli? Ta grebe kao divlja mačka.

Mladi intendant samo se je smiješio.

- Ona je naprama svima jednaka - utješi intendant grofa.

Ah, onda je što drugo! - reče grof tobože umiren primjedbom intendantovom. - Ali je zato ipak suviše divlja, a na pozornici izgleda tako umiljata i pitoma.

Nato se zahvali intendantu i oprostí s njim. Vrativši se u ložu, našao je u njoj grofa Slavomira koji je svojim zornikom* za njegove odsutnosti nekoliko puta promatrao markežicu koju to nije mimoišlo, što mu je i osjetiti dala jer ga je i ona svojim lornjetom* često potražila i pri sukobu pogledâ smiješila se tako ljubezno i koketno da je grof morao biti na oprezu radi publike i još više radi Alice koja je tu igru mogla lako da opazi. Međutim se je predstava nastavila, no grof Orfeo nije za nju pokazivao nikakva interesa. Sada mu se Carlitta nije nimalo lijepom činila, dapače je našao da u njezinoj vanjštini nema nikakve finoće ni dražesti. A tek njezin glas! Taj mu je sada bio neuglađen, neškolan i opor. Ona je za nj postala posve drugo biće otkako ga je onako nemilo odbila, i mjesto skorašnjega oduševljenja pojavila se naprama njoj mrzost u njegovoj duši.

I balet ga nije ushitio. Primabalerina Cordonna bila je doduše vješta plesačica, ali užasno mršava, tako da njezine smjele i na podraživanje živaca proračunate kretnje nisu ga mogle ni najmanje zanimati. A ostale plesačice, njih nije htio ni da gleda. Činilo mu se da su to s ulice angažovane djevojke koje obično gladne plesati moraju.

- Ta Cordonna izvrsno pleše - reče grof Slavomir motreći zornikom pjevačicu.

- Kostur, ništa nego kostur - primijeti Orfeo glasom kao da je razdražen.

- Ali pleše dobro... to je glavna stvar kod plesačice.

- O, varaš se, mon cher*! Ples je balerini samo sredstvo, a svrha joj je da najrafiniranijim načinom istakne sve dražesti svoga tijela i da nas podraži. Tako ja shvaćam balet.

- Dakle ovaj put nije kod tebe svrha postignuta? - primijeti lukavo grof

Slavomir.

- Nimalo - odgovori grof s namrštenim licem koje se je jedan tren zatim opet razvedrilo. Markezica stala ga spriješka fiksirati svojim lornjetom, ljupko mu se smiješeći. Grofovo lice počelo se širiti i prelijevati smiješkom koji je on smatrao kao izazov da k njoj dođe. Ne razmišljajući dugo, ustade i pohiti u ložu markezice.

Stupivši unutra, bijaše nemalo iznenađen.

- Dobar večer, papá! - pozdravi ga Artur s bezazlenim licem.

- A, ti si tu! - reče grof s izrazom čuđenja i prijekora. - Ja tražim toga nevaljanca - govoraše dalje markezici - a on se krije iza vas.

- Meni je ovdje vrlo lijepo, papá! - uvjeravaše Artur oca koji je svoj taburet* primakao posve blizu markezici i poluglasno joj rekao:

- Imao bih povoda da se ozbiljno ljutim na vas. Ne samo da ste nas neopaženi ostavili, nego ste i moga sina ugrabili.

- Varate se, dragi moj! - odvrati naumice vrlo glasno markezica. - Vaš je sin išao drage volje; dapače on se je sam ponudio. Nije li tako, Arture?

- Bio sam presretan što sam vas smio pratiti - potvrdi Artur koji je dobro čuo što mu je otac markezici poluglasno rekao.

- Vjerujem - pomisli u sebi grof.

- Eto ste čuli, grofe! Ja međutim vjerujem da bi mi vi bili rado učinili istu uslugu kao i vaš gospodin sin, ali ja je ne bih mogla primiti. Vama je trebalo počinka. U vašim godinama ne smije se toliko riskirati.

- Ah, moje godine! Čemu to spominjete! Ja ih uz vas ni ne osjećam.

- Papá bi htio da bude uvijek mlad! - umiješa se Artur bezobzirno u razgovor. Grof učini kao da je prečuo te riječi. Okrenuo se naprama sinu i rekao mu:

- A propos*! Tvoj dopust ističe za tri dana. Sutra moraš bezuvjetno kući.

- Siromah Artur! - požali ga markezica misleći pri tom nešto i na se.

- Kako bi bilo lijepo da skupa putujemo - reče mladi grof markezici. - Mali izlet u Budimpeštu ne bi vam bio neugodan.

- Zbilja? No, ja ću se još danas razmisliti.

Grof Orfeo nije bio nimalo zadovoljan tim okretom stvari. On je mislio da će svršetak Arturova dopusta njih dvoje rastaviti, a eto oni se kane i dalje sastajati. Ta je markezica odlučna gospođa, a činilo se da joj je njezin »bébé« preko noći veoma srcu prirastao. Ona ga je posve inim očima gledala nego sve ostale. Po tim očima vidjelo se jasno da joj je njezin »bébé« vrlo, vrlo mio i da bi joj ga teško bilo za tako kratko vrijeme pregorjeti.

Dok je trajao ovaj razgovor u markezičinoj loži, društvo je u loži grofice Alice mirno slušalo tečaj predstave. Rudnić je tobože pozorno slušao operu koja je kontesu vrlo zanimala, ali njegov pogled počivao je neprestano na Meliti koja je pred njim s lijeve strane sjedila, tako da su njegove oči, upravljene na pozornicu, morale uvijek zapinjati o njezino lice. Osvojilo ga neko neizrecivo blaženstvo, neka raskošna omaglica duše, u kojoj je tonuo, gubeći šav svijet oko sebe, samo ne nje koja mu je bila vazda pred očima, koju je jedinu gledao i slušao.

Alica je to dobro primijetila i zadovoljno se smiješila da se njezina želja tako lijepo ispunjavati počima. Poznavajući Rudnića već nekoliko godina, ona se je čudila velikoj promjeni koja se je s njim dogodila. Prije bijaše naprama svima gospođama jednako hladan, rezerviran, gotovo negalantan, a sada postao je ujedanput naprama ovoj lijepoj djevojci mekan kao vosak i pun osjećaja koji mu je kipio u svakoj riječi i pogledu, postao slijep i zaluden.

Naprama loži gdje su gospođe sjedile imao je ložu ove večeri jedan general koji je flegmatično sjedio ondje sa svojom suprugom i malom kćerkom koja je neprestano na zornik* gledala i imala uvijek nešto pripovijedati sad ocu sad materi. Oko polovice posljednjega čina uniđe k njima elegantno u crno odjeven muž od kojih četrdeset i pet godina s bijelim, širokim karanfilom u zapučku. Imao je kratko striženu bradu, a guste s krajeva posve neznatno ufrkane crne brkove u kojima se je opazalo i nekoliko bijelih vlasi. Čelo mu bijaše visoko i inteligentno s crtama velike energije. Crna napol pristrižena kosa na glavi bijaše mu još dobro sačuvana, pa se je u njoj vidio samo po gdje koji trag sijedih vlasi. Bijaše povisok, koštunast i mišičav, lake elastične kretnje, svakako pojava koja se zbog svoje muževnosti običaje gospođama sviđati.

Kada je unišao u ložu, general se ogleda i upre jedan čas oči u njega. Brzo ga je prepoznao.

- Je li moguće? Ti ovdje? - stade u čudu govoriti general. - Pa u civilu?

- Ja sam na putu, ali ne službenom - odgovori unišavši - pratim bolesnu ženu i punicu u Opatiju. U Zagrebu odlučismo počinuti jedan dan.

- Vrlo se radujem da ćemo te makar i jedan dan imati - primijeti general i zatim predstavi prihodnika svojoj supruzi: - General Zelenkaj iz Budimpešte,

moj stari drug i prijatelj.

Generalica se ljubezno nasmiješi pruživši pridošlomu svoju orukavičenu malu ruku koju ovaj s galantnim naklonom prihvati.

Zagrebački kolega, koji bijaše zapovjednik hrvatskoga domobranskoga distrikta*, ponudi Zelenkaju svoje sjedalo, dočim je on iza njega sjeo. Zelenkaj uhvatio je posljednji čas da posjeti kazalište, ne toliko radi opere koja mu bijaše otprije dobro poznata, već da vidi na okupu elegantnu publiku glavnoga hrvatskoga grada. To ga je zanimalo pa je zato rado primio zornik distriktinoga zapovjednika i počeo na nj motriti otmjeno općinstvo u ložama. Bio je vrlo iznenađen. Te dame bijahu u vrlo biranim, ukusnim toaletama, a uz to vrlo lijepe, pa se je sa zornikom na gdje kojoj loži zadržao dulje vremena, negoli bi pristojnost dopustila.

Melita je Zelenkaja, čim je stupio u ložu, odmah prepoznala. Njegovo lice i ona impozantna osoba bijaše tako markantna da se je na prvi mah prepoznati moralo. Dolazak generalov, sasvim nenadan i neočekivan, tako ju je zbunio i uznemirio, da nije znala što da uradi. Glede jednoga samo bila je načisto. On je nije smio ni vidjeti ni prepoznati.

- Alicia - progovori tiho Melita - meni nije dobro. Željela bih kući... Ali odmah.

- Tako ujedanput! - reče vrlo zabrinuto grofica. - Idemo, zaboga, idemo!

- Je li vam jako zlo, konteso? - pitaše s najnježnijim saučešćem Branimir.

- Ne - odgovori uzrujano Melita - samo idemo! - I začas nestade ih iz lože.

Melitu je vodio Branimir ispod ruke, te joj je svaki čas pogledavao u lice bojeći se da joj ne bi možda pozlilo, da se ne onesvijesti.

- Samo da vam se ništa ne dogodi - govoraše joj istih Branimir bojeći se da joj ne dosadi svojom pažnjom - da ozbiljno ne obolite.

- Nije ništa opasno - odvrati mu Melita. - Mala indispozicija. Probdita noć ne da se tako lako nadoknaditi. Ali sutra bit će već bolje.

- Vi mi dopuštate, konteso - moljaše toplim glasom - da se sutra obavijestim glede vašega zdravlja?

- Nadam se da ću vas moći sama o tom obavijestiti.

- Ah, suviše milosti! - izmuca Branimir koji što takvo nije ni u snu mogao očekivati.

Na stepenicama koje vode do prizemlja dođe im u susret grof Orfeo koji se je baš vraćao od markezice.

- Vi idete? - upita grof.

- Meni nije dobro - reče Melita i, izvivši svoju ruku iz Rudnićeve, pristupi k ocu i stade mu tiho i brzo govoriti:

- Zelenkaj je u kazalištu... On me ne smije vidjeti ni potražiti... čuješ li, papá?

- Nato se opet uhvati ispod Rudnićeve ruke i pođoše dalje prema garderobi.

Taj bijeg Melitin bio je ipak prekasno. U zadnji čas, baš kad je ustala bila u loži na polazak, opazio ju je general. Isprva nije vjerovao svojim očima, ali pošto ju je još jedan čas promatrao, bio je uvjeren da to fino, krasno lice, taj vitki, otmjeni stas nije ničiji nego Melitin. Nije ni u snu mislio da će je ovdje vidjeti i zato bijaše vrlo uzbuđen tim nenadanim viđenjem. Umalo da se nije zaboravio opazivši da se Melita sprema na odlazak. Odložio je zornik i učinio kretnju kao da će ustati sa svoga sjedala, pogledao prema izlazu lože i opet uperio zornik u ložu gdje je vidio Melitu... Bila je već prazna!

- Do bijesa! - promrmlja i srdito se namjesti na stolici da je to čak palo u oči gospođi generalici koja ga je samo postrance pogledala.

- Nešto vam se ne sviđa? Nije li tako? - upita generalica koja je ipak htjela da sazna uzrok njegove zlovolje.

- Imate pravo... Orkestar užasno distonira - odgovori Zelenkaj, samo da štogod kaže, ma i ne bila istina, kao što ovaj put i nije bila, jer je orkestar posve korektno svirao, niti je uopće bilo kakva nesuglasja.

General je jedva dočekao konac predstave. On je htio da potraži Melitu, da bar sazna gdje je odsjela. Onu mladu gospođu s njom (groficu Alicu) nije dakako poznavao, a opet mu se nije dalo da pita svoga kolegu, ili njegovu ženu, tko je ona? Po njegovu sudu morala je Melita odsjesti u hotelu, jer mu je iz njezina kazivanja u Mlecima ostalo u pameti da grof Armano nema svoje kuće u Zagrebu. Prije zadnjega prizora preporučio se general svomu kolegi, distriktnomu zapovjedniku i njegovoj supruzi, obećavši da će ih sutra posjetiti.

U foajeu je stao i motrio prolazeću publiku, osobito gospode koje su mirno prolazile u velikim, skupocjenim šalovima i elegantnim kazališnim plaštevima, zamotane i zakukuljene da su im samo provirivala zadovoljna lijepa lica sa žarkim, južnim očima koje su desno-lijevo padale i palile. Uto opazi general Orfea. Ovaj, imajući na umu što mu je Melita rekla, držao se je kao da ne vidi generala premda ga je već izdaleka opazio i prepoznao. Gledajući ravno preda se i govoreći nešto grofu Slavomiru, htio je Orfeo da prođe mimo generala, ali mu ne pođe za rukom.

- Dobar večer, grofe! - pozdravi ga dobro poznati glas koji se nije dao prečuti.

Grof Orfeo ogleda se i stade.

- Vi tu, generale! - reče kao u čudu.

- Došlo je nenadano... Po savjetu liječnika mora moja bolesna žena odmah u Opatiju. Pratimo je ja i punica, koja će s njom tamo ostati. Sutra počivamo cijeli dan u Zagrebu. A gdje je kontesa? - produlji tiše. - Vidio sam je u loži, ali je ujedanput iščezla.

- Pozlilo joj.

- Pozlilo? - ponovi general. - Nije jamačno ništa ozbiljno - dodade odmah na to. - Želio bih svakako da vas sutra posjetim. Vi ste odsjeli?

- Kod »Cara austrijskoga«^{*} - odgovori grof sav zbunjen opazivši da se sve više zapleće. - Ali Melita je odsjela kod svoje prijateljice grofice...

- Pa ću je tamo potražiti - reče odlučno general.

- Melita to ne želi - izlane se ujedanput grof koji se je počeo žestiti što je general bio tako nasilan.

- Kako to? - začudi se general. - Zna li ona da sam ja ovdje?

- Moguće da vas je vidjela... Ali izvinite, ja moram s prijateljem. - I preporučim se generalu koji mu energično viknu: - Mi ćemo se ipak vidjeti!

Sutradan poslije podne bijaše grof Orfeo spreman na polazak. Grofovske karuce koje su sinoć stigle iz Zagorja bijahu već upregnute. Vatrene žeravi, znajući da idu kući, bijahu uzbuđeni i nestrpljivi, te ih je livrejovani* kočijaš, koji je na baku* već sjedio, morao neprestano miriti i razgovarati ih. Grof Orfeo bio je na čas otišao do Rudnića da se konačno s njim dogovori glede puta u Beč, dočim je Artur s markezicom u bližnjoj charcuteriji* doručkovao i uz fini francuski pjenušac pokazivao vanredno dobru volju. Jedina Melita bijaše spremna za polazak i čekala u grofovoj sobi u hotelu. S njom je bio general koji je sjedio u fotelju, dočim je Melita nasred kanapea, kao da želi što dalje biti od njega, zauzela mjesto. Jedno i drugo bijahu uzbuđeni, što se je moglo vidjeti i po dosta razdražljivom tonu razgovora. General je još izjutra poslao Meliti u stan kod grofice Alice pisamce kojim je moli za sastanak. Sadržaj toga biljeta* bijaše takav, da je Melita držala da će mudrije uraditi ako se pokori želji generalovoj nego da je odbije.

- Htio bih ipak znati zašto je bila vaša želja da se ne vidimo? - govoraše general tonom uvrijeđena čovjeka, a kad je vidio da Melita nema volje da

odgovori na to pitanje, produlji istim načinom: - Uopće, ja ne pojmim vašeg vladanja naprama meni u posljednje vrijeme... Vi ste prestali odgovarati na moje listove... Što je tomu uzrok?

- Moram priznati da vrlo nerado pišem - odgovori nehajno Melita - pa onda to naše dopisivanje nema nikakve svrhe - dodade odmah zatim.

General je pogleda kao da se čudi njezinim riječima.

- Vi dakle zaboravljate da sam bio spreman radi vas rastaviti se s mojom ženom i oženiti se vama.

- Do toga nije došlo. Vi ste brzo popustili - uleti mu u riječ Melita kao da mu se donekle ruga.

- Samo časovito! Dođe li to pitanje među nama iznova na red, neće biti nikakva popuštanja s moje strane. Uostalom to će se pitanje samo sobom doskora riješiti. Moja je supruga ozbiljno bolesna... njoj nema duga života - govorio je tišim glasom general upirući pogled nekamo postrance kao da se boji sastati se s Melitinim očima oko kojih je stao titrati porugljiv smiješak kad je general spomenuo bolest svoje žene. Ona je držala da će najpametnije učiniti bude li mučala i slušala što će general dalje reći. I on je doista stao dalje govoriti o toj delikatnoj stvari.

- Liječnici vele da neće preživjeti jednu godinu dana.

Sirota, žalim je, ali joj se pomoći ne može... Ona rapidno gine, a katastrofa mogla bi i prije nastati nego se misli. Poslije njezine smrti nema za nas nikakve zapreke da budemo svoji.

Melita pogleda ljutito generala.

-- Zar vi hoćete da čekam na smrt vaše supruge? - reče s izrazom prezira.

- Što je naravnije od toga? - upita general.

- Kažite radije: što je ružnije od toga? - odvrati kontesa. - Za to me nećete nikada predobiti - dodade odlučno.

- Što dakle kanite učiniti?

- Ništa! Udat ću se bude li se desila dobra zgoda.

- Melito! Vi tako govorite? - uze joj predbacivati general koga su kontesine riječi bolno dirale. - Je li moguće da u vašem srcu nema ni iskre osjećaja kojim me usrećivaste u Mlecima...

- Ah, u Mlecima! Što tamo biva, nije ozbiljno. Ljubav u gondolama, kavaliri običaja radi! - reče s nepritajenim cinizmom kontesa.

- Vi dakle niste osjećali ljubavi za me? Kažite iskreno!

- Ne.

- A bijaste spremni poći za me?

- Zašto ne? Udaja sa zaprekama stvar je vrlo zanimiva i kadra da me osvoji.

- Udaja bez ljubavi! - kliknu general koji kao da nije mogao vjerovati tomu što čuje.

- Takvi su brakovi obično najsretniji - reče mirno Melita.

- Vi ste demon! - viknu general i skoči na noge.

- Što tražite onda kod mene?

- Ta ja sam vas ljubio, ja vas još i sada ljubim! - reče živo general.

- Zaboravite na sve, kao što sam i ja zaboravila - svjetovala mu kontesa. - Kad nisu prilike da doskora sklopimo brak, ja sam slobodna i gledat ću da se što prije udam.

- Zašto što prije? - pitaše general.

- Sile me naše porodične prilike... desperatne su... ta vi znate!

Generalu bijahu prilično poznate te prilike jer mu je grof Orfeo o njima u Mlecima više puta govorio.

- Po tom sudim da već imate kombinaciju za udaju?

- Moguće... Ja se bar nadam da ću se u najkraćem vremenu udati - reče samosvjesno Melita.

- Bez ljubavi? - primijeti general s gorkim smiješkom na licu.

- Bez ljubavi... dakako! - potvrdi kontesa.

Ova izjava umiri donekle generala, jer je vidio da Melita mjeri istom mjerom i drugima. S druge strane bijaše tronut s tih njezinih riječi. Ona se udaje bez ljubavi sigurno zato da za dobe umakne ispred ruševina njihova porodičnog doma i dobra. Ona se žrtvuje, tko da je ne požali? I general ju je iskreno žalio u taj čas, no toga joj nije mogao kazati. To bi je moglo neugodno dirnuti.

Siromah general, kako se je varao u tom biću. On je mislio da je tankoćutnija negoli je uistinu bila.

General je šuteći sjedio jedan čas u svom fotelju, a onda ujedanput naglo ustao. Vidio je da tu nema ništa više tražiti. Stavši pred Melitu, pruži joj ruku koju ona hladno prihvati nježnim prstićima.

- Imate li mi još šta kazati, Melito? - upita je očito uzbuđen.

- Ništa... Zaboravite!

General zakima niječno glavom.

- Ne, nikada! - reče čvrstim, ali ponešto dršćućim glasom. - Vi ste mi se za sav vijek zasjekli u srce... Ja ću vazda misliti na vas, jer sve mi nešto kaže da ćemo se ipak jedanput sastati...

Nato poljubi čuvstveno ruku obožavanoj djevojci i naglo izađe iz sobe.

- Čudan čovjek! - nasmija se poluglasno Melita pošetav po sobi. - Taj se ne da ni bičem otjerati!

Nekoliko časaka zatim sjedila je Melita u karucama kraj oca. Artur se je, očito ugrijan šampanjcem, praštao s markezicom koja ga je »dovela« u hotel.

- Do viđenja, dakle, prekosutra! - govoraše mu markezica, stisnuvši mu posljednji put ruku.

- Sigurno ću doći! - odgovori veselo Artur. - Ah to će biti božanstveno putovanje!

- Kamo? - upita smrknuto grof Orfeo.

- U Budimpeštu! - odgovori Artur. - Ja i markezica skupa putujemo.

- Nije moguće, markezice! Ja sam mislio da se vi šalite - reče s prijekornim izrazom glasa grof.

- Zašto da ne idem?... Ja sam slobodan stvor! - odvrati lakomisleno markezica.

- Papá je ljubomoran, to je sve! - dobaci Artur markezici, na što grof srdito dade znak kočijašu i karuce ispadoše na ulicu.

VI.

Dva dana kasnije otputovao je po dogovoru Branimir u Delidvor. Bilo mu je neugodno samome onamo ići i zato je sklonuo grofa Slavomira i groficu da mu se pridruže. U njezinoj blizini on bi se osjećao kao izgubljen od one silne uzbuđenosti i blaženstva o kojem je slutio da neće izostati kad bude u njezinu domu. Jedva je dočekaao čas da krenu u Zagorje. Ta dva dana što je nije vidio, sproveo je kao u nekom duševnom bunilu. Bio je nesabran, smeten, davao je na pitanja krive odgovore i uopće se vladao kao da njegov duh ne prebiva u njem nego da je nekamo daleko otumarao. Kad je bio sam, izvadio bi iz jednoga pretinca svoje novčarke mirisavi biljet* što ga je sutradan poslije operne predstave primio od Melite, na kojem je ona napisala ovu malu poruku: »Meni je posve dobro, što i vama želi - Melita.«

Kako su mu se krasne činile te jednostavne, nekićene riječi! Pak taj elegantni rukopis i onaj ponositi samosvjesni potpis, u kom se je, po njegovu sudu, jasno izražavalo cijelo Melitino biće. Samo velikašica kadra je tako voditi pero! Ni ne znajući što radi, on je taj potpis, to ime svaki čas prinosio k usnama i cjelivao ga. U najkraćem vremenu on se je posve preobrazio. Ljubav, to nepoznato mu dosele čuvstvo, obladala njim do kraja. Poslovne brige, potjere za srećom i dobitkom, hlepnja za još većom novčarskom vlašću i gospodstvom, sve je to iščezavalo i gubilo se pred silnim osjećajem prema Meliti koji je sve gutao i u prah pretvarao poput razbuktanoga plamena. Jedna samo misao lebdjela mu sada pred očima, da ta djevojka, koju je svim žarom duše zavolio, za kojom gine i boluje, bude njegovom ženom. Da to postigne, on je spreman sve učiniti, sve žrtvovati. Neka samo pokušaju pa će vidjeti da njegova ljubav nema granica. Na časove, kad je pomislio na veliki svoj imutak, činilo mu se da je Melita kao zlatna jabuka koja mu je ruci na dohvatu, za kojom može samo segnuti i ubrati je. Katkada opet pričinjala mu se nedostiživim dobrom. U ugrijanoj njegovoj mašti prikazivala mu se kao neko vrhunaravno biće, kao rajski pojav koji lebdi visoko nad njim na zlatnim oblacima i sve više, sve dalje odmiče od njega. A on to gleda, pruža ruke onamo za njom, zove je, uzdiše - ali sve uzalud! U takvim trenucima bilo mu je kao da mora svisnuti od boli ili pamet izgubiti. Ne, bez nje ne bi mogao da živi! To je duboko osjećao u svojoj duši, o tom je bio potpuno uvjeren. Nekada se je nasmijati znao kad je slušao ili čitao da je ljubav bolest od koje mnogima život sahne i još mladima se prije reda grob otvara. Ah, kako je sada u to vjerovao! Bilo mu je doista tako kao da je teško bolestan, da neizrecivo trpi i strada i da nikad ozdraviti neće. Od tvrda, hladna novčara postao je ujedanput mekan poput voska stvor, čovjek bez volje i snage.

Oko devete ure prije podne bio je već grof Slavomir s groficom pred stanom Branimirovim. Grof se je dovezao na svojim lakim, vrlo ukusnim karucama, te sâm upravljao konjima. Straga sjedila je grofica vesela lica, jer se je od toga izleta nadala velikom uspjehu. Imala je na sebi svijetlosivu putnu haljinu i pusteni, šiljasti šešir omotan bijelim velom, čiji su okrajci lepršali oko njezine glave i ramena. Bila je predražesna, pa nije čudo ako su mnogi prolaznici na

ulici popostajali da makar samo časak motre njezino lijepo, svježice lice, obasjano žarom onih nesravnjivih modrih očiju.

Branimir se je požurio dolje i s kucajućim srcem sjeo uz groficu. Mladi, vatreni konji koje je grof danas prvi put dao upreći za podalji put, pojure dalje put Zagorja. Dan je bio prekrasan kao skoro svi dani one jeseni. Još nije bilo ružna vremena ni oblačna neba, ni studena vjetra, a kamoli kiše. Stari nisu se sjećali tako krasne, stalno lijepe jeseni.

Drveće u šumama koje su pokrivala brdinice uz cestu bijaše međutim već napol golo. Lišće je na njemu požutjelo i pocrvenjelo, a laki jesenski vjetar stepao bi ga najmanjim duhajem sa stabla i raznosio. Na polju ne bijaše nikakva rada. Zemlja bijaše od sušne jeseni tvrda i neprikladna za oranje. Ratari su željno iščekivali izdašnu kišu koja bi tlo za plug umekšala, da mogu usijati plodine prije zime. I ceste ne bijahu žive kao u ljetno doba. Bilo je vidjeti zagorskih pilićara koji su na jednoprežnim kolicima ili pješice svoju perad premili u Zagreb, ili dječake koji su na malenim kolicima što ih seljaci sami prave vozili bijeli pijesak u glavni grad gdje ga uz poznato deranje »pijeska bijelega«* nude po kućama na prodaju. Sreli su putem i nekoliko seljačkih hrpa, muških i ženskih pomiješano, koji su, sudeći po njihovom razgovoru, išli u općinu ili na sud, da se ondje pravdaju kada baš imaju vremena za to.

Na zakretu poviše Susjeda* zaduhao je oštrij vjetar, dolazeći od Ivančice. Okolica se je sve više otvarala. Prostrane strni i zelene livade raskrivale su se unedogled, a na obroncima planine pomaljali se bijeli vlasteoski dvorovi koji ovoj zagorskoj strani osobiti čar podavaju. Bili su ti dvori donedavna slava Zagorja, srž njegova života i zalog budućnosti, ali sada ti se čine kao bijele grobnice u kojima ostanci starodavnih plemićkih porodica očekuju skorom propast, svoj grob.

- Vidi li se Delidvor? - upita Branimir groficu.

- Gledajte ravno tamo! - pokazivaše grofica lepezom. - Iza drveća na onom obronku proviruju tornjići. Razabirete li?

- Jest, sad vidim.

- To je Delidvor! - reče grofica.

- Ja vidim na altani* Melitu kako nam maše rupcem! - našali se grof koji je slušao razgovor među groficom i Branimirom.

Branimir se sjetno nasmiješi.

- Ah, Melita! - uzdahnu potihom i spusti pogled preda se.

Grofica ga pozorno pogleda kao da vreba. Čudnovat smiješak na kom se je opazala izvjedljivost* i iznenađenje preleti joj licem.

- Što je s Melitom? Zašto ste uzdahnuli? - upita lukavo grofica.

- Moram uzdisati... teško mi je! - reče Branimir i s usiljenim smiješkom na licu pokazivaše rukom na srce.

- Na srcu? - prihvati brzo grofica.

- Da, na srcu! - potvrdi Branimir i nekako žalostivo pogleda groficu.

- Vi ljubite?

- Do ludila! - dahnu Branimir. - Grofice! Vi mi morate pomoći!

- Kod Melite?

- Jest... kod nje i kod njezinih roditelja.

- Vi se kanite očitovati, zaprositi je? - pitala dalje grofica.

- Tako je! Neizvjesnost me ubija... Uzbuđen sam do skrajnosti, a trpim neopisivo... Ja ne mogu toga dalje da podnosim.

Branimir je govorio iskreno, bez pretjeravanja. Grofica ga je samo slušala i čudila se u sebi. Ta Melita uistinu je prava čarobnica. Što je u trenuće jedno učinila od toga mladoga čovjeka koji bijaše dosele materijalista od glave do pete, komu su se najljepše i najzamamnije djevojke, u nakani da ga predobiju za se, umiljale bez i najmanjega uspjeha. On je ostao naprama svakoj hladan kao komad leda. A sada ujedanput ta promjena!

Grofica Alica postade tako pouzdanicom njih dvoje; ona je mogla da brzo i bez okolišanja odluči o njihovoj sudbini, pa je to i nakanila. Ovaj izlet u Delidvor bio je za to najljepša zgoda. Svi su na okupu koji bi u toj važnoj stvari mogli riječ imati, pa takvu zgodu valja mudro upotrijebiti.

U Delidvoru su znali za Branimirov dolazak, ali nisu ni slutili da će s njim u društvu doći grof Slavomir i grofica. To je sve ugodno iznenadilo. Doček bijaše vrlo srdačan u starom dvoru. Grof Orfeo i Melita bili su vanredno prijazni s Rudničem, dapače i stara grofica, koja je svakoga plebejca ponosito susretala, trsila se da bude što prijaznija s bogatim novčarom o kom joj je Orfeo pripovijedao da ima njihovu sudbinu u svojoj ruci.

- Vi nam činite veliku uslugu - reče među inim grofica Branimiru - da idete s mojim suprugom u Beč... On je dobar, plemenit čovjek, ali nije za takve

financijske poslove... Vi ćete to sve, znam unaprijed, posve drugačije urediti.

- Nastojat ću da stvar što bolje uspije - uvjeravaše Rudnić groficu, koja je već mislila da je suviše povjerljivo govorila s Rudnićem pa je stoga brzo započela razgovor s Alicom.

Međutim je doručak već bio gotov jer je grof Orfeo udesio sve tako da Branimir može bez otezanja početi s pregledavanjem njegova imanja. Moralo se je iz prvoga sprata ići u prizemlje gdje je bilo za doručak prostrto. Orfeo vodio je ispod ruke Alicu, Slavomir staru groficu, a Branimira je zapala neiskazana sreća da ide s Melitom. Slatka, preugodna struja razigravala mu živce dok je osjećao Melitinu ruku na svojoj položenu. Kontesa je stupala uz njega vesela i vrlo razgovorna, tako da je Branimir sve više gubio svoju nesigurnost s kojom je stupio u dvor. I za doručka bijaše ona isto tako dobre volje, a moglo se je vidjeti da hotimice posvećuje veliku pažnju mladomu novčaru kraj koga je sjedila, tako da je to staroj grofici već zazorno postalo.

- Samo ne preko granice, samo ne suviše! - govorila je u sebi grofica i pri tom gledala Melitu kao da joj hoće pogledom saopćiti svoju misao. No Melita nije ovaj put shvaćala taj pogled. Ona je dobro znala što radi.

- Zar ne, gospodine Rudniću - prozbori sada domaćica svojim običnim tihim i laganim glasom - vi imate velik posjed u Slavoniji? - Rekla je naročito »posjed«, jer samo o bivšoj vlasteli moglo se je reći da imadu »gospoštije«, No Branimir nije ni slutio da se tu radi o kakvoj razlici u nazivu posjeda radi osobe vlasnikove.

Čim je Melita čula materin glas, prestala je odmah govoriti od štovanja naprama roditeljki, za čim je ova baš išla. Ona je htjela da prekine neprestani razgovor svoje kćeri s Branimirom. Ovaj se je odmah požurio da odgovori na grofičino pitanje.

- Jest, gospodo grofice, moj posjed je velik, a nadam se da će biti i vrlo unosan. Prijašnji ga je vlasnik veoma zapustio, a sada je na meni red da ga popravim i u red stavim.

- Lako je to vama, dragi prijatelju - umiješa se Orfeo u riječ - vi imate potrebna sredstva za taj posao... Ali mi, mi vlastela u ovom kraju nismo ništa kadri da ulažemo u naše imanje. I moj je posjed zapušten, priznajem, ali ni kod drugih nije bolje.

- Što tebi nije pošlo za rukom, papá, poći će našem Arturu kada preuzme imanje - primijeti Melita dajući razgovoru šaljivi pravac, što joj je i pošlo za rukom. Društvo, ne izuzev ni stare grofice, moralo se je smijati Melitinoj primjedbi, jer je Artur svoga oca u lakoumnosti već sada daleko natkriljivao. Bio je već sada na glasu kao rasipnik o kom se je općenito držalo da će svoga

oca i svu porodicu dovesti na rub propasti.

- Ne daj mi, Bože, toga doživjeti! - reče grofica Ana kao u nekom strahu. - Neka samo moj Orfeo čim dulje upravlja našim imanjem... Artur nije za gospodarstvo.

- On uopće nije za nikakav posao - uze se sada žestiti grof Orfeo pravim talijanskim temperamentom. - Njemu već ni vojnička služba ne prija... Za moje vrijeme bili su ipak mladi ljudi drugačiji! - I sada uze grof Orfeo pričati kako je on kao mlad čovjek umjereno i trijezno živio, premda je bio u pukovniji gdje su služili kavaliri prvoga reda koji su svi užasno trošili a za kojima nije smio ni on zaostajati. - Ali otkuda mi novci? Niti sam imao roditelja niti baštine! - pričaše sve uzbuđenije Orfeo. - Moj šurjak barun Birkenthal, u koga je bio silan imutak, kao i dan-danas, dobacio bi mi ovda-onda po koju mrvicu da bar ne moram položiti svoju oficirsku čast... Morao sam dugove praviti koje je moja žena prigodom udaje svoje za me poplačala.

- Malenkost! - umiješa se u riječ grofica Ana koju je to pričanje Orfeovo činilo vrlo nervoznom. Nju je silno smetala prisutnost Branimirova. Čemu da se iznose takve stvari na vidjelo pred osobama koje po njezinu nazoru društveno nisko ispod njih stoje. Htjela je da ušutka svoga muža i zato počne nešto življe govoriti:

- Naš Artur je kao svi mladi ljudi. Nemaju nikakve ozbiljnosti i teže samo za zabavom i udobnim životom. To dakako stoji mnogo novaca. Da to nije, ne bi ih svijet tako strogo sudio zar ne, grofe? - okrene se na to licem prema grofu Slavomiru.

- Svi su jednaki! - potvrdi grof samo da ugodu starici, premda on prvi nije nikada u mladosti bio lakouman, niti novac uludo trošio. - Jedan troši više, drugi manje, to je stvar temperamenta, ali sve teži samo za zabavom i veselim životom.

Orfej nije već imao volje da raspravlja dalje o tom predmetu koji mu je dosta brige i jada ionako zadavao. Okrenuo se prema Branimiru i rekao:

- Ako vam je ugodno, mi možemo započeti našu gospodarsku smotru. Kola su pripravna.

- Ja sam spreman svaki čas - odgovori Branimir, na što se grof i on digoše sa svojih stolica. Diglo se i ostalo društvo. Vani su čekala laka lovačka kola grofova na kojima su on i Rudnić imali običi cijelo imanje. Orfeo ponudi svomu gostu da uniđe u kola, ali ovaj primijeti da bi želio prije vidjeti gospodarske zgrade i nared*.

- Vrlo ću vam rado pokazati - reče grof s izrazom zlovolje na licu - premda

nećete ništa vidjeti što bi vam se svidjeti moglo. - I doista te zgrade i nared bijahu najcrnja točka u delidvorskom gospodarstvu. Branimir je sve točno pregledao. Udoše najprije u staju koja je bila posve prazna izuzev osam krava muzara koje je ključarica baš dojila. Ostala stoka, ponajviše junad (grof je naime uzgajao junad za prodaju držeći da je to najunosniji posao), bijaše na paši na strništu, jer sijenom valjalo je do skrajnosti štedjeti. Grof je četiri petine svojih livada davao seljacima u zakup i za se pridržao samo jednu petinu s koje nije dobivao ni toliko sijena da bi mogao svoje konje prehraniti. Rogatu marvu krmio je obično sječkom, a vrlo rijetko sijenom koje je u proljeće do prve košnje morao dapače i kupovati.

Staja za goveda bijaše ogromna. Moralo je tu nekada posve inače izgledati. Uz obje uzdužne stijene bijahu namještena stajališta koja su sada nepotpuna, gđjegdje i potrgana bila. Bilo je do sto dvadeset stajališta za krave i volove poizbor. Sada nije bila ni četvrtina od toga. Pa u kakom je istom stanju bila ta staja! Kroz strop je na mjestima curila kiša koja je kroz trošni krov staje padala na tavan i tu si kroz strop otvarala put u samu staju. Pod u staji bio je trošan, a platnice*, nekoć jake i debele, sada su se pod papcima goveda mrvile i kidale. U glavnoj stijeni bijaše velik otvor kroz koji se je junad unutra i nadvor posve lijepo uvlačila. Nitko nije znao kako je taj otvor nastao, niti je komu palo na pamet da ga opet zazidati dade. Ako je zimi zapao dubok snijeg, onda su sluge nagrtale pred taj otvor hrpu snijega i tako ga zatvorile. Inače je ta velika rupa bila cijele godine otvorena, a stoka je dosta trpjela od propuha koji je od ulaznih vrata oštro strujao na zjalo toga otvora.

»Granarium«* (žitnica), gdje se je za tlake spremalo žito, bijaše još i sada izvana lijepa, prostrana zgrada, no obično prazna. Žito se je obično prodalo nekoliko dana poslije vršidbe i onda je žitnica stajala cijele godine prazna i zaključana. U njoj je tada bilo spremište plugova, brana i ostaloga oruđa koje je rdavo i zaprljano ondje u najvećem neredu ležalo.

I kukuružnjak bijaše velik, ali prazan poput žitnice. Prije, dok su još vlastela delidvorska imala svoje kmetove, bilo je tu kukuruza u klipovima sve do druge trgadbe. Ako je seljaku uzmanjkalo hrane za porodicu, on je pokucao na vrata svomu »zemaljskomu gospodinu« i nestalo je nevolje. Sada niti ima šta bivši vlastelin niti bivši kmet. Tako se obojica tuže, jer im je obojici nevolja za vratom.

Kotac* bijaše primitivno sagrađen od širokih hrastovih platnica. Gospoštija delidvorska nije se u prijašnje vrijeme uvelike bavila svinjogojstvom kao ni druge gospoštije u Zagorju. Za tu granu stočarstva nisu stara gospoda imala ni volje ni smisla. Njihovo glavno i najmilije zanimanje bijahu vesele im trsove »gorice«* koje su im punile pivnice i kesu. A svinjogojstvo prepuštali su oni plemenitoj svojoj braći u Turovu polju i Posavini, gdje se steru nepregledne hrastove šume u kojima se žiri na hiljade svinja a bez ikaka skoro troška.

Tako je bilo nekada. No sada počele se i u Zagorju svinje neobično mnogo gojiti. Počeli najprije ubogi seljaci kojima su vinogradi od trsove uši propali, a za seljacima povedoše se bome i vlastela. Stvorio se silan promet sa svinjama u kraju gdje ga nikada prije nije bilo. Gospoda su morala priznati da se ti bosonogi i otrcani seljaci bolje snalaze u položaju od njih samih, i uzeše marljivo gojiti svinje. I Orfeo nije mogao da zaostane za drugima. A i kako bi? Ta on je uvijek bio prijatelj gospodarskih novota, pa će i ovu prigrliti. On je u svom gospodarstvu uveo štajersku, dugokraku pasminu svinja, koja ima to rijetko u svinja svojstvo: da pase.

- To je izvrsna pasmina - hvalio se njome grof Orfeo pred svojim drugovima. - Živi najviše od trave i dobro uspijeva, a koliko druge svinje potroše kukuruza i druge krme. - Njegov čopor svinja bio je stoga rijetko u kocu*, nego uvijek skoro na pašnjaku izuzev dobu kada je snijeg pokrivao i pašnjake.

Bilo je i manjih zgradica u prostranom dvorištu Delidvora. Golubinjak koji je već nahero stajao, peradnjak koji je bio blatan, smradan i dozlaboga zapušten, zatim prešnica s ogromnom prešom o kojoj je tvrdio grof Orfeo da je preko dvjesto godina stara. Sada je mirovala na svom starom mjestu i čuvala se samo kao stari, časni spomenik iz davnih vremena.

U najboljem redu držana je još staja za konje sa kolnicom, koja je odijeljeno od goveđe staje sagrađena bila. Tu je zapovijedala Melita koja je u staji imala svoga jašca, a u kolnici svoje lake, elegantne karuce. Ona je tu bila neograničeni gospodar i pazila je oštro na sve. Nadzirala je da li konji dobivaju određenu krmu i u određeno vrijeme, da li se uvijek valjano čiste, na šetnju izjahuju ili pod laka kola zaprežu. Sluge su se bojale mlade grofice jer je ona tražila od njih da izvrše sve najtočnije što im je jedanput naložila bila. Na Rudnićevo licu moglo se vidjeti da ga je taj red u staji i kolnici iznenadio. Konjima plemenite krvi koji su bili u staji sjajila se dlaka od čistoće; grive i repovi bijahu najpomnije pročešljani, a kopita čista i oprana. Stajališta, jasje, griznice*, podovi i sve ino bijaše u najvećem redu kao da je čovjek stupio u neprikornu staju koje uzorne konjaničke eskadrone.

- Vrlo lijepo! - reče Branimir i pogleda grofa sa smješkom na licu kao da ga pita: - A zašto nije i drugdje ovako?

- Da, tu ima reda, ali bez moje zasluge - uze razjašnjivati grof. - Ja sam već tako loše sreće da me u dvoru nitko ne sluša. Predobar sam, to znadu ti ugursuzi, sluge, pa rade što ih volja. Ali ovdje zapovijeda moja kći, i začudo nije se boje i slušaju je bezuvjetno. Ja sam već zaboravio zapovijedati.

Trebalo je čitav sat dok su grof i Branimir pregledali gospodarske zgrade pri dvoru. Onda sjedoše na uprežena lovačka kola i pođoše da vide poljsko gospodarstvo grofovo. Ovo je bilo u jednom komadu i moglo se je dosta brzo

pregledati. Ni potrebni poljski putovi nisu manjkali, pa se je moglo sve zbliza vidjeti ne silazeći s kola.

Livade grofove bijahu doista prvoga reda, ali bez grofove zasluge osim možda to da je na nekim mjestima dao iskopati jarke radi naplave. Bijaše to tlo koje je priroda stvorila za livade, prislonjeno uz nisko podgorje iz koga se je zgodnim padom rušio gorski potok koji je sredinom presijecao veliku površinu livada. Taj potok nije ni za najveće suše nikada posve presahnuo. Davao je tlu blagotvornu vlagu od koje je rasla pitka i bujna trava radi koje su bile na glasu grofove košenice*. Seljaci trgali su se za zakup tih livada i plaćali male čestice gotovim, skupim novcem. Na dnu livade bio je sagrađen početkom ovoga stoljeća mlin na tri točka koji je i sada nosio grofu zakupnine tristo forinti na godinu.

Oranice zaostajale su daleko za livadama u kakvoći. Po strni vidio je Rudnić da je tlo jako omršavjelo. Valjalo je gnojiti to tlo koje po sebi ne bijaše loše, ali od ono malo stoke dobilo se je tako malo gnoja da se na razumnu gnojdbu nije moglo ni misliti. Još manje moglo se je misliti na kupovanje gnoja, jer to stoji novaca kojih je u grofa bilo uvijek samo na prolazu. U velikom kompleksu oranica bilo je ovećih dijelova koji su već po dvije godine ležali na ugaru, jer nije bilo moguće da se plate težaci za obradnju i nabavi potrebiti usjev.

- Te oranice su ranjava strana moga gospodarstva - reče grof Rudniću komu se je neugodan dojam mogao čitati na licu. - Težaci su skupi za naše teške prilike, gnoja nemamo, a ni tlo nije osobito.

- Ne bih rekao da je tlo loše... ali je zapušteno - izjavi posve iskreno Branimir.
- Ima dapače dijelova u toj rudini koji bi se dali posve dobro pretvoriti u livade, Ja bih to na vašem mjestu i učinio.

- Nema li dosta livada? - upita grof.

- Bilo bi samo u prilog vašem gospodarstvu da ih imate još više - reče Branimir sa sigurnošću praktična i razumna gospodara. - Ali onda bi trebalo da ustanovite glavni cilj vašemu gospodarstvu koji bi vam najviše koristio, a to je po mom sudu stočarstvo. Kada bi imali više livada, imali bi i više krme, mogli bi držati i više stoke, a za oranice imali bi opet i više gnoja nego dosada.

Orfeo morao se svladati da ne plane. Ovakve pouke su ga silno ljutile. On ih je toliko puta već čuo, ali ih nije primao. Držao je da su to teorije koje ništa ne vrijede u praksi, gdje se sav lijepo složeni račun pobrka.

- Ne, dragi prijatelju - reče s nekom oštrinom grof - ja već neću da što takva pokušam. Sve sam ja to već kušao i nasjeo. Lijepo se to sluša što mi vi svjetujete, ali u praksi dobiva stvar posve ino lice. Pomislite samo: stoku treba

valjano krmiti i dvoriti. Za to treba pouzdane čeljadi, a gdje ćete je naći? Ah, ta družina, ta ogorčava život svakomu gospodaru. Ja ne znam kako je drugdje, ali naša družina nije za ništa. Lijena je, neposlušna i nevjerna gospodaru: nije ničim zadovoljna i svemu prigovara. Pa onda te vječne neprilike u prometu stokom. Gojite li uvelike stoku, morate misliti na izvoz preko granice, a granicu svaki čas zatvaraju, pa gospodar mora pošto-poto doma prodati lijepu svoju stoku. Ni stočarstvo nije danas ono što misle mnogi koji se nisu bavili tim poslom. Pardon! to se, naravno, ne tiče vaše osobe - požuri se grof nadovezati dosjetiv se odmah da se nije sretno izrazio. - Vi ste i sam napol gospodar, pa jamačno o stočarstvu jednako sa mnom sudite.

- Moje je gospodarstvo inače uređeno - odgovori Branimir. - U mene je glavni prihod žito koje se s banatskim takmi, pa onda šuma. Ali ja se bavim i stočarstvom, i to ozbiljno i u većem opsegu, pa se ne mogu potužiti na uspjeh. - Rudnić je imao volju da grofu razloži način kojim se on bavi stočarstvom na svom velikom posjedu, no predomisli se znajući da bi govorio uzalud, jer grof niti je imao sredstva da preudesi cijelo svoje gospodarstvo i, što je još više, nije bio već u toj dobi, da svlada tako težak zadatak. On navrne zato govor na drugi predmet.

- Dok su vinogradi bili zdravi, bio je jamačno i prihod dobra puno veći - primijeti Branimir. - Ako se ne varam, oni obronci s južnim položajem gdje je usijan kukuruz bili su prije zasađeni vinovom lozom.

- Tako je - potvrdi grof. - Sada sijem ondje kukuruz i manje vrijednosti žitarice. Koja razlika u prihodu! Mislio sam već više puta da obnovim te propale vinograde, ali što ćete! Taj posao zahtijeva puno novca, a mi smo gospodari u vječitoj novčanoj neprilici! - Te posljednje riječi poprati grof sa smijehom koji je odavao dobru mjeru lakoumnosti i ravnodušja naprama vlastitoj zloj sudbini.

- Trebat će ipak jedanput početi - primijeti Branimir. - Svake godine ponešto... Toliko se već može izvaditi novca iz gospodarstva.

Grof Orfeo držao se kao da i ne čuje toga savjeta, te umjesto kakva odgovora pokaza rukom prema gori.

- Tamo je moja šuma! Sva je u gori i prilično sačuvana.

- Bukova šuma! - reče Branimir pogledav prema šumi.

- Skoro isključivo bukova - potvrdi grof.

Dovezoše se do pod samu šumu, gdje sadoše s kola te se uspeše stazom na prvi vrhunac s kojega zađoše podalje u mladi bukvik. Vještačko oko Rudnićevo vidjelo je na prvi mah da i tu nema nikakva reda. Sjeklo se je drvo

za kućnu porabu bez ikakva obzira na razumnu uporabu šume, te se je samo pazilo na to što je bliže i što se lakše izvesti dade. Mjestimice bilo je ovećih čistina, a mjestimice opet bijaše šuma tako gusta da bi se prorijediti morala. Grof je u nuždi također prodavao mladu bukovinu za gorivo, a ti dijelovi otkud je drvo vadio bijahu užasno obataljeni*. Neuki seoski radnici ostavili su samo kržljivo i slabo drvo, a što je bilo bolje, sve su isjekli. Većih prodaja nije bilo, jer je Orfeo htio pošto-poto da uščuva ovu još jedinu šumu. No ako bi takvo gospodarstvo dulje potrajalo, moralo bi doskora i ove posljednje šume nestati.

- Ima dosta nereda u šumi - uze grof govoriti Rudniću koji je mučeći oko sebe motrio - ali tomu je i opet kriva nepouzdana i nevjerna družina. Moji lugari drže sa seljacima koji mi neprestano prave štete u šumi i drva krađu. Otjeram li jednoga, dobijem drugoga još nevaljanijega. Tako je u svem.

Branimir se je gotovo snuždio pod neposrednim utiskom svojih opažanja. Imanje je, mislio je on, lijepo, u jednom komadu, zemljište dobro, položaj najzgodniji, a ipak ne nosi dobro svomu gospodaru ni trećinu onoga što bi u razumnim rukama kadro bilo nositi. I nije moglo da bude inače. Sve se zapušta, sve se prepušta prirodi i milosti božjoj, a nadzora i skrbi ni za lijek. Gdje bi onda u takvim prilikama što uspijevalo?

Kada su se njih dvojica vozila natrag u Delidvor, Branimir je zamišljeno mućao, a to nije bilo po volji grofu. Vidio je da se je stanje njegova posjeda moralo neugodno dojmiti mladoga novčara.

- Što velite, dakle, o mom posjedu? - upita s nekom bojažljivošću grof.

- Posjed je lijep, ali veoma zapušten - reče hladno Branimir.

- Nemate krivo, ja to i sam uviđam.

- Ali to ne smije tako ostati - prihvati življe Branimir. - Prihod dobra mora se pošto-poto dići, jer inače nećete moći udovoljavati obvezama koje ćete morati preuzeti sa zajmom.

- Za to treba novaca - primijeti grof.

- Dakako da treba - upade Branimir grofu u riječ. - Mi ćemo takav zajam udesiti da će se od njega neka svota moći pričuvati za investicije.

- To je vrlo dobra ideja - reče grof veselo.

- Samo treba onu svotu i upotrijebiti za investicije - primijeti Branimir.

- Razumije se. U tu svotu ne smije se ni dirnuti radi čega drugoga. Izvolite li je

možda vi pridržati? - dodade istih grof, iz kojih riječi bi se dalo zaključiti da ni sâm pravo ne vjeruje u stalnost svoga obećanja.

- Najprije ćemo gledati da sklopimo po vas koristan zajam, a onda ćemo ostalo upriličiti - odvrati Branimir, a grof bijaše, dakako, s tim sporazuman.

Za dvije ure vratio se grof sa svojim gostom natrag u Delidvor.

Ovdje se je međutim uređivala važna stvar: zaruke Melitine sa Branimirom. Dok je grof Slavomir sa Melitom šetao u dvorskom perivoju, Alica je, ostavši sama s groficom Anom, upotrijebila tu zgodu da majku predobije za tu osnovu. Ona je dobro slutila da će ta stvar samo kod grofice naići na ozbiljan otpor. I nije se prevarila. Kada je Alica bez okolišanja saopćila grofici Ani o čem se radi, kada joj je kazala da je i Melita s tom svezom sporazumna, bila je sva kao izvan sebe od čuda i boli ujedno. Ona bijaše po svom osjećaju velikašica najčistije vrsti, koja nije pojmiti mogla da Melita, njezin ponos, koju je s istim duhom uzgojila, pođe za muža koji je doduše vanredno bogat, ali tako nisko ispod njezina društvenog položaja. Ona je bila uvjerena da Melita samo zato pruža ruku Branimiru da se spasi od propasti u koju mora da se doskora surva njihova starodavna porodica. Uzalud je Alica predstavljala staroj grofici da ovakve sveze nisu u današnje vrijeme ništa neobično, da je Branimir čovjek ugledan i kadar najotmjereniju djevojku usrećiti, da Melitu obožava - grofica Ana nije mogla dati svoje privole za tu udaju dok ne govori s Orfejem. Od njega je očekivala da neće pristati na tu svezu koja ih je kadra poniziti pred njima ravnima.

Čim je grof Orfeo sišao s kola, javi mu sluga da ga grofica gore očekuje. Ni ne sluteći o čem se radi, odvede grof Branimira u dvorski perivoj gdje ga predade grofu Slavomiru i Meliti, a on pođe ljubopitan u odaje svoje supruge Nađe je suznih očiju i s izrazom duboke boli na licu. Do nje sjedila je Alica s ozbiljnim licem.

- Što se je dogodilo, zaboga? - upita grof uplašeno - Nije li možda stigao brzojav od Artura?

Grofica Ana zaklima niječno glavom.

- Što je, dakle?

- Reci mu ti, Alice, ja nisam kadra - izusti starica slabim glasom.

- Nije ništa što je kadro uznemiriti - umiri Alica grofa. - Radi se o udaji Melitinoj.

- Melitinoj? - ponovi u čudu grof.

- Da, njezinoj - potvrdi Alica.

- Pa to je interesantno, vrlo interesantno! - reče grof koji se je na te riječi odmah umirio. On se je u taj par samo bojao da Artur ne traži od njega novaca, ili da nije što počinio što ne odgovara njegovoj oficirskoj časti. Kad je vidio da se ne radi o tom, nije osjećao straha koji ga je u prvi mah svladao. Dapače s vedrim licem i ljubopitnom veselošću upita Alicu:

- A tko se zanima za našu kćer?

- Rudnić - odgovori Alica gledajući čvrsto u oči grofu komu se je u taj čas pojavio na licu izraz začuđenja i zbunjenosti. Nije bio kadar da išta na taj odgovor primijeti.

- On ne samo da se živo zanima za Melitu - prihvati Alica - već je kani zaprositi u vas; štoviše, on je po meni već prosi, jer me je ovlastio na to.

- Rudnić, Rudnić! - stade govoriti grof ne znajući ni sam što će da kaže. - Ta on Melite nije donedavna ni vidio.

- Po tom se vidi da ga je ona dokraja opčarala - reče Alica. - Velim vam, on je ljubi do ludila, on je obožava!

- No, pa što mislite vi, grofice? - upita grof Alicu želeći čuti njezino mnijenje.

- Ja držim da je Rudnić u svakom pogledu izvrsna partija koja se ne bi smjela odbiti... Zato sam i prihvatila ulogu da za nj govorim.

- Ano, što veliš ti? - pitao dalje grof, koji, čini se kao da nije imao još nikakva mnijenja o toj stvari.

- Ja? Ah, ja bih najvoljela mučati... Meni je užasno da naša kći, to ponosno dijete, pođe za muža koji nema ni porodičnoga grba... Toga još nije bilo u našoj porodici.

Grof Orfeo pogleda muče Alicu kao da je pita: - Što kažeš ti na to?

Alica je odmah razumjela taj pogled.

- To su predsude! - rekne ona. - Ja sam već kazala Ani da ovaki nejednaki brakovi nisu danas ništa neobično; oni su na dnevnom redu, a da je do toga došlo, krivo je lakoumno propadanje plemstva... Dok je ono bilo jako i bogato, nije toga bilo. Sada je žalibože inače... Što hasni grb i slavno porodično ime kada ne možeš prema tomu živjeti.

- To je istina, žalibože, istina! - uleti grof Alici u riječ misleći pri tom na svoje

teške materijalne neprilike.

- A da nije plemić - produži Alica živo se zauzimajući za svoga štićenika - to je najmanja zapreka... On je bogat, silno bogat; kadar je istaći se u javnom životu, podupirati javne, korisne svrhe pa će steći priznanje na taj plemićki grb koji mu sada još manjka... Ne biva li tako i drugdje na svijetu? - pitala Alica gledajući u grofa.

- Biva, dakako da biva - potvrdi grof.

- Pa bude li vašim zetom - nastavi dalje Alica, - vi mu možete lako pomoći da to što skorije postigne... Vi imate toli moguće, uplivne sveze.

- Dakle, Ano? - javi se opet grof. - Alica nema baš krivo.

Stara grofica otare si rupcem oči. Ona bijaše svejednako neutješna i nikakvi razlozi nisu mogli raspršiti njezinih staliških predsuda.

- Alica može imati i pravo, ali ja sam uvjerena da Melita, ako pođe za toga čovjeka, od naše nevolje bježi u njegov naručaj. Ja sam uvjerena da ga ona ne ljubi; ja ne mogu ni toga vjerovati da ona želi za nj poći.

- Ali ja te uvjeravam, draga Ano, da je to njezina odlučna želja. Ja sam se o toj stvari dugo s njom razgovarala.

- Čujmo, dakle, Melitu! - predloži grof i pođe k prozoru koji je gledao u perivoj ter ga otvori.

- Melito! Melito! - viknu grof u perivoj.

Kontesa se izbliza javi. Bila je u društvu Rudnića i grofa Slavomira.

- Dođi načas gore!

Ona je znala o čem se radi, jer joj je Alica povjerila tajnu da se danas ima odlučiti o njezinoj sudbini. Pošla je zato mirna gore, pa kad je našla u društvu roditelja Alicu, nije mogla da sakrije smiješak na licu. Opazila je doduše zbunjenost na licu očevu i zaplakane oči materine, ali to je, mišljaše ona, neizbježno u ovakim zgodama.

- Ti zapovijedaš, papá? - upita ona s veselim, bezbrižnim licem.

- Tebi je znano, dijete moje, da se Rudnić ozbiljno interesira za te i da te kani zaprositi u nas? - poče grof.

- Jest, papá!

- I ti bi htjela poći za njega? - pitaše dalje grof.
 - Zaproši li me, ja ću poći - odgovori Melita odrješito kao da nema ni o čem više razmišljati.
 - Ali protiv svoga srca? - javi se sada mati bolnim glasom i oborene glave.
 - Ne, mamice! Ja rado polazim za nj - uleti joj brzo u riječ Melita.
 - Ah, ti ćeš se kajati, dijete moje! - poče iznova grofica Ana. - Stališka razlika koja među vama postoji ne da se lako svladati... Ona će vam ogorčavati život.
 - Nimalo, maman!... Ja sam si upravo željela takva muža koji je rodom niži od mene... Taj će bar znati cijeniti što je sa mnom dobio.
 - Čuješ li, Ano? - umiješa se snova grof u razgovor. - Ona ima umnogom pravo!
 - Ne, ne, ne! - uznećkala se tvrdokorno stara grofica. - To je njezin časoviti hir koji će skupo platiti! - Onda se ispravi nešto u svom naslonjaču i progovori jačim glasom:
 - Dijete moje, taj brak bio bi tvoja nesreća... ja, ja ga ne mogu nikako odobriti!
 - dodade puno tiše.
 - Ali ja neću inače! - usplamti sada Melita koja ne bijaše vična podlagati se tuđoj volji, i ona poznata žilica zaigrala joj na čelu. - Ja sam punoljetna i mogu sama da odlučim o svojoj sudbini.
 - Meli! - reče grofica s izrazom bolna prijekora. - Ti tako svojoj materi govoriš! - I na oči joj navriješe suze.
 - Meli! - javi se sada grof. - To nije bilo lijepo... Umiri majku!
- Melita poslušala. Priklekne do matere i uhvati je za ruku koju nježno poljubi.
- Oprosti, maman! Ja sam te nehotice uvrijedila. Tako sam uzbuđena... Ali ti si tako dobra, ti ćeš ispuniti moju želju, ti ćeš, zar ne, dopustiti da pođem za muža koga sam si sama odabrala... Je li, maman?
- Melita je te riječi govorila tako nježno i umiljato da je staru groficu, koja ionako bijaše slaba naprama svojoj djeci, razoružala.
- Ti to želiš, dijete? - upita grofica kćer motreći je ispitujućim pogledom.
 - Jest, maman! Vjeruj mi da to iz sve duše želim.

- Ako je tako, neka bude po tvojoj želji - odluči donekle svečanim tonom grofica, a onda se okrene k Alici ter reče:

- Kaži tvomu štićeniku da mu dozvoljujem zaprositi našu kćer.

- Tako će biti najbolje! - povladi Orfeo i njegovo se lice razvedri od zadovoljstva.

VII.

Melita je isprošena i vjenčani dan urečen na samu Sv. Katarinu kojoj bijaše posvećena kućna kapela u Delidvoru u kojoj će se vjenčanje obaviti. Sretan i blažen vratio se Rudnić isti dan u Zagreb. Ovo nekoliko dana što ih je proživio otkako se je upoznao s Melitom, činilo mu se kao san od koga se je tekar sada probudio pošto se je tako lijepo ispunila najveća i najvruća želja njegova života. Prema grofici Alici osjećao je najdublju zahvalnost i nazivao je svojim anđelom čuvarom.

Vrativši se kući, bio je vrlo iznenađen našavši u svom stanu oca koji je malo prije njega riječkim vlakom stigao u Zagreb gdje je imao urediti neke novčane poslove.

- Neizrecivo se radujem da si došao, dragi oče! - uze govoriti Rudnić odmah iza prvoga pozdrava. - Imam ti saopćiti veliku novost... Ja se ženim... Baš danas sretno sam isprosio svoju odabranu.

Starcu se razvedri lice.

- Hvala Bogu - reče veselo - da si se jedanput riješio... Već je i doba... Preko tridesete godine ne bi smio ni jedan mladi čovjek odlagati ženidbu... Da čujem dakle, koja će mi biti snaha?

- Ja sam visoko posegnuo i Bogu hvala dosegnuo! - odgovori Branimir i ukratko, jer je stvar bila po sebi vrlo jednostavna i naglo upriličena, ispriča starcu cijelu zgodu. »Šumski kralj« čim je dalje slušao pričanje svoga sina, postajao je sve ozbiljniji i mrkiji. Očito je bilo da nije bio zadovoljan njegovim izborom i nije mogao da mu to ne kaže.

- Žao mi je - reče starac kada je sin svršio svoje pričanje - da me nisi o ničem obavijestio, da me nisi ni pitao za savjet.

- Znam da sam to bio dužan učiniti; ali te uvjeravam, oče, da već nisam mogao podnijeti... Bilo mi je kao da sam u bunilu u kom čovjek ne zna što radi. Izvini me, ja ti govorim živu istinu.

- Vjerujem ti - reče dobroćudno starac. - Ti si se štono vele, preko ušiju zaljubio, a ta ti je ljubav zastrla i sam vid da nisi kadar motriti stvar zdravim, bistrim pogledom. Moj sinko, vjeruj mi da nije dobro ženiti se izvan kruga svoga staleža. Ti si mi rekao da je tvoja vjerenica siromašna. To bi bilo još najmanje zlo. Sve bi se to dalo podnijeti bude li ona kadra prilagoditi se tvomu staležu. Ali ja se baš toga bojim da ona i ne misli na to. Ona će usuprot ići za tim da tebe društveno sve više pridiže i otima dosadanjim tvojim krugovima. Ti ćeš morati poživjeti novim životom za koji nisi odgojen. Ovi ljudi od kaste inače misle, osjećaju i žive negoli mi plebejci, kako nas oni zovu. Strah me je da u tom braku neće biti onoga mira i sklada koji urađa srećom i zadovoljstvom. Da svoju buduću ženu ljubiš, to mi se sviđa. Brak bez ljubavi najveće je zlo na svijetu. Ali ne ljubi slijepo, jer ako se ljubavi radi podložiš ženi više nego bi trebalo, može i tvoj imutak doći u opasnost.

- Ti me bar dobro poznaš, oče - uđe Branimir ocu u riječ - da sam uvijek promišljeno radio. Imutak je u mojim rukama i nadam se da ću i odsele s njim upravljati kako treba.

- Budi pravedan i ljubezan naprama svojoj ženi - nastavi starac. - Žene velikaškoga roda imaju razne zahtjeve i svoje otmjene pohotice koje smatraju potrebom svoga života koja im se mora ispuniti. Tomu nećeš moći izbjeći. Njihov način života stoji silne novce, a bez toga načina nema život za njih nikakve cijene... Rodit će se odmah nezadovoljstvo, doći do razmirica, a i do raspita*... Neću da ti ogorčujem prvu slast ljubavi, ali ti moram reći: budi na oprezu! Ti si razuman i trijezan mlad čovjek. Nisam nikada imao povoda da budem s tobom nezadovoljan, ali sada si na raskršću. Velika je opasnost u tom da ta porodica živi u nepovoljnim materijalnim odnošajima i da nema nade da bi se pridići mogla... I ja ponešto poznajem njihovo stanje. Moglo bi doći do potpuna rasula, a onda pazi! Kao što se hvata utopljenik i slamke da se spasi, tako će se i oni svi hvatati tebe kad ih valovi poklope, jer si im ti najbliži. Pa napokon bila bi i sramota da im u takvu času ne priskočiš u pomoć ti prvi koji si im kadar pomoći. Da, to je istina! Ali često utone i onaj koji se utapa i onaj koji ga je htio izbaviti. Pazi da te sa sobom ne povuku u dubljinu gdje ćeš skupa s njima propasti.

- Vi mi precрно slikate buduće moje dane, oče! - reče Branimir koga su se očeve upute vrlo neugodno dojmile. - Njihovo stanje nije tako zdvojno da se ne bi dalo popraviti. Ja ću se pobrinuti za to.

- Moj sinko - odvrati starac napol u šali - ja nisam zaljubljen kao što si ti, zato promatram tvoju stvar drugima očima od tebe. Uostalom čuo si moje mnijenje, a ja želim da se ne ispune moje bojazni... Sada smo dosta govorili o tom.

I starac, koji je još dva dana sproveo kod sina, nije više ni riječce govorio o

tom predmetu. Ali Branimiru nisu izilazile iz pameti očeve riječi. On je stoga tvrdo nakanio da će sve pokušati ne bi li što prije i što povoljnije uredio poremećeno stanje delidvorskih gospodara. Dva tjedna poslije toga što je isprosio Melitu, krenuo je s grofom Orfeom u Beč ponesavši sa sobom sve isprave koje su trebale kod sklapanja zajma. Stvar je išla dosta teško za rukom jer je imanje bilo vrlo preopterećeno. Neki zavodi jednostavno su uskratili zajam. Branimiru je napokon pošlo za rukom kod jednog bankovnog zavoda s kojim je stajao u poslovnoj svezi sklopiti zajam kako su snovali. I tu je bilo prigovora radi nedovoljne sigurnosti, no okretnosti Branimirovoj koji je uvjerio upravu zavoda da je procjena doista preniska jer da će biti vrijednost zaloga daleko veća ako se izvedu neke neznatne poboljšice, imao je grof jedino zahvaliti da je banka pristala na zajam uz vrlo povoljne otplatne uvjete. Grof je mogao da isplati sve svoje dugove koji su ga tištali kod raznih novčanih zavoda, i još mu je preostalo oko dvadeset tisuća koji se je novac imao upotrijebiti na investicije u posjedu. Taj novac pridržao je po želji Orfeovoj Branimir, jer je znao da u njegovim rukama nije bio siguran, a investicije morale su se izvesti, jer se je grof na to morao obvezati banki koja si je pridržala pravo da će se po svom pouzdaniku uvjeriti dati da li je i koliko grof taj uvjet ispunio. Branimir se je ponudio grofu da će sam sve investicije upriličiti, a grof je bio s tim sporazuman, jer mu je već rad oko gospodarstva dodijao.

Poslije povratka svoga iz Beča Branimir je neumorno radio da uredi svoje poslove tako da će moći ostati tri mjeseca na svadbenom putovanju kakvo je ugovoreno bilo među njim i Melitom. Bilo je to na veliko osnovano putovanje po srednjoj i zapadnoj Evropi. I u Delidvoru žurili su se s Melitinom opremom što je zadavalo velika posla, jer su se potrebite stvari naručivale u Beču otkuda su na vrijeme imale stići. Napokon je bilo sve na vrijeme gotovo i napokon je svanuo i vjenčani dan. Branimir je s ocem dan prije u Delidvor stigao, a došao je i Artur iz Budimpešte, koji je u zvijezde kovao izbor Melitin pošto mu bijaše poznato Rudnićevo bogatstvo do koga je on, koji je vazda trebao novaca, najviše držao.

Grofovski supruzi Armano pozvali su najbližu rodbinu i najbliže susjede k tihom vjenčanju u dvorskoj crkvi. Od rodbine nije nitko došao, ali su poslali vjerenici skupocjene darove. Od susjeda pak nije nitko izostao. Došla je i barunica Andrina s Ljubicom i Alfredom koji je dan prije slučajno došao na kratki dopust k svojoj strini u Borkovec. I Bužinskovi su došli s Elom, pa i grof Janko kao vjerni prijatelj Armanovih. Maestro Nikola nije mogao doći jer je ležao u Zagrebu bolestan od influence*, no zato je poslao Meliti svoju šaljivu kompoziciju: *Uoči pira*, pisanu kajkavskim narječjem. Stari Delidvor bio je pun gosti, a u prostranom dvorištu bilo je jedva prostora za veliki broj karuca na kojima se je susjedna džentrija* onamo dovezla.

Točno u deset ura prije podne započeo je obred u crkvi. Grof Armano u

uniformi dragunskoga* majora i grofica Ana klečali su u klecalima tik žrtvenika sv. Katarine. Grof je bio tronut, a grofica klečala je stisnutih očiju i sklopljenih ruku kao nijem kip od kamena. Ona se je toplo molila Bogu za sreću svoga djeteta, jer joj je neki nutarnji glas uvijek govorio da taj brak neće biti sretan... To bijaše od dana uprosa neprestana slutnja grofičina koja ju je dan i noć mučila.

U kapelici čekao je već i domaći župnik, a sabrali se i pozvanici. Stari Rudnić stajao je sa svojim sinovima Branimirom i mladim Mirkom tik klecala u kojima su klečali grof i grofica Armano, a do njega grof Slavomir s Alicom, barunica Andrina s Ljubicom i Elom, dočim je Alfred stajao vani na hodniku s onim mnogima koji nisu mogli naći mjesta u maloj crkvi. Napokon pojavi se i vjerenica. Doveo ju je ispod ruke Artur koji je s veselim licem pozdravljao prisutne, dočim je Melita ozbiljno samo preda se gledala. Bijaše odjevena u jednostavno putno odijelo vrlo elegantnoga kroja. U licu bijaše bljeđa nego obično, po čem se je dalo suditi da je vrlo uzbuđena, premda je ona nastojala da tu uzbuđenost što vještije prikrije. Kada je stala pred oltar, pristupi sa strane vjerenik koga ona postrance pogleda hladno i neprijazno kao da ga pita:

- Što si ti stao uza me? - Taj pogled je porazio Branimira. On si nije mogao rastumačiti što ima da znači taj pogled? On dakako nije mogao slutiti da je ona u hodniku *njega* opazila, sve makar je i preda se gledala, i da je od toga trena stvorio se u njezinu srcu pravi vulkan u kom je sve ključalo i kipjelo.

- Zašto je samo došao? - pitala se ona. - Je li došao da se naslađuje mojom nesrećom i da mi se ruga, ili hoće da mi pokaže kako je sretan sa svojom ženom koju ja iz dna duše mrzim... Ah, samo da nije došao; samo *on* da nije došao, sve bih lakše podnijela! - Tako je govorila.

Obred se vjenčanja obavio tiho i svršio bez obične propovijedi što je naročito zahtijevala grofica Ana jer bi je to još više uzrujalo.

Vjenčanci izadoše prvi iz crkvice. Melita je išla uzdignute glave i ponosito, kao što je to samo ona umjela, dočim se je vjereniku na licu mogla vidjeti neka turobnost i zlovolja. Svi pođoše za vjenčanicima u veliku dvoranu gdje se imalo brzo doručkovati, da mladenci za dobe prispiju na željezničku postaju. Tu su oni primali i čestitke gostiju stojeći jedno uz drugo.

Među posljednjima koji su došli čestitati bio je Alfred. Približio se sa strane, skoro neopazice Meliti, i nakloniv se izustio tihim, nesigurnim glasom:

- Čestitam!

Strašan, neopisiv bijaše pogled kojim je Melita omjerila nekadanjeg svoga miljenika. Alfred je čisto zastrepio od toga pogleda i čekao što ima dalje doći.

- Vi ste imali tu smionost da danas ovamo dođete? - progovori Melita glasom dršćućim od uzbuđenosti.

- Ali, Melito! - izmuca Alfred.

- Šutite! - zapovjedi mu grubo Melita. - Vi ste uzrok svoj mojoj nesreći... Ja vas prezirem.

Alfred se pokunji, nakloni se i ode u prikrajak dvorane. Taj kratki razgovor među njim i Melitom trajao je dok se je Branimir razgovarao sa svojim čestitarima. On od svega toga niti je što vidio niti čuo. Alfred se cijelo vrijeme poslije toga nije usudio ni približiti Meliti jer se je bojao nove, možda još gore provale njezine jarosti.

Rekla mu je da ga prezire, i ta ga je riječ pekla. Čime je on zaslužio taj prezir? Ta on joj je skrušeno priznao kako je moralo doći do njegove ženidbe s Ljubicom; znala je da je on ljubi, a ako i uzima drugu... Pa što više hoće od njega? I sada je ljubi, on je to duboko osjetio baš danas kada ju je vidio s drugim pred oltarom... Kako ga je tada nešto stezalo u grudima, kako je trnuo slušajući je gdje valuje*ljubav vjereniku i gdje mu prisiže vjernost... Zapretana vatra prve njegove ljubavi rasplamsala se snova... On je osjetio kako ga nešto vuče k Meliti, kako joj želi nešto kazati pa što je dočekao! Siromah Alfred! Kako se je varao u misli da ga Melita prezire! Ona ga možda nije nikada žešće ljubila negoli u taj čas kada je izustila riječi:

- Ja vas prezirem! - Lagala je! A istina je bila samo u tom da je ona u onaj čas neiskazano trpjela da on nije njezin vjerenik, već netko drugi za koga nije ništa osjećala. Njezine gorke riječi kojima je odbila Alfreda, ne bijahu ino nego žuč uvrijeđene njezine ljubavi.

Dok su vjerenici u velikoj dvorani primali čestitke, pokazivao je u drugoj sobi polag dvorane Artur ljubopitnim gostima, među kojima bijaše najviše gospođa, krasne darove što ih je vjerenica od rodbine i tjesnije sprijateljenih porodica primila. Bila je to čitava mala izložba skupocjenih nakita i dragocjenosti. Krasni bijahu darovi koje joj poslaše rođaci Birkenthal, Irmay, pa grof Slavomir i Alica, barunica Andrina i mnogi drugi dobri znanci i prijatelji. Ali sve je natkriljivao vjerenikov dar ljepotom svojom i vrijednošću. Bijaše to prekrasan nakit od briljanta: ogrlica, sapinjača, naušnice i igla za kosu. Pravi kneževski dar, komu se gosti nisu mogli dosta nadiviti. Artur je sve te darove redom pokazivao. Najedanput prihvati oveću kasetu od slonove kosti i pokaza je.

- Što mislite, gospodo, što je unutra? Dvije tisuće carskih cekina. Dar od tasta, starog gospodina! - I Artur otvori kasetu iz koje blisnuše do vrha naslagani zlatni cekini, svijetli i novi kao da su jučer ispod kova izašli.

- Moram priznati - govoraše dalje Artur - da tolike hrpe zlata nisam još vidio... Takva bih tasta ja trebao!

Ovaj dar izručio je »šumski kralj« svojoj snasi uime troška za svadbeno putovanje.

Ali svi ti darovi, a ni onaj sjajni dar njezina vjerenika, nisu bili kadri da razvesele Melitu... Njezino srce bijaše taj dan pusto, za sve bešćutno.

Za nekoliko časova poslije povratka iz crkvice započeo je doručak. U sredini dugačkoga stola koji je sezao od jednoga kraja velike dvorane do drugog, sjedili su vjerenici nijemo, ne govoreći jedno s drugim ni riječi. Do Melite sjedio je stari Rudnić, a uz ovoga grof Armano; kraj vjerenika sjedila je grofica Ana, a do nje grof Slavomir. Ostali gosti zauzeli su mjesta kako su im označena bila.

Prije nego će zauzeti svoje mjesto stari Rudnić, po kršćanskom običaju, prekrsti se, kao što je vičan bio činiti od malih nogu do sijede svoje starosti. »Otmjeni« gosti, koji su to opazili, gotovo se uprepastiše, a neki su se čak i sažaljivo nasmiješili. Da izgadi to nedolično držanje nekih svojih gosti, grof se Orfeo i sam prekrsti, čega dakako nije u sličnim zgodama inače nikada činio, a onda obuhvati objema rukama ramena Rudnićeve govoreći mu kao da ga tješi i sokoli: »Dragi, dobri moj stari!« No starac je već opazio bio smješkanje neke gospode, i to je bilo dosta da mu je ujedanput postalo neprijatno u tom društvu.

Videći da je njegova snaha danas vrlo mučaljiva i da na njegova pitanja usiljeno i preko srca odgovara, starac je uzeo motriti slike grofova Armano i plemića Vojnića koje su resile prostranu dvoranu. Na jednoj strani bijahu preci grofa Armana, skoro svi u talijanskoj nošnji, vitezovi koji su stajali u službi raznih talijanskih vladara i odlikovali se na bojnim poljanama. Svi su bili vojnici jer takva je bila tradicija u porodici da grofovi Armano, dok ih god ima, imadu na rtu mača uzdržati svoj starodavni grb. Na suprotnoj stijeni visjele su slike predaka grofice Ane, plemena Vojnića, ljudine junačkoga izgleda, u teškim oklopima ili u skrletnim odorama držeći u ruci zlatne buzdovane ili balčake zlatom okovanih sabalja.

Kada je grof Orfeo primijetio da starac s interesom motri slike njegovih predaka naprama kojima je sjedio, uze mu kazivati ukratko povijest svakoga pojedinoga. Zadnja slika bijaše Artur kao husarski*poručnik.

- S ovim će, bojim se - reče posve ravnodušno grof Orfeo - izumrijeti naše staro pleme... Dečko je lakouman i teško da će ikada saviti porodično gnijezdo. Ovi iza nas - pokaza Orfeo na slike Vojnića - već su izumrli, a mi ćemo skoro za njima... Sic transit gloria mundi!*

Staromu Rudniću vrlo su imponirale te porodične slike. Znati za svoje pretke od tri, četiri stoljeća unatrag, predavati od koljena na koljeno povijest o njihovim slavnim djelima i zaslugama, praviti si osobni ponos i cijenu starinom i slavom svoga plemena i svojih predaka, mora da je nešto uzvišeno i sveto što se nikojim blagom svijeta nabaviti ne može. Pa ipak kako potomci mnogih starodavnih porodica do te svetinje ništa ne drže, nego, živeći bez cilja i svrhe, neki sramotno, neki kukavno propadaju, dok napokon i samo plemensko stablo ne uquine. To je stari plebejac u ovaj čas još teže pojmiti mogao nego prije kada je slučajno o tom predmetu razmišljao gledajući kako naglo i bez pomoći propadaju i izumiru stare i ugledne plemićke porodice.

Došlo je vrijeme da mladenci krenu na put. Oproštaj bijaše kratak i hladan. Stara je grofica blagosloвила svoju kćerku i ostala sjedeći na stolici nijema i mramorna lica kao i dosele. Artur se je pridružio svadbenim putnicima koje je nakanio pratiti do Trsta gdje je imao ugovoreni sastanak s markezicom s kojom će veselo sprovesti ono nekoliko dana dopusta što ga je radi svadbe dobio.

Grof Orfeo ispratio je djecu do kočije i srdačno se oprostio s njima pa se onda žurno vratio u dvoranu. Groficu Anu odvela je međutim Andrina u njezinu sobu gdje su njih dvije same ostale. Ostali gosti sjedili su još za stolom, jer doručak još ne bijaše svršen, a vjenčanci morali su ga prekinuti da ne zakasne na vlak.

Sada je u dvorani postalo mnogo življe. Gospodin župnik koji nije imao zgode govoriti u crkvi prihvatio je čašu šampanjca i s velikim patosom nazdravio mladencima zaželimši im sretan svadbeni put. Jedan dio gosti primio je bučno tu zdravicu, dočim se je drugi dio, imenito prisutni velikaši i ugledniji plemići, držao tako kao da ta zdravica jer posve suvišna, nije niti izrečena bila. Tako je zahtijevao bolji društveni ton. To međutim nije smetalo župnika da izreče još nekoliko zdravica po starom domorodnom običaju. Poslije svršena doručka dvorilo se kavom u pobočnoj biljardskoj, dosta prostranoj sobi, koja je za danas dobila drugi namještaj. Tu su se plemenita gospoda i gospođe sastavili u grupe i počeli među sobom zabavljati. Govorilo se o karucama i konjima, o lovu i utrka na konjima i biciklu, o bračnim kombinacijama, očekivanim baštinama, o toaletama i budućoj zimskoj sezoni, uopće o stvarima o kojima su kadri govoriti ljudi koji ne žive duševnim životom, već žive iz dana u dan trošeći ostanke svoga naslijeđenoga imetka. Razgovor bijaše bučan, skoro zaglušan. Sve je u isti mah govorilo, vikalo, smijalo se, ne mareći da li jedan drugoga sluša i razumije. Tu se je kitilo, pretjerivalo i nadimalo što je tko više mogao, a ipak većina od te prisutne gospode bila je već na rubu propasti. To ih ipak nije smetalo da budu samosvjesni i ponosni i da se prikazuju u svojoj lažnoj, umišljenoj veličini.

Staromu Rudniću, za koga nitko već nije pitao niti za nj mario, postade nesnosno u tom društvu ljudi koji bijahu za nj nova, dosele nepoznata bića. Došlo mu je da mora bježati otuda, čim prije, tim bolje.

- Ajdemo, sinko! - reče pristupiv mlađemu si sinu koji se je sa župnikom postrance razgovarao. - Ja ću se zadušiti u toj atmosferi... Bježimo!

- Ti već odlaziš, dobri moj stari! - začudi se grof čuvši da Rudnić odilazi. - Bilo je zaključeno da danas ostanemo zajedno, a istom sutra da se vratiš kući.

- Ne, ja idem odmah - odvrati Rudnić. - Gdje je grofica?

Orfeo odvede oca i sina u grofičinu sobu gdje je grofica u društvu svoje prijateljice Andrine sjedila u naslonjaču, naslonjena u pozadinu, jer se je osjećala vrlo slabom.

- Došao sam da se oprostim s vama, grofice! - reče starac i pruži grofici svoju omašnu ruku koju ona međutim ne prihvati držeći se kao da toga nije ni vidjela.

- Ah, vi već idete! - reče ona tiho i ispravi se malko u naslonjaču. - Svi nas ostavljaju... Što mislite, dragi prijatelju - produlji ona tihim glasom - hoće li naša djeca biti sretna?

- Ja jamčim za moga sina da će biti valjan muž - reče Rudnić sigurno i ozbiljno.

- A Meli... ah, to je anđeo! - pohvali grofica svoju kćerku, da se je barunica Andrina trgnula čuvši te grofičine riječi.

- Tim bolje, onda će sigurno biti sretni - reče Rudnić naklonivši se grofici i barunici i izađe sa sinom iz sobe.

Sjednuvši u priprave karuce, uzdahne duboko. Crna slutnja obavila mu dušu, a neki nutarnji glas govorio mu da će taj brak biti izvorom nesreće njegovu sinu.

Zlovoljan i rastužen ostavi on Delidvor.

DRUGI DIO

I.

Bilo je početkom travnja 189* godine. Narav se je toga proljeća rano razbudila. Vegetacija bijaše bujna i nagla. Sve je ranije došlo nego obično. Zrak je bio topao kao mjeseca svibnja, gusta trava, izmiješana s poljskim cvijećem, rasla je posvuda obilato i bujno, a drveće u šumi, voćaru i vrtovima već se je okitilo zelenim lišćem, a voćke, koje su rodile ranim voćem, stajale su već u cvijetu kao goleme kite bijela i crvena cvijeća. Poljski radovi bijahu također prije reda svršeni jer je svijet mogao ranije započeti s radom, pa je sada čekao kakvu će Bog dati ljetinu.

Bilo je uoči jedne nedjelje. U selu Orlovcu, u čijem je hataru* imao Branimir Rudnić svoj veliki, lijepo uređeni posjed i svoj velikaški dvor, bijaše neobičan život. Sve kuće bijahu nakićene trobojnicama, a na zabatima visjeli su vijenci od poljskoga cvijeća. Uz cestu kako se dolazi u selo pa sve do zakretaja u vlastelinski perivoj koji se je sterao oko cijeloga dvora, bijahu nagusto usađeni s jedne i s druge strane visoki stupovi od omorike na kojima su visjeli festoni* i male trobojne zastavice. Sami stupovi bijahu odozdo do vrha obaviti zelenim girlandama sastavljenim od jelovih i smrekovih grančica. U selu nije nitko radio, nego je svijet počivao i obučen u čiste haljine sjedio pred kućama na klupama kao da je kakav blagdan. Između pučke škole, gdje su se već kupila školska djeca u svečanom odijelu, i općinskoga ureda bijaše podignut vrlo lijep slavluk koji bi i u većem kojem gradu stajati bio mogao. No još ljepši i puno veći slavluk izveden je na ulazu u sam vlastelinski perivoj po nacrtu što ga je čuveni jedan stručnjak u Zagrebu izradio. Na slavluku koji bijaše također obavit debelim verigama od zelenila, bijahu namještene bezbrojne narodne zastave veće i manje, a u sredini na napetu platnu što je u obliku vrpce pričvršćeno bilo u sredini slavluka stajalo je napisano velikim crvenim slovima:

- Dobro nam došli dvora gospodari!

Da se znade! U predvečerje imao je stići u Orlovac na svoj posjed vlasnik njegov Branimir Rudnić, i to ne sâm nego prvi put sa visokorodnom svojom mladom suprugom kojom se je prije više mjeseci oženio. Orlovčani, bivši nekada podanici orlovačke gospoštije, zavisili su još i sada u koječem i od sadanjega njezina vlasnika. Ne samo općina, župa i škola, nego i toliki pojedinci žitelji često su tražili i našli pomoć u orlovačkoga veleposjednika. Zato se je sada spremio puk, što sâm svoje volje, što opet po nagovoru, da što svečanije dočeka orlovačke gospodare. Da im je bar prvi utisak, kada u selo dođu, prijatan, osobito mladoj gospođi koja danas prvi put dolazi među njih. Znao je puk da je mlada gospođa grofovskoga roda, pa se je tim lakše dao uputiti u ovaj svečani doček koji kod dolaska gospođe tako visoka roda ni po njegovu sudu nije smio izostati.

Gospodarski upravitelj u Orlovcu i načelnik općine imali su više dana trke i posla dok su sve pripravili za doček mladih supruge. Upravitelj davao je sav potrebiti novac iz vlastelinske blagajne, dakako sa znanjem svoga gospodara koji mu je i nacрте za slavloluke poslao i potanko sve priopćio kako da bude iskićeno samo mjesto, dakako ako općina i puk na to pristanu. U svom listu na upravitelja nije zaboravio istaći gospodar orlovački da on za svoju osobu ne treba nikakva dočeka jer da je već njihov stari znanac, ali radi grofice da želi ovu bezazlenu ovaciju koja da može za općinu Orlovac i njezine stanovnike samo dobrim uroditi. Ove potonje je riječi podvukao, i to bijaše dovoljan mig upravitelju da na ovu okolnost upozori općinsko poglavarstvo i zastupstvo.

Načelnik i bilježnik* općinski živo se latiše posla da samo čim ljepše ugone orlovačkomu vlastelinu. Poznavali su oni njegovu moć u općini u kojoj je bila njegova riječ mjerodavna i odlučna; a znali su i njegovu darežljivu ruku kada je trebalo da se općini u nevolji pomogne. I doista Rudnić je za orlovačku općinu mnogo učinio u kratko vrijeme što je kao vlastelin orlovački ondje boravio. On je općini darovao znatnu svotu za proširenje pučke škole koje se nije moglo odgoditi, sagradio zidani most na općinskoj cesti preko potoka Orlovice koji je toli nuždan bio žiteljstvu, pozajmljivao je općini bez kamata oveće svote kada se je u neprilici našla, riječju, u njega je općina uvijek upirala oči kada nigdje drugdje nije bilo pomoći.

I uboga školska djeca poznavala su njegovo milostivo srce. Sva djeca siromašnijih roditelja koju bi mu naznačili župnik i učitelj, dobivala su od njega potrebite školske knjige i druge potrepštine, a u zimsko doba novo, toplo odijelo. Ovrhovoditelj* bio je suvišan u orlovačkoj općini. Ako je koji općinar zaostao u porezu, imao je njegov upravitelj uputu da namiri dužni porez, ili namet, a seljak, koga bi se tim načinom izbavilo od nesreće, često i propasti, mogao je svomu novomu vjerovniku namiriti dug nadnicom u poljskom gospodarstvu Rudnićevu, radom u njegovim šumama ili kirijom vozeći dužice* i ino izrađeno drvo do prve željezničke postaje.

Tako je velik dio pućanstva općine Orlovac bio u vlasti Rudnićevoj i zavisao od njega. No on te vlasti nije nikada zlorabio, već činio dobro dobra radi. To je puk i uviđao, pa ga je zato i cijenio i iskreno mu odan bio. Čuvao se je da se zamjeri ma ićim svomu dobrotvoru. Zato nije sve vrijeme što je gospoštija Orlovac prešla u vlasništvo Rudnićevo bilo nikakvih razmirica među njim i pućanstvom, nije bilo tužbe ni pred sudom ni pred upravnom oblasti, nego je vladao najljepši odnošaj među jednom i drugom strankom. Gospodarski činovnici u Orlovcu imali su strog nalog od svoga gospodara da imadu s pukom lijepo i ćovjećno postupati i u zgodi priteći mu u pomoć ne samo savjetom već i djelom. Makar se je ova blagohotnost Rudnićeva po nekim i zlorabila, on ipak nije htio da promijeni svoj način postupanja s tim pukom.

Orlovćani su zato s iskrenom radošću izgledali dolazak svoga dobrog

»spahije« koga već dugo vrijeme nisu vidjeli. Željeli su poznati i njegovu mladu gospu o kojoj su spahinski ljudi unaprijed razglasili da je vrlo lijepa i vrlo visoka roda. Čim se je više približavala večer, tim je više rasla nestrpljivost u puku. Kazalo im se da će prangije* sa brda poviše vlasteoskoga dvora otkuda se je sva okolica na daleko i široko pregledati mogla, navijestiti dolazak gospoštije. Sve je stoga napeto čekalo kada će zagrmjeti prva prangija.

Sunce je već zapadati počelo za planine, i sada je sve mislilo da nije daleko čas kada će željno očekivani doći. Pred školom se sabralo oko stotinu djece, muške i ženske, koja su držala u rukama kitice poljskoga cvijeća da ih bacaju u kočiju kada bude između njih prolazila. Učiteljeva kći, mala crnomanjasta djevojčica od deset godina, živih očiju i slobodna držanja, imala je predati gospođi grofici prekrasnu kitu cvijeća što ga je gospodarski upravitelj dao nabrati u vlastelinskom umjetnom cvjetnjaku. Svoju pozdravnu pjesmicu znala je savršeno naizust, a da joj ne bi ipak što ispalo iz glave, morala je više puta ocu recitovati stihove što ih je sastavio gospodarski upravitelj koji je u dokolici i loše pjesmice gradio.

Preko puta bila je općinska kuća gdje je čekalo poglavarstvo i zastupstvo općine s načelnikom na čelu. Sve je bilo u svečanom ruhu: činovnici u crnom odijelu i bijelim rukavicama, a odbornici, sve sami seljaci, u novim, odugim gunjcima*, iscifranim rojtama, i čistim rubinama*. Načelnik, umirovljeni oružnički stražmeštar* koji bijaše inače rodom iz Orlovca i imao tu svoj posjed, bio je veoma uzrujan, a ta njegova uzrujanost bivala je sve veća čim je dulje čekao. Ovakve treme nije imao nikada u životu, pače ni onda kada je za vrijeme svoje oružničke službe morao s glavom u torbi ići u potjeru za opasnim razbojnicima i zlikovcima.

- Do bijesa! - reče zlovoljno ugojenomu bilježniku*, svojoj desnoj ruci, a faktično glavi općinskoga poglavarstva - već bi mogli biti ovdje. Ako to još dulje potraje, ja ću još zaboraviti svoj pozdravni govor.

- A vi unidite u kancelariju pa ga čitajte! - svjetovao mu bilježnik, i načelnik zbilja poslušao, pa uniđe u općinsku kuću da ondje u posljednji još čas buba kratki, ali zanosni govor što mu ga je za tu svečanu zgodu sastavio domaći župnik. No jedva što je zamaknuo u trijem, zagrmi s brda iznad vlastelinskoga dvora prva prangija da se je razlijegalo od planine do planine preko ravnog orlovačkog polja. Sve se trgnulo. Nastao žamor, trka, komešanje. Svaki hoće da bude na svom mjestu kako je zakazano bilo. Načelnik izletio iz općinske kuće blijed i uzbuđen do skrajnosti.

- Jesu li još daleko? - pitao bilježnika, a dok je izustio tih nekoliko riječi, drhtala mu je donja usnica kao da ga groznica trese.

- Valjda su blizu kada pucaju! - odvrati bezbrižno bilježnik koji je, opazivši uzbuđenost načelnikovu, hvalio u sebi Boga da ovaj dan nije načelnikom i da ne mora nikoga govorom pozdraviti.

- Čujete, prijatelju - povjeri se načelnik bilježniku - neka me đavo nosi ako me nije strah toga pozdrava. Ja ću zapeti...

- Pa što zato? - reče bilježnik slegnuv ramenima. - Zapnete li, govor je gotov... Ovakva gospoda ionako ne vole dugih govora.

Te riječi nisu mogle umiriti načelnika, i on je stao poluglasno recitovati svoj govor pogledavajući pri tom u šešir gdje je zgodno utaknuo karticu na kojoj je bio sav kratki govor napisan lijepim, krupnijim pismom da se je lijepo dalo i s podaljšega čitati. On će, tako je bio odlučio, zavirivati u svoj šešir ako bi mu se desila nesreća da koji put zapne. Načelnik je mrmljao i šaptao ubijajući si u glavu pozdravnu oraciju, a prangije su neprestano grmjele s brda te uvećavale njegovu smetenost.

- Evo ih! - viknu jedan odbornik pokazujući rukom prema pravcu otkud je jurilo nekoliko gospodskih karuca.

- Dolaze! - viknu i bilježnik i gurnu laktom u rebra načelnika koji je posve izgubio glavu. Školska su djeca već prije uhvatila mjesto na cesti i napravila prilično dug špalir. Sada i općinsko zastupstvo s poglavarstvom na čelu izađe na cestu i poreda se tik slavluka gdje je načelnik imao da pozdravi dolaznike.

Kočije su već unišle u selo, a u prvoj četveroprežnoj vozi se vlasnik Orlovca sa mladom svojom suprugom. Seljaci što su sjedeći čekali na klupama dižu se i skidaju šešire s glava i ne sjedaju na svoja mjesta dok nije ispred njih minula cijela povorka kočija. Za Rudničem vozio se u kočiji grof Slavomir s Alicom, koji će nekoliko dana u Orlovcu sprovesti; u trećoj pak veliki župan županije, osobni prijatelj Rudnićeve, još prilično mlad čovjek, simpatične vanjštine, s crnom carskom bradom*. Uza nj je sjedio mlad čovjek od kojih dvadeset osam godina, jakih crta lica i čvrstoga tjelesnoga stroja. To bijaše muž nećakinje županove, vlastelin iz okolice zagrebačke. Napokon u četvrtoj, zadnjoj kočiji bio je susjed Rudnićeve Grabarić, vlastelin dobra Stražinci. S njim se je vozio domaći župnik koji je bio pošao u susret svomu kolatoru*, da mu se još na željezničkoj stanici, gdje je izaći morao, pokloni.

Od štopota karuca nisu se ni čuli slabi i nejakli usklici školske djece kojima su pozdravili orlovačke gospodare. Njihova kočija bijaše učas sva puna poljskoga cvijeća, a mala učiteljeva kćerka predala je grofici vrlo graciozno onu krasnu kitu cvijeća uz pjesmicu koju je posve slobodno i sigurnim glasom izdeklamovala.

No tim gore prošao je ubogi načelnik na koga je sada red došao. On pristade

tik uz karuce i poče visokim glasom na kom se je odmah opazilo da je divlji i neuvježban, svoj teško naučeni govor. Prve mu riječi:

- Visokoblagorodni gospodine i najmilostivija grofice! - izbacio je brzo i glasno kao iz kubure. Uto, ne zna se zašto i kako, zabaci glavom nadesno i opazi u trećoj kočiji »njegovu presvjetlost« velikoga župana koji je međutim bio ustao u kočiji da bolje vidi kako će njegovi organi pozdraviti najuglednijega člana i dobrotvora općine i njegovu suprugu. Čim je načelnik spetio dobro poznato mu lice pred kojim se je gubio od strahopočitanja, bijaše mu kao da mu je tko pamet otpuhnuo. Smeo se tako, da nije znao stoji li na zemlji ili lebdi u zraku. Još je toliko sabrao snage da je mogao prekidice izmucati:

- Poglavarstvo i zastupstvo općine Orlovac stupa pred vašu... - a dalje ni makac. Stao kao ukopan i činilo mu se da izlazi iz rođene kože... Pogledao u šesir, ali gle nesreće!... Karticu je u žurbi okrenuo na naopaku stranu gdje nije bilo ništa napisano. Nastao užasan trenutak... Visokoblagorodni gospodin smiješio se dobrostivo, a Melita sakrila svoje lice za kitu cvijeća koju je netom primila. Seoski odbornici zinuli i glupo blejili u karuce u kojima je sjedio vlastelinski par. Njegova presvjetlost izusti poluglasno riječ:

- Marše!* - i spusti se na svoje sjedalo u kočiji. U toj teškoj neprilici dosjeti se bilježnik, stari prevejanac, nečemu što je učinilo kraj nesnosnoj situaciji. Svojim gromornim glasom uze vikati:

- Živjeli, živjeli! - a uza nj pristaše i seoski odbornici kojima je ostrim pogledom i kimanjem glave davao znak da također viču.

- Živjeli, živjeli! - čulo se sada jače i jače, pa se u tu viku umiješase i sitni glasići školske djece koja su nablizu stajala.

Rudnić izađe iz karuca, stisne ruku načelniku i zahvali se poglavarstvu i zastupstvu na tom lijepom, *nenadanom* dočeku, obećavši da će i ubuduće raditi za korist i dobrobit orlovačke općine.

Kada je svršio, vratila se duša u načelnika koji je sada prvi počeo iz svega glasa grmjeti:

- Živjeli, živjeli! - a za njim svi drugi. Četveroprežne karuce Rudnićeve pojure dalje prema vlastelinskom dvoru, a za njima i ostale. Kad je ispred sabranoga zastupstva i poglavarstva orlovačkoga prolazila kočija njegove presvjetlosti, gospodin se je načelnik poklonio tako duboko i smjerno, da nije ni vidjeti mogao strogo lice glavara županije, ali je zato na svoj veliki užas čuo njegove oštre i glasne riječi:

- No, danas ste se lijepo držali!

Za nekoliko časaka zakrenuše gospodske karuce na lijepo uređeni, široki put koji je vodio u vlastelinski dvor. Prekrasni slavluk na ulazu u perivoj imponirao je i samoj Meliti i pobudio u njoj ugodni osjećaj zadovoljstva.

- To je doista lijepo i ukusno! - reče motreći slavluk.

- Sviđa li ti se? - upita je ljupko Rudnić koji je bio sav blažen da je time postigao svoju svrhu.

- Uistinu lijepo! - ponovi Melita i zatim stade s dopadnošću motriti veliki i graditeljskim ukusom sagrađeni dvor koji je stajao na ovećoj visoravni pa se je sa svih strana dobro vidjeti mogao. Vanjština dvora koji bijaše sagrađen sa dva krila i širokim pročeljem, bijaše upravo impozantna. U sredini pročelja dizala se velika kupola, a na desnom i lijevom uglu bijahu sagrađeni četverouglasti prostrani tornjići s altanama*. Velika altana bijaše sagrađena na ogromnim stupovima u sredini pročelja, a ispod nje bijaše terasa od koje se je dolazilo u prizemlje dvora. Vanjsko lice dvora bijaše uredno nad svaki prigovor, a i svagdje drugdje, na puteljcima, drveću i grmlju perivoja, kamo je god Melita pogledala, vladao je najveći red i ukus. Nehotice je pomislila na svoj očinski dom koji već svojom vanjštinom nije činio povoljna utiska.

Pod vežom ispod altane dočekaao je gospodarski upravitelj sa svojim pristavom* i šumarom svoje gospodare, smjerno poljubio ruku grofici i predstavio svoje drugove po zvanju. Melita kimnu dosta prijazno glavom i uniđe odmah u velelijepi vestibul gdje su već zapaljena bila dva velika u mramorne stupove usađena svjetionika*. Dvoje stube s desno i lijeve strane pokrite debelim, skupocjenim sagovima, vodile su iz prizemlja u prvi sprat gdje su izilazile u prostrani, poput arkada sagrađeni hodnik u kom su bile namještene u izdupcima rijetke ljepote egzotične biline i cvijeće.

- Gospoštijski, začudo gospoštijski! - reče Melita okrenuv se k svomu mužu koji je pozorno motrio kako će se njegove supruge dojmiti nutarnji sjajni uređaj njegova dvora.

Sav blažen s te pohvale, odvede Branimir Melitu u njezine odaje, dok je okretni upravitelj u tinji čas razmjestio ugledne goste u sobe za njih priređene. U salonu domaćice imali su se opet svi naći. Branimir odvede svoju suprugu u njezine sobe. Najprije pokaza joj kupau. Tu su bile stijene obložene dva metra visoko bijelim mramorom, a od mramora bijaše i žbanja* za kupanje. Stijene bijahu urešene divnim freskama: proljećem od Denillyja i kupajućim se mladim djevojkama od Aubleta*. Nasuprot žbanji bijaše namještena modra brokat*-otomana*, a mramorni pod pokrit teškim istočnim sagovima. Visoko zrcalo u okviru od meissenskoga porculana* stajalo je iza stolića na kom su poredane bile razne veličine bočice s vodama, parfemom i mastima. Zatim stupiše u spavaonicu u empire-stilu*, iz koje se je otvarao prijatan vidik na

lijepu jednu partiju perivoja s grupama od visokih jela i prostranim travnikom na brežuljastom tlu. Samo nutarnje uređenje sobe bijaše izborito* i skupocjeno.

Sav namještaj bijaše od mahagonijeva drva, okorisan i obložen finim bronzom, a preobučen teškom prugastom svilom graškove boje. Krevet je stajao usred sobe na estradi*, a nad njim dizao se baldahin koji se je ispod stropa stavljao poput velike krune s koje su padale oko uzglavlja zavjese od zelene svile izvezene zlatnim orlovima. Isto takve zavjese bile su namještene na prozorima praveći polutamu u sobi. Stijene bijahu prekrivene zelenim svilenim tapetama, a na uzdužnim stijenama sobe visjele su dvije krasne kopije slika. Jedna bijaše *Danaja sa zlatnom kišom* od Pavla Veronesea*, a na suprotnoj stijeni *Amor i Psyche** od Bouguereaua*. Nasuprot od prozora bijaše komin od crna mramora na kom je stajala velika srebrna ura sa dva girandola*, a oko ovih više crnih wedgwood-vaza* urešenih bijelim kipcima* iz mitologije.

Iz spavaonice dolazilo se u grofičin boudoir*, rokoko-sobu s venecijanskim rezbanim posobljem* tapetiranu goblenima, koje su krasile pastirske slike izvedene po Lancretu* i Boucheru*. Na ukusnom pisaćem stolu bilo je uz elegantne pisaće sprave raznih fotografija i malih statueta od bronza, a pred samim stolom bijaše prostrto bijelo kao snijeg krzno sjevernoga medvjeda. Stijene ove sobe bijahu obložene tapetama od crvene svile, a lijevo od pisaćega stola visjela je na stijeni uljena slika *Poésie* od Guranda. Bio je tu i ormarić sa priručnom knjižnicom. Iz boudoira moglo se je kroz dvokrilna vrata doći u zimski, velikom pomnjom i ukusom uređeni vrt, pun izabranog tropskog cvijeća i bilja, među njim i mnogo orhideja koje su u cvatu opajale svojim bajnim mirisom.

Do boudoira bio je salon komu je bio strop u kupolu sveden. S njega je visio ogroman svjetionik* od venecijanskoga stakla koje se je uz svjetlo iskrilo poput opala. Taj svjetionik ostavio je bivši grofovski vlasnik svomu nasljedniku za uspomenu, staro venecijansko djelo. Melita je uskliknula od radosti opazivši na suprotnoj stijeni ogromnu porodičnu sliku iz Delidvora. Domaći umjetnik prikazao je tu prizor iz života grofovske porodice, koji se je desio u dvorskom perivoju. U sredini velikoga tableaua* stajao je Artur u svojoj husarskoj* uniformi i sa svojim bezbrižnim licem pričao kakvu pustolovinu iz svoga časničkoga života. Majka, grofica, gledala je u svoga ljubimca s napetom pozornošću i nekim zadovoljstvom, dočim je iza leđa Arturovih sjedio otac u naslonjaču od trstike, s prilično namrgođenim licem. Nešto postrance stajala je Melita u bijeloj, lakoj poput daška opravi igrajući se hvojicama* od cvatućega slaka* ljubičaste boje koji se je ovijao oko mramornoga stupa sa Zeusovom glavom. Smiješila se kao da hoće kazati bratu:

- Što se može ino očekivati od tebe? - Obično raspoloženje u grofovskoj porodici našlo je istinit izraz u toj slici.

Pokazavši sve to Meliti, reče joj Branimir:

- Ja ću biti sretan ako ti bude ovdje ugodan boravak.

- Hvala ti na tolikoj pažnji - odvrati mu Melita. - Sve je tako lijepo da natkriljuje moje očekivanje.

Jedan sat kasnije sastalo se cijelo društvo u salonu domaćice. Alica imala je na sebi opravu od creme-svile*, protkanu modracem, radi čega ju je grof Slavomir predstavio društvu kao Schönererijanku, a Melita imala je opet svilnu ivoir-opravu*, desiniranu* en plein* lastavicama, nešto od secesije. Obje su mlade gospođe bile predražesne u promijenjenim svojim toaletama.

Vani bješe se već uhvatio mrak i ujedanput zasja se cijeli perivoj i dvor od hiljadâ električnih luči, koje su bajnim svjetlom obavile svu okolicu orlovačkoga dvora. Gosti podoše na veliku altanu* da se nagledaju krasnoga prizora koji je trajao cijelu jednu uru. I svijet iz sela bio je pušten u perivoj, te je gledao to čudo od svjetla, od koga mu se činilo da se sve što oko sebe vidi kupa u jasnoj mjesečini. Ubezeknuti gledali su seljaci jedan drugomu blijedo-svijetla lica, kao da su iz grobova ustali. Stariji ljudi kimali glavama i govorili:

- Eto, što sve novac može! - Čuli su naime od spahinskoga lugara da spahiju ta »komedija« stoji više hiljada forinti, da se može oko jedan sat naslađivati.

Luči su nakon jedne ure u perivoju ugasnule, osim na glavnom putu koji je od javne ceste vodio kroz perivoj do dvora. I dvor je ostao rasvijetljen i imao je tako ostati dok se ne bude išlo na počinak.

Čim su ugasle na perivoju munjevine luči* i zamračilo oko dvora, došlo je novo iznenađenje. Sjajna, visoka leteća praskavica* sunu u zrak i kada je bila najviša, stade praskati, a otuda se ujedanput stvoriše ljubičaste boje slova B. M., inicijali imena orlovačkih gospodara Branimira i Melite. Gospodarski upravitelj bijaše priredio i vatromet na uveličanje svečanosti. Bio je doduše diletant u pirotehnici, ali je razumio taj posao bolje nego mnogi pirotehnik od zanata.

Priprosti seljaci divili su se tim vatrometima još više negoli onoj rasvjeti. Kada su gledali ta sunca, kapajuće iz visine zvijezde svake boje, koture i vodomete* od praskajućih iskara, uzdisali bi glasno od čuda i krstili se čak. Produkcija tekla je brzo i za pol ure bio je vatromet gotov. Gosposko društvo sjelo je nato za večeru u velikoj, sjajno rasvijetljenoj dvorani, dočim je seljački svijet dvoren bio vinom i pivom, pa bijelim gospodskim kruhom što ga obično »kolačem« zovu.

Malo gospodsko društvo bijaše vrlo animirano, a nije ni čudo. Bijahu, izim župnika, svi mlađe dobe ljudi i osobni znanci. I Melita koja je putem bila mučaljiva i ozbiljna, postala je ujedanput vrlo dobre volje, pa je s velikim županom koji je do nje sjedio zbijala obijesnu, ali oštromnu šalu, što inače nije bio njezin običaj.

Ali i dolje rasla je sve jače dobra volja među seljacima. Vino i pivo učinilo je svoje. Svijet se je sve više razigravao, momci i djevojke sastavljali se u hrpe, počeli zbijati šale, hvatati se oko pasa i zaigravati. Momci su već naherili šesire, a seke i mlađe snaše pridigle pregače kao da će se, na, odmah u kolo uhvatiti: Samo da je gajdaš tu! Ne prošlo ni pet-šest časaka, i eto gajdaša među njima. Doveo ga sam upravitelj među njih i stao im govoriti:

- Gospodin spahija želi da kolo zaigrate... Dederte dakle! Ah samo lijepo i pametno. Zatim dodade tiše:

- Da ne pjevate kojekake nepristojne pjesme. Čuste li?

- Ne bojte se, gospodine! - reče dederno* jedan već nakresani momak. - Znamo mi da tu nije mehana*. - Za čas sastavilo se kolo, gajde zabrujale i eto plesa. Igrali su najprije poskočno momačko kolo, a onda živahnog mađarca, ples udvoje, a napokon ritmički povraćanac uz pratnju monotone pjesme. Gospoda bila su na jedan čas izašla na altanu da gledaju narodni ples, pa su se opet brzo vratila u dvoranu. Zrak je bio oštar, a čini se da visokorodnu gospodu nije prizor dolje osobito zanimao.

- Kako vam se sviđa, grofice - pitao je veliki župan Melitu - taj narodni ples?

- Meni ne - odgovori Melita. - Monoton je ples, a monotono i pjevanje kojim ga prate. Slušajte samo! Uvijek jedno te isto...

- Kao svaki ples više-manje - primijeti grof Slavomir. - Ima i vrsti kola koje su figuralne.

- Te su bez dvojbe oplemenjene, i onda to nije više čisto narodni ples - reče Melita.

I Branimir uze u obranu naše kolo. Naveo je da su se u davno vrijeme i sami kraljevi i velmože hrvatski hvatali u kolo; naveo je da je i ilirski prvak grof Janko Drašković*, kada je car Franjo I.* došao u Zagreb, igrao pred biskupskim dvorom kolo, sastavljeno od najuglednijih plemića i plemkinja hrvatskih.

- Kolo je - završi on - naš narodni ples i mi ga moramo gojiti pa makar ga umjetno i oplemenili.

Melitu, međutim, nije ta rasprava o protivnom uvjeriti mogla. Njoj se je činilo to kolo prostim i nelijepim možda samo zato jer ga izvode prosti seljaci koji po njezinim nazorima nisu bili potpuni ljudi. Ona se je susprezala da pokaže svoju odvratnost naprama nesimpatičnom joj pučkom plesu, ali nije mogla. Rasprava o tom predmetu samo ju je još razdražila.

- Molim te - reče ona nedugo zatim svomu mužu - zapovjedi da se taj svijet razide... Ja već ne mogu dulje slušati.

- To bi ih moglo uvrijediti - primijeti veliki župan koji nije držao umjesnim da se puku koji je tako svečano dočekao svoje veleposjednike, bez potrebe što našao učini.

- Ne, ne - ostade Melita pri svom - neka samo idu. - Branimiru bijaše ta stvar vrlo neugodna, ali kada je vidio kako je strog izraz poprimilo lice njegove žene, znao je da se njezina volja ispuniti mora. Dade zovnuti gore upravitelja, i kad je ovaj unišao na vrata dvorane, pođe mu u susret i povede ga na stranu.

- Grofica je od puta umorna i želi što prije na počinak - uze govoriti upravitelju. - Trebat će da se svijet odmah razide. Već su dobro razigrani i dolje je bučno više nego bi smjelo da bude... Kažite zato ljudima da idu lijepo kući, a ako hoće dalje piti i zabavljati se, neka to čine u krčmi. Vi ćete platiti račun.

- Bit ćete služeni, milostivi gospodine! - reče pokorno upravitelj.

- Ali obavite to samo lijepim načinom! - opomenu ga na odlasku Branimir - da ne bude zamjere. - Pa onda, zahvalite im se u moje i grofičino ime.

Upravitelj iščeznu na vrata dvorane i začas se stvori dolje među pukom. On je pametno izvršio Rudnićev nalog; ali taj puk nije lud, on je odmah uvidio da ga lijepim načinom prije vremena otpravljaju kući. Prije vremena, dakako! Jer, ako je gospođa grofica tako umorna od puta, zašto oni gore još sjede i grofica valjda među njima.

- Eh, pa ajdemo kad nas tjeraju! - viknu jedan momak.

- Dosta smo se nađipali gospodi na komediju - prihvati drugi koji je do njega stajao.

- Ajdemo, ajdemo u mehanu* - čulo se opet s druge strane - tamo nam neće nitko zapovijedati.

Siromah upravitelj bio je u sto neprilika i mirio ljude ponavljajući im svaki čas da im se gospodin spahija i presvijetla gospođa spahinica najljepše zahvaljuju.

- Džaba im hvala kad nas tjeraju - smijali se drzovito pripiti već momci.

Prigovarajući i psujući, razilazio se puk iz orlovačkoga dvora. Vragoljaste cure stisnule glavu skupa i začas smisliše rugalicu koju su, idući perivojskim putem, iz svega glasa pjevale:

*Naše kolo igralo, Al je prestat moralo:
Spahinica spavat želi,
Fukara nek seli!... Šalaj!*

II.

Za sutranji dan bijaše još za večere sastavljen program. Ujutro ne baš rano izvezli se Branimirovi gosti u njegovu goru do ogromne pilane gdje su se izrađivale dužice*, grede za željeznicu i druga hrastova roba. Tu u blizini bilo je i novouređeno ribište* za pastrve što ga je Branimir po nagovoru grofa Slavomira prije godinu dana urediti dao. Taj posao rukovodio je vješt ribogojac iz Donje Austrije*, koga je Branimir samo za taj sport namjestio.

Pilana bijaše cijeli sat daleko u gori, obrasloj hrastovom šumom. Do pilane vodio je novosagrađeni i dosta široki put držan u dobrom redu, premda je bio silan izvoz drva iz gore.

Uz cestu orio se gorski potok preko kamenja i brvi. Taj potok tjerao je kolesa velike pilane bez prestanka. Bilo je u njem vazda obilato vode koja se je u njegovo korito izlijevala iz bezbrojnih vrela onoga brdovitoga predjela i manjih gorskih potočića. Vožnja u tom divljem gorskom predjelu, s čistim, ozonskim zrakom, okrijepila je živce otmjenoga društva, koji su od jučerašnje animirane zabave, osobito od izvrsnoga clicquota, ponešto opješali* bili.

U lugarskoj kući, sagrađenoj u švicarskom stilu, bio je priređen kratak, ali ukusan doručak, a poslije toga pođoše svi da pregledaju rad u pilani gdje je bilo u poslu oko stotine stalnih radnika. Ovakve pilane nije bilo u svoj zemlji, a tim se je Branimir nemalo dičio. Velikom rječitošću i vještinom stručnjaka pokazivao je svojim gostima postupak kako se izrađuju pojedine vrsti tehničkoga drva, kakav se materijal za koju vrst bira, koji se pak skartira i inače upotrijebi. Rekao im je koliko se od svake vrsti na dan izradi, koliko se svake robe na kolima izveze i do prve željezničke stanice za tovarenje otpremi. Naznačio je i veličinu prometa, svoje trgovačke sveze i prihod što ga prosjekom ima od toga poduzeća.

Njegovi gosti slušali su s velikim interesom to razlaganje. Vidjelo se da je to veliko industrijsko poduzeće u sigurnim i vještim rukama u kojima mora da uspijeva.

- Kolosalan pothvat! - divio se veliki župan koji je danas prvi put bio u toj pilani.

- Za koji treba veliki kapital koga nema u svakoga - nadoveza grof Slavomir izilazeći s ostalima iz pilane.

- Sam kapital nije kadar ništa stvoriti - primijeti Branimir. - Ja imam u svom vlasništvu oko trideset hiljada jutara lijepe šume s raznovrsnim drvom; imam, hvala Bogu i momu ocu, i kapitala za veća poduzeća, ali sve bi mi to malo hasnilo da nije poslovne vještine. Ja i moj brat počeli smo se već od malih nogu uz oca upućivati u poslove šumske trgovine. Mi smo tu u svom elementu. Još nije nitko doživio da smo se latili poduzeća koja nisu uspjela. A to je baš glavna stvar, da se unaprijed znade da li je kadro ovo ili ono poduzeće uspjeti. U tom pravcu imam siguran pogled. Nisam se još nikad prevario... Diletantizam u ovim stvarima gdje se meće na kocku silan novac, vrlo je opasan. On je već mnoge upropastio koji su se s najboljom voljom, ali bez potrebite poslovne vještine, dali na velika industrijalna i trgovačka poduzeća. Takvih diletanata ima najviše u redovima visoke aristokracije.

- Na primjer moj papá! - uđe Melita u riječ svomu mužu, a njezina primjedba izazvala je općeniti smijeh.

- Ja zato ostajem kod svoje grude, kod svoga gospodarstva - reče grof Slavomir - u koje se prilično razumijem i koje mi nosi koliko trebam da svomu staležu primjerno živim.

Gospodin Grabarić i nećak velikoga župana, koji je istom dvije godine samostalno gospodario, bijahu istoga mnijenja s grofom Slavomirom.

- To je svakako udobnije nego se baviti na veliko osnovanim pothvatima - reče Rudnić. - Ja bez takvih pothvata ne bih imao mira ni zadovoljstva. To mora da je čovjeku prirodno. Jest, i gospodarstvo je lijepa i unosna stvar u razumnim rukama, i ja se njim bavim, ali i opet svojim načinom. Moje gospodarstvo uredio sam tako da može služiti industriji i trgovini. To najviše nosi. Ja imam na jednoj pusti* tvornicu žeste, a na drugoj tovilište volova; sagradio sam paromlin i tvornicu za proizvod pekmeza. Sve ove pothvate ima da hrani moje gospodarstvo. Ono mi zato lijepo nosi, a da nije tih pothvata, tko ina ne bi li bilo pasivno kao i mnoga druga imanja. Naš predšasnik, od koga je moj otac kupio ovo veliko imanje, smatrao je ispod svoje grofovske časti da se bavi ovakim industrijama; gospodario je »po starom običaju«, pa je žalibože prije reda propao.

U takvim razgovorima stigoše do gojilišta pastrva komu se je grof Slavomir više radovao negoli sam vlasnik. Ribišta* bijaše uređeno tri kilometra poviše pilane u jednoj uvalici kroz koju je potok laganije tekao. Rudnić je dao proširiti korito potoka da nagle vode ne oštete ribište, načinio jake ustave od

pletera poviše ribišta, koje su imale sustavljati nabujalu gorsku vodu, kamenje i drvlje; dao je i obale proširena potoka utvrditi. Sva uredba bila je stara tek jednu godinu dana, nije se dakle moglo vidjeti ništa osobito. Grof Slavomir, kao stručnjak, vrlo se je interesirao za sve potankosti. Razgledao je točno ribanu*, sprave za jaja, pa korita i stolove za legla, pitao u kakvu se stanju legla nalaze, da li voda i položaj prija uzgoju, ima li već mladih ribica itd. Ribar, Nijemac, jedva je dočekaao da se je namjerio na čovjeka koji njegovu struku poznaje pa se za nju zanima. On je na sva pitanja odgovarao vrlo opširno, hvalio krasnu priliku za uzgoj pastrva i primijetio da se čudi kako je ovdje svijet »glup« pa tako zanemaruje ribogojstvo koje toliko nosi.

- U cijeloj zemlji - žestio se Nijemac - nema ni jednog ribnjaka, a ljudi ipak rado jedu ribu.

Društvo, vođeno Branimirom, pođe još dalje u goru. Predjel postajao je sve divljiji, sve prirodniji. Ovda-onda, čulo se je kliktanje jastreba visoko iznad hrastovih krošnjâ i uhukanje sove. Kad su došli putem koji je vodio u drvosjake Rudnićeve do neke male busenaste čistine koja se je spuštala k potoku, opaze mladu srnu koja ih je jedan čas kao začuđena gledala, a onda skokimice odjurila i iščezla negdje u guštari.

- Srna! - viknuše gosti kao u jedan glas, a Melita se sjeti jesenašnjega lova u Zagrebačkoj gori na kom se je prvi put sastala s Branimirom, i budne joj nekako tužno oko srca.

Branimir je dalje vodio svoje goste a da ovi nisu ni znali kamo ih vodi.

- Kamo mi to idemo? - upita svoga muža Melita koja je već nestrpljiva postajala.

- Želio bih pokazati najbliži naš drvosjek gospodi - reče Branimir. - Sada se doduše ne siječe, ali je zanimivo vidjeti kako se kod sječe postupa.

- Taj najbliži drvosjek sigurno je daleko! - primijeti Melita.

- Samo pol ure.

- Pol ure tamo, pol natrag, a pol za razgledanje, to je svemu podrug ure! - sračunala Melita. - To je predugo, mon cher*. Mi smo se već dosta dugo ovdje zadržali, a imamo jedva toliko vremena da stignemo za doba k objedu. Ti si zaboravio da se veliki župan odmah poslije objeda vraća kući.

- Pak odložimo to na drugi put! - reče veliki župan koji je siguran bio da ga drugi put ovdje neće biti. Njega su više zanimale lijepe Alicine oči i vitki stas Melitin nego ti šumski i drvotrški poslovi, pa da nisu bile u društvu dvije krasne, mlade gospođe, bilo bi njegovoj presvjetlosti jako dosadno u toj

šumskoj pustoši.

Branimir se pokori volji svoje žene i društvo se vrati k pilani gdje su čekale gospodske karuce u koje odmah posjedaše. Za uru bili su natrag u Orlovcu. Objedovalo se odmah, jer je veliki župan morao još iste večeri otputovati u Zagreb kamo je bio pozvan u važnoj službenoj stvari. On je zato odmah poslije objeda sjeo u karuce i odvezao se s nećakom u županijsku svoju stolicu. U isto vrijeme vratio se kući i susjedni vlastelin pl. Grabarić s kojim je Branimir najviše općio dok bi boravio u Orlovcu.

Tako ostaše u Orlovcu kod Branimira samo grof Slavomir i Alica. Taj mali krug bijaše intiman i nitko nije osjećao želju drugovanja još i s drugima. Grofa Slavomira, koji bijaše vrstan i napredan gospodar, zanimalo je uređenje velikoga orlovačkoga gospodarstva s njegovim pustama* i majurima na koje je Rudnić razdijelio svoje gospodarstvo koje je bez šumskoga tla opsezalo do blizu četrdeset hiljada katastralnih jutara*. Oko samoga dvora imao je u jednom kompleksu šest hiljada jutara oranice, livada i pašnjaka. Tako ogromno gospodarstvo nije se dalo korisno upravljati bez industrijalnih uređenja. To je i grof Slavomir uvidio kada se je istoga dana poslije podne izvezao s Branimirom na pustu* Jasen gdje je bila tvornica žeste koju je Branimir pravio od žita, kukuruza i koruna*. Tvornica žeste u Jasenu bila je jedina u cijeloj prostranoj županiji i na veliko uređena. Najviše se je jasenski proizvod izvezio u susjednu Bosnu, pa u podunavske državnice. Okretni agenti Branimirovi stvorili su u tim zemljama trajne sveze sa solidnim trgovačkim kućama i Branimir je jedva odolijevao velikim narudžbama iz tih krajeva. Imao je to da zahvali dobroti svoga produkta s kojim se slični proizvodi iz Ugarske nisu natjecati mogli. Osim velikoga prihoda od prodaje žeste imao je Branimir od svoje jasenske tvornice i tu drugu korist da je otpacima koji su nastali kod pravljenja žeste hranio svoju stoku i tako dokraja izrabio ratarske svoje plodine.

Slijedećih dana pregledao je grof Slavomir tovilište na pusti* Klisa, tvornicu pekmeza na majuru Poljani gdje su bili nepregledni šljivici koje je još prijašnji vlasnik imanja zasaditi dao, i napokon paromlin u majuru »Melitin dvor«, kako ga je poslije svoga vjenčanja s Melitom prekrstiti dao, a zvao se prije »Marienhof«*, po imenu supruge svoga prijašnjega vlasnika. U svim ovim izletima sudjelovale su obje mlade grofice. Branimir je želio da njegova supruga pozna cijelo imanje, a Alica je opet sama željela da sve to vidi, jer je uz svoga muža, koji bijaše dušom i tijelom gospodar, uhvatila već mnogo smisla za gospodarstvo.

Ona se je divila Rudniću kako se u svaku i najmanju stranu svoga ogromnoga gospodarstva potpuno razumije, kakav mu je jasan pogled u sve detalje, kako njegov duh sve rukovodi, oživljuje i unapređuje. Ona ga je prije poznavala samo kao novčara koji je svojim velikim imutkom, svojom vještinom u

bankovnim poslovima i solidnošću svakomu imponirao, ali sada ga je upoznala s nove strane, kako nije očekivala, i sada je njegova cijena u očima grofice Alice još više porasla.

Jednoga popodneva, istoga dneva kada su posjetili Melitin dvor, šetale su Alica i Melita po dvorskom perivoju i napokon sjele pod gorostasnu platanu koju je još pradjed posljednjega grofovskoga vlasnika orlovačke gospoštije zasadio bio. Deblo platane imalo je širok objem* da bi ga jedva četiri odrasla čovjeka obuhvatiti mogla, a grane stabla sezale su ušir preko petnaest metara. Tu su u sjeni golema stabla bili namješteni udobni naslonjači i stolci od trske, pa mali isto takvi stolići koji su se s najvećom lakoćom mogli prenositi s jednoga mjesta na drugo. Oko platane okolo-naokolo bijahu uređeni okruzi i elipse za rano cvijeće, a sada su baš cvale ljubice koje su u svoj okolini širile svoj mili, preugodni miris. Podalje od toga mjesta prema potoku žutio se jedan obronak od kasnoga jaglaca kao da je zlatna pjena propištala iz zemlje.

Sunce je baš zapadalo i prodiralo svojim trakama do mjesta gdje su sjedile dvije mlade gospođe. Sunčana toplina prijala im, jer usprkos tomu što je te godine proljeće ranije došlo, bijahu večeri dosta hladne. Dolje pod njima širila se nepregledna ravnica orlovačka, sva obrađena poput kakva vrta. Tu bijaše, dakako, najviše zemljišta koje je spadalo k orlovačkom vlastelinstvu.

- Moram priznati - govorila je Alica Meliti - da se divim tvomu mužu. To je rijedak čovjek.

- Kako to misliš? - pitala je Melita s izrazom kao da joj nije povoljno što joj Alica hvali muža.

- Ti još pitaš poslije svega onoga što si sa mnom vidjela? - reče Alica čudeći se neuviđavnosti svoje prijateljice. - Nisi li vidjela to ogromno gospodarstvo u šumi i polju, te tvornice i trgovačke pothvate, i taj čovjek sve to ravna, u sve se razumije, iz svega i najmanjega vadi korist. Za to se, moja draga, hoće željezne volje, vještine i ustrajnosti, a toga svega ima u tvoga muža... To je čitav muž! U njegovim rukama sigurna je vaša sudbina i budućnost vaše djece.

Čuvši riječ *djece*, Melita se strese kao da joj se zgrozilo od nečega. Ona je već mjesec dana sumnjala da se osjeća majkom, a ta misao ispunjavaše je užasom i nekom odvratnošću. Ona da nosi pod srcem plod koji potječe od neljubljena muža! To bijaše za nju osjećaj od koga je trnula i strepila.

- Možeš hvaliti providnosti da vas je sjedinila - nastavila Alica. - Uz takva druga moraš da budeš zadovoljna i sretna.

- Pa ipak nisam - uleti joj u riječ Melita.

- Ti nisi sretna - začudi se Alica - a zašto? Ta on ti sve čini što samo može. On te na rukama nosi.

- Ne mogu biti sretna jer ga ne ljubim.

- Nisi li mi govorila da tebi ne treba ljubavi za brak, da tvojim načelima dapače bolje odgovara ako ne ljubiš muža za koga bi pošla.

- Da, tako sam mislila... ali sada mislim inače o toj stvari. Ono prije govorila je neiskusna djevojka koja nije imala pojma o braku, ali sada sudim o tom kao žena i moram priznati da je nesnosan život u braku gdje nema međusobne ljubavi. On me ljubi, iskreno me ljubi, ja njega ne, a ne bih znala kazati komu je od nas dvoga teže. Ja to vidim... Užasan je takav život!

- Ti si dakle, nesretna?

- Sretna nisam.

- Ali možeš još biti... Ti ćeš upoznati velike vrline svoga muža, štovat ćeš ga i zajednički život sve će se vas više zbližiti.

Melita zakima niječno glavom.

- Čim dulje skupa živimo, sve se više jedno od drugoga razmičemo. To je moje iskustvo dosada.

- A kamo to vodi?

- Ja ne znam; neka dođe što ima doći... Ja postajem fatalistkinjom! - Melita nije istine kazala. Ona nije radila bez osnove i stvorila si je već u mašti sliku budućega života, koja je morala postati istinitom.

- Doista, ja ti se čudim, Melito! Kolike bi druge bile sretna uz ovakva muža.

- Ja ne... ja ga motrim svojim očima i vidim u svakoj misli, riječi i djelu njegovu čovjeka nižega sloja bez društvenoga šika.

- Toga, moja draga, osim tebe jamačno nitko drugi opazio nije: Štoviše, ja sam sa zadovoljstvom primijetila da on posve dobro uz tebe pristaje.

- Ne, ne! - prosvjedovala Melita. - Ja ga najbolje poznajem.

- A što je taj društveni šik muškarca naše kaste? - uzela Alica govoriti žešćim tonom. - Neprestano loviti, elegantno se voziti i lakoumno novac rasipati, to je taj društveni šik naših aristokrata koji je već mnoge upropastio.

- Moguće; ali masivan čovjek, bez poleta i lakoće društvene, koji kod svake

malenkosti razmišlja i računa, nije me kadar ugrijati.

- Jer si uzgojena u posve drugim prilikama - prihvati brzo riječ Alica. - U tvojoj porodici, draga Melito, ne bijaše nikoga tko bi ozbiljno razmišljao i računao bio. Ali te je, priznaj, i uzrokom vaše materijalne nevolje.

- Koju bih rado zamijenila današnjim obiljem - reče s nekom gorkošću Melita koju su žacnule Aličine riječi.

- Ne govori tako! Ti bi se skoro pokajala. Tvoj papá nije kadar sačuvati Delidvor porodici, Artur još manje... Bila bi prava sreća kada bi Branimir htio da ga preuzme... Onda bi se dalo još mnogo, možda i sve spasiti.

- On! Ah, Alice, onda ga ne poznaješ... Kad bi pri tom bilo lijepe koristi, on bi to učinio, ali da on preuzme prezaduženo imanje, toga nećemo dočekati.

- A ja opet držim da će on to učiniti dođe li do krize - reče Alica s nekom sigurnošću. - A bude li to, onda ćeš promijeniti svoje mišljenje o njem i ljubiti ga, zar ne? - dodade šaljivo Alica u nakani da otupi zaoštreni razgovor i da ga završi, jer je žalibože vidjela da ovdje ne pomažu riječi ni najbolje prijateljice. Melita bijaše vazda čudnovat, zagonetan stvor.

- Promijeniti mnijenje o njem, to bi možebiti još mogla, ali ljubiti ga... nikada - odvrati Melita na Aličine riječi. - To bi bilo čudo, a ja ne vjerujem u čudesa.

- Ja pak vjerujem; vrijeme će pokazati tko od nas dvije ima pravo - izjavi Alica ne vjerujući ni sama svojim riječima.

Time se svrši razgovor o ovoj stvari, razgovor koji se je Alice vrlo neugodno dojmio. Ona se je sada prvi put uvjerila da je u Melite nelijepa duša. Kako je samo nepravедna naprama svomu mužu koji je obožava, svaku i najtajniju njezinu pohoticu pogađa i odmah ispuni. Sama joj je pripovijedala s kakvim su kneževskim komforom poslije svadbe putovali po Italiji, Švicarskoj, Francuskoj i Njemačkoj, kako je upravo rasipno trošio da joj samo ugodu i njezinu ponosu udovolji. A poslije puta požurio se odmah u Delidvor i tu cijeli mjesec rukovodio poboljšice koje je Orfeo imao po ugovoru s bankom izvesti. Sve je on to, radeći od jutra do mraka, obavio, sačuvani za to novac savjesno upotrijebio, dapače, kako je grof Orfeo sam pripovijedao, i svojih vlastitih novaca dodao. Pa takva muža naziva ona čovjekom nižega sloja i hladnim računarom ter ga prikazuje kao škrcu koji samo gramzi za korišću i dobitkom!

Bivši nasamu sa Slavomirom, grofica mu je Alica cijeli taj razgovor povjerila i dodala na koncu kako se je ljuto prevarila u Meliti.

- Što ćeš, draga moja! - reče grof čestitoj svojoj ženici. - Kao zlato u vatri, tako se u braku kušaju karakteri. Tu se istom pokaže što je pravo zlato a što

imitacija. Melita je tek sada u braku pokazala pravu svoju dušu, a do svoje udaje hinila je i pretvarala se dok joj nije nasjeo pošten mlad čovjek kao Branimir. Ja ga žalim!

- On je već sada nezadovoljan - primijeti Alica. - Siromah, on to doduše vješto krije, ali se ipak opaža.

- On toga i ne taji. Sam mi je priznao da je Melita užasno hirovita, kadšto i nenasnosna... No on se nada da će se sve okrenuti nabolje.

- Ja ne vjerujem - reče iskreno Alica sjećajući se nedavnoga svoga razgovora s Melitom.

- Ni ja - reče grof. - Ali neka se suviše ne titra s njim. On sada još popušta jer je još pun ljubavi. Ali kada ta ljubav nešto ohladni, onda neka se čuva naša dobra Melita, jer bi mogla samu sebe prije reda izigrati.

- To su žalosni izgledi u budućnost! - uzdahnu Alica osjećajući najživlje saučešće za čovjeka koga je iskreno štovala. Sada se je i kako kajala da je posredovala u sklapanju toga braka koji tako žalosno otpočima. Kamo sreće da je poznavala onda Melitu, kao što ju je maloprije upoznala, ona bi upotrijebila sav svoj upliv na Branimira da odustane od zlosrećne nakane da se s Melitom oženi. Ali sada je već kasno, sada se već ništa popraviti ne da, i najbolje je ako se ne bude ništa pačala u njihov bračni odnošaj. Alica je odlučila da će se ubuduće tako vladati naprama Branimiru i Meliti.

Dva dana kasnije otputovao grof Slavomir s Alicom. Branimir je osjećao da će mu biti teško bez njih, svojih najbližih prijatelja, a Melita bojala se dosade ostavši posve sama sa svojim mužem čije joj društvo nije prijalo.

Što da počne u toj osamljenosti? Komu za volju da se vozi u svojim elegantnim karucama ili da jaši na svojoj punokrvnoj engleskoj bedeviji koju joj je Branimir darovao? Zar za volju glupim seljacima, da za njom kunu jer joj se moraju uklanjati na cesti, ili da je ismjevivaju kada bi je vidjeli jašiti.

Uzalud ju je Branimir nagovarao da se s njim u društvu kamo izveze ili da skupa izjašu. Ona je radije ostala kod kuće, a vrijeme dana ubijala je svojim načinom. Ujutro spavala bi dugo, do desete, često i jedanaeste ure, zatim bi se kupala i s pomoću sobarice toaletu svršila, a onda bi sašla u perivoj i tu šetala ili sjela na klupu na kojem vidikovcu pa tu čitala francuski koji roman, pisan slobodno, po njezinu ukusu. Svirati na glasoviru ili čak zapjevati, nije joj ni u snu na pamet palo.

Jedanput samo izvezla se je u Stražince s Branimirom da odvrate posjet susjedu Grabariću. Tom prigodom najviše se razgovaralo o ekonomiji i pregledavalo gospodarstvo, što ju je vrlo dugočasilu. Staja za konje, u koju je

zavirila, nije joj se nimalo svidjela. Bila je tmična i pretijesna za onih osam konja što ih je Grabarić imao za vožnju i u gospodarstvu. Konji za karuce bijahu posve obične mađarske pasmine, koji su još kako-tako pristajali uz neukusni, stari batar* svoga vlasnika, ali za elegantne karuce nisu stvoreni bili. Vremešni neženja nije imao u svom domu ništa što bi bilo kadro da pobudi interes mlade gospođe.

Premda je nije ništa ni kući vuklo, ona je ipak zadovoljna bila kada su se doma vratili.

- Više me nikamo ne vodi! - rekla je za večerom svomu mužu. - Dosadno je i ovdje, ali ipak volim doma ostati.

Melita je svaki dan sve više osjećala da je istina čega se je bojala. Njezino stanje pogoršavalo se iz dana u dan. Trpjela je mnogo kao obično žene u blagoslovljenom stanju. Postala je razdražljivom do skrajnosti. Najmanja stvar znala bi je razjariti do bjesnila. Služinčad je počela strepiti pred njom, a i sam Branimir bojao se izazvati njezinu jarost.

- Ah, kako sam nesretna, kako sam nesretna! - znala bi često uskliknuti bez ikakva povoda, a pri tom hvatala bi se za glavu, pritisla šake na čelo i stala jecati. A on je to morao gledati, a nije smio ni riječi izustiti da je utješi, znajući da bi je tim samo još više razjario.

- Zašto je nesretna? - pitao se sam. - A ja sam tako sretan s toga njezina stanja. Imat ću porod od srca, a to me ispunjuje najvećim blaženstvom... Ona trpi, istina je, ali i druge trpe pa podnose... ali ona bjesni i ne može da se prilagodi prirodnomu zakonu. - Ovo njezino ponašanje sve ga je više dovodilo na misao da ga Melita ne ljubi i da nije od ljubavi za nj pošla. Drugi pronicavijega pogleda bio bi na njegovu mjestu to već odavna opazio, ali on ju je suviše ljubio i obožavao a da bi to vidio i u to vjerovao. Kako bi mogla ona, tako divan božji stvor, poći za nj bez ljubavi, da mu time otruje život i učini ga najnesrećnijim stvorom na tom svijetu? On se je bojao u to dublje i zamisliti se, pa ipak mu se je ta misao nametala kada ju je u njezinoj razdraženosti motrio.

Melitino se stanje svakim danom pogoršavalo. Jednoga dana kada je sjedila u bijelom toaletnom plaštu pred zrcalom a sobarica joj oprezno redila bujnu kosu, učini joj se kao da joj je nos otečen, a usnice, koje su se inače jedva opažale, nabubrene. Prestrašena pogleda još bolje u zrcalo i vidje da se nije prevarila.

- Ručno zrcalo amo! - viknu sobarici u najvećoj uzbuđenosti.

Za tren pruži joj uplašena djevojka ručno, povećavajuće zrcalo.

Melita ogleda se dobro u njem - a lice joj stade dobivati bijesan i očajan izraz. Sada već nije bilo nikakve sumnje. Njezin fini i uzahni aristokratski nosić bijaše otečen i ružno raširen na rubu nosnica, a usnice bijahu nabubrene i modrikaste kao da su natučene bile. U najvećoj jarosti izmahne zrcalom i što je jače mogla lupi njim o stijenu da se je razbilo na sto komada.

Sobarica zastrepi, jer se je bojala provale još većega bjesnila.

- Gospodin neka dođe!... *On* neka dođe! - krikne plamteći od jarosti djevojci koja odmah otrča po Branimira.

Začas stvori se on u sobi i mučeći pogleda Melitu koja je pokrila lice objema rukama i jecala.

- Što ti je, zaboga? - upita tiho i sa saučešćem.

- Vidiš me kako sam nakažena! - viknu ujedanput Melita skinuvši ruke s lica. - Gledaj taj otečeni nos, te usnice... Gdje se mogu već pokazati s tim licem?

- Zaboga, umiri se!... To je prolazno, to će sve proći kao i kod drugih trudnih žena... to dolazi od tvoga stanja - mirio je Branimir.

- Prokletoga stanja! - izusti surovo Melita. - Ah, samo da nikada nisam...

- Ne huli Boga! - opomenu je Branimir s najvećim negodovanjem. - Kako možeš tako bezbožno govoriti?

- Prestani - krikne ona na nj motreći ga bijesnim pogledom - ne razdražuj me!

- Ne, ne, ja te ne mislim dražiti... ja idem! - reče Branimir popuštajući ženi koja ne bijaše kadra vladati sobom.

- Idi... da te ne vidim! - dobaci mu ona dok je izilazio na vrata.

Sada, pošto je iskalila svoju jarost na mužu, činilo joj se da joj je lakše postalo. Pogledala se još jedanput u zrcalo i našla da već nije tako nakazna kao što joj se u prvi mah učinilo. Naopako da izgubi svoju ljepotu, da ostane nakazno njezino lice kojim je srca osvajala i očaravala tolike muške glave. Tješila se da će to skoro proći, ali se to nije ispunilo, dapače došlo je i gore. Njezina donja čeljust raširila se i izbočila, a i podočne kosti kao da su se istavile iz svojih temelja.

Sada već ne bijaše moguće obastati s njom. Razdraženost živaca postigla je najveći stepen. Branimir je s teškom mukom držao na okupu služinčad koja je imala posla s Melitom, a i sam imao je neiskazano da trpi. Došlo je već do toga da u njezinoj prisutnosti nije smio ni govoriti, niti je što pitati makar je i

nužno bilo.

- Tvoj me glas vrijeđa, ja ga ne smijem čuti - dobacila mu jedanput ljutito u lice za objedom.

- Ti si bolesna, Melito! - reče joj on blago. - Dopusti da prizovem liječnika.

- Ne usudi se!... Ja nikoga ne trebam, ni tebe, ostavi me! - vikala ona kao da je s uma sišla. Branimir je gledao poražene duše, gotovo očajan.

- Ostavi me! - ponovi ona bijesno i ustade sa stolice.

Ne preostalo mu ino nego izaći i prekinuti tek započeti objed. Odsele nisu skupa ni za stolom sjedili. Nastao je nesnosan odnošaj među njima, a Branimir nije znao kako da si pomogne. Razmišljao je dugo što da učini, napokon se riješi da će brzojavno pozvati u Orlovac vješta liječnika iz Zagreba, za koga je znao da uživa Melitino povjerenje jer je prije dvije godine spasio njezinu majku od akutne upale pluća.

Drugi dan stigao je već pozvani liječnik u Orlovac, no kako doći do Melite?... Hoće li ga ona pustiti k sebi? Liječnik pokuša sreću i pošalje sobara sa svojom kartom i porukom grofici da joj se želi pokloniti... I gle čuda, ona je to dopustila.

Liječnik je cijelu uru sproveo kod Melite, a za to vrijeme čekao ga je Branimir s najvećom nestrpljivošću u svojim odajama. Napokon dođe.

- Što je, dakle? - upita Branimir liječnika na čijem licu nije se ništa opaziti moglo što bi kadro bilo čovjeka uznemiriti.

- Grofica je bolesna - uze razlagati liječnik, - teško bolesna, ali ne opasno... Imamo posla sa rijetkim slučajem... Njezina bolest zove se u medicinskoj nauci »mozgovna neurosis*«.

- Bez dvojbe u savezu s njezinim stanjem? - primijeti Branimir.

- Po svoj prilici, ali ne mora da bude - odgovori liječnik. - Sirota, mnogo trpi... razdraženost njezinih živaca kolosalna je.

- Što, dakle, da se učini?

- Prvo je da vi odete!... Ona vas ne podnosi, ne može da čuje vašega glasa... To je posljedica njezine bolesti, njezin karakter.

- Da je ostavim samu?

- Grofica želi da brzojavite po baronesu Elu... ona si je želi.

- Neka bude! - reče Branimir s uzdahom, a izraz boli i klonulosti duševne vidio mu se na licu. Liječnik koji je to opazio umiri ga da je bolest grofice prolazne naravi i da mora prestati, ako ne prije, to sigurno s njezinim sadanjim stanjem.

Treći dan bijaše Ela već u Orlovcu, a isti dan otputovao je Branimir u Zagreb. S Melitom oprostio se pismeno s nekoliko srdačnih riječi na svojoj posjetnici.

III.

Branimir je strpljivo podnosio svoj progon iz bračne sveze. Radio je marljivo u novčanim zavodima gdje je bio članom upravnoga vijeća, pregledavao s najvećom točnošću knjige o svojim poslovima i poduzećima, pravio si bilješke i sastavljao bilance, dopisivao skoro dnevice s upraviteljem ekonomije u Orlovcu i obavješćivao se o grofičinu stanju. Izvještaji upravitelja o toj stvari nisu nimalo povoljno glasili. Upravitelj je javljao da grofica nikamo ne izlazi, da trpi često velike boli, a i razdraženost živaca da nije mnogo popustila.

Osim liječnika, koji je kućnu tajnu savjesno čuvao, nije nitko drugi znao za uzrok s kojega mladi supruzi, tek što su nekoliko mjeseci zajednički sprovedi u braku, sada rastavljeno živu. Ni grofu Slavomiru nije Branimir povjerio tu porodičnu tajnu. Ako bi ga koji bliži znanac upitao zašto i grofica nije uza nj u Zagrebu, Branimir bi spomenuo stanje u kom se sada nalazi.

- Tašta je, do skrajnosti tašta - govorio bi tada načinom koji je morao da uvjeri drugoga, pa želi da je u njezinu stanju nitko ne vidi. A kada već hoće da samuje, onda je bolje da boravi na ladanju, u lijepoj prirodi i čistom zraku negoli u gradu. Tako je sama odlučila, a ja mislim da je ta njezina odluka dobra.

Nitko nije imao povoda da sumnja u Branimirove riječi, jer je sve što je kazao bilo posve vjerojatno i razložno. Bilo je baš nastalo ljeto kada sav imućniji svijet bježi iz grada u razna ljetovališta. Stoga je svatko nalazio da je posve naravno što grofica boravi na krasnom posjedu svoga muža u Orlovcu.

Uz ine svoje poslove nije Branimir ni na Delidvor zaboravio. Kada je prvi put onamo došao, jedva je prepoznao svoga tasta. Počeo si je, naime, prije mjesec dana bojadisati svoju progušanu kosu i brkove koji su još sjedi bili. Izgledao je, dakako, mlađi, ali za onoga koji ga je prije poznavao bijaše on sada komična pojava. Grofica Ana koja je redovito odobravalala sve što njezin Orfeo radi, odobravalala je i tu njegovu taštinu veleći da je svaki čovjek dužan prikazati se svijetu u što prijatnijoj slici bilo kojim sredstvom. Sebe je, dakako, iznimala od toga pravila, jer ona je živjela po posebnim svojim načelima društvenoga života.

Grof Orfeo nije se bez razloga stao ovako uljepšavati. Grofici Ani bijaše užasno dosadno otkada je Melita iz kuće otišla i ona ostala sama s Orfeom. On si je umio kratiti vrijeme kao i dosele. Pohađao je obližnje susjede, svaki čas otputovao u Zagreb Grac ili Beč, a ona bi slaba, boležljiva, a uz to neutješna, budući bez djece, kunjala u svom naslonjaču i mislila na sudbinu svoje kćeri i sina. Pokušala je više puta da čita, ali su je oči izdale, a ako je čitala na svoj starinski zornik*, od napora bi je oči brzo zaboljele i ona je morala prestati da čita.

Kada se je toga radi potužila Orfeu, on se je začudo odmah dosjetio sredstvu koje je kadro tu pomoći.

- Ta to je najlakša stvar, ma chere* - reče on, - ja ću odmah skočiti u Beč i dovesti ću ti naobraženu djevojku koja će ti biti drugarica i koja će ti čitati.

- Ah, kako si ljubezan! - reče ganuto grofica. - Ja zbilja sada trebam drugaricu...

Orfeo otputovao je odmah sutradan u Beč i vratio se za nekoliko dana s ljepušnom crnomanjastom djevojkom koja mu je u jednoj izvjestionici* za guvernante preporučena bila. Govorila je više jezika, a pošto je svršila ženski licej u Beču, bila je i prilično upućena u raznim naukama koje su nužne za takozvanu salonsku naobrazbu. Bila je uz to živa temperamenta i razgovorna. Grofu su rekli da je sirota vojničkoga časnika koji je prije više godina umro. Svjedodžbâ o dosadanjem svom zanimanju nije imala, a kad je grof Orfeo pitao za njih, rekla mu je da je slučajem sve svoje svjedožbe, izim školskih, izgubila. Orfeo, kao u svem površan, nije mario da to dalje ispituje. On je povjerovao djevojci koja mu se je na prvi mah svidjela.

Međutim bijaše povijest gospođice Elze - tako se je imenom zvala - uistinu drugačija i mnogo zanimivija. Ona ne bijaše sirota vojničkoga časnika već dijete imućnih trgovačkih roditelja iz Sibinja u Erdelju*. Otuda je prije pol godine pobjegla za jednim husarskim* časnikom kada je premješten bio sa svojom pukovnijom u Beč. Njezini roditelji ne htjedoše već ni da čuju što o njoj, a mladi husarski natporučnik je napustio i svjetovao joj da se ogleda za kakvo mjesto. Bogat od kuće obećao je vlasnici izvjestionice za guvernante oveću nagradu ako nađe prihvatljivo mjesto za Elzu. Vlasnica zavoda preporučivala ju je mnogima, no bez uspjeha, jer je svaki tražio osobu koja je u uglednoj kojoj kući već namještena bila. Neki su dapače, koji su mnogo držali do Elzinih licejskih svjedodžbâ, pobliže se obavijestili glede njezine osobe i došli takvim stvarima u trag radi kojih o njezinu namještenju nije moglo biti govora. No Orfeo nije bio tako skrupulozan, kod njega je više odlučilo ljepušno lice mlade djevojke i koketno njezino ponašanje nego što drugo. Djevojka bijaše zadovoljna ponudom grofa Orfea, i oni su još isti dan otputovali iz Beča, ali su se zato tri dana zadržali u Gracu gdje su vrlo veselo

živjeli i napokon stigli u Delidvor. Grofici se je začudo svidjela mlada djevojka koja se je naprama njoj tako ponizno, tako umiljato vladala. Elza je umjela mnogo toga pripovijedati o stvarima koje je učila ili o kojima je čitala, a grofica ju je s interesom slušala. Za promjenu čitala joj je decentne romane gospoje Marlittove* koje je grof u Beču nabavio. Za toga čitanja znala bi starica slatko usnuti, a tada bi, dakako, Elza prestala čitati i potražila grofa da koji čas s njim veselo sprovede, a onda se opet vrati k svojoj »pagodi«, kako je ona groficu nazivala.

Otkada je Elza došla u Delidvor, grof je uvijek bio na svom imanju i samo onda odilazio od kuće kada su ga silni poslovi kamo odazvali. No i tada se je brzo vratio. Grofica Ana bijaše sretna s tolike pažnje, jer je držala da to Orfeo nje radi čini, no susjedi njegovi tumačili su neobičan taj pojav inače.

Branimir je isti dan kada je došao u pohode svomu tastu u Delidvor, bio uvjeren da je istina ono što susjedi grofovi o njem i grofičinoj drugarici govore. Ono ljubezno i koketno ponašanje staroga ženara* naprama mladoj djevojci i uzvratno njezin suviše slobodni i pouzdani način općenja s grofom bio mu je dovoljnim dokazom da među njima dvoma nije stvar čista. Poznavajući dobro veliku lakoumnost svoga tasta u ovakvim stvarima, on se je ozbiljno zabrinuo zbog te pustolovine. Bojao se je i nije se varao u tom da će grof skupo plaćati to svoje ljubovanje s prevejanom i moralno nevaljalom djevojkom. Njemu je vazda bilo na umu da li će grof ispuniti svoje obveze naprama banki. Kod njega moglo se je vrlo lako dogoditi da novce što ih ubere iz svoga gospodarstva potroši na tu lakoumnu djevojku. On je odlučio da će na to pripaziti i, ako bude moguće, tu drugaricu što prije otpremiti iz Delidvora.

Grofica primila je hladno kao obično svoga zeta. Ona se nikako nije mogla sprijateljiti s idejom da je taj plebejac muž njezine Melite, te ponosite boljarice. Teškom mukom puštala se s njim u razgovor, a pri tom je dobro pazila da ne govori izravno njegovoj osobi. Branimir je doduše svojoj punici, premda je to ona mrkim licem primala, govorio »ti«, no iz njezinih usta nije čuo ni »ti«, ni »vi«. Ona je govorila mimo njegove osobe, u množini, neopredijeljeno, no ipak tako da je on dobro znao koje se pitanje ili koja opaska njega tiče.

- Lijepo da se opet vidimo! - rekla mu ona glasom kao da je mrzi govoriti. - Kako je mojoj kćeri?

- Bolesna je... Moj upravitelj mi piše da je bolesna, još uvijek vrlo razdražena.

- A Meli ništa ne piše?

- Meni ništa.

- Ja sam dobila dva lista od nje... kratka, ali strašna.
 - Moguće... Njezina je bolest u mozgu.
 - Ne, ne! - počela se žestiti grofica uzvišenijim glasom koji se je stao lamati u kašlju. - Ona je nesretna, vrlo nesretna!... Njezina je bolest u srcu.
 - To mi nije znano... Liječnik koga sam prizvao, stavio je drugačiju dijagnozu.
 - Ah, liječnici!... Što znadu ti!... Moje dijete, moje ubogo dijete nije mi laž pisalo.
 - Žao mi je da joj pomoći ne mogu... Meli neće moje pomoći, ona me je dapače prisilila da se udaljim iz Orlovca.
 - Po tom se vidi da je nesretna... ono što sam rekla...
 - Draga maman - izjavi sada Rudnić bolno, ali energično - ja činim sve da je usrećim... ja nisam kriv...
- Grofici bijaše već na jeziku da mu kaže kako njih dvoje nisu jedno za drugo stvoreni, kadli uniđe grof Orfeo žurnim korakom i veoma uzbuđen.
- Pomislite samo tko je došao? - vikaše grof žestoko gestikulirajući.
- Branimir i grofica čekahu da grof sâm odgovori na to svoje pitanje.
- On je tu... Artur!...
- Grofici preleti blažen smiješak licem i ona pokuša da ustane, ali je grof zaustavi.
- Kamo ćeš? - okosnu se na nju zlovoljno.
 - Bože moj, da ga vidim, da ga pozdravim!
 - Ostaj samo lijepo sjedeći... Dosta ćeš ga rano vidjeti... Taj nije došao bez razloga... Opet novci! Ja se ne varam...
- Grof se je sve više žestio jer je mislio na se i na svoje potrebe i na banku, ovrhovoditelja* i Elzu.
- Uto se čuo već bučni zveket teške husarske* sablje i obijesni glas mladoga grofa koji se je slučajno našao u pobočnoj sobi s Elzom.
- Tko ste vi, lijepa moja?

- Drugarica milostive grofice! - odgovori veseo glasić!
- A tko vas je našao?
- Gospodin grof.
- Moj papá, o, taj ima dobar ukus!... Vi ste dražestan stvor, moja draga! Kako se zovete?
- Elza.
- Vi mi se vanredno sviđate!

S tim lakoumnim govorom stupio je Artur u sobu gdje su na nj čekali grofica, grof i Branimir. Svi su čuli što je govorio. Branimir je osjetio da mu krv navire u lice. On se je pristranio k prozoru jer mu je bio mrzak susretaj s mladićem koji je već sada imao u sebi sve uvjete moralne propalice.

Grof je gorio od ljutine, a grofica se je samo blaženo smiješila. Ona kao da nije čula ili nije razumjela Arturova razgovora s Elzom.

- Dobar dan, papá; dobar dan, maman... A gle, i moj dragi šura je ovdje... Servus, Brani (tako je on po svom ukusu zvao Branimira) ... pozdravljao je Artur prisutne stupivši u sobu. Zatim pogleda oca. Grof se je držao hladno, mrko.

- Ali, papá, zašto se držiš tako mrko?

- Jer me plaši tvoj nenadani dolazak! - reče strogo grof.

- Ah, kako ti dobro naslućuješ - smijao se lakoumno Artur. - Ti se uvijek plašiš kad ja trebam novaca.

- Novaca?... O moj dragi, i ja ih trebam, silno trebam, a ne znam otkle ću ih uzeti... Ovaj put si zlo pogodio k meni.

- Ali ovaj put nema šale, aut... aut...* Ako ne platim na rok, moram kvitirati*.

- Tomu ionako nećeš izbjeći!... Neka bude slobodno: aut... aut...

- Radi bagatele od kakvih sedam tisuća forinti...

- To je u sadanje vrijeme velik novac... Ja ga nemam - reče otresito grof i zlovoljno sjede u naslonjač do grofice.

- Ali, dragi Orfeo - progovori grofica svojim tihim i mirnim glasom kao da se radi o kakvoj trici radi koje se nije vrijedno uzrujavati - sada je baš žetva, a

žito ima prilično dobru cijenu, pa i seljaci plaćaju baš sada zakupninu za livade. Unići će dosta novaca... možebiti bi se dalo...

- A porez, a banka? - stao se žestiti grof. - Ne platim li točno, moglo bi doći do prodaje imanja. A onda, što će da bude od nas dvoje starih?... Naš mili sin - produlji grof razdraženim tonom - ne misli na to... On troši i rasipa novac, da se to već podnositi ne može.

Sada se je i Artur malko razljutio.

- U mojim godinama nisi ni ti bio bolji!... Zar ne, maman? - reče Artur bez ikaka obzira.

- Ne, ne... Papá je bio ipak bolji, drago dijete! - uze grofica u obranu svoga Orfea, no ipak tako da miloga sinčića ne uvrijedi. - Papá nije toliko novaca dobivao kao što ti... Ali i ti ćeš manje trošiti (nije htjela izustiti riječi »popraviti se«, koje su joj na jeziku bile), zar ne?... Ah, Bože moj!... Mladost je mladost... a čovjek samo jedanput živi...

- Čuješ li, papá kako maman pametno govori! Čovjek samo jedanput živi - govorio je Artur prema grofu kao da mu se ruga.

- Svaki neka živi - odvrati grof - kako može, a ti bi rado živjeti kako ne možeš... To pak ne ide i tomu mora biti kraj!

- Neka bude kada do toga dođe... Ali sada se o tom ne radi, već o novcima koje trebam i koje moram imati.

- Samo ne od mene - branio se energički grof.

- Ja ću ih drugdje potražiti... Ali da mogu dalje oputovati, morat ćeš mi dati koju stotinu na put... Putujem sutra zorom.

Grofica se je pobojala da Artur ne bi u Branimira potražio novaca, pa zato, kada su njih dvoje bili nasamo, opemenula ga da toga zaboga ne čini jer bi to bilo poniženje za njih da primaju novac od njega kao neku milost.

- Ne, na to nisam ni mislio - uvjeravaše Artur groficu. U riječima mladoga grofa bijaše istine utoliko da se on nije ufao zatražiti potrebiti novac u Branimira jer mu je dugovao tisuću forinti još od onda kadno je njega i sestru pratio do Trsta na njihovu svadbenom putovanju. Grofica je dakle bila u velikoj bludnji glede aristokratskoga ponosa svojega sina.

Artur se je istoga dana poslije večere oprostio sa svima da može sutra rano oputovati. Kamo putuje, toga nije htio da kaže, a Orfeo je bio uvjeren da ide potražiti markezicu Savignon ne bi li u nje našao pomoći.

Sutradan je bilo kišovito vrijeme, a grofica Ana, a tako i grof Orfeo, spavali su neobično dugo, svako u svojim odajama. Oko podne tek pozvoni grofica svojoj sobarici koja je već odavna čekala na glas zvonca.

- Je li već kasno? - upita grofica.

- Odmah će biti podne, vaša milosti!

- Što radi Elza?

- Elza je oputovala, vaša milosti!

- Oputovala? - začudi se grofica. - A kamo? Bez moga znanja!

- Jutros odvezla se je s mladim milostivim gospodinom.

- Jamačno je tako odredio gospodin grof? - reče grofica očito uznemirena.

- Ne znam, vaša milosti!... Gospodična je uzela sve svoje stvari sa sobom.

Grofica se još više začudi.

- Ti si to vidjela?

- Jest, vaša milosti!... Isti onaj kovčeg s kojim je amo došla.

- To ne pojmem... A kako su sjedili? - upita grofica, jer to je bilo osobito važno po njezinim nazorima.

- Jedno uz drugo, na zadnjem sjedalu.

- Nemoguće! - uskliknu grofica s najvećim negodovanjem. - Kako se je usudila sjesti do mladoga grofa?

Sobarica kao obično služinčad u ovakvim zgodama nije mogla da obuzda svoje zlobe naprama staroj gospođi. Opazivši kako se ova ljuti, iskiti stvar do kraja.

- Milostivi mladi gospodin - pričala dalje sobarica - učinio joj je mjesto do sebe, obdesnu, i vašim pledom* omotao noge sebi i njoj... Bio je vanredno ljubezan s njom, a ona se je neprestano veselo smijala.

- Nije li rekla kad će se vratiti?

- Ništa, vaša milosti?... Ja mislim - dodade tiho da se jedva čulo - da se gospodična i neće više vratiti.

Ovaj razgovor među groficom i sobaricom trajao je dok je ova svoju gospodaricu oblačila.

- Svrši brže... žurno! - žurkala je grofica u najvećoj nestrpljivosti. - Ja moram odmah govoriti s milostivim gospodinom.

Čim je gotova bila, požuri se grofica, koliko je dopuštala njezina slabost, u grofove odaje. Sada nije pazila na lagani, dostojanstveni tempo u svom hodu, htjela je da što prije govori sa svojim mužem. Unišla je ni ne pokucavši na vratima, i našla grofa u važnom poslu. Upravo je bojadisao i redio svoju kosu i brkove.

- Oprosti da te smetam, ali je stvar o kojoj se radi vrlo hitna i vrlo neugodna.

- Što se je dogodilo? - upita zabrinuto grof. Odmah je pomislio na Artura.

- Pomisli, molim te, Elza je jutros otputovala.

- Otputovala? - ponovi grof i problijedi. - Kamo, zašto?

- Odvezla se s Arturom. - I grofica ispriča Orfeju sve što je od sobarice čula o toj zgodi.

- Ona je pobjegla s njim! - reče gnjevno grof saslušavši pričanje grofičino.

- Besramnica! - primijeti grofica.

- On ju je zaveo, on je svemu tomu kriv... Ona je mlado, neiskusno djevojče koje ne zna što radi, - vikaše grof kao mahnit. - Gdje ću naći opet za te tako izvrsnu djevojku?

- Zaboga, umiri se! Možda će se vratiti - mirila ga grofica.

- Ona bi to sigurno učinila, ali on joj neće dopustiti. Ali stani, ja znam što ću učiniti. Dat ću odmah zapreći i idem za njima u potjeru.

- Gdje su već oni! - primijeti grofica.

- Ja ću ih stići, ja ih moram naći. Gdje je Branimir? - I grof pozvoni vrlo žestoko, na što sobar grofov brzo stupi u sobu.

- Reci gospodinu Rudniću da ga molim neka se potrudi do mene.

Grofica nije htjela da bude prisutna dok će grof s Branimirom o toj stvari razgovarati. Njoj bi milije bilo da njezin zet ne sazna ništa o toj zgodi. No ta zgoda nije bila sada već nikakva tajna, i Branimir će dosta rano saznati za nju ako već nije saznao. On je cijelo prijepodne u pisarni grofovoj primao od

seljaka zakupninu za livade i ubrao taj dan oko šest tisuća forinti, izdao potvrdu seljacima o uplati i otpravio ih doma. O bijegu Elzinu s Arturom nije dosele ništa čuo, a ono dvoje otputovalo je iz Delidvora vrlo rano dok je on još počivao. Bio je stoga vrlo iznenađen kada mu je grof, dršćući od uzbuđenosti, ispričao cio događaj. Grof je bio razjaren, ali iz te jarosti provirivala je i neka tuga. Nema sumnje da je grof žalio za pobjeglom djevojkom. Branimir je to dobro primijetio, pa koliko ga je zlovoljila bezočna lakoumnost Arturova, toliko se je u sebi radovao da je tim slučajem nestalo iz Delidvora osobe koja bi mogla još veće zlo svaliti na grofovsku porodicu.

- Što, dakle, kaniš učiniti, papá? - pitaše Branimir grofa pošto je ovaj svršio svoje pričanje...

- Idem za njima u potjeru... Ti mi budi u pomoć!

- A ja mislim da je najpametnije pustiti ih da idu kamo hoće.

- Ali moja reputacija? Mogu li dopustiti da svijet govori da je drugarica moje supruge pobjegla s mojim sinom ili, što je još gore, da je moj sin ugrabio tu djevojku?

- Ako je ne nađemo?

- Eh, onda je što drugo; onda ću morati mirno šutjeti, ma govorio svijet što ga volja. Ali, ako ih stignem, ja ću djevojku dovesti natrag, makar silom.

- To ti ne smiješ učiniti, papá! - reče odlučno Branimir.

- A zašto, zašto? - pitaše grof tiho i bez rogobora kao da se boji čuti odgovor.

- Ljudi koješta govore.

- O meni? Ha, ha! Jamačno da je ona mala bjegunica moja milosnica... Ali svijet je opak, a njegov govor laž.

- Taj govor je općenit - primijeti Branimir ne davši se smesti.

- Pa napokon - reče grof s lakoumnošću koja je prirodnim putem prešla na Artura - kada bi i istina bila što svijet govori, bit će manje bruke ako djevojku natrag dovedem nego da se raširi glas da je pobjegla s mojim sinom.

Grof je mogao imati donekle pravo, ali Branimir je imao na umu još nešto drugo što nije htio da spomene svomu tastu. Imao je suviše, ako ne štovanja, to bar obzira sa starijim čovjekom, da je svoje bojazni zadržao za se. Branimir je sumnjao da grof na tu djevojku izdaje mnogo novaca, a ta njegova sumnja pokazala se baš danas vrlo vjerojatnom. Iz zakupnih knjižica koje su mu danas

donijeli seljaci zakupnici, uvjerio se Branimir da je grof od mnogih zakupnika uzeo već unaprijed novaca na račun zakupnine, što je u knjižici svakomu i potvrdio. Izneslo je to nekoliko tisuća, a sve te pretplate padale su u vrijeme otkada je Elza došla u Delidvor. Bila je stvar vrlo sumnjiva, no od koga da sazna istinu? Grof je oprezno u tom postupao. Nije joj kupovao haljinâ što bi moglo u oči pasti, a skupocjene nakite svake vrsti kojima ju je svaki čas iznenađivao, zabranio joj nositi u Delidvoru. I gotova novca dobivala je od njega po želji, u čem je pokazivala upravo bezočnu nezasitnost. Taj novac metala je ona na stranu za buduće možda crne dane, kako je prevejanka govorila, a da ta glavica bude što veća, izmamila je od zaludenoga starca u času slabosti dvije posljednje zadužnice regalne odštete* što ih je imao. Svaka je glasila na jednu tisuću forinti. U ovom kobnom času sve je to i grofu na um palo i on bijaše ogorčen i rastužen s tolike nezahvalnosti ove mlade djevojke koje kraj svega toga nije mogao da pregori, pa bi je objeručke opet primio i u svoj dvor poveo samo da je gdje nađe.

- Što, dakle, da se učini? - pitaše ponovno Branimir vidjevši da sada ne može ništa opraviti sa zaludenim starim čovjekom.

- Mi ćemo za njima! Odmah sada! Ja te lijepo molim da me pratiš. Ta ti si tako plemenita duša!

Branimir se je morao nasmiješiti na te riječi premda mu nije bilo do smijeha.

- Kada želiš, idem, premda nisam sporazuman s tvojom osnovom.

Grof je bio i s tom pasivnom spremnošću zadovoljan. Odredi da se odmah prostre za doručak, a drugi kočijaš (»paradni« je bio odvezao mladoga grofa) da odmah zaprene. Za pol ure krenu njih dvojica iz Delidvora, a grof zapovjedi kočijašu da vozi do prve željezničke stanice do koje je trebalo dvije ure dobre vožnje.

Putem sastaše se s »paradnim« koji je oštro tjerao konje. Opazivši poznate karuce svoga gospodara, počeo je laganije voziti i sabirati se. Bio je još supijan i mamuran. Od mladoga grofa dobio je zato što je brzo vozio dobru napojnicu za koju se je »paradni« tako napio da je pet ura kao zaklan spavao. Kada se je probudio, vidio je da sunce na podne stoji i on se sada požurio da što prije kući stigne.

Grof je odmah opazio da mu glavni kočijaš do koga je mnogo držao nije trijezan. Visoki klobuk sjedio mu nahero na glavi, kosa ispod njega bijaše neuredna i razbarušena, a oči mutne i nesigurne. Kada je progovorio, opazilo se da mu se i jezik plete.

- Kamo je otputovao mladi grof? - upita Orfeo »paradnoga«, davši zaustaviti svoje karuce tik njegovih. Uz to primijeti Branimiru:

- Gledaj samo kako taj lopov izgleda!
- Ne znam, vaša milosti! - odgovori »paradni« pletući jezikom.
- U Zagreb ili u Zidani Most? - viknu na nj grof.
- Ne znam, vaša milosti - mucao je jadni sluga naprežući svu snagu svoga slomljenoga jezika. - Mene je milostivi gospodin odmah otpravio u mjesto gdje sam konje hranio.
- Pet ura! Je li... Pijano marše!* Canaille!*... Pazi da mi konji i karuce zdravo kući dođu!

Grofova kola krenu dalje, a »paradni« zlovoljan potjera živo konje čim je zaokrenuo za okuku jednoga brijega gdje ga gospodar njegov nije već mogao vidjeti.

Došavši na stanicu, želio je grof da govori sa samim glavarem stanice. Željeznički sluga reče gospodinu grofu da glavari spava i da ga u to vrijeme nitko ne smije buniti.

- Oduzi mi samo moju kartu, on će već ustati! - I grof pruži kartu službeniku, no ovaj diže ruke u zrak i stupi korak natrag.

- Ja se ne ufam, vaša grofovska milosti!

- Pa ću pokušati sam! - reče grof ljutito, a službenik željeznički izgubi se nekamo isti čas. Branimir je doduše odgovarao grofa neka ne budi glavar jer da željeznički činovnici zbog noćne službe trebaju po danu počinka, no to nije koristilo. Grof pođe do ulaznih vrata glavareva stana i pokuša unići. Vrata bijahu zatvorena. On pokuca jedanput, drugi put i treći put sve jače i jače. Na treće kucanje javi se iznutra osoran očito srdit glas.

- Tko je?

- Grof Armano moli samo na čas! - oglasi se Orfeo ljubeznim, skoro prosećim glasom.

Unutro u sobi čulo se je mrmljanje ljuta čovjeka koga su smetali u nevrijeme. Za nekoliko časova otključaju se vrata i odebeo čovjek, modra lica, izađe s mrkim licem na hodnik. Nije mu bilo ni na kraj pameti da ponudi grofu, koga je dobro poznao, neka bi unišao u sobu.

- Čim mogu služiti? - upita ne baš uljudno glavari stanice zalupivši za sobom vrata od sobe.

- Izvinite da sam smetao - reče grof vrlo uljudno - ali stvar je za me vrlo važna... Želio bih znati kamo je moj sin danas odovud otputovao: u Zagreb ili u Zidani Most?

Glavar stanice pogleda nekako čudno grofa.

- Vaš gospodin sin? Nemam sreće poznavati mladoga grofa.

- Bio je u husarskoj* uniformi.

- Ne mogu se sjetiti... Bila je danas velika navala na stanici... U blizini slavile su se zaruke kćeri jednoga vlastelina s domobranskim časnikom... Bilo je tu nekoliko oficira, a ja nisam dospio da studiram njihove odore.

Ovaj ne baš uljudni odgovor ozlovoljio je grofa.

- Ah, tako! Onda izvinite! - I okrenu leđa glavaru.

Ovaj međutim nije ostao dužan grofu nego je naprosto ne rekavši ni riječi, unišao u sobu i opet zalupio za sobom vrata u kojima je dva puta silovito ključ okrenuo.

Branimir je pred stanicom čekao svoga tasta.

- Dakle? - zapita kratko.

- Ne zna ništa. Neuslužan, surov čovjek!

Ta neizvjesnost na koju je stranu krenuo Artur otežčala je vrlo potragu za bjeguncima. Njih dvojica morala su se sporazumjeti kako će dalje raditi. Artur je mogao po grofovom sudu otići samo u Zagreb ili u Trst gdje se je sada nalazila markezica. Da Branimir putuje u Trst, toga grof nije mogao zahtijevati od svoga zeta koga su silni poslovi odazivali u Zagreb. Dogovore se stoga tako da će grof večernjim vlakom s iste stanice otputovati prema Trstu, a Branimir na grofovih karucama odmah dalje u Zagreb gdje će potražiti mladi pustolovni par.

- Samo te molim - govorio je grof svomu zetu mekani, toplim glasom - ako ih nađeš, udesi tako da se djevojka odmah vrati u Delidvor. Ja sam to obećao grofici, i ona je jedva čeka jer se je obikla na nju... Obećaješ li mi to? - Pri tom je grof čvrstim pogledom gledao u oči svomu zetu kao da hoće proniknuti u njegove misli.

Branimir se našao u neprilici za zgodan odgovor. Ono što je grof od njega tražio nije on po svojim čistim načelima mogao obećati, a lagati nije bio kadar. U zadnji čas nije ga ipak ražaliti htio i dade mu izbjegavajući odgovor.

- Ti znaš da mi je uvijek ugodno bilo ako sam mogao ispuniti koju tvoju želju.

Taj odgovor nije se jako svidio grofu. Branimir će naći kakav mu god razlog s kojega nije mogao ispuniti tastovu želju. Elzino ponašanje moglo mu je u tom pogledu svaki čas poslužiti. Tako je sudio grof o odgovoru svoga zeta, ali nije ništa rekao.

Nezadovoljan, skoro zabrinut, oprostio se sa zetom koji je morao odmah krenuti u Zagreb ako je htio da uđe u trag bjeguncima.

IV.

Ta pustolovina Arturova, a i ponašanje grofa Orfea u toj zgodi, vrlo je zabrinulo Branimira. On je čvrsto odlučio da će sve pothvatiti da od svoga tasta zauvijek odstrani osobu koja je i ocu i sinu postala opasnom, a radi koje je i na samu porodicu padala već sjena sramote.

Sjetio se je sada razgovora s ocem nakon svojih zaruka s Melitom i uviđao kako se sve više sraštava sa životom porodice svoje žene, i primjećivao kako se odasvud primiču valovi u kojima će ta porodica s lakoumnosti svojih članova propasti.

Na njem je bilo - baš kao što mu je otac proricao - da kao najbliži pomogne ugroženima i da spasi što se spasiti dade. I zato, premda se nije nikada bavio takim poslovima, makar da mu je to užasno mrsko bilo, on se je riješio da pod svaku cijenu nađe pobjegle pustolove.

Branimir je udesio potragu vrlo praktičnim načinom. Raspitao se je najprije na južnoželjezničkom* a onda na državnom kolodvoru* radi Artura i Elze. Nije išao glavarima postaje, ni blagajnicima koji su taj dan izdavali putnicima karte, nego je ispitivao željezničke službenike i prtljažare da li je na kolodvor stigao husarski časnik take i take vanjštine i s kim. Na južnoželjezničkom kolodvoru ne znadoše mu ništa kazati, ali na državnom našao se služitelj koji je iz kupea nosio ručne torbe i druge stvari mladog husarskog oficira i jedne gospođice koji su baš onako izgledali kao što ih je opisao Branimir.

Bjegunci su po kazivanju istoga služitelja obilno i veselo doručkovali u kolodvorskoj restauraciji, a onda mješovitim vlakom otputovali u Sisak. Za dalji put nisu uzeli karte.

- To što je čuo bijaše dosta Branimiru. On je sigurno držao da će ih zateći u Sisku gdje su nepoznati i gdje mogu jedan, dva dana zajedno sprovesti. Navečer sjeo je u željeznički vlak koji oko ponoći stiže u Sisak: drugoga vlaka nije bilo.

Na sisačkom kolodvoru doznao je istim načinom kao i u Zagrebu da je mladi husarski oficir s mladom gospođicom, elegantne vanjštine, odsjeo u kaptolskoj gostioni.

- Ali taj isti oficir - govorio mu dalje željeznički poslužnik - otputovao je nekamo dalje večernjim vlakom... Na koju stranu, ne znam, jer nisam pazio na to.

- A ona gospođica?

- Nije bila u njegovu društvu... Sigurno je ostala u gostioni.

Branimir odveze se odmah u gostionu gdje je uzeo sobu za prenoćenje. Gostioničar koji je kao stari Siščanin dobro poznao Branimira i svu Rudnićevu porodicu, vrlo se začudio da vidi pod svojim krovom Branimira koji nikada nije običavao noćivati u Sisku ako je bio na putovanju.

- Vi se čudite momu dolasku u ovo doba! Nemate krivo. Neobičan je povod koji me je doveo u vašu gostionu.

Branimir se uvalio u trošni naslonjač, zapalio finu egipatsku cigaretu i nastavio razgovor s gostioničarom koji je s poštovanjem (Rudnići bijahu u svoje vrijeme najuglednija porodica u Sisku) pred njim stajao.

- Prije svega molim vas da se ovo što s vama govorim ne čuje dalje... Ja znam da vi umijete mučati i da ste valjan čovjek. To sam samo uzgred spomenuo, jer vam valja znati da se stvar mene ne tiče. Radim na molbu druge jedne osobe. Molim vas dakle, da mi ukratko date obavijest o stvari koja će vam biti poznata... U vas je, zar ne, poslije podne odsjeo mlad husarski oficir?

- Jeste, došao je mješovitim vlakom.

- Onizak, crne kose i brčićâ, elegantan...

- Sve tako.

- A s njim je došla i mlada, crnomanjasta dama?

- Dovezli su se zajedno u hotel i uzeli dvije sobe, jednu uz drugu.

- Ali je oficir opet otputovao.

- Da, on je otputovao, ali ona je ostala tu.

- Spava li?

- Bog sačuvaj! Zabavlja se dolje u blagovalištu s domobranskim časnicima...

Moram reći da mi se ta osoba nimalo ne sviđa. Njezino ponašanje suviše je slobodno, skoro razuzdano... Pije šampanjac kao svaki muškarac.

- Mogu li vidjeti to društvo a da me ona ne opazi?

- Izvolite sa mnom!

Kada su sašli u hodnik prizemlja gdje je bilo blagovalište čuo se je iznutra bučan razgovor, smijeh, pjevanje i zveket čaša. Društvo je govorilo mađarski. Gostioničar povede Branimira u pobočnu sobu iz koje je mogao dobro vidjeti društvanje koje je pravilo toliku viku i galamu. Bilo ih je u svem četvero na okupu. Čelo stola sjedila je Elza u putnom, elegantnom odijelu, vesela i sva zažarena u licu. Do nje je zdesna sjedio domobranski nadliječnik s izrazitim semitskim licem. Bio je ružan i boležljiva izgleda. Lice mu bijaše blijedožučkasto, oko očiju i po nosu pjegučavo, vlasi kovrčaste, a ispod njih se je hvatao lišaj koji se je dalje gubio u gustoj kosi. Nos je imao tubast, a usnice odurno debele. Bio je strastven kartaš, a danas, pošto mu je sreća vanredno poslužila, častio je svoje društvo jeftinim slatinskim šampanjcem.

S lijeve strane Elzi sjedio je natporučnik visoka stasa i plećast. Imao je svijetložutu kosu i modre oči. Brada i brci nisu mu rasli. Bio je to sin županijskoga velikoga suca u tolnajskoj županiji*, koji je htio da mu sin izuči prava ali mu se nije želja ispunila. Gospodski sinak sproveo šest semestara besposleno u Budimpešti, kartao se, trošio silne novce i zadužio se tako da je time upropastio svoga oca koji bijaše čovjek valjan i svagdje uvažen. Da poplaća sinove dugove, dirnuo je u pupilarne* novce koje je kanio nadoknaditi prihodom iz svoga plemićkoga dobra. No stvar je došla prije na vidjelo i sada je nastala katastrofa. Prijatelji priskočili mu zadnji čas u pomoć i nadoknadili manjak. Time su ga spasili od istrage i tamnice, ali se je starac po višem migu morao zahvaliti na službi i otišao kuburiti na zaduženo svoje imanje. Ta nesreća nije međutim opametila njegova sina. On je, odsluživši jednogodišnju dobrovoljačku službu, prešao u domobranstvo gdje su ga preuzeli kao časnika. Od oca nije mogao ništa više dobivati, ali to ga je malo smetalo. On je kraj svega toga mnogo trošio i živio raskošno, preko svoje snage.

Treći koji je sjedio uz natporučnika bio je poručnik kod iste pukovnije, najmlađi po dobi među svojim drugovima. Bio je simpatična, crnomanjasta lica i elegantne vanjštine. Otac mu je služio godine 1848. kao kapetan pod generalom Bemom* kod njegovih Sikuljaca*, i bio među honvedima* koji su se kasnije pomilovani* vratili u svoju domovinu, vrlo uvažena ličnost. Zasluge oca nisu zaboravili kod vlade. Njegova najmlađega sina primiše u Ludoviceju* čim je otvorena bila. Nadali su se da će na sina prijeći sve vojničke i otadžbinske vrline, ali su se prevarili koji su to očekivali. On je tek sa slabim uspjehom svršio taj vojnički zavod, a kao časnik nije pokazivao ni osobita mara za službu niti za obrazovanost u vojnoj struci. I on je živio nad

svoju snagu i bio pun dugova.

Tu dvojicu htjedoše njihovi poglavari popraviti time da budu premješteni drugamo gdje mladi lakomisleni časnici ne imaju prilike toliko trošiti niti se zaduživati. Poslali ih stoga u Hrvatsku, tobože pod izlikom da nauče hrvatski. No oni hrvatski, izuzevši komandu, nisu naučili, a opet se nisu odučili svoga dosadanjega načina života. Oni su i u novom službenom mjestu našli dosta prilike da lakoumno troše novac i da se zadužuju.

Taj najmlađi u društvu, taj crnomanjasti poručnik najviše se svidao Elzi. Ona je našla da je vrlo nalik Arturu, njezinu jednodnevnomu idealu. S njime je najviše govorila, znamenovne poglede izmjenjivala i kucala se. Šteta da nije bliže nje sjedio.

Nadliječnik nabrojio je na susjednom stolu deset praznih boca šampanjca koje su ondje poredane stajale da se ne bi zaboravilo koliko se je toga ispilo. Škrt po naravi, on je odmah proračunao koliko stoji piće što ga je on naručio, i došao do zaključka da je on sa svoje strane dosta učinio. On je večeras pio više nego obično i mislio je već predložiti da se razidu. Ali njegovim drugovima i Elzi ne bijaše još dosta.

- Ta mi nemamo više ni šampanjca! - uskliknu Elza dignuvši praznu posljednju bocu sa stola uvis. - Hej, konobaru! - viknu nato slabušnomu, bljedolikomu momčetu koje je u kutu sobe na stolcu drijemalo. - Donesite još dvije flaše... Ali boljega... clicquota... - Pa pogledavši svoje drugove oko stola, primijeti im s nekim ponosom: - To ja plaćam!

Natporučnik si zadovoljno zafrknu brk.

- Vi imate nakanu da nas pod stol spravite! - reče poručnik razigran.

- Pa vi ste muškarci, vi ste oficiri! Ah, zašto nisam ja muško? - vikala je Elza i udarila u razuzdan smijeh.

- Onda ne biste imali toliko sreće u ljubavi! - primijeti nadliječnik i stade se, kao da je bogzna kakvu dosjetku rekao, ceriti, pri čem se raskriše njegovi žućkasti, gnjili zubi.

Konobar je međutim donio šampanjac i friške čaše koje je odmah natočio. Dok se je u čašama žestoko piće pjenilo i iskrilo, ustade Elza, i držeći čašu u ruci, nazdravi svojim drugovima:

- Prosit!*

- Prosit! - prihvate ovi, čaše zveknu, a Elza zapjeva zvonkim svojim, uvježbanim glasom đaćku pjesmu:

*Gaudeamus igitur,
Juvenes dum sumus!**

Gospoda časnici prihvate, i pjesma bude do kraja ispjevana s najvećim oduševljenjem. Nato natporučnik i poručnik tresnuše čašama o pod, za njima nadliječnik, a napokon i Elza koja nije htjela za njima zaostati.

- Ajdemo! - reče tiho gostioničaru Branimir koji je iz svoga zakloništa čitav taj prizor motrio i koji ga je ispunio najvećim gnušanjem naprama toj emancipiranoj, propaloj djevojci.

- To se ne da gledati, zar ne? - reče gostioničar kad su bili u hodniku.

- Izgubljen stvor! - izusti preda se Branimir i zaželi gostioničaru laku noć.

- Treba li još što vaše gospodstvo? - upita smjerno gostioničar.

- Ništa... Jedino vas molim da pripazite da ta djevojka ne odmagli bez moga znanja... Uostalom, ja ću već i sam bdjeti nad njom...

Branimir ode u svoju sobu koja je bila do Elzine, brzo se svuče i leže u krevet. Nije mogao da usne. Ta razuzdana djevojka koja se je tako lijepo isticala u muškim orgijama nije mu išla iz glave. Je li tomu kriv uzgoj? Stade dalje razmišljati... Možda je imala najpoštenije roditelje i najbolji uzgoj kod kuće, pa je ipak zastranila... Ili imadu pravo oni koji zastupaju teoriju o prirođenim porocima, o manijama razne vrsti? Bilo ovako ili onako, Elza bijaše žalosna pojava sadašnjega društvenoga života, opasno biće u svakoj porodici. Zato je treba pošto-poto ukloniti zavazda iz Delidvora jer će doći do još većih sablazni.

Dolje su još trajale orgije maloga ali neobuzdanoga društvanca. Čak u sobu Branimira dopirao je ovda-onda smijeh i pjevanje, i to je trajalo dugo, dugo... Branimir pogleda na uru. Bilo je pol tri sata poslije ponoći. To ga uznemiri. Pobojavao se da neće Elza ravno iz gostione otići na kolodvor i jutrošnjim ranim vlakom oputovati. Ta se bojazan nije međutim ispunila. Nadliječnik koji je bio u društvu najtrezniji, opazio je na Elzi da nije daleko od potpunoga opoja. Do toga nije smjelo doći. Zato kada je mladi poručnik poslije Elze i natporučnika naručio još dvije flaše šampanjca, nadliječnik je skočio na noge i odlučno prosvjedovao proti daljnjemu piću. Pri tom je uhvatio zgodu te je jednomu i drugomu časniku prišapnuo riječi:

- Ona ne smije više piti.

Taj razlog djelovao je. Mladi časnici bijahu sporazumni da se ide. Sutra ionako imade svaki od njih službu radi koje moraju rano biti na nogama. I Elza nije imala ništa protiv toga. Postala je ujedanput mirnija i manje je govorila. Tim više mijenjala je poglede s poručnikom i smiješila se.

Bile su već minule tri ure poslije ponoći kada se je društvo diglo na polazak. Sva trojica poprate Elzu u prvi kat i tu se stadoše s njom praštati. Uznemirili su cijelo svratište. Poručnik se je zadnji oprostio sa Elzom. Ova ga je za ruku pridržala, i dok su nadliječnik i natporučnik nešto odmakli, reče mu ona tiho i povjerljivo kao da joj je stari znanac:

- Posjeti me sutra!

- Prije jedanaeste ne mogu... imam službu! - odgovori poručnik koji se je stao smiješiti vidjevši koliku je milost u nje stekao.

- Onda ću biti baš gotova s mojom toaletom... Dođi svakako!... Ja te željno očekujem! - To govoreći, otvori vrata svoje sobe i, stojeći na pragu, dobaci mu prstima cjelov.

Poručnik se nasmiješi i pode žurno za drugovima, pjevuckajući jedan pasus iz mađarske pjesme *Körösi leány*.

- Dakle točno u jedanaest! - viknu ona još za poručnikom i zatvori vrata svoje sobe pošto je vidjela da je on, niti se ne obazrevši, kimnuo glasom kao u znak da je čuo njezine riječi i da će doći.

Posljednje ove riječi Elzine čuo je i Branimir koji je još uvijek budan ležao. Te su ga riječi umirile. Elza će, dakle, sutra dopodne biti tu, a dotle ima on dosta vremena da stvar posve uredi po svojoj osnovi.

Sutradan potraži šefa gradskog redarstva još prije uredovnih sati. Srećom našao ga je u uredu kamo je danas ranije nego obično došao jer su u njegovu stanu nove parkete metali. Branimir se je kod redarstvenoga izvjestitelja zadržao dobre pol ure i s njim potanko sve uglavio, a onda se opet vratio u svratište kamo je doskora stigao i sam redarstveni izvjestitelj praćen jednim detektivom koji je u hodniku imao čekati dok bude zvan.

Elza je međutim dok su se te priprave radi nje činile, tvrdo spavala. Bilo je već oko deset ura, a ona je još spavala. Iz njezine sobe nije se nijedanput još zvonilo.

Dalje se nije moglo čekati. Redarstveni izvjestitelj naloži sobarici da odmah probudi gospodičnu koja spava u sobi br. 4, jer da jedan gospodin mora s njom

smjesta govoriti.

Sobarica morala je jako lupati na vratima dok su se napokon otvorila. Za nekoliko časova vrati se i kaza šefu redarstva da gospodična moli kartu one osobe koja s njom govoriti želi.

Branimir izvadi svoju posjetnicu i preda je sobarici.

- Kažite gospodični - reče sada strogim, oblasnim tonom redarstvenik - neka se što brže može obuče; mi nećemo čekati na nju.

Kada je Elza na posjetnici pročitala ime Rudnićevo, slutila je, premda nejasno, o čem se to radi. - Valjda me - mislila je u sebi - grof traži... Ali zašto onda nije došao sam, već je poslao svoga zeta? - A taj zet nije joj bio nimalo simpatičan. Uvijek ozbiljan, mučaljiv, kadšto i mrk, osoba koja od sebe druge odbija, niti im dopušta da mu se približe... Ona se je uvijek bojala toga grofova zeta, a sada ju je pogotovu obuzeo strah s njegova dolaska. Što hoće on s njom?... Čemu je došao u društvu sa šefom policije?

Pod utiskom straha što ga je osjećala Elza u taj mah, ona je brzo uredila svoju bujnu kosu i obukla vrlo ukusnu bijelu spavaću haljinu, a onda rekla sobarici da gospodin može unići.

Elza je zadrhtala kada je Branimir stupio k njoj u sobu. Njegovo lice bijaše strogo s izrazom omalovaženja spram njezinoj osobi.

- Znate li vi što ste učinili? - upita on oštro, motreći je pronicavim pogledom.

- Znam! - dahne ona glasom koji je zanosio na prkos ali ujedno odavao strah i tjeskobu.

Branimir je gledao jedan čas. Bila je sva zažarena i podbuhla u licu, a zaudarala je vinom.

- Vi ste bez dozvole, ne rekavši nikomu ni riječi, pobjegli iz ugledne kuće, što nije slobodno... Vi se nalazite tu bez putne iskaznice, bez svjedodžbe, bez ičesa... Kažite što vas je ponukalo da ste se odvažili na taj sramotni korak?

- Ja ću vam iskreno reći - počeo sada Elza već slobodnije govoriti pošto se je od prve uzbuđenosti sabrala. - Ja neću da budem milosnica staroga muža - reče besramno i bez okolišanja.

- Čija milosnica? - pitaše Branimir čineći se nevještlim.

- To nije nikakva tajna - odgovaraše još besramnije djevojka - da me je nasnubio stari grof... On me je primio u službu, a ja sam bila u nevolji i morala

sam pristati na sve.

- To vam nitko neće vjerovati... Poštena djevojka ne da se od nikoga nasnubiti, a da u vas nema poštenja, dokazuje najbolje vaš bijeg s mladim grofom. Je li vas možda i on silio da s njim bježite?

- Ne!... On mi je to samo predložio, a ja sam rado pristala jer je on mlad i ja ga ljubim - govorila je Elza i smijala se pri tom bezočnošću posve pale djevojke.

U Branimiru zakipi krv. U svom životu nije se sreo s takvom besramnošću u tako mlade djevojke. Činilo mu se kao da se ta prevejanka počima s njim titrati, i to ga je razjarilo.

- Čujte me što ću vam kazati! - progovori on dršćućim glasom od jarosti. - Vi ćete odmah prvim vlakom odovuda oputovati!

- Kamo? - upade mu u riječ Elza, a na licu joj se pojavio očiti, nedvojbeni prkos.

- Onamo otkud ste došli u ovu zemlju... u Beč, ili kamo vas volja, ali ovdje nećete ostati.

- Ja ipak ne idem.

- Vi ne idete?

- Ne, ja ću tu dočekati grofa Artura... on dolazi prekosutra, pa ćemo zajedno dalje.

Branimir je omjeri bijesnim pogledom od glave do pete kao da je njim smrviti hoće i, ne rekavši ni riječi, izađe iz sobe.

Čuo je kako se je Elza za njim u sav glas nasmijala. Rugala mu se misleći da je pred njom uzmaknuo. Ali joj je odmah prisjeo taj smijeh. Jedva je Branimir izašao iz sobe, stupio je u nju šef gradske policije, golema ljudina, samosvjestan i energičan do skrajnosti.

Što je govorio s Elzom i kako je postupao s njom, bilo bi suvišno spominjati, dosta je navesti da je uspjeh njegova uredovanja bio potpun.

Elza je za pol ure u pratnji detektiva, pod čijom je paskom imala putovati do Zidanoga Mosta, odvezla se u fijakeru na kolodvor otkuda je za jednu uru otputovala put Zagreba i dalje u Beč.

Još prije podne dobio je Branimir kartu od šefa policije na kojoj mu lakonički javlja da je sve u redu!

Težak kamen svalio se sa srca Branimiru koji se je, zadovoljan uspjehom svoje misije, isti dan vratio u Zagreb.

Sutradan u vrijeme kada je imao stići sisački vlak kojim je mogao stići Artur, našao se Branimir na peronu državnoga kolodvora*. Htio je vidjeti da li će Artur njim doći. I došao je. Hitrim korakom projurio je mimo Branimira koga je izazovnim načinom fiksirao. Ujedanput se okrene i pristupi k Branimiru, te reče ni ne gledajući mu u lice:

- A propos*!... Da znate, moj gospodine... Meli je jedini honetan* stvor među vama... Vi ste drugi svi багаža!

Rekavši to, pohita opet dalje zvekećući užasno po podu svojom husarskom sabljom.

Branimir je bio sada siguran da je Artur bio kod Melite koja mu je pomogla u novčanoj neprilici. U prvi mah je htio da joj piše da dozna što je u stvari. No doskora se predomisli. Što je Meli imala sa svojim bratom, to ne spada na nj.

Večernjim vlakom otputovao je Artur u Budimpeštu prilično zadovoljan tim što je polučio.

V.

Grof Orfeo, došavši u Trst radi Artura i Elze, posjetio je najprije markezicu Mary. Ova se je njegovu dolasku obradovala, ali kada je iz grofovih usta čula radi čega je došao, kad je saznala da je njezin »bébé«, ugrabio ljepušnu i mladu drugaricu svoje matere, onda se je silno razjarila na Artura i pisala mu list pun gorčine kojim mu otkazuje svoju ljubav.

Stari ženar*, kada već nije mogao da sâm vrati sinu žao za sramotu, ocrnio ga je kod njegove pokroviteljice samo da mu se osveti bud kojim načinom. U svojoj strasti postao je pakostan poput nerasudna djeteta. No Artur se je vješto izvukao iz škripca i izgublenu milost markezičinu opet sretno zadobio. On je njoj prikazao cijelu stvar u drugom vidu. Pisao je naime markezici o nelijepom odnošaju oca sa drugaricom njegove majke koji se je grofu svagdje vrlo zamjerao. On je stoga odlučio učiniti kraj tomu nedostojnomu očevu životu, pa je lukavo odmamio djevojku iz roditeljske kuće... Što je on time kanio, tomu da je najbolji dokaz što ju je na milost božju ostavio u Sisku i nije se za nju više brinuo.

Ovaj list je posve umirio markezicu. Poznavajući grofa kao na glasu ženara, ona je imala razloga da vjeruje Arturu. Njegov list je primila isti dan kada se je grof s kratkoga izleta vratio iz Venecije u Trst. Došavši k njoj u posjet da se

oprosti, markezica je saopćila grofu sadržaj Arturova lista i naslađivala se velikom zabunom grofovom komu nije pošlo za rukom oprati se od krivnje pred tom iskusnom i prepredenom ženom. Sada je ona još više svemu vjerovala što joj je Artur o toj stvari pisao.

Prazna srca i ogorčen vratio se grof u Delidvor gdje ga je čekalo drugo razočaranje, drugi udarac. Za njegova kratkoga odsuća pobrinuo se Branimir da svojoj punici pribavi drugu, čestitu drugaricu. Tu je našao u osobi gospodične Eveline koja bijaše guvernantom u kući jednoga zagrebačkoga generala koji je pred nekoliko dana sretno udao svoju kćer, čime je mjesto guvernante u njegovoj porodici postalo suvišno. Gospodična Evelina imala je najljepše svjedodžbe i uživala glas savjesne i naobražene odgojiteljice, koja je tim lakše mogla preuzeti mjesto drugarice u stare gospođe. Ne bijaše već mlada, a lijepa nije bila nikada. Bijaše povisoka stasa, mršava, lica uzahna i kratka, a nerazmjerno duga i šiljasta nosa koji bijaše najveći zlotvor njezine vanjštine. Imala je još jedno rijetko svojstvo, duševno. Bila je bogomoljka i nabožna kao koludrica. U svakoj kući gdje je dosada bila, kušala je ona presaditi osjećaj bogomoljnosti i kršćanske nabožnosti, što joj je u svim uglednijim kućama i uspjelo jer se je držalo da nabožnost, makar i afektirana, spada k boljemu društvenom tonu. Branimir je dobro sudio da bi gospodična Evelina bila kao stvorena za drugaricu njegovoj histeričnoj punici. On ju je stoga uzeo u službu grofičinu na vlastiti riziko i odvezao se s njom u Delidvor. Branimir je najprije sam pošao do grofice i sve joj ispričao o Elzi što je u Sisku vidio, pa je onda zaključio riječima:

- Takvoj djevojci nema mjesta u nijednoj pristojnoj kući, zar ne, maman?

- Dakako da ne!... Ali tko bi si to mislio?... Tako lijepa, umiljata i pametna djevojka... Ja se samo čudim da moj Orfeo nije ništa opazio... Ali on je suviše dobar i plemenit i po sebi sudi sve druge.

- Čovjek se često vara u sudu o drugima - reče Branimir s teškom mukom susprežući smijeh koji ga je dražio slušajući mnijenje grofičino o njezinu Orfeu. - Ali taj slučaj poučio nas je da moramo biti oprezni i paziti koga uzimamo u službu. Ti, maman, ne možeš biti bez drugarice... i ja sam ti već doveo jednu. Vrlo je čestita, dapače nabožna.

- To mi je vrlo drago... Ovih par dana što sam bila sama pogibala sam od dosade... Već sam se jako priučila na drugaricu. Neka dođe ta nova.

Branimir otvori vrata od pobočne sobe i dade Evelini znak da uniđe. Obje se gospođe radoznalo zgledaše. Grofičino lice postade nekako kiselo kada je vidjela pred sobom dugačko, mršavo stvorenje s onim šiljastim, dugim nosom. Grofici je uvijek ugodno bilo ako je imala uza se lijepa, simpatična lica. Evelina usuprot bijaše vrlo zadovoljna kada je uočila staru, nemoćnu groficu.

Tu će, mišljaše ona, moći dati po volji maha svojim nabožnim osjećajima.

Evelina se pokazala odmah vrlo vještom i okretnom u svom novom položaju. Upoznala je za jedan dan čud, načela i navike stare gospođe, pa je prema tomu udesila svoje postupanje. Već prvi dan počela je čitati iz Svetoga pisma i tumačila nejasna mjesta grofici koja je začudo pozorno pratila to štivo. Još više svidješe joj se legende o svecima i sveticama i legende o drugim božjim ugodnicama. Evelina tako je lijepo čitala, tako zanimivo tumačila ova sveta štiva, da grofica nije još nijedanput zadrijemala, što joj se svaki put dogodilo kada joj je Elza čitala Marlittine* romane. Evelina pošla je i dalje pa je umiljatim, prosećim načinom uputila groficu kako je ne samo nužno nego i uzvišeno više puta na dan uzdići pamet k stvoritelju Bogu, uznijeti se dušom pred njegovo prijestolje, pa mu se tu klanjati i moliti. - Nema ništa ljepše, ugodnije i uzvišenije nego ovakav duševni saobraćaj među stvorcem i stvorom njegovim - govorila je Evelina s oduševljenjem grofici, a ovoj su se te riječi duboko zasjekle u srce te se je ona sada čudila kako je mogla tolike godine biti bez molitve i saobraćaja s Bogom. Njih su dvije odsele svako jutro i večer išle u dvorsku kapelicu i ondje se Bogu molile, iz početka kratko, a onda sve dulje i dulje. Dozvolom grofice dala je Evelina urediti dosta zapuštenu kapelicu. Tarac od mozaika bude opran i olašten da se je sve svijetlio, sa stijena koje bijahu urešene fresko-slikama, zbrisana je debela prašina i paučina, oltar u red stavljen da ga je bilo ugodno gledati, a u srebrnoj uljenici koja je visjela sa stropa kapelice gorio je žižak dan i noć u slavu zaštitnice plemenitoga doma sv. Kate. - Božja kuća valja da se drži u najvećem redu! Ako redimo i ljepšamo svoje, ljudske stanove, kako smijemo zaboraviti na božji stan? - primijetila je Evelina grofici kada je kapelica bila dokraja uređena, a starica se je skrušeno kajala da je tolike godine taj božji dom tako užasno zanemariti dala u koji poslije Melitine svadbe osim najvećih blagdana nitko ni zavirio nije.

Nova drugarica dobila je potpunu vlast nad svojom gospodaricom. Što god je Evelina rekla, preporučila i svjetovala, sve je bilo dobro, sve se je to imalo ispuniti. Primajući savjet Evelinin, grofica se je odsele skupa s Evelinom svake nedjelje ispovijedala i pričešćala u dvorskoj kapelici gdje je u nedjelju i blagdane čitana sv. misa što je prije bivalo samo na Uskrs i Božić i na dan sv. Katarine; ona je nadalje odredila da služinčad ima crkvu po nedjeljama i blagdanima polaziti, u posne dane postiti, zabranila je kletve i psovke i nepristojan govor u svom dvoru, na što dosele nitko nije pazio. Grofica je stala podupirati uboge i siromahe koji su bili njezini podanici ili njihovi potomci, darivala je župnu crkvu crkvenim ruhom, voštanicama i drugim potrepštinama, a uz to činila i druga djela kršćanskoga milosrđa. Evelina je malo-pomalo unijela posve drugi život, život kršćanski u ovaj stari boljarski dom.

Kada se je grof vratio iz Trsta kući pa mjesto Elze našao Evelinu s onim

njezinim licem i vidio što ona s groficom radi i kako hoće da sve u dvoru preobrazi, on se je hvatao za glavu i govorio u najvećoj ogorčenosti:

- No, to mi je još samo trebalo!

Od prvoga časa on je zamrzio na tu ružnu, mršavu djevojku koju nije nikada prijazno pogledao, niti je prijazno oslovio. On je imao i povoda da je na nju kivan, jer kraj njezina upliva na groficu nije mogao ni misliti na to da bi je grofica otpustila i da bi onda mjesto nje došla nasljednica poput Elze koju nikako nije mogao da zaboravi.

Premda je Evelina svojim oštrim vidom dobro opažala odvratnost koju grof pokazuje naprama njezinoj osobi, ona se ipak nije žacala da pokuša svoju sreću i sa samim grofom. Jednom prilikom počela je mirnim svojim i promišljenim načinom razlagati grofici kako bi lijepo i Bogu ugodno bilo da se grof poslije tolikih godina (čula je naime da se grof od svoje ženidbe nije nikada ispovijedao) skruši i s Bogom obračuna dosadanji svoj život.

Grofica se je čisto prestrašila čuvši tu želju svoje drugarice:

- Ne, zaboga... Kanim se toga posla... Mi ne bi uspjele, a grofa bi to silno ozlovoljilo. On bi odmah uvidio da radimo po dogovoru. Žalibože on ne drži do tih svetih stvari, a napokon, zašto da ga uznemirujemo... On je dobra i plemenita, prava kršćanska duša... čovjek bez grijeha.

To se doduše nije nimalo slagalo s onim što je Evelina čula o grofu, ali kada je vidjela odlučnu protimbu grofičinu, odustala je predbježno od svoje nakane, ali se nije mogla suzdržati, a da ne primijeti grofici na njezine riječi:

- I najpravedniji posrne bar sedam puta na dan, veli Sveto pismo, vaša milosti!... I gospodin grof nije bez grijeha... No kada vaša milost neće, mi nećemo u nj dirati, ali ćemo se moliti za nj Bogu da ga svrne na pravu stazu.

- Da, mi ćemo se za nj Bogu moliti! - ponovi grofica.

Tako se je sada živjelo u Delidvoru.

Artur se je iz svoje neprilike zbog dugova izvukao sretno, ali s malo časti. Kad mu nije pošlo za rukom dobiti od oca novaca, on je izravno otputovao k Meliti u Orlovac. Rekao joj da će mu biti pomoženo s jednom tisućom forinti. Melita htjela mu je tu svotu dati od onih cekina što ih je dobila za putni trošak od Branimirova oca i koji su netaknuti ostali. Artur je to odbio. Onda mu je ponudila vrijednosni jedan papir koji je glasio na tisuću forinti, što ga je sa desetak sličnih dobila od Branimira kao jutarnji dar. Ali ni to nije htio velikodušni brat da primi, jer nije želio da ona dira u stvari koje su joj draga uspomena. On je tražio samo jednostavni žiro svoje sestre na mjenicu koja je

glasila na tisuću forinti, koju je on prihvatio i koja se je imala platiti za tri mjeseca.

- Dotle će valjda biti u oca novaca da mi pošalje tu bagatelu, i ja ću tada mjenicu iskupiti.

Melita, poznavajući još slabo bratovu beskrajnu lakoumnost, dade mu svoj žiro, a on se s mjenicom vrati odmah u Sisak gdje je čuo što se je zbilo s Elzom. Bio je sretan da se je tako lako riješio te djevojke. Došavši u Zagreb, pobrinuo se je za drugog žiranta i našao ga slučajno u gostioni gdje je odsjeo. Bio je to grof Janko. Mjenica sa Melitinim žirom glasila je sada već na deset tisuća forinti. Krivotvorenje nije se moglo opaziti jer je na mjenici pripisana bila istom rukom i istim crnilom jedina riječ »deset« pred riječ »tisuća«, a jedna ništica dodana brojevima koji su označivali mjeničnu svotu.

Grof Janko je bez oklijevanja potpisao tu mjenicu kao drugi žirant znajući dobro da od njega neće nitko tražiti da je plati. Melita bila je tako dobar jamac uz svoga supruga da njegovo jamstvo nije ni dolazilo na vagu.

Kada su minula tri mjeseca i mjenica dospjela, prihvatnik* se nije javio. Novčani zavod u čijim je rukama bila mjenica, sjetio je brzojavom Artura na njegovu platežnu dužnost, ali je dobio od njega odgovor da on nije kadar platiti nego neka se obrate na prvoga žiranta, koji je spreman mjenicu iskupiti. Branimir bijaše taj dan odsutan iz Zagreba. Imao je neki važni poslovni dogovor s ocem, pa je naglo oputovao na Rijeku otkud se je imao treći dan vratiti. Da toga nije bilo, uprava novčanoga zavoda bila bi se obratila na samoga Branimira da stvar uredi. Ali ovako nije bilo druge nego se diskretnim putem obratiti na prvoga jamca. Poslaše brzojavni odgovor Arturov Meliti i javiše joj da je mjenica protestovana*. Ujedno je najuljudnije umoliše za brzu obavijest da li je voljna odmah platiti taj mjenični dug da ne bude sudbenoga postupka.

Melita bijaše izvan sebe kada je primila to kobno pismo. Ona je, istina, potpisala kao žirant mjenicu, ali ta je glasila na tisuću forinti što je svojim očima vidjela, a sada traže od nje da plati deset tisuća forinti. Tako se nije ona ujamčila niti je voljna bila toliku svotu platiti.

U velikoj neprilici koja ju je tako iznenada snašla, napisa list Branimiru komu sve vrijeme što bijahu rastavljeni nije ni slova pisala. U listu priopćila mu je potanko sve što je znala o toj mjenici i usrdno ga molila neka stvar odmah izvidi, jer je ona u velikom strahu da nije Artur mjenicu krivotvorio. Branimir je razabirao iz svake riječi listu, pa iz čestih ispravaka, da je bila silno uzbuđena kada ga je pisala. To ga je ganulo! Potpis na listu glasio je: »Tvoja Melita«. Bio je vas razdragan pročitavši te dvije riječi s kojih nije mogao dugo da skine očiju.

- Dakle se ipak osjeća i naziva mojom! - govoraše sam u sebi. Kako mu je to godilo... Siromah!... Bio je tako s malim zadovoljan i sretan!

Branimir je bio odmah uvjeren da je mjenica glede svote krivotvorena. Otišao je smjesta u novčani zavod i dao si pokazati mjenicu. Njegovo vještačko oko opazilo je na prvi pogled da su dopisci u brojkama i slovima naknadno načinjeni. Pismo, ako i isto, nije bilo iz jednoga toka i poteza. Ne rekavši ni riječi, uredio je odmah stvar i iskupio mjenicu. Do Artura nije nikada mnogo držao, ali da je tako nisko pao, toga nije očekivao. Njegov šura nije više za nj bio na tom svijetu.

Meliti je odmah odgovorio ljubezno i obzirno. Pisao joj je da se je žalibože njezina sumnja obistinila i da je Artur krivotvorio mjenicu. Ali je moli da o tom nikomu ni riječi ne spomene i da ta tajna ostane među njima.

Pročitavši taj list, Melita bila je nemalo iznenađena. Nije se nadala da će se on u ovoj zgodi kavalirski ponijeti.

- Alica mogla bi imati pravo da krivo o njem sudim - mislila je ona u sebi bacivši u kamin Branimirov list.

VI.

Nekoliko dana prije Božića te godine stiže Branimiru radosna brzojavna vijest od Ele da je Melita sretno rodila sina. Ta vijest ga je elektrizovala. Dobio ju je oko podne, a tek uvečer mogao je otputovati i sutradan ujutro prispjeti u Orlovac. Tako dugo morao je da čeka, a već je duhom bio uz kolijevku čeda i postelju ljubljene žene. U kući bijaše mu pretijesno, pa je sašao dolje na ulicu. Ljudi su prolazili mimo njega, a među tima i mnogi dobri znanac, a on se je čudio da ga ne sustavljaju i da mu ne čestitaju.

Ne imajući određenoga cilja, otišao je lagano na brzojavni ured da javi ocu sretan događaj. Uzbuđen i rastresen kako je bio napiše na bjelicu* kratku vijest:

- Dobio si sina, raduj se sa mnom!

Činovnik koji je dobro poznao staroga Rudnića i Branimira, koji je znao da je stari Rudnić već preko deset godina udovac, posumnja o ispravnosti te vijesti, vrati je Branimiru i pokaza na riječ »sina«.

- Ovo će biti jamačno krivo!

Branimir pogleda na papir i zažari se u licu.

- Dašto da je krivo, to se znade!... Zamijenite, molim vas, to riječju »unuka«.

- To sam si odmah mislio!... Čestitam!

- Hvala vam! - zahvali se Branimir sa sretnim smiješkom na licu. Taj činovnik bijaše prvi koji mu je čestitao, i to čestitanje mu je vrlo ugodilo.

Kada se je vratio kući, sjeti se na što je u prvoj uzbuđenosti posve zaboravio, da ima telefon u kući kojim može obavijestiti najbliže znanke i prijatelje da mu se je rodio sin. Poslije objeda bio je neprestano kod telefona i javljao prijateljima radosnu zgodu, te primao njihove čestitke. Grof Slavomir i Alica bijahu prvi koje je obavijestio.

Vrijeme je međutim odmicalo i Branimir se je morao spremati na put. Jedva je dočekao čas kad je mogao sjesti u svoj posebni spavaći kupe. On je mislio da će cijelu noć lijepo prospavati, pa frižak i počinut osvanuti u Orlovcu. Ali ovaj put nije mogao nikako da usne. Inače je on u kupeu spavao slatko i tvrdo kao i kod kuće u postelji, ali danas bijaše njegova uzbuđenost tako velika i jaka da je san nije svladati mogao.

Na zadnjoj željezničkoj postaji čekale su ga njegove karuce u koje brzo sjede. Začudo nije osjećao ni najmanje pospanosti ili umornosti. Kočijašu zapovjedi da nešto oštrije nego obično tjera. Bila je suha zima. Na planini vidjelo se nekoliko velikih krpa snijega, ali u ravnici ne bijaše mu traga. Hladni sjever duhao je oštro od Drave, i Branimir se je morao dobro umotati u svoju skupocjenu, dabrovinom podstavljenu bundu da ne prezebe. Čim se više primicao Orlovcu gdje ga nije bilo preko pol godine, sve mu je žešće srce kucalo od uzbuđenja i nestrpljivosti. Danas mu se je taj put od željezničke stanice do Orlovca činio mnogo dulji nego obično. Napokon stigoše u selo Orlovac. Branimir priviknu kočijašu:

- Potjeraj brže! - što ovaj odmah i učini premda je i dosele oštro tjerao i s naporom suzdržavao konje koji su bili od zime nervozni i jurili bez sustanka. Za nekoliko časaka zakrenuše karuce na put k orlovačkomu perivoju i zamalo eto ih pred dvorom gdje pod stupovljem altane* kočija stade.

Upravitelj u svečanom odijelu pristupio kočiji i pomogao Branimiru saći iz nje, a u taj čas zakucalo do tri puta vratarovo zvono da navijesti dolazak gospodara dvora.

- Je li sve zdravo? - bijaše prvo što je Branimir pitao.

- Sve, milostivi gospodine!

- Hvala Bogu! - reče zadovoljno Branimir i pojuri gore uz stube da ga je upravitelj jedva stizati mogao. Pošao je odmah prema krilu dvora gdje su bile

Melitine odaje, jer je htio da govori s Elom. Ova je, međutim, obaviještena odmah o dolasku Branimirovu, izašla preda nj u topli loženi hodnik.

- Dobro došli, mladi papá! - pozdravljala ga ona hrleći mu u susret i pružajući prema njemu obje ruke koje je Branimir toplo prihvatio.

- Dakle je sretno prošlo i sve je zdravo?

- Ah, sada je sve dobro, sada je sve prošlo! - odgovaraše Ela živo i rječito. - Ali bilo je strašno, neopisivo strašno!... Ja sam bila kod nje od početka do kraja i moram Bogu hvaliti da nisam s uma sašla. Ah, dragi Branimire, to je neiskazano što je trpjelo to ubogo stvorenje... Čudim se i sada da je mogla sve to izdržati kad je bilo već nepodnošljivo meni koja sam samo gledala njezine muke... Sada sam tek sretna da sam ostala starom partom*... Volim moj bicikl nego najljepšega muža na svijetu... - I rekavši to prirođenom si prostodušnošću, uhvati se ispod ruke s Branimirom i povede ga u svoje sobe.

- Melita je maloprije zaspala - nastavi Ela kada su bili u njezinu malom ukusnom salonu. Ne smijemo je probuditi. Možete si misliti da je slaba i obnemogla... Inače je sve normalno... Apatična je naprama svemu i svakomu. Jedva će koju riječ prozboriti i samoj meni koju najviše k sebi zove i uza se trpi... Ali to će okrenuti nabolje. Svaki dan će se poboljšavati njezino stanje.

- A mali? - zapita Branimir koji je već gorio od nostrpljivosti da čuje što o svom prvom čedu, svojoj prvoj očinskoj radosti.

- Ah, taj mali nevaljanac! Samo da ga vidite! Cijela vaša slika i prilika... I svojeglav je već sada kao njegov papá! Kako se samo srditi zna i derati se! Morali smo ga smjestiti s dojkinjom daleko od matere, jer Melita ne bi mogla spavati. Takav ima glas!

Branimir je slušao to pričanje Elino i smijao se smijehom koji je naličio jecanju. I doista, njega je nešto u grudima i grlu sapinjalo kao da ga guši...

- Mogu li ga vidjeti? - upita gotovo molećim glasom Branimir.

- Ta vam se želja može odmah ispuniti... Čini mi se da ga baš sada kupaju... O, to vam je momčić od oka!... Čim smo ga prvi put okupali, liječnik, koji je bio poroda radi prizvan, vagnuo ga je i što mislite kako je bio težak taj mali pogančić?... Četiri kilograma, što velite na to?

Branimir ne reče ništa, ali se je slatko, tako slatko smiješio kao nikada prije. Nije mogao dulje čekati; ustade sa stolca i ponudi ruku Eli koja ga odvede u sobu gdje su smjestili njegova prvorodenca.

Kad su stupili unutra, bio je mali već okupan i ležao je sav zamotan u ponjavi

na postelji. To mu valjda nije bilo pravo, jer se je iza glasa derao i bacakao nožicama.

- Vidite kako je jogunast! - primijeti Ela Branimiru koji je odmah pristupio k postelji i rukom se dotaknuo glavice sinove. Bilo mu je odmah lakše na srcu.

- Nestrpljiv je mladi gospodičić! - reče dobroćudna, vremešna primalja - ali mi ćemo ga odmah obući čim se osuši. Još je mokar kao pokisao miš...

- Ali mali jako plače!... Da mu nije što? - reče zabrinuto Branimir.

- Nije mu ništa, milostivi gospodine! - odgovori, smiješeći se, primalja, koja nije prvi put imala razbijati ovakve bojazni mladih, neiskusnih roditelja. - Mali je gospodičić nešto srdit pa zato plače.

- Ništa mu nije!... Zločest je! - reče Ela i odvuče Branimira u drugu sobu. - Tu ćemo čekati dok ga obuku; vi im samo smetate.

Branimir bi dakako volio ostati uz čedo i pomagati dok ga obuku, ali Ela nije dopustila. Molio je da mu ga bar pokažu, ali i to mu ne bude dozvoljeno, jer da bi se mali nahladiti mogao. Nije mu, dakle, preostalo ino nego posjesti u drugoj sobi s Elom i čekati dok mu ga donesu.

Napokon dočeka i taj sretni, blaženi trenutak. Jedra i rumena Moslavčanka, koju je Branimir najmio za dojkinju svomu sinu, priđe s čedom na rukama k Branimiru koji ga odmah prihvati, zagledavši se najsrdačnijom ljubavlju u malo lišce djeteta. Mali je taj čas bio posve miran i imao otvorene oči koje su se modrele kao dvije rascvatene ljubice. Bile su to očeve oči... Branimir pridiže čedo k sebi gore i obasu ga cjelovima.

- Prođite se sentimentalnosti, molim vas - oglasi se Ela vidjevši kako su se Branimirova lica zažarila i na oči mu navrle suze. - Mene to uzrujava... Vidite, sad zijeva! - reče naglo Ela u namjeri da Branimira otme časovitoj raznježenosti. - To je znak da će skoro zaspati. Trebat će ga dati dojilji jer gladan neće dugo spavati... No čekajte da vam prije samo nešto pokažem. - Ela upre prstom u čelo djeteta iznad desnoga oka:

- Vidite li ovu žilicu? To ima od matere! - reče.

Neugodan izraz poput sumraka preleti preko lica Branimirova.

- To je najgore što je mogao baštiniti od svoje majke... O, poznam ja dobro tu žilicu - reče on.

Ela ga samo pogleda i ne reče ništa. Jedan čas su mučali. Branimir je držao čedo na krilu i motrio ga sada bolno-sretnim osjećajem. Htio je da Elu još

nešto pita, ali mu se nije dalo... Borio se sam sobom, ali se nije mogao svladati.

- Ima li majka veselje s djetetom? - zapita ujedanput okrenuvši se prema Eli.

Ela se je toga pitanja bojala i bila je na nj spremna. Istina je bila da Melita svoga čeda ni vidjela nije, da ga dapače nije poželjela ni vidjeti. Štoviše, ona je zahtijevala da se to »derište« što dalje premjesti, samo da ne čuje njegov glas o kom joj se činilo da vrlo sjeća na glas svoga oca. Ela nije mogla da takvo šta povjeri ocu koji je uživao u svom čedu. Ona sama nije si mogla protumačiti takvo duševno raspoloženje u mlade majke znajući da je svakoj majci prva i najvruća želja poslije poroda da vidi svoje čedo.

- Tko će to sada znati? - poče Ela okolišajući oko istine. - Ona je izmučena, bešćutna i apatična naprama svemu... Ne mari za čitav svijet.

- Ali ne mariti za svoje čedo, prvo svoje čedo, to je ipak neprirodno - primijeti bolno Branimir.

Mali uto poče ujedanput plakati a dojilja posegnu sada za njim svojim snažnim rukama:

- Molim da ga sada meni date - reče ona - poslije kupelji ja ga dojim i on to već zna pa plače jer nije još ništa dobio.

Branimir poljubi još jedanput dijete i predade ga dojilji koja s njim ode u djetinju sobu gdje se je lijepo namjestila u udobnom naslonjaču i, prebacivši jednu nogu preko druge, stala dojiti maloga koji je pohlepno počeo sisati kao da hoće nadoknaditi što je zadangubio na očevu krilu.

Ela i Branimir, da može mali mirno spavati, vratiše se sada opet u Eline sobe gdje su nastavili prekinuti razgovor.

- Zna li Melita da sam tu?

- Mislim da zna, jer sam joj kazala da ste brzojavno najavili svoj dolazak.

- Nije tada ništa rekla?

- Ništa.

- Niti je poslije pitala za me?

- Ne.

Branimira nije to nimalo iznenadilo; on nije što drugo ni očekivao. To Melitino držanje bilo je po njegovu sudu zaostatak njezina bolesnog stanja

koji će se sada, poslije poroda, malo-pomalo gubiti.

- Kako izgleda? - pitao je dalje Branimir.

- Još uvijek jednako... a povrh toga je sada izmučena, što joj se također na licu vidi.

Branimiru bijaše neugodno čuti taj odgovor. On je dobro znao da s Melitom nema saobraćaja, da njezina razdraženost neće prestati dok joj lice ne bude onakvo kakvo je bilo prije trudnoće.

- To je fatalno! - primijeti pokunjeno Branimir.

- Ne budite nestrpljivi, ta danas je istom drugi dan poslije poroda... Liječnik je rekao da će se sve to doskora izgubiti.

- Bog zna kada ću je opet vidjeti.

- Vi je želite vidjeti?

- Oh, i kako, premda znam da ona ne želi mene vidjeti - reče sjetno Branimir.

- I to će se popraviti čim Melita ozdravi - tješila je Ela čestitoga muža kako je najbolje znala. - Vi ćete vidjeti da će ona biti posve drugačija čim se oporavi i pridigne.

- Vi biste mi veliku ljubav iskazali da me obavijestite kada ću je moći vidjeti - reče Branimir i zaključí svoj razgovor o Meliti.

Ela je bila ganuta s držanja Branimirova... U ovo nekoliko časova što je s njim dosele sproveda, uvjerala se da je u toga ozbiljnoga i oporoga čovjeka meko i plemenito srce, da nadasve ljubi svoje dijete, pa i samu ženu koja za nj ne pokazuje nikakva saučešća. Ela, zamislivši se u položaj Melitin, došla je do zaključka da ona na njezinu mjestu ne bi mogla biti takvom. Ali Melita je bila vazda neko iznimno, svoje vrsti biće, čije su misli i djela bila drugačija nego u običnih ženskih glava. Makar baš i ne bilo po volji Meliti, ona je odlučila da će, kad se desi dobra zgoda, govoriti s njom o toj stvari.

Branimir je najveći dio dana bavio se oko svoga čeda. Da mu se samo ništa ne dogodi i da bude posve siguran, on je dao svoj kabinet i svoju spavaću sobu urediti tik uz sobe gdje je bilo smješteno dijete s dojiljom i sobaricom kojima je bilo dan i noć na brizi. Sada je i Branimir htio da s njima dijeli istu brigu, što je kraj pouzdane služinčadi suvišno bilo, ali je njega bilo kadro da umiri. Bio je u tom tako pretjeran da je svaki put kada bi dijete zaplakalo, bilo danju, ili noću, stvorio se kod zipke da vidi nije li mu šta. On je bio prisutan kada su dijete kupali i kad su ga oblačili. To su mu bili najslađi časovi u kojima je bio

blažen i sretan, a ta sreća bila bi potpuna da je samo ona drugačija. No ona je još uvijek ostala ista naprama njemu i djetetu, a to ga je peklo i boljelo.

Eli, koja bijaše dobroćudna i čuvstvena djevojka kraj sve svoje vjetrenosti nije se nimalo sviđalo da Melita za dijete ni ne pita, a već je tjedan dana minulo što je na svijetu. Što će reći na to služinčad, što će govoriti dojilja kad se vrati u svoje selo? Nitko joj neće tamo vjerovati da među gospodskim svijetom ima tako neprirodnih matera koje u svom čuvstvu naprama vlastitomu čedu zaostaju daleko iza posljednje seljakinje, dapače i same živine.

Jednoga dana kada se je Melita osjećala mnogo jačom i bila uslijed toga veselija nego sve prijašnje dane, poruči Ela dojilji da dođe s čedom do nje. Mali se bješe maloprije probudio i bio je dobre volje. Gledao je bistro, i to je njegov malomu licu davalo miljušan i ujedno pametan izraz. Dobro umotana donese ga dojilja k Eli koja ga uze iz njezinih ruku te ga odmah ponese k Meliti. Sobe Eline bile su u savezu s Melitinima, pa se je moglo iz jednih u druge dolaziti.

- Dobila si posjet! - javi se Ela, stupivši u sobu k Meliti koja je ležala na krevetu s glavom prama stijeni obrnutom.

- Koga? - upita Melita ni ne ganuvši se.

- Pogledaj!

Melita okrene glavu i lice joj se smrknu. Nije joj bio ugodan taj posjet.

- Što ti je palo na um?

- Već je vrijeme da vidiš svoje dijete! - I Ela pristupi tik do postelje s djetetom.

- Nisam ni najmanje ljubopitna.

- Ali pogledaj ga bar! - reče joj Ela ne popuštajući apatiji svoje prijateljice. - Vidiš kako je mio, kako bistro gleda... te lijepe modre oči...

Melita kao preko mrtva srca svrnu pogled na dijete i brzo ga opet skide s njega.

- Otac... puki otac... Dosta sam vidjela.

- Varaš se! Pogledajder ovu žilicu preko čela, to je Melitina, mamina žilica - govorila je živo Ela, u namjeri da koliko-toliko predobije majku za dijete.

- Nije čudo - primijeti Melita - ta je žilica dosta treperila dok sam ga nosila.

- Poljubi ga bar! - usudi se sada izustiti Ela prinesavši dijete bliže k majčinu

licu.

Melita učini otklanjajuću kretnju rukom.

- Ne dosađuj mi, molim te! Ja nisam nikada voljela malu djecu.

- Ali ovo je tvoje dijete.

- Od *njega*... Valjda me sada razumiješ!

- A ti ga prekrsti bar!

- To prepuštam tebi! - odgovori Melita i okrenu se k stijeni.

Ela stajala je jedan čas sva zapanjena, a onda se, ne rekavši ni riječi, okrenula i vratila dijete dojilji. Taj posjet bijaše vrlo kratak i vrlo žalostan.

Ela je bila potresena prizorom što ga je netom doživjela. Nije mogla da vjeruje tomu što je čula i vidjela. Znala je ona da je Melita čudan, neobičan stvor. Takav glas uživala je ona u svim krugovima s kojima je općila. Ali to što je sada vidjela prelazilo je svaku mjeru. Ona se počeo sjećati svojih mladih dana kada su njezina potonja braća i sestre dolazile na ovaj svijet. Njezina majka je od prvoga časa brinula se za njih, djeca su bila u najbližoj blizini, pod njezinim okom i uhom, a ovdje? Vidjela je tu materinsku ljubav i drugdje, počamši od velikaškoga dvora do najkukavnije seljačke kolibice. A Melita? Njezina duša odvrtila se od prijateljice mladosti... Dosada, slušajući Melitu svaki dan govoriti o zloj sudbini koja ju je snašla s njezine udaje za neljubljena čovjeka, ona je po ženskoj površnoj rasudbi bila na strani svoje prijateljice i žalila je, simpatizirala s njom. Sada je nastao preokret u njoj. Ona je svom dušom pristala uz Branimira, jer se je uvjerila da si je nakopao na vrat ženu s kojom ni anđeoska strpljivost ne može na kraj izaći. Postalo joj ujedanput nesnosno u tom dvoru, u Melitinoj blizini. Vuklo je srce kući, u lijepo njezino Zagorje, ali kada se je sjetila patnika koji bi tada ostao sam u svom mučilištu, ona se je riješila da će u Orlovcu izdržati tako dugo dok samo bude moguće.

Nadala se da će ipak nastati snošljiviji odnošaj među Branimirom i Melitom... S njegove strane nije tomu ništa stajalo na putu, ali ona!

Kada bi joj spomenula da Branimir jedva čeka čas da je može vidjeti. Melita bi kratko i hladno odgovorila:

- Neka čeka!

- Ali on je nestrpljiv - odvrati joj jedanput. - Pomisli da te nije vidio preko pol godine dana.

- Ja neću da me vidi ovako nakaznu; ja znam što radim! - reče srdito Melita.

- Ma, ne srdi se, zaboga! To bi ti moglo nauditi zdravlju! - opomenu ju Ela energično. - Pa nemaš ni pravo kada veliš da si nakazna... Tvoje je lice sada već ljepše, mnogo ljepše.

- Misliš?... Gle, i ja sam to danas opazila gledajući se u zrcalo, ali sam mislila da se varam - reče Melita sjednuvši u postelji.

- Ne varaš se.

- Daj mi, molim te, zrcalo!

Ela joj dodade zrcalo i Melita se stade u njem pomno ogledati. Bio je već dvanaesti dan poslije poroda i ona se je počela očito oporavljati. A i lice se vrlo promijenilo. Podočnjaci se slegli, a i nos je dobio skoro posve svoj prijašnji fini oblik. Usnice samo bijahu još nabubrene, ali ni izdaleka onolike kao što do poroda.

- Imaš pravo... ah, kako sam sretna! - reče Melita prilično zadovoljna. - Samo da to sve što prije prođe.

Liječnik koji je iz sjedišta županije dolazio svaki drugi dan, našao je da se je Melita znatno oporavila i saopćio joj da će se za tri dana morati s posteljom rastajati. Svaki dan sve više... Melitu je silno obradovala ta izjava liječnikova, koji još prije tri-četiri dana nije htio ni da govori o ustajanju rekavši odsječeno:

- Tomu ima još vremena!

Taj dan bila je Melita vrlo dobre volje. O podne jela je s velikim tekom, a poslije je zadrijemala i pala u laki, ugodni san.

Međutim je Branimir došao bio k Eli i donio je ciklističke novine *Bicycliste* iz Pariza, što ih je posebno radi nje naručio. Ela bijaše ushićena, pa je s najvećim interesom gledala ilustracije vozilâ razne konstrukcije, ciklističke sprave, rekvizite, a nadasve odijela i haljine koturaša*. Ova zimska sezona bila je za nju napol izgubljena. Kraj Melite nije se mogla baviti svojim omiljelim sportom, ali kada se vrati u Zagorje, onda će uza nj dvostruko prionuti. Zato se je veselila što je Branimir naručio najugledniji pariški ciklistički list, po kom će se ona pripremiti u svakom pogledu za buduću proljetnu sezonu.

Dok su njih dvoje pregledavali novine, učini mu se ujedanput kao da iz treće sobe, gdje je Melita ležala, netko zove.

- Meni se je učinilo kao da sam čula zvati vaše ime? - reče Ela.

- I meni - odgovori Branimir.

Uzeše slušati.

- Branimir! - zovnu ponovno i jačim glasom Melita.

- Zove vas! - reče radosno Ela.

Branimir skoči sa stolca i kao van sebe pohita u Melitinu sobu. Ela je pošla za njim.

Čuvši ga unići, Melita je ispružila prema njemu jednu ruku, dočim je drugom držala batisteni* rubac na licu da joj se ne vidi.

Branimir bijaše uzbuđen i smeten do skrajnosti. Nije kadar bio u prvi mah izustiti ni riječi, već je samo grčevito prihvatio Melitinu ruku i prinio je k svojim usnama.

- Kako ti je, Meli? - upita nakon podulje stanke dok se je sabrao.

- Bolje! - odgovori ona kratko.

Branimir pristupi još bliže k postelji i uhvati je nježno za ruku kojom je rubac na licu držala.

- Čemu taj rubac? - pitaše on tihim, blagim glasom.

- Da me ne vidiš... Ja sam još tako ružna!

- Nije istina, ti si uvijek lijepa, najljepša! - govoraše joj toplo i svesrdno Branimir i, prignuvši se k njoj, zagladio joj crnu kosu s čela s kojim je sastavio svoje usne. Htio se je zatim ispraviti, ali nije mogao. Sva se krv u njemu uzburkala i nešto ga stalo gušiti u grlu. On se silom trže, a u isti čas, ne znajući ni sam kako je do toga došlo, zajeca bolno i teško. Sve što je dosele trpio i pregarao, sve što je silom u sebi stišavao i zatamljivao, sada je u jedan čas zaključalo u njemu i provalilo neodoljivom silom.

- Što ti je? - zapita Melita glasom koji nije odavao nikakve uzbuđenosti.

- Ah, ti ne znaš kako te silno ljubim - mucao je on prekidice prignuvši se opet k njezinu čelu.

Ela, koja nije mogla gledati nikoga da plače da ne bi i sama zaplakala, briznu ujedanput u plač stojeći iza Branimira.

Meliti učini se situacija vrlo komičnom.

- Ta to je plačni duetto! - uskliknu ona i udari u glasan smijeh koji je podsjećao na smijeh ulične djevojke kako ga je ona pjevala u *Chanson a rire** prigodom svoga prvoga sastanka s Branimirom u šestinskom dvoru.

- Ali, Melito! - prikori je kroz plač Ela - kako se možeš tomu smijati?

- Idite, molim vas! - zapovjedi sada Melita glasom koji je odavao nasilnu njezinu ćud. - Takvi prizori mogu me samo razdražiti.

I da se ona ne razdraži, Branimir se pokori smjesta njezinoj zapovijedi te izađe iz sobe i Ela za njim, koja je bila preneražena s tolike brutalnosti. Dok je Branimir pred njom kod objeda izvinjavao postupak Melitin, ona je postojano osuđivala postupak njezin i nije do večeri k njoj u sobu zavirila. Poslije objeda ona je nešto dulje danas spavala jer je bio tmuran, zimski dan, a poslije se je zabavila kod djeteta gdje je i Branimira našla.

- Gdje si tako dugo danas? - reče joj Melita kad je Ela stupila u njezinu sobu i, ne čekajući, upita je dalje: - Jesi li ga vidjela danas?

- Koga?

- Ta Branimira kad je tuj bio.

- Ti nisi zaslužila takva muža! - reče odrješito i skoro srdito Ela pomislivši na ono što se je dogodilo.

- Zar ne kako je mekan i pokoran? - nastavi Melita koja je slijedila svoje misli ne mareći za primjedbu Elinu.

- On te suviše ljubi, a ti nimalo ne cijeniš njegove ljubavi.

- Varaš se, meni je puno stalo do njegove ljubavi... Ona je za me glavnica koju čuvam i uvećavam svojim načinom.

- Ja ne razumijem taj tvoj način.

- Odbijam i privlačim po volji... To je moja metoda uz koju ću ga uvijek držati u svojoj vlasti.

- Samo da se ne prevariš.

- Ne boj se! Poznam ja muškarce u dušu!

- U tebi je nešto sotonskoga, moja draga!

- Melita sam i - ništa drugo! - I stala se opet smijati sotonskim smijehom, da je Elu zazeblo na dnu srca.

VII.

Prošla su više od dva mjeseca dok su mogli krstiti Branimirova prvorodenca. Melita morala se je prije potpuno oporaviti i ojačati, da prisustvuje tomu svečanomu činu. Mali dobio je na krstu ime svoga djeda po ocu, a kumovali su mu grof Slavomir i Alica koji su sada po drugi put došli u Orlovac gdje su našli i Branimirova oca. Starac se je silno veselio svomu unučetu, možda baš zato jer je vidio da je živa slika i prilika svoga oca čije je opet lice u mnogom opominjalo na djeda. Boravak njegov u Orlovcu bijaše kratak. Melita sa svojom hladnoćom i aristokratskom nadutošću nije mu mogla učiniti prijatnim vrijeme što ga je nakanio bio sprovesti kod sina. Njegovo iskusno oko opazilo je dobro da u braku njegova sina i snahe nema ništa što bi kadro bilo čovjeka usrećiti. On bijaše na svom mjestu, on da. On je ljubio svoju ženu, bio obziran i nježan s njom; bio radin i čestit, da je zaslužio svačije štovanje. Ali ona! Ona je mislila samo na se, a za muža nije osjećala ni iskre nagnuća. Sve je to starac dobro opazao i zato je žalio svoga sina. No pred njim nije o tom ni riječce spomenuo. To bi ga kadro bilo još više unesrećiti nego je uistinu bio. Da ne mora dulje gledati tu žalosnu sliku porodičnoga života, starac je odmah slijedeći dan poslije krstitaka otputovao iz Orlovca.

Kada ga je Slavomir prije odlaska upitao zašto tako naglo odilazi, odgovori starac svojstvenom si iskrenošću:

- A što da radim ovdje? Unuče sam vidio i naradovao mu se pa sada idem. Ne da mi srce da dulje gledam nezadovoljstvo svoga sina... Te sudbine nije Branimir zaslužio, ali to se već popraviti ne da... Ona žena, moja snaha, nema srca... Možete joj slobodno kazati kako sudim o njoj.

I oni su to rekli Meliti još isti dan bivši s njom nasamu, utroje. I Slavomir i Alica predočili su Meliti da mora radi vlastite svoje reputacije napustiti način kojim je dosele postupala s Branimirom.

- Govorilo se već mnogo toga nelijepa - kazivaše joj Alica - kad ste preko pol godine rastavljeni bili. On se nije ni živoj duši potužio niti je ikomu povjerio uzrok zašto je morao u progon. Ali se je ipak stvar proćula. Jedan je čuo ovo, drugi ono, dok se napokon nije saznala cijela istina. Njega nije nitko krivio, ali sve je odsuđivalo tebe... Mislim da ti ipak ne može biti povoljno ako svijet o tebi tako ružno sudi.

- Bila sam bolesna - primijeti Melita susprežući se koliko je mogla.

- Dobro, ali sada si zdrava, pa ipak se naprama Branimiru ne ponašaj kako bi se pristojalo. Otac njegov odmah je to opazio, opazili smo i nas dvoje, a opaziti će i svatko drugi koji oči ima.

- Ja se ne mogu drukčijom pokazati nego što jesam - reče Melita.

- O, varaš se, draga moja. Prije udaje, dok si još djevojka bila, ti si se u taj posao vrlo dobro razumjela. Sjeti se samo časova koje si sprovela s Branimirom kod nas i kasnije u Delidvoru kada ga je trebalo očarati i zaluditi... Sjeti se samo!

Melitu nisu uvrijedile ove riječi kojima ju je Alica polušaljivo razoružala; ona se je dapače morala nasmiješiti svojoj neprilici kako je u laž natjerana.

- Vama za volju pokušat ću dakle - *pretvarati se*.

- Bolje i to nego biti bezobzirna i okrutna s mužem koji je vrijedan tvoje ljubavi i *zahvalnosti*.

Ovu posljednju riječ je Alica hotimice naglasila, a ta riječ nije promašila svoga cilja. Udarila je poput strelice u Melitino srce, no ona je šutjela i nije rekla ni riječi.

Razgovor taj utroje nije ostao bez dobrih posljedica. Melita se je silila da bude s Branimirom ljubeznija negoli dosele. Govorila je s njim više, pazila je na riječi kojima se služi, na sastanku i rastanku u odajama dvora pružila mu ruku, hvatala mu se dragovoljno ispod ruke kad bi se on ponudio da je vodi, dapače pokušala je da po koji manji napjev iz poznatih joj opera pred njim uz pratnju glasovira otpjeva. A da ne bude s nikoje strane prigovora, ona je odsele djetetu posvećivala neku pažnju. Bar jedanput na dan morali su joj ga donijeti poslije kupanja. Mati bi tada dijete ravnodušno pregledala i, pogladivši ga po licu, otpravila do jilju natrag.

Taj novi način saobraćaja s Branimirom počeo je dok su još Slavomir i Alica bili u Orlovcu gdje su nekoliko dana ostali. Branimir nije si mogao rastumačiti otkuda ta nenadana promjena, isto tako ni Ela, dočim su se grof Slavomir i Alica zadovoljno smiješili, da je dobar nauk, podijeljen Meliti, urodio dobrim plodom. Oni su je u njezinu naporu, dok su zajedno bili, vješto podupirali da joj samo što jače prijeđe u običaj ta makar i usiljena ljubežljivost.

Kada su grof Slavomir i Alica skupa s Elom koju su sa sobom povel, otputovali iz Orlovca, pobojavao se Branimir da ne bi Melita postala opet onako mraznom i nemilom kakva je dosele bila. Ali ta se bojazan nije ispunila. Ona je ustrajala u svojoj odluci i držala obećanje koje je na rastanku dala Alici, da će, naime i nadalje takva ostati naprama Branimiru. A kako je on bio kraj toga sretan i blažen! Ona ljubežljivost, što ju je naprama njemu pokazivala Melita, ne bijaše doduše ni sjena ljubežljivosti kojom iskreno ljubeća žena susreta svoga muža, ali Branimir bijaše i tim zadovoljan i sretan poslije onoga pakla u kome je imao da sprovede prvo vrijeme svoga braka.

Branimirov boravak u Orlovcu oduljio se preko njegova računa. Nastalo je već i proljeće, jer je već prošlo bilo Josipovo, prvi proljetni dan. Branimira su odazivali u Zagreb razni novčarski poslovi, i on je sada počeo misliti na to kako da uredi stvar s Melitom i sinčićem.

Kada se je jednoga podneva vraćao sa izleta u pustu Jasen, počeo on o tom predmetu s njom govoriti.

- Za koji dan ja ću se morati vratiti u Zagreb, Meli... Trebalo bi znati što ćemo s djetetom, pa i radi same tebe morali bi se sporazumjeti.

- Ja trebam oporavka, dragi moj, temeljita oporavka... U ovom toplom i teškom zraku neću se nikada oporaviti.

- I ja sam to mislio. Ti treba da promijeniš zrak. Hoćeš li na more ili u Alpe?

- Može se udesiti jedno i drugo.

- Prepuštam tebi. Posavjetuj se s liječnicima i biraj si lječilište po volji.

Branimir je govorio kao da joj u srcu čita, a tim joj je uštedio neugodnost da ga ona ne treba na ništa opominjati. Istini za volju mora se priznati da se je Melita doduše prilično oporavila, ali ne potpuno. Još se je vidio na njoj trag pretrpljena stanja, a manjkala joj je i ona svježost tijela i duha kojom nas samo pravo zdravlje dariva. Možda tomu sporomu oporavku i nije bio toliko kriv orlovački zrak kao nutarnje nezadovoljstvo... Ona je jedva čekala da se riješi toga dosadnoga »gnijezda«, kako je nazivala Orlovac, i da poleti u bijeli, veliki svijet kamo ju je srce neodoljivo vuklo. Već sâm taj kratki razgovor s Branimirom o tom predmetu razigrao je njezinu dušu, i ona je postala učas veselom i živahnom, dok je prije toga nužno i sumorno sjedila u kočiji uz svoga muža.

- A što ćemo s malim, jesi li već razmišljao o tom? - upitala sada ona.

- S malim? - ponovi veselo tu riječ Branimir, presretan što vidi da i Melita misli na nj.

- Da, s njim. Ja sam mislila o tom i došla do toga zaključka da ga ne mogu sa sobom uzeti.

- Tko da traži od tebe tu žrtvu... Ti se ne bi uza nj nikada oporavila. Mali ostat će sa mnom.

- Ovdje?

- Ne, ja ću ga uzeti sa sobom u Zagreb. Dijete je u većem gradu gdje je

liječnička pomoć pri ruci najsigurnije. Bude li dobar, otići ću s njim na nekoliko dana u Delidvor k tvojima, da se upoznadu.

Melita se nasmiješi. Ona bijaše posve sporazumna s tom osnovom. Na to da bi ona sama uzela dijete sa sobom, nije nikada ni pomislila, a ono što je glede toga rekla bijaše kazano samo zato da u ovom času još više udobrovolji svoga muža koji je tako divno dirnuo u najslade njezine želje. Bila je cijelu večer vrlo dobre volje, razgovorna i živahna. Sjela je čak i k glasoviru, što je rijetkost bila, i na želju Branimirovu pjevala krasnu Nemčićevu* barkarolu *Gori nebo visoko*, koja je baš odgovarala raspoloženju njezine duše koja je već sada lebdjela u čarobnom jugu uz žale morskih pučina.

Legavši ranije u postelju nego obično, namjestila se kako joj bijaše najljepše na meku uzglavlju, uzvila obje ruke gore i, sastavivši ih ispod glave, počela snatriti o - *Alfredu*. Odmah poslije poroda, kada se je riješila nesnosna stanja koje je slomilo i sav polet njezina duha, njezina se je misao zaletavala svaki čas u blizinu Alfredovu. Počela je čeznuti za njim i osjećala je da ga još uvijek ljubi, sada dapače mnogo silnije nego prije. U svom braku bez ljubavi ona je žedala za bićem koje joj je srcu drago, žedala je za ljubavlju. Njezina mašta dovodila bi Alfreda k njezinoj postelji, gdje bi on svoju glavu položio na uzglavlje uz njezinu, a ona razdragana i opojena savila mu ruke oko vrata, svoja usta željno primakla k njegovima i zamirala u slatkome, žarkome cjelovu.

- Ah, zašto je to samo san! - govorila je poluglasno večeras kad je tako slatko snila. I raznježena počela pjevuljiti i ljubavnu pjesmicu koju je čula od maestra Nikole:

*Tu reposais les bras ouverts...**

iz koje je posudila sliku svoga milovanja s Alfredom.

Snatrla je dalje:

- Ali tko zna da li on mene još ljubi, hoće li mi uzvratiti žarku moju ljubav?... Kad smo se zadnji put vidjeli, ja sam ga jako uvrijedila... skoro pogrdila... On mi to neće oprostiti... On se je sigurno već posve priljubio uz Ljubicu, a ona ga ne pušta iz svoje vlasti... i lijepa je...

- Ali ja ću joj ga ugrabiti! - stala se ona žestiti u svojoj misli - sve mi se čini da imam još toliko vlasti nad njim da ga mogu predobiti kad mi se prohtije... Samo s njom ne znam da li ću izaći na kraj... Dugo je već nisam vidjela; moguće da se je promijenila za to vrijeme... Ženske se preko noći preobraze tako da se prepoznati ne mogu... Ako je ostala ista koja je bila, onda mi je lak

posao s njom; - ona kraj otvorenih očiju ništa ne vidi; no ako je progledala i bdi je nad njim, tada će ići teže - ali svejedno: ja ću je ipak nadmudriti i izigrati... Samo kako?

I nato okrenula se k stijeni i zamislila se u to pitanje. Nekoliko časova ležala je tako nepomično dok se nije ujedanput trgla i glasno izustila riječi:

- Ha, sada mi je sinulo... tako ću raditi!

Pripreme za put u Zagreb počele su već sutradan. Razne predmete koji su se imali otpremiti iz Orlovca oprezno je služinčad pod nadzorom upravitelja slagala u kovčege i putne košare koje su onda odmah otpremljene u Zagreb. Početkom travnja otputovala je napokon cijela porodica sa sobarima, sobaricama i ostalom služinčadi. Sa najmanjim putnikom bilo je najmanje brige. Mali sinčić skoro je cijelim putem spavao, što je osobito povoljno bilo Meliti koja se je bojala na tom putu nepritika s djetetom.

Došavši u Zagreb, Melita je odmah stala misliti na svoje ljetovanje. Najprije je trebala znati kamo će ići, da prema tomu sve ostalo udesi. Kada su liječnici razumjeli iz njezinih riječi da ona kani sprovesti u inozemstvu tri do četiri mjeseca, a znajući da imaju posla s osobom koja je kadra na se mnogo potrošiti, davali su Meliti savjete jedan ljepši od drugoga, da je njoj teško bilo među njima birati. U tom su bili svi složni da prvo proljeće probavi na rivijeri, a poslije u planinskom zraku. Tu su joj spomenuli sijaset lječilišta u Solnogradskoj*, na Tatrama*, u Bavarskoj, a najviše su joj preporučivali Švicarsku, za koju je i ona bila. Tu dolaze bogati Englezi koji u tuđini žive najvećim komforom i od kojih može čovjek naučiti svašta novo i originalno.

Melita kada je bila načistom glede svoga ljetovanja, otišla je na nekoliko dana u Beč gdje si je naručila najizboritije* stvari za svoju toaletu, Sâm Branimir je rekao neka ne štedi, a ona se je njegovom ovlasti savjesno poslužila.

Na te stvari trebalo joj je čekati bar dva tjedna, a da to vrijeme ma kako ispuni, nakanila je poći u Delidvor da posjeti roditelje, osobito staru majku za koju je još najviše osjećala.

Branimir je odobrio tu njezinu nakanu tim više jer je opazio da joj se boravak u Zagrebu ne sviđa. Porodicâ koje bi po rodu bile njoj ravne bijaše u gradu vrlo malo, a one slabe stvorove koji su se nametavali boljarskim krugovima ona je prezirala i nije htjela s njima ni da opći. U Zagorju je to posve inače. Tu je na svakom puškometu pozdravlja kao dobri znanac stari plemićki dvor, pa ako su mu gospodari i napol propali, u njihovim žilama teče ipak plemenita krv koja ih veže u veliko, otmjeno bratstvo komu i sama pripada. Tu je ona u svom elementu u kojemu oživljuje i koji joj prija.

Do zadnjega časa Branimir je uzalud čekao neće li Melita spomenuti što o

sinu. Dok su bili u Orlovcu, bijaše spomena i o tom da bi maloga povelili sa sobom u Delidvor, u pohode starim roditeljima. Branimir je dapače držao da su dužni to učiniti s obzirom na staru groficu koja se iz svoga dvora nije nikamo micala. Ali Melita ne spomenu o tom ni riječi. Taj postupak je Branimira silno ozlovoljio, i on ne bijaše kadar da tu svoju zlovolju sakrije. Bio je naprama Meliti hladan i sustezljiv, što ona, međutim, nije primijetila jer nije nikada osjećala potrebu ljubežljivosti s njegove strane. No premda ga je boljela ta bezobzirnost Melitina, on joj nije o malom ni riječi spomenuti htio. Bio je suviše ponosan da svoje dijete šalje ljudima koji ga ni ne žele vidjeti. Grof Orfeo, je doduše u svakom listu spominjao svoje unuče i isticao želju da ga može što skorije vidjeti. Da je mogao, on bi ga već potražio bio u Orlovcu ili Zagrebu, ali njegova bolest ga je priječila. U tom pogledu bijaše on mnogo bolji od svoje supruge koja je kraj sve svoje svetosti sačuvala neku odvratnost, ako ne i sam prezir spram osobama koje bijahu neplemenita roda.

Istoga dana ujutro kada je imala Melita otputovati u Delidvor, upita ona pri svršetku doručka:

- Kaniš li sa mnom poći?

- Ne! - odgovori on kratko.

- Imaš li što poručiti ocu?

- Ništa!

- Tim bolje... Ja ću se skoro vratiti... Čim stignu moje stvari iz Beča, brzojavi mi.

Pružili si ruke i rastali se. Ona se odvezla u Delidvor, a on otišao prigledati svomu čedu. Čim je više bila osamljivana njegova ljubav prema tomu djetetu, tim je postajala jačom i toplijom. On se je gubio u tom osjećaju koji je poput anđela čuvara sterao krila nad njegovim prvorodencem.

- Ne boj se, čedo moje! - znao bi mu govoriti držeći ga na svom krilu. - Tvoj otac je uza te... On ti je i otac i majka!

Melita bijaše neugodno dirnuta svim što je pri svom dolasku našla u očinskoj kući. Naučena na najveću eleganciju u dvoru i kući svoga muža, nje se je nepovoljno dojmio već sam dolazak u dvor. Nigdje nikoga pred nju, zvona ne kucaju kao u Orlovcu, niti joj itko pri silaženju iz kočije pomaže. Grof je, ne mogući plaćati brojniju služinčad, otpustio sve što je smatrao suvišnim. Naloživši kočijašu svoga muža da se njezine stvari za njom gore donesu, počela se je Meli uspinjati u prvi sprat drvenim stepenicama koje su već bile dosta trošne, a k tomu odavna već neolaštene.

U hodniku (a bila je točno najavila svoj dolazak) nigdje nikoga. To ju je rasrdilo.

- Zar tu još spavaju ili su svi nekamo otišli? - viknu ona ljutito da se je orilo po cijelom hodniku.

Nato se pojavi muškaračka sijeda glava na poluotvorena vrata.

- Meli! - doviknu starac rasrđenoj ženi.

- Ha, ti si to, papá!... Ma gdje ste, zaboga? Ta ovdje kao da je sve izumrlo! - vikala je Melita još uvijek razdraženim glasom.

- Uniđi k meni! - reče joj Orfeo i odmah zatvori vrata za sobom da se ne bi prehladio.

Melita uniđe u očevu sobu. Orfeo se je baš spremao da se na ramenima izrani Baumscheidtovim »čudotvornim«, kako ga je on zvao, aparatom. Dolazak kćeri spriječio ga u tom.

- Pravo veliš da je tu sve izumrlo! - reče joj umjesto pozdrava. - Ja se eto liječim, a one dvije su sigurno u kapelici na molitvi.

- Koje dvije? - zapita naglo Melita koja se u prvi mah nije mogla sjetiti na nove prilike u dvoru.

- Ta maman i njezina drugarica, bogomoljka.

- Čula sam o tom... Sirota maman!... Zašto ti ne učiniš tomu kraj, papá?

- Što mogu ja? - nasmijao se grof. - Maman drži do te bogomoljke više nego do nas svih... A ružna je, samo da je vidiš!

- Kako si je mogao uzeti u službu?

- Ja? - uleti joj grof u riječ. - Uzeli su je za moga odsustva... Doveo ju je u kuću tvoj muž, Branimir, pa nam je sada na vratu... A imali smo tako dražesno čeljade prije nje... Bila je lijepa, naobražena, a znala je biti i nabožna.

- Zar ona koja je pobjegla s Arturom?

- Da, ta ista... On ju je zaveo, taj nevaljanac! Piše li ti?

- Među nama je prekinuto svako dopisivanje. Pomisli samo, patvorio je mjenicu na deset tisuća forinti, gdje sam ja bila žirant i koju smo morali platiti... Jamačno ti je pripovijedao Branimir?

- Ni riječi!... To je prvo što čujem.

- Da, platili smo mjenicu koju je on krivotvorio.

- Nesretni dječak, taj je na putu u tamnicu!... On će nanijeti još veliku sramotu našem imenu.

Sada netko pokuca tiho na grofovih vratima i uniđe u sobu grofov sobar koji je ujedno obavljao i službu ključara. Maloprije bio je u kuhinji gdje se je pod njegovim nadzorom dijelio kruh i drugo jelo družini. Bilo je, naime, već podne.

- Milostiva grofica želi vidjeti... i dalje ne reče ništa, već samo svrnu pogled na Melitu koja je odmah znala da se to nje tiče.

- Mene?... Dobro, ja ću odmah doći, ali reci milostivoj grofici da želim sama biti s njom.

Sobar ode.

- To je pravo! - povladi joj grof. - Pri vašem viđenju poslije tako dugog vremena ne treba svjedoka, a maman ne bi je sigurno otpravila.

Melita se oprostila s ocem i najprije pođe u svoje sobe kamo ju je odvela grofičina sobarica, gdje je popravila svoju toaletu pred velikim, posve zaprašenim zrcalom, a onda se uputila k materi.

- Otvorite širom sve prozore! - naloži ona sobarici koja je u sobi zaostala. - Te sobe nisu sigurno zračene od časa kada sam ih ja ostavila.

Stupivši u sobu k materi, našla ju je zbilja samu gdje sjedi u svom običnom naslonjaču, nujnu i neveselu. Nju je vrlo neugodno dirnula poruka kćeri da želi sama biti s njom. Evelina, njezina dobra i kreposna Evelina odmah je pogodila da se to nje tiče, i smjesta otišla u svoju sobu. Ali je grofica opazila da je uvrijeđena, jer je, čuvši poruku Melitinu, odmah ustala i, ne rekavši ni riječi, izašla.

- Maman, draga moja mami, kako je tebi? - reče Melita priletjevši k materi, koju, onako sjedeći u naslonjaču, zagrlila i u čelo poljubi.

- Ah, kako te već dugo nisam vidjela, a kako sam te vruće željela! - govoraše starica tihim, slabim glasom, pri čemu pogladi rukom Melitu po glavi i čelu. Ova osjeti nešto tvrdo na svom čelu i prihvativši materinu ruku, ogleda je.

- Što to imaš na ruci, mami? Ah, gle... Ta to je čislo*!

- Da, čislo, dijete moje, uz koje nižem molitve Bogu za nas stare i za vas djecu.

- Čujem da si postala velika bogomoljka, da se neprestano Bogu moliš i u crkvi vrijeme sprovodiš... Ti bi mogla još oboljeti!

- Treba, dijete, misliti na vječnost, na dušu... Meni godi taj bogobojni život, i ja sam uz taj život sretna i blažena... Ne mogu dosta da zahvalim Bogu što mi je poslao u kuću moju Evelinu... To je divan stvor, pravi božji anđeo... Moram ti je predstaviti. - Grofica htjede već da pozvoni, ali joj Melita zaustavi ruku.

- Neka, maman, ja je nisam željna vidjeti.

- Ah, ne budi kivna na tu sirotu... Meni za volju ne... Papá je ne trpi, a ja je tako volim.

- Ne boj se, maman, ja joj neću ništa učiniti... Ta ona za me i ne postoji!

Kod objeda imala je Melita priliku da vidi toga anđela čuvara svoje majke. Kad ju je grofica predstavila kćeri, ova ju je jedva pogledala, a za objeda upriličila konverzaciju tako da Evelina nije imala ni prilike zahvatiti u razgovor. Grof ju je u tom začudo vješto podupirao, te je tako grofica morala govoriti samo o onom što su njih dvoje htjeli. Ali i bez toga Evelina jedva bi se usudila bila umiješati se u razgovor. Nju je uhvatio neki strah pred tom mladom, ponositom damom, da se je osjećala nesposobnom nešto pametno smisliti, još manje izustiti. Tako nijema bijaše Evelina u Melitinoj prisutnosti sve vrijeme što je ona tamo boravila. Grofica je više puta pokušala uvesti je u razgovor, ali Evelina nije imala snage ni odvažnosti da to učini.

- A što vam je, dijete moje? - pitala je grofica kada su bile same. - Zašto ništa ne govorite? Još će moja kći misliti da ste neuka, a vi ste tako pametna djevojka.

- Kada je mlada grofica polag, ja zbilja postanem neuka... zaboravim sve... ne znam ništa - priznade iskreno Evelina. - Ja se bojim mlade grofice. Ona je tako ponosita.

- Da, da... Melita nema prijatan način općenja.

- S nižima od sebe - primijeti Evelina pokazujući tim riječima da i u nje ima oštar zasidjelački žalac.

Peti dan što je Melita boravila u Delidvoru, dobi grofica list od barunice Andrine kojim joj javlja da je na nekoliko dana stigla u Borkovec s Ljubicom i da se veseli što će je moći vidjeti.

Nikoja ina vijest nije mogla tako dobro doći Meliti kao baš ova. Puki slučaj pomoći će joj eto da može svoju osnovu s Alfredom, koja je bila već u Orlovcu gotova, izvađati po svojoj zamisli. Prva stvar u toj osnovi bijaše da steče prijazan barunice Andrine koja joj ne bijaše dosele osobito sklona, a uz to da sklopi tijesno prijateljstvo s Ljubicom koju je dosada susretala sa najvećom mržnjom i nemilo je od sebe odbijala. Sve drugo bit će lak posao. Glavno je imati pri ruci plašt koji bi imao sakrivati tajne njezine namjere.

- Dakle će doći... To mi je drago! - reče veselo Melita. - Samo da dođu prije nego odem na put... Uostalom svejedno; ne dođe li ona prije, ja ću ih posjetiti u Borkovcu.

- Čudim se tvojoj promjeni - primijeti joj mati. - Andrina ti nije, kako znaš, baš sklona, a Ljubicu nisi nikada voljela.

- Okolnosti su se promijenile, draga maman - odvrati Melita - i mi se moramo u njima promijeniti.

Treći dan poslije toga lista dovezla se barunica s Ljubicom u Delidvor. Melita, čuvši da su njihove karuce pristale u dvorište, pohita im u susret i sastade se s njima na stepenicama koje su vodile u prvi sprat.

Da ju je samo vidjeti bilo kako je sjala od radosti kako im je svesrdno dovikivala:

- Dobro došli! - i kako je ponizno i s dječinskom nježnošću poljubila ruku barunici! Čovjek bi se morao nehotice zapitati:

- Je li uistinu to Melita, ono biće koje je obično tako ledeno, gordo i okrutno ako ustreba? - I barunica motrila je u čudu, no valja reći da joj je ta poniznost i odanost s Melitine strane veoma laskala. Ona je stoga poljubi u čelo, a Melita se opet priže k njezinoj ruci i dva-tri puta je uzamance poljubi.

- Ti izvrsno izgledaš, Meli! - primijeti vrlo prijazno barunica.

- Prilično sam se oporavila. Ali Ljubica - nastavi slatkim glasom - ah, kako ona divno izgleda! Čovjek bi je jedva prepoznao... Daj da te poljubim! I zagrlila tako burno mladu Alfredovu ženku i tako je vatreno cjelivala u lice i usta da se Ljubica nije mogla u prvi mah razabrati. Otkuda ujedanput ta golema promjena?... Gdje je onaj zmijski pogled u te žene od koga je trnula i zamirala, gdje je onaj izraz beskrajne mržnje na licu kojim ju je donedavno susretala?

Na sve to nije znala Ljubica odgovora, ali je bila sretna da je Melita tako svesrdno prima, da joj dapače *tigovori* kao svojoj dobroj prijateljici.

Melita povede goste u majčine odaje.

- Maman će nas dočekati po svom običaju u naslonjaču - šalila se idući iza Andrine s Ljubicom ispod ruke - a možebiti i sa čislom* u ruci. To je novo!

- Dakle je istina što smo čule? - zapita barunica Andrina okrenuvši se. - Bogomoljka, zar ne?

- Velika!... Papá je bijesan!

- Bolje bi bilo da se papá Bogu moli - primijeti svojom starom iskrenošću Andrina. - On bi se imao za što kajati, ali sirota Ana, ta ona nije ni kadra grijешiti!...

Kako je Melita u šali prorekla, tako su sve našli. Grofica je dočekala, sjedeći u naslonjaču, svoje posjetnike, a i čislo je bilo u njezinoj ruci. Kada su gospođe unišle u grofičinu sobu, Evelina prekinula je čitanje o životu i djelima sv. Molanije djevice i tiho se odšuljala iz sobe. Andrina je dospjela da oštro pogleda tu čudotvorku koja je posve ini duh unijela u delidvorski dom. O tom predmetu nije međutim bilo među njima razgovora, jer i Andrina, akoprem žena drugoga kova, sačuvala je u svom srcu osjećaj nabožnosti koji joj je u mladosti usadila njezina majka.

Mlade gospođe posjedile su koji čas u grofičinoj sobi, a onda su kao po dogovoru ustale i preporučile se. Melita je naročito spomenula da si imadu mnogo, mnogo toga kazati.

- Tvoja se je Meli vrlo promijenila! - reče Andrina grofici. - Ovakva mi se sviđa!

- Ona je uvijek bila dobra i mila, samo je ljudi ne razumiju - odvrati grofica koja se je i sama čudila tomu ljubeznomu i nježnomu načinu kojim Melita danas opći s Andrinom i Ljubicom.

Andrina, poznavajući dobro osjetljivost svoje prijateljice i njezinu slijepu ljubav prema svojoj djeci, nije joj ovaj put protuslovila, premda je grofica rekla nešto u što bi malo tko vjerovao od onih koji su Melitu poznavali. Barunica je dala navlaš drugi pravac razgovoru, ter počela govoriti o grofovoj bolesti, o Baumscheidtu i Kneippovoj metodi*, onda su povele razgovor o ekonomiji, o velikim porezima i slabom prihodu iz gospodarstva, napokon o Alfredu i Arturu, o lošem nastanjivanju konjanika po selima, slabim gažama* i slabom promaknuću.

Dok su si grofica i barunica tako vrijeme kratile, šetale su Melita i Ljubica u perivoju koji se je na sve strane zelenio. Trava je bujno porasla, stabla prolistala, a nekoliko voćaka stajalo je već u cvijetu. Bilo je već blizu podne, a

sunce je tako toplo prigrijevalo da je čovjek rado potražio sjenato mjesto.

I mlade gospođe odabraše si takvo mjesto pod velikim, starim brijestom gdje su bile namještene već dosta trošne klupe. Tu one sjedoše jedna do druge.

- Ti moraš na sve zaboraviti što je među nama dosada bilo - počeo nježno Melita najljubeznijim tonom govoriti Ljubici gladeći je nježno po licu.

- Među nama i nije ništa bilo.

- O da!... Čemu tajiti?... Ja sam bila vrlo neprijazna s tobom... Ja to uviđam i žalim - govoraše Melita živo i s osjećajem. - Činilo mi se da imam razloga mrziti na te, ali poslije sam uvidjela da sam bila nepravedna s tobom... Oprosti mi!

- Nemam ništa praštati! - branila se Ljubica.

- Ne, ne!... Reci da mi praštaš! - silila je Melita.

- Kad silom hoćeš, neka bude: ja ti praštam.

- I bit ćeš mi dobra prijateljica?

- Od srca rado! - odgovori iskreno Ljubica.

Melita klikne od radosti i žestoko zagrlila novu prijateljicu. Sirota Ljubica! Ona nije slutila da je guju pritiskala na svoje grudi. No tko bi mogao što takvo i pomisliti gledajući i slušajući Melitu? Glumila je majstorski, da se nije moglo bolje.

- Ta to ide tako lijepo i glatko da si ljepše željeti ne mogu! - mislila je Melita u sebi i bila sve vrijeme izvrsne volje. Taj dan bijaše među mladima dvjema gospođama sklopljeno prijateljstvo koje je potrajati imalo do groba.

Melita je saznala od Ljubice da je Alfred u konjaničkoj garnizoni* kod Celovca, da stanuje u jednoj vili i da će ostati tamo do velikih manevara koji će se za tri mjeseca držati negdje u Ugarskoj, kojima će i sam kralj prisustvovati. Poslije manevara ići će Alfred na dopust i ona s njim jamačno u Winterhof.

- Onda ću vas tamo potražiti... To će biti prekrasno!

Melitinoj osnovi stvarale se sve to ljepše prilike. Njoj je uostalom dosta bilo znati gdje se Alfred i Ljubica nalaze i da je dobrodošla u njihovoj kući. Sve će drugo samo sobom doći. Nešto je samo bilo što je Melitu uznemirivalo. Ljubica je, naime, u braku kroz ovo kratko vrijeme postala mnogo ljepšom

negoli je bila kao djevojka. Postala je jedrijom i njezin se stas lijepo ispunio. Lice joj je dobilo zdraviju i svježiju boju, a u svem je bila slobodnija i samosvjesnija. Bila je i sada još umilna i blaga pojava, ali one djetinjske skromnosti i čednosti nije više u nje bilo. Ovakva mogla se je Alfredu svidjeti, mogla je i veliku vlast nad njim zadobiti. Ako je to, onda bi njezina osnova naišla na veliku zapreku... No to se mora tek vidjeti. Nije moguće da je Alfred zaboravio na nju i njezinu ljubav.

Ljubici je godilo Melitino prijateljstvo. U Melite bijaše neka čarobna sila ako je koga htjela privući k sebi. Trebala je samo pokazati ljubezno lice, ponuditi nekoliko srdačnih riječi, zatajiti na čas prirođenu si gordost - i pobjeda je bila gotova. Ona je umjela osvajati i vladati i svaki, bio muškarac ili ženska, scijenio se sretnim ako je znao da uživa Melitinu simpatiju.

To je osjećala i Ljubica, pa je to saopćila svojoj pomajci, barunici.

- Ti si vrlo lakovjerna, dijete moje!
- Kako to misliš, majčice?
- Ti suviše vjeruješ tvojoj novoj prijateljici, a ja ti velim: budi na oprezu!
- Naprama Meliti?
- Ona je vrlo lukava i prevejana.
- Ja te ne razumijem, majčice!
- Zasada sam ti dosta kazala... Čuvaj se!

VIII.

Teško očekivana brzojavka od Branimira kojom joj javlja da su sve naručene stvari prispjele iz Beča, napokon je stigla. Melita se bez otezanja spremi na put i otputova još isti dan iz Delidvora.

Već je bio početak svibnja. Trebalo se je žuriti da bude ugodno boraviti na rivijeri. Melitu je doduše sve nešto vuklo da pođe najprije na Vrpsko jezero* gdje bi se najlakšim načinom sastala s Alfredom, ali njoj se činilo da se još nije potpuno povratila prijašnja svježost i jedrina takva da bi mogla dražešću i ljepotom zasjeniti Ljubicu koja se bješe tako lijepo razvila. Zato je silom zašutkala glas svoga srca i otputovala najprije na more gdje se je nadala da će blagi morski zrak i pomlađena priroda stvoriti ono što je najviše trebala u svom ljetovanju.

S mužem i sinom rastala se ravnodušno, gotovo veselo. Branimiru ponudila je lice na cjelov, a sina je nehajno prekrstila i tobože uime blagoslova položila mu ruku na njegovu jakom plavom kosom već sada obraštenu glavu. Pri tom je preporučila dojilji i sobarici da paze na dijete, što je skroz suvišno bilo jer se je to i dosele bez njezina utjecaja uvijek činilo.

Na svom putu više puta se javila Branimiru, ali nije zaboravila ni na Ljubicu. Trebalo je veze novoga prijateljstva učiniti čim jačima i krućima. Iz listova što ih je Melita pisala Branimiru s rivijere, saznao je on sve potankosti njezina boravka. Stanovala je u posebnoj vili s krasnim izgledom na more, uz vilu imala je oveći perivoj u koji se je zaklanjala za sunčane žege, imala je samo za svoju osobu najmljenu barku i svoga stalnoga barkara, stalno najmljenu elegantnu ekipažu* koja je samo njoj stajala na raspolaganje. Upoznala se veoma brzo s najuglednijim porodicama koje su u isto vrijeme s njom uz more boravile. Ove su je pozivale k sebi na soareje*, a Melita ih je istom mjerom uzvraćala. Živjela je elegantno i s velikim komforom prema svomu rodu. Za kratko vrijeme bijaše »hrvatska grofica« jedna od najviđenijih, najviše paženih ličnosti na rivijeri. Njezina otmjena vanjština i fina aristokratska ljepota padala je svakom u oči. Publika joj se je divila, ali imala je i velik broj zavidnica. Kavaliri prvoga reda, staroslavna grba i sjajna imena, pa milijunari koji su sloveli kao mali vladari u trgovini i velikoj industriji, tankočutni pri izboru svojih ideala, obletavali su Melitu i otimali se o njezinu milost. Ona je njihove laske i poklone primala, ali nijedan od njih nije se mogao podićiti njezinom osobitom milosti. To je samo još uvećalo čar njezina bića i podraživalo njezine poklonike na očajnu ustrajnost.

No uzalud! Melita je imala samo jedan cilj za kojim je težila, jednu vruću želju koja je svu njezinu duševnost ispunjavala. Ona je neprestano mislila na Alfreda, a pred tom misli sve je drugo blijedjelo i iščezavalo. Ona ne bijaše po naravi putena kova, niti je u njoj bio najmoćniji osjećaj sklonosti naprama muškoj glavi kao u mnogim drugim ženskima. Taština i ponos bijahu glavna joj svojstva. Ona je Alfreda doduše ljubila, ali da je nisu radi njega onako bolno uvrijedili, tko zna da li bi ona za njim tako čeznula. Njezina ljubav prema njemu hranila se najviše tom uvrijeđenom njezinom taštinom i ponosom.

Na rivijeri sprovela je Melita punih šest tjedana. Boravak bio joj je ugodan i zanimljiv. U tim otmjenim francuskim i engleskim krugovima s kojima je najviše općila, ona je vidjela mnogo nova i nepoznata još u domaćem kraju. Svojim bistrim pogledom ona je brzo proniknula u sve tančine društvena života toga elegantnoga svijeta. Uputila se u prednosti i tajne toaleta svojih novih znanica, prodrila u duh konverzacije njihove, prisvojila si onaj nesravnjivi šik u držanju soareja, udešavanju raznih sportskih zabava, i upoznala se s tolikim drugim stvarima koje ispunjavaju sav život boljarskih krugova. Time što je to na rivijeri u kratko vrijeme vidjela i naučila, mogla je

ona prednjačiti boljemu društvu ne samo u svojoj domovini nego i u lječilištima u koja je kanila kasnije poći.

Melita je Ljubici taj svoj život na rivijeri opisivala najživljim bojama i tako zanosno da se je i u skromnoj Ljubičinoj duši pojavila želja da možda još buduće godine pohodi sa svojim Alfredom taj zemaljski raj. Sada je ona živjela u tihoj i zabitnoj vili, daleko od velikoga svijeta, u tihoj bračnoj sreći.

- Ti mi pišeš - ovako je svršila jedan svoj list Meliti - prekrasnih stvari o tvom sadanjem boravištu... Ja te u tom ne mogu slijediti... Mi živimo ovdje skromno i bez ikakvih zabava. Jedan dan je kao i drugi, ali mi smo kraj sve te jednoličnosti sretni i zadovoljni.

Taj završetak bocnuo je poput žaoke u srce Melitu.

- Oni su sretni i zadovoljni... Tada se i ljube! - govorila je s ogorčenjem turivši odurni joj list od sebe. Kao nikada prije tako je sada osjetila u sebi želju da što prije pomuti tu njihovu sreću i zadovoljstvo.

Dani Melitina boravka na rivijeri bijahu na izmaku. Ona je treći dan što je primila Ljubičin list, otputovala s mora put Celovca.

Putujući cijelu noć, stigla je ranim jutrom u Celovac. Vrućina koja je vladala i po noći u kupeima, nije joj dala usnuti tvrdim snom. Sprovela je noć u polusnu, što ju je izmučilo tako da je, odsjedavši u hotelu, legla odmah u postelju i spavala do kasno poslije podne.

Kada se je probudila bijaše joj prva briga da se odjene i pohodi Ljubicu. Njezina vila bila je samo tri četvrti ure udaljena od grada. Za jedan sat sjedila je ona u karucama u ukusnoj bijeloj opravi od piketa* s florentinskim šeširom* na glavi koji bijaše urešen poluvijencem od potočnica. Zapadajuće sunce udaralo joj baš u lice, te se je ona morala zaklanjati za svoj pariški suncobran s krovom od bijelih čipaka.

Srce joj kucalo sve to jače čim su karuce dalje od grada odmicale. Vozila se jedva preko pol ure kadli primijeti da je kočijaš veoma skrenuo sa sredine puta na stranu, sigurno da se nekomu ugne. Nju, velikašicu, koja bijaše vična da joj drugi s puta idu, rasrdila je ta malenkost, i ona pogleda na protivnu stranu. Mimo nje projezdilo pet mladih časnika koji su svi vrlo ljubopitno, neki od njih dapače i suviše smiono svrnuli svoje oči na krasnu, elegantnu damu u karucama.

Među zadnjima jašio je i Alfred. Njih dvoje zgledalo se u isti mah i prepoznalo. Melita pridigla se u karucama i suncobranom domahivala uime pozdrava Alfredu koji je u tren okrenuo konja i skokom prijašio do kočije koja bijaše međutim već stala.

- Vi ste li to uistinu, Meli? - progovori on radosno i glasno, pružajući Meliti ruku koju ona živo prihvati.

- Ta ja sam vam pisala da ću ovaj koji dan doći! - reče umiljatim glasom Melita žareći se u licu.

- I ostat ćete dulje kod nas?

- Nekoliko dana.

- Ah, to je fatalno, a mene neće tu biti - reče Alfred neugodno dirnut.

- Vi nećete biti kod kuće, Alfred? - pitala preneražena Melita koja se je odmah promijenila u licu. Problijedjela je i veseo izraz nestao joj s lica.

- Mi imamo da obavimo jašenje na distanciju* ... do Monakova*.

- A to će trajati?

- Svakako nekoliko dana.

- Kako ste mogli tu stvar tako udesiti... baš o mom dolasku!

- U nas ide sve po zapovijedi... Ja bih i kako volio da su me pustili doma.

- Ja vam vjerujem - reče Melita odvrnuvši lice od njega.

- Meli! Vi ste nepravedna spram mene! Pružite mi ruku... do viđenja!

- Ja da vas čekam? - upita ona pogledavši ga koketno.

- Vi morate! - reče tišim glasom. - Ja vas molim! - dodade odmah toplo.

- Dobro, ja ću vas čekati... Evo vam ruke! Tako! A sada idite. - Ona mu je tako srdačno stisla ruku, pogledala ga tako zamamljivim pogledom da je Alfred kao nepriseban, sjedio na konju i motrio je bez riječi.

- Idite! Vi ćete jako zaostati! - podsjeti ga ona njegovih drugova, a odmah zatim zapovjedi kočijašu da potjera. Karuce krenuše dalje, a Alfredu je došlo kao da mora pojuriti za njom, vratiti se kući, da bude s njom i uza nju. Napokon se sabra, okrenu konja i poleti u skoku za svojim drugovima. Bio je sav uzbuđen kao nikada prije kad se je s njom sastajao. Prošlo je više od godine dana što je nije vidio, mislio je da je već zaboravio na nju i da je u njegovu srcu ugasla i zadnja iskrica ljubavi prema njoj, a eto kod prvoga susretaja vidio je da je nije kadar zaboraviti, a vatra prve njegove ljubavi da je bila samo zapretana, ali ugasla nikada. Osjećao je da mu je ona, kao nekada, najmiliji stvor na svijetu, njegova jedina, prava i neprolazna ljubav.

A Melita? Ona je bistrim svojim okom odmah zamijetila utisak svoga pojava na Alfreda, vidjela je da je on još uvijek sav u njezinoj vlasti i da se od nekadanje ljubavi nije u njegovu srcu ništa izgubilo. Ona se nije prevarila u svom Alfredu! Kako ju je to veselilo! Sada se nije ni brinula za uspjeh svoje osnove. Alfred je još uvijek jednako ljubi, a to je što će odlučiti, što će je uzdići na vrhunac njezinih želja.

Ljubica je s iskrenom radošću dočekala Melitu u svojoj vili. Prvo što joj je iza pozdrava priopćila bijaše da je Alfred otišao i da će se tek za nekoliko dana vratiti.

- Sve mi je znano... Mi smo se putem sreli.

- Dakle ste govorili jedno s drugim?

- Sve mi je kazao... Skoro sam se rasrdila na nj. Mislila sam u prvi mah da je on tako htio.

- Otputovati o tvom dolasku? Ah, draga Meli, kako se je siromah otimao i branio baš radi tvoga dolaska komu se je toliko radovao, ali nije ništa pomoglo. Kod vojništva je prva stvar: slušati. Alfred ima slučajno najbolje konje u pukovniji, izvrstan je jahač, i tako je pao pukovnikov izbor na njega. To je odlikovanje, ali njemu bi bilo draže da ga je ovaj put minulo.

- Ništa zato, mi ćemo se zato ipak vidjeti, makar i na kratko vrijeme.

- Ti ćeš čekati dok se vrati? - upita veselo Ljubica.

- Ja sam mu obećala.

- Ah, to je divno! Onda se, draga moja, moraš odmah k meni preseliti... Odmah sutra, ionako sam sama. Bit će nam ljepše ovdje zajedno.

Melita nije htjela da prihvati tu ljubeznu ponudu.

- Vi ionako nemate suviše prostora za se, zašto da vam smetam... Ne, na to ne mogu pristati. Nikako!

Meliti taj boravak kod Ljubice, u tom tijesnom prostoru gdje bi joj svojim vječitim društvom bila samo na spaćku, nije mogao da bude po čudi. Njoj se je više sviđalo da ostane u svom hotelu odakle bi po volji posjećivala Lubicu. A na Vrpskom jezeru našlo bi se u obilju prilike da se sastaje s Alfredom i dade maha svojim ljubavnim hirima.

Ljubica međutim, nije htjela da popusti i one se dvije stale živo prepirati. Toj prepirci učini kraj nenadani dolazak barunice Andrine. Ona se je baš dovezla

iz Winterhofa i došla po Ljubicu da je onamo sa sobom odvede, gdje bi imala ostati dok se Alfred ne vrati. Barunica je znala da Melita ima tih dana stići u Celovac, i zato ne bijaše iznenađena zatekavši je kod svoje pokćerke.

- Melita! - reče barunica dosta prijazno. - Ti si dakle došla, lijepo!

- Maloprije. Sjedimo tu jedva nekoliko časova - odgovori Melita poljubivši ruku i zatim lice Andriini.

- I već se pravdamo! - umiješa se u riječ Ljubica. - Vidiš, majčice, kako je Meli svojeglava. Ja je molim da se preseli ovamo k meni dok se Alfred vrati, a ona neće nikako da pristane na to.

- Meli ima pravo! - reče barunica koja je samo jedan čas razmišljala, pa se odmah razabrala u situaciji. - Kako joj možeš samo takva šta ponuditi... Ta je vila premalena, nemate u njoj ni sami dosta prostora. Pa onda, kako vam je unutarne uređenje garnizonsko, komu ste se vi obikli, ali s kojim se ne može zadovoljiti dama koja je naučena na najveći komfor.

- Ne, ne, draga tetice (ovako je Melita od djetinjstva zvala barunicu) - prosvjedovala je Melita proti toj primjedbi - ne radi toga; ja znam biti i s najmanjim zadovoljna, ali oni su doista i sami stiješnjeni.

- To velim i ja, pa zato ti pravo dajem - reče barunica. - Ali ja znam nešto drugo čemu se ne može prigovoriti. Vi ćete obje k meni u Winterhof. Ja sam baš došla toga radi amo da odvedem sobom Ljubicu. A ti ćeš, Meli, odmah sutra k nama.

Meliti se nije ni ta ponuda sviđala, još manje negoli Ljubičina.

- Ja sam svakako nakanila posjetiti vas u Winterhofu, ali sada ne, već na koncu moga ljetnikovanja - uze se protiviti Melita. - To bi poremetilo moj lječidbeni program.

- Ali bar dok se Alfred vrati - reče Ljubica. - Ti si mu obećala da ćeš čekati na nj; dakle ne možeš prije otići.

Barunica, čuvši te riječi, pogleda Melitu svojim čvrstim, ispitujućim pogledom, a Melita se nehotice zacrveni. Ona je odmah shvatila zašto se Melita protivi i njezinu pozivu. Pod njezinim krovom i pod njezinim budnim okom bilo bi joj uzalud boraviti u Alfredovoj blizini. A barunica htjela je pod svaku cijenu da Melita bude pod njezinim nadzorom kada se Alfred vrati. Ljubica je bezazlena, andeoska duša; nju bi nova prijateljica na svakoj stopi zaslijepila i prevarila. U Alfreda se također nije mogla pouzdavati. Ona je dobro znala da on i sada još uvijek misli na Melitu, da je ljubi i da ona može s njim učiniti što je volja. Da to ne bude, ona će paziti, a bila je sigurna da će taj

nadzor Meliti brzo dodijati i da će ona doskora iz Celovca otkrpati.

- Ja znam da si kadšto svoje glave - reče Andrina Meliti napol u šali - ali i ja imam svoju staru, tvrdu glavu, pa očekujem od tebe da se više ne protiviš i dođeš k meni na imanje. Je li da ćeš doći?

- Vidim da ne mogu inače... Doći ću! odgovori Melita koja je uvidjela da mora popustiti staroj gospođi.

Winterhof bijaše vrlo lijepo, uzorno uređeno imanje. Stari grad bio je po predaji sagrađen u dobi vitezova. Ležao je na kamenitoj visočini i lijepo se otuda prikazivao sa svojim kulama i tornjićima koji bijahu još posve dobro sačuvani. Pod njim niže sterala se polja i livade stare gospoštije, a na sjevernoj strani dizale se neobične Alpe sa svojim snježnim glavama. Sredinom gospoštijских zemljišta tekao je planinski potok s dosta jakim padom, koji je znao često nabujati od kopnoga* snijega i plahe kiše i onda činio velike štete poplavljujući cio predjel.

Zrak bijaše tu zbog blizine Alpa i u ljetu dosta oštar i hladan, pravi zrak visokih planina, zdrav i okrepljujući. Andrina je stoga ljetnu sezonu uvijek sprovodila u Winterhofu, dočim se je zimi sklonila u svoj Borkovec, u blaže hrvatsko podneblje. Toj mijeni boravišta preko godine pripisivala je ona svoje trajno, nikad neporemećeno zdravlje. Kada bi u razgovoru njezine znanice govorile o svojim kućnim liječnicima, ona je u šali primijećala da su joj kućni liječnici njezin Winterhof i Borkovec koji su tako dobri da još nije nikada bolovala.

Meliti se je također sviđao krasni položaj Winterhofa, a osobito blizina Alpa koje su tako rekući ondje na dohvatu bile. Upravo podno Alpa imala je gospoštija od davnih vremena lugarnicu gdje je radi paske nad šumama vinterhofskim stanovao gospoštijски lugar sa svojom porodicom. Tamo su se Melita i Ljubica svakoga popodneva izvezle na šetnju, pile ondje friško nadojena mlijeka, sabirale alpinsko cvijeće i slagale ga u ogromne kite, nadisale se iz prve ruke onoga balzamičkoga zraka*, pa se onda svježije i razdragane duše vraćale kući u Winterhof.

- Tu je zbilja krasno i divotno! - znala bi često uskliknuti Melita, a u sebi je dalje mislila:

- Ali zašto nije i *on* tu; bilo bi tada sve još ljepše i divnije.

I *on* je napokon došao. Osmi dan poslije svoga odlaska vratio se Alfred u Winterhof. Od časnika koji su sudjelovali u tom jašenju na distanciju, *on* je prvi stigao na metu. Izvrsne pasmine konj i njegova jahačka vještina pribavila mu je prvenstvo među drugovima. Bio je nemalo ponosan na tu svoju pobjedu do koje se mnogo drži u konjaničkim i sportskim krugovima. I Ljubici, kada je

Alfred pričao o potankostima te utakmice, sjale su oči od zadovoljstva. I ona se ponosila svojim Alfredom!

Pukovnik bio je sa svojim časnicima koji su sudjelovali u tom jašenju, vrlo zadovoljan. Da se oporave od napora koji su junački uzdržali, dobiše svi dopust na pet dana, i tako je mogao Alfred to vrijeme bezbrižno i u dokolici sprovesti u Winterhofu u društvu koje mu radi prisutnosti Melitine bijaše nadasve milo.

Do Alfredova dolaska stanovala je Melita u odajama koje bijahu za nju i Alfreda opredijeljene. Ona je to izrično željela, da joj bude ljepše, a barunica nije imala razloga protiviti se tomu. No kad je Alfred stigao u Winterhof, dala joj je barunica otvoriti sobe tik svojih odaja. Nije to bilo bez razloga, i Melita je znala zašto to biva. Sobarica baruničina imala je nalog da joj odmah javi ako bi slučajno Melita od nje ranije ustala; velimo slučajno, jer je redovito barunica prva ustajala i posljednja išla na počinak od njih četvero. I to nije učinjeno bez razloga.

Za izbjivanja Alfredova barunica je slabo marila za mlade gospođe, za njihove šetnje, izlete i razgovore. Ona ih je pustila da rade što ih volja. Ona je bila tih dana mirna i nije se imala ničega bojati. No čim se je Alfred vratio, nastala je po njezinu sudu opasnost za koju je ona dobro znala, pa ju je gledala pošto-poto zapriječiti. Ona je odsele sa svojim mladim društvom bila nerazdruživa. U razgovoru vodila je glavnu riječ, sudjelovala s veseljem u njihovim šetnjama i izletima, a uvijek je pazila na to da se Alfred i Melita suviše ne približe. Ona ih je umjela vješto osamiti da su rijetko kada mogli uhvatiti zgodu da nekoliko koraka skupa idu ili nekoliko nježnih riječi izmijene. Sve što su imali za svoje ljubavne domjenke, bijahu njihovi pogledi puni tajne želje i čeznuća, ali i ti su se u prisutnosti baruničinoj tek plaho i krišom sastajali. Melitu je silno jedio taj lukavi i fino prepredeni nadzor baruničin, a barunica je njezinu srdžbu dobro vidjela ali se činila nevještom. Šalila se, smijala i bila dobre volje kao mlada kakva dama.

Ljubica nije o svem tom ništa slutila. Ona je sretna bila uz bok svoga lijepoga muža, hvatala mu se ispod ruke na šetnji, kad su sjedili, prituljila bi se k njemu, naslonila svoju lijepu glavu na njegovo rame i zurila mu zaljubljeno u mile njegove crne oči, a on bi, osobito u prisutnosti barunice, pogladio je po njezinoj bujnoj kosi i rekao joj nježno koje ime. U takvim slučajevima pomračilo bi lice Meliti, i ona bi od mladih supruge odvrćala svoje oči da ne mora gledati prizor od koga je sva krv u njoj uzavrela. Ali jadni Alfred upirao je u nju kradomice moleći svoj pogled kao da joj hoće kazati:

- Ne ljuti se, Meli; ti znaš da mi to ne ide od srca, ali što ću, ja sam joj muž!

Ali Meli se nije umiriti mogla. Ona je kipjela od strasti i klela se u sebi da će

joj ugrabiti ljubav koju žena njegova pravo ni ne razumije, a nju bi učinila presretnom i blaženom.

Jedne večeri o zahodu sunca sjedilo je sve četvero na terasi pred dvorom i naslađivalo se krasnim prizorom planinskoga žara. Nebotični vrhunci Alpa sjali su se u rumenkasto-svijetlom žaru. Visoki vrhovi planinski žarili se u tom bajnom svjetlu koje se je s najviših vrhunaca, kao da iz neba struji, prelijevalo na niže položaje. Cijelo društvo motrilo je s udivljenjem taj prirodni pojav koji u čovjeku izaziva neku zanosnu, svečanu uzbuđenost. Barunica je nebrojeno puta motrila ga, i on je uvijek bio za nju nov i prezamamljiv. Ona je i sada bila sva zanijeta, pa je s velikom živošću pokazivala svojoj djeci i Meliti prelijevanje žara u življe i slabije boje na pojedinim visovima i planinskim položajima koje je ona sve po imenu znala. U njezinoj fantaziji bijaše danas žar tako jak, te joj se činilo da planina uistinu gori i ražarena dašće kao da će se raspucati.

Ostali su zajedno na terasi dok se nije žar posve izgubio i planine se pokazale snova u svom ozbiljnom, mrkom liku.

- Šteta da tako kratko traje! - reče barunica s uzdahom. - To je što u prirodi najvolim gledati. Radi toga tako rado boravim u Winterhofu.

- I jutra su ovdje prekrasna - javi se Alfred. - Upravo je veličanstveno gledati kad se sunce rađa i stane obasjavati Alpe... Ali tko to želi vidjeti, mora ranije ustati.

- Ne kao naše mlade dame - dodade šaljivo barunica i pođe prva putem koji je vodio u perivoj, a za njom drugi. Inače je ona uvijek išla posljednja da ima na oku svoje sumnjivce.

- Ja tako slatko spavam ujutro - reče Ljubica koja je stupala za barunicom. - I ti, Meli?

- Kako kad - odgovori Melita koja je išla posljednja s Alfredom. - Više put se i rano dignem.

- Toga još nije bilo ovdje - primijeti Alfred sukajući svoj lijepi crni brk i motreći je vragoljasto ispod oka.

- Baš ću sutra rano ustati - reče mu potihlo i brzo Melita.

- Kada? - upita Alfred isto tako tiho.

- U pet ura bit ću u perivoju.

- Čekat ću.

- Moj Alfred - prihvati opet riječ Ljubica - ustaje uvijek vrlo rano. Prije pete ure.

- Dok vojnik služi - nadoveza barunica stupajući uvijek naprijed - neka ne mijenja nikad red u ustajanju, imao posla ili ne... I moj pokojni držao se toga pravila, pa mi je drago da Se ga i Alfred drži.

Alfred se je doista i držao toga pravila. Ustajao je zimi i ljeti u isto doba, uvijek u pet ura jutro, pa bi se odmah i odjeo. Zatim bi otišao prigledati u staju k svojim konjima da vidi je li se sve vrši onako kako je on jedanput zavazda odredio glede reda u staji, pa krmidbe i timarenja konja. Poslije bi izjahao na šetnju, a onda, rasfriškan i s velikim tekom, vratio se kući gdje bi zajedno doručkovao s Ljubicom koja je dotle slatko spavala. U Winterhofu, gdje je bilo više staja za konje i rogatu marvu, imao je još više zabave i posla ujutro. U tim stvarima bio je u pomoć svojoj strini koja nije trebala ni da zaviri onamo gdje je Alfred prigledao.

Sutradan, još prije pete ure, bio je on naslonjen na širom otvorenu prozoru svoje pušaće sobe i pušio na kratki čibuk od jasminova drva s prekrasnim jantaron na vrhu. Jutro je bilo hladno, a od Alpa pirio je povjetarac koji je zadahnjivao nizinu čistim i mirisnim planinskim zrakom. Alfred je nestrpljivo čekao na prozoru i bio uzbuđen kao što već dugo ne bijaše. Bilo mu je kao mladu zaljubljenu momku koji ima prvi ljubavni sastanak sa svojim zlatom, pa strepi i gori. Čim je više primicalo urečeno vrijeme, bio je sve to nemirniji. Hoće li ona uopće riječ održati, a bude li održala, hoće li u urečeno doba doći? Pogleda na svoju uru. Manjkalo je još sedam časova do pet sati. Kako se je sporo vuklo tih sedam časova! Nekoliko puta je izvadio uru i gledao hoće li skoro to nesretno kazalo stići na brojku XII. Napokon budne i to. Dva časa kasnije otkuca i u dvorskom tornjiću pet sati. Alfred pogleda niz prozor, a smiješak slatke uzbuđenosti preleti mu preko lica. Spazio je dolje Melitu gdje hitro prolazi kao da lebdi između jasminova grmlja i tujâ*. Imala je na sebi opravu od lake, svijetloljubičaste svile, bez steznika, a ogrnula se skupocjenim ogrtačem od bruseljskih čipaka*. Bila je gologlava, a na nogama imala je stambulske, zlatom vezene crvene papučice koje je s rivijere sa sobom ponijela.

Alfred, opazivši je, pograbi sa stola svoju vojničku kapu i za čas se stvori u perivoju. Melita, čuvši ga za sobom, obazrela se samo na nj i žurno stupala naprijed. On ju je slijedio uzastopce. Na protivnoj strani perivoja, nedaleko od samoga zida kojim bijaše perivoj sa svih strana opasan, bijaše jedna grupa starih smreka u kojoj bijaše namještena željezna klupa i nekoliko sjedala. U velikoj vrućini bijaše tu najugodnija hladovina, ali izjutra nije nikomu palo na um amo zalaziti. Melita zamaknu unutra, a za nekoliko časaka i Alfred.

Melita čekala ga tu, okrenuta licem prema ulazu. Kako se zgledaše, tako si

padoše u naručaj kao da ih je bura sa sobom ponijela. Bio je to davno, ah, davno očekivani trenutak za njih, trenutak rajskoga uživanja i milja. Gledajući ih tako nijeme, zagrljene, čovjek bi mislio da zamiru, da ginu s ovoga svijeta; ali duboki uzdasi, koji im se na časove otimahu iz dna grudi, i grčevito stezanje u ogrljaju odavalo je da žive i uživaju.

Alfred, ovinuvši nježno ruku oko Melitina struka, povede je do klupe gdje jedno do drugoga sjede. Melita se tijesno privinula uza nj i obuhvatila ga objema rukama oko vrata. On je osjećao toplu jedrinu njezine puti, ćutio na svom licu njezin disaj i upijao u se miris bujne njezine kose; a ona je podrhtavala u njegovu ogrljaju i sve uže savijala ruke oko njegova vrata i ramena. Njezini su obrazi gorjeli, zjenica se u očima rastezala od neobuzdanih osjećaja, a poluotvorene, plamteće usne primicale se k njegovim usnama stapajući se s njima u duge, žarke cjelove.

- Ah, zašto nisam tvoja! - govorila mu ona s dubokim uzdahom. - Kako bih bila sretna!

- Ti me ljubiš - onda si moja!

- Oh, i kako... i ti mene, je li Alfrede?

- Do ludila!

- Ali samo *mene*?

- Ta da!... Samo tebe.

- *Nju* ne ljubiš... Je l' de?

- Što pitaš još?... Dosta si čula!

- Ah, ti ne znaš kako je mrzim!

- Neka... ona te voli... Nije ona kriva!... Ali ne govorimo o tom sada... u tom slatkom času... ne gorčimo sebi užitka... - I on je privinu još jače k sebi i podiže na krilo... Njihove su duše plivale u slasti, oni su zaboravili na svijet, i sve što je na njem, znali su samo za se i neiskazanu svoju sreću.

Ali svijet nije zaboravio na njih. Čim je Melita izašla iz svoje sobe i pošla u perivoj, baruničina je sobarica to odmah javila svojoj gospodarici. Barunica je odmah posumnjala da je nešto u stvari.

- Daj mi brzo moju jutarnju opravu! - zapovjedi sobarici. - Sramota bi bila za me da nisam prije nje bila na nogama... Gospodarica mora uvijek prva ustajati! - govorila je tako samo na izliku da prekrije stvar pred služinčetom.

Barunica se za čas odjela; prigladila za nuždu kosu, ogrnula se teškim vunenim pledom* i pojurila dolje u perivoj. Sašavši dolje, stala jedan čas i ogledala se da li će spaziti koga. Nije nikoga vidjela. Onda upre pogled na puteljak koji bijaše posut finim pijeskom. Ha! to će biti trag. Pođe lagano i oprezno naprijed. Tu je trag od maljušne ženske cipelice kojih su visoke petice nešto dublje u pijesak utisnute bile; a ovdje je utisak muške noge. Trag bijaše neprekidan i vodio je posve lijepo do one grupe smreka kamo se je Melita s Alfredom sklonila bila. Bivši u blizini, stala je stupati tiho i oprezno kao da vreba. Čula je šapat, gibanje, i ona, kao da je iz neba pala, stvori se na ulazu i javi se jakim svojim glasom:

- Dobro jutro, djeco!

Kao munjom ošinuti razminuše se ljubavnici i skočiše na noge.

- Bezobrazluk! - izusti Melita kroz stisnute zube ošinuvši bijesnim pogledom barunicu, dočim je Alfred stajao blijed i poražen oborenih očiju u zemlju.

- Gle, to je Meli... a ja sam mislila da je Ljubica! - reče barunica naoko posve mirno, okrenu se i ode svojim putem.

- Špijunaža najprostije vrsti! - bjesnjela je Melita stiskajući zgrčene pesnice na čelo. - Ta zmija, ta vještica!

- Zaboga, saberi se, Meli! - mirio je Alfred.

- Ja idem!... Ovaj čas idem!... Daj odmah upreći a me! - govorila je Melita u najvećoj jarosti.

- Alfred! - čuo se sada oštri, zapovijedajući glas baruničin, koja je, išavši jedno vrijeme žurno naprijed, ujedanput stala i okrenula se prema strani gdje se je Alfred s Melitom nalazio.

- Odmah! - oglasi se Alfred i okrenu se k Meliti. - Gdje ćemo se vidjeti, Meli?... Možda na Vrpskom jezeru - reče joj u naglosti.

- Ne, ne!... Ja ću odmah dalje otputovati - odgovori ona. - Ne pitaj me ništa, ja ne mogu ni misliti, ni govoriti... Zbogom! - pružiše si uzbuđeni ruke i svako udari svojim putem.

Kada se je Alfred približio barunici, pogleda mu ona strogo u lice i reče:

- Kaži onoj... bestidnici da je ne želim već ni časa vidjeti u mom dvoru.

- Ona je spremna odmah otići! - odgovori Alfred s mrkim licem po kom se je moglo suditi da je i njega postupak baruničin vrlo ozlovoljio i razgnjevio.

- Tim bolje! - reče barunica i pođe dalje, a Alfred za njom zaostajući koliko je mogao.

Za jedan sat otputovala je Melita iz Winterhofa, ne oprostivši se s nikim. Alfred je morao po nalogu barunice odjahati do lugarnice, a barunica sklonula se u odaje k Ljubici koja je još tvrdo spavala.

Služinčad u dvoru naslućivala je povod tako naglomu odlasku Melitinu, i bilo je o tom dosta govora i šaputanja u Winterhofu. Kraj svega toga Ljubica nije nikada za ovu zgodu doznala. Barunica je htjela poštediti čestitu mladu ženu, koja bi, doznavši za nju, mogla postati nesretnom za sav život.

Kada je Ljubica ustala i pitala pomajku za Melitu, kaza joj ova da je Melita morala odmah otputovati. - Dobila je brzojavnu depešu, a nije te htjela buniti... Pozdravlja te lijepo!

- Ah kako mi je žao da je nisam mogla još vidjeti! - rekla sirota ne znajući kakva je bura nad njezinom glavom prohujala.

IX.

Melita je isti dan otputovala iz Celovca a da nitko nije znao kamo. Nitko, osim njezina muža, komu je često pisala. Trebala je često i mnogo novaca. Dobivao je listove od Melite najprije iz Gasteina*, zatim Reichenhalla*, gdje je kratko vrijeme boravila, napokon iz Saint-Mauricea* u Švicarskoj, gdje je trajno zasjela. Tu su bile na okupu mnoge ugledne engleske porodice, tu joj se je svidjelo. Tu si je kupila krasna jašca čiste engleske pasmine i tjerala jahaći sport u društvu mladih engleskih sportsmana* te engleskih gospođa, koji su se svi divili njezinoj vještini i eleganciji u jašenju. Kao nedavno na francuskoj rivijeri, ona je i u Saint-Mauriceu živjela sjajno i s velikim komforom. Trošila je silne novce, tako da je Branimir u četvrt godine što je sproveda u inozemstvu potrošio samo na nju tri četvrtine svoje znatne godišnje rente. Zato ipak nije je u nijednom listu podsjetio na štednju, ali nije propustio u svojim listovima od mjeseca kolovoza pitati je kada se kani vratiti, jer da je željno iščekuje.

No Melita mu je odgovorila da joj se ne nada prije polovice rujna. Ona je baš bila započela dopisivanje s Alfredom. Od pouzdane osobe pribavila si je cijeli program o ljetošnjim carskim manevrima i dislokaciji konjaničkih četa sa maršovnom osnovom, pa se je iz Saint-Mauricea javila Alfredu čim je stigao na prvu postaju u Ugarskoj gdje su se manevri držali. Sada je znala da nije više pod okriljem i paskom svoje strine, kojoj bi bili mogli lako dospjeti u ruke njezini listovi da mu ih je pisala dok se je nalazio na svojoj redovitoj postaji.

Alfred bijaše silno obradovan njezinim listom. Pisala mu je tako mило, nježno i toplo, te mu se činilo kao da je sluša tepati na svom krilu kao ono u winterhofskom perivoju među granatim smrekama. On joj je odmah odgovorio isto tako mило i srdačno, i sada je započelo među njima redovito dopisivanje. Listovi, dopisnice, karte, dapače i brzojavke izmjenjivale su se među njima zatrpavajući, koliko se dalo, veliku onu daljinu koja ih je dijelila.

Najglavnija stvar koja se je morala riješiti tim dopisivanjem, bijaše njihov sastanak. Taj je mogao da bude istom poslije svršenih manevara, dakle nešto prije polovice rujna. Zato i nije mogla Melita obećati svomu mužu da će se prije polovice rujna vratiti. Sastanak bijaše urečen na Vrpskom jezeru, u divnim Poročama, kamo je Melita imala stići i u najvećoj tajnosti nastaniti se u vili koju je imao Alfred najmiti.

Od onoga časa kad je vrebajuća barunica zatekla njih dvoje u perivoju, kada mu je jednim mahom istrгла iz ruke punu čašu slasti koju bješe već prinesao k ustima da je do dna iskapi, Alfred se je samo još jače rasplamsao za Melitom; ona bijaše sada jedina njegova misao, jedina njegova želja i uzdisanje. Oštre riječi što ih je poslije onoga zatečenja morao slušati od svoje strine, nisu bile kadre da oslabe to njegovo čuvstvo. Kada mu je gnjevna barunica spočitnula beznačajnost, dapače i neharnost, on joj je mirno odgovorio:

- Jest, ja uviđam da se ne može opravdati ono što sam učinio; ogriješio sam se proti Ljubici, priznajem, ali tko je tomu kriv? Ti dobro znaš da nisam uzeo Ljubicu od ljubavi i da je Meli bila koju sam ljubio.

Dalje nije ništa rekao, ali je barunica u svojim mislima sama popunila njegov odgovor i dodala:

- Ti si ga prinudila na brak, ti si odgovorna za njegove zablude.

I stroga strina morala je prestati sa svojim prijekorima i udarila u druge žice. Ona je znala da je u Alfreda lako doduše, ali dobro, meko srce, koje popušta blagoj, razboritoj riječi. Barunica je predočila Alfredu kako veliku krivdu čini Ljubici koja ga tako istinski i vjerno ljubi, koja se u nj svom dušom pouzdaje, od njega samo dobro i ljubav očekuje, a on je potajice vara i izdaje. - To nije lijepo, to nije kavalirski! - govorila mu strina. - Ti moraš obuzdati svoju strast i sačuvati srce i ljubav svojoj ženi... Kaži sam da li to ne zasluđuje? Kako je samo dobra kao anđeo; pa kako je i lijepa... Svaki dan ljepša i dražesnija! A ti se odbijaš od nje i čezneš za ženom koja svoga muža izdaje, koja će i tebe isto tako izdati. Ne, Alfred! Ti se moraš popraviti, ti ćeš se priljubiti dobroj svojoj ženici, samo ćeš za nju živjeti, nju samo ljubiti. Je li da hoćeš? Obećaj!...

I Alfred morao je mnogo toga obećati što je mogao i nemogao ispuniti, samo da umiri strinu. Zaboraviti Melitu, nju ne ljubiti, kao što je barunica željela, ne bijaše kadar. Tu su uzalud bile riječi, mudri savjeti i glas vlastite savjesti.

Nezasićena ljubav bijaše sada u njem najjače čuvstvo koje je vladalo njegovim bićem. On bijaše sav u vlasti Melitinoj, više nego ikada prije.

Manevri u Ugarskoj primicali se kraju. U Saint-Mauriceu bijaše već malo gosti. Koncem kolovoza stali su odilaziti, i Melita spremala se na odlazak. Imala je ostati u lječilištu najviše pet dana, a onda krenuti na Vrpsko jezero najkraćim putem. No do toga nije došlo.

Iznenada stiže joj od oca brzojavka da joj je mati na umoru i da je želi još jedanput vidjeti. Tomu pozivu morala se je pokoriti. Primivši brzojavku, zaplakala je, da li od žalosti radi majke ili radi toga što se neće moći sastati s Alfredom, toga nije ni sama pravo znala. Vijest je bila takva da nije bilo mjesta razmišljanju. Moguća bijaše samo jedna odluka: odmah otputovati, i Melita je istoga dana iza kako je brzojavila nemili slučaj Alfredu, otputovala put Hrvatske.

Grofica Ana bijaše uistinu nasmrt oboljela. U kratko vrijeme što je Melita boravila u inozemstvu, njezine su fizičke sile počele rapidno padati. Njezina djeca ne bijahu uz nju, grof Orfeo liječio se opet od svoje reume u Krapinskim i poslije u Varaždinskim toplicama, gdje je prilično veselo živio krećući se ponajviše u gospodinskom društvu. U Delidvoru bile su samo njih dvije: grofica Ana i Evelina koja je mogla sada raditi s groficom što je htjela. Dok je grof Orfeo bio u dvoru, pobožna drugarica još se je sustezala jer je grof koječemu prigovarao i nije dopuštao da si grofica vršenjem pobožnosti preko svoje snage naudi zdravlju.

Kada je grof otišao u kupelj, njih su dvije marljivije nego ikada prije zalazile u dvorsku crkvicu na molitvu, sveta misa čitala se bar tri puta na tjedan, obični razgovori među groficom i njenom drugaricom bivali su sve rjeđi i kraći, ali tim se je više čitalo Sveto pismo i životi svetaca. U svojoj gorljivosti pošla je grofica tako daleko da je počela čak postiti i u mrsne dane, nešto što ni sama crkva ne zahtijeva od ljudi njezine dobi. Bila je neprestano u nekoj svetoj uzbuđenosti, koja je njezine sile trošila, a ona toga ni opazila nije. Trebao je najmanji udarac da obori to slabo, uvelo i iznemoglo tijelo. I taj udarac nije izostao.

Sredinom kolovoza vratio se grof iznenada kada ga ni očekivali nisu, u Delidvor. Potražio je odmah groficu u njezinim odajama, ali ona bijaše u kapelici na molitvi. Poslaše po nju.

Za nekoliko časova dođe grofica s Evelinom.

- Imam s tobom nasamo govoriti - reče grof pogledavši postrance neprijaznim pogledom Evelinu koja se je nato odmah udaljila.

- Što se je dogodilo? - upita odmah tjeskobno grofica koja je slutila da se grof

nije bez važna razloga vratio prije nego je mislio.

- Tu je list od Arturova pukovnika. Piše mi...

- Dopusti da sjednem! - reče grofica kojoj su se od uzbuđenosti stale noge tresti.

- Piše mi da je Artur zbog dugova morao kvitirati*.

- Zнала sam da će do toga doći - uzdahnu duboko i teško grofica. - Nismo ga spasili dok je vrijeme bilo.

- Njega nije moguće spasiti, a i čim da ga spasimo?... I naši su dani odbrojeni.

- Sve je u božjoj ruci! - uzdahnu po drugi put grofica. - A gdje je sada on? Što je s njim?

- To je najljepše u stvari - smijao se gorko grof. - On je sada u službi markezice Savignon i njih dvoje putuju svijetom.

- Kakvoj službi? - uskliknu s užasom grofica pomislivši na službe niže vrsti.

- No, kao njezin cicisbeo*... U starije doba bile su te službe jako u modi.

- Cicisbeo, njezin ljubavnik! - uskliknu grofica.

- Koga ona uzdržaje i plaća i po volji napušta!

- Na to je spao jedan grof Armano! - reče s velikom boli grofica sklopivši ruke. - Bog nas teško kuša. - Bilo joj je siroti previše što je čula. Slabe grudi uzbibale joj se pod utiskom tuge i očaja i ona stala tiho jecati, ali tako bolno i žalostivo da je i Orfea, gledajući pred sobom nemoćnu patnicu, počelo nešto gušiti u grlu. Smilila mu se dobra drugarica koja je neograničeno ljubila svoga sina, a sada s te ljubavi bila tako neiskazano nesretna.

- Što ćeš učiniti njega radi? - pitala grofica svoga muža pošto ju je minula prva, najžešća bol.

- Ništa; ja ni ne znam gdje su? Pa onda, on je izgubljen, potpuno izgubljen. Ne mislimo na nj!

- Ja ću se za nj Bogu moliti. Da, to ću učiniti. Bog će pomoći, on će nas utješiti, Orfeo!

- Što želiš, draga!

- Pošalji mi odmah Evelinu!

Grof izađe iz sobe, a nekoliko časova zatim uniđe Evelina. Grofica koja nije imala pred njom nikakvih tajna, povjeri joj odmah porodičku nesreću. Ona je trebala i tražila utjehe, a u Eveline će je naći.

- Mi ćemo se Bogu moliti, milostiva grofice - rekla joj Evelina čuvši strahotnu vijest o markezici i Arturu - od Boga će najprije doći pomoć i utjeha!

- Pođimo odmah u crkvicu, ja čeznem za razgovorom sa svemogućim! - rekla grofica ustavši sa stolice.

Evelina uhvati je ispod ruke i one se dvije opet vrate u crkvicu i kleknu u svoja klecala. Grofica se molila Bogu iz dna duše, skrušena i slomljena, kvaseći suzama bljedo, uvelo lice.

- Kazni mene, Bože, a poštedi njega, moje dijete moju krv - molila se ona svevišnjemu - možda sam i ja kriva njegovim zabludama, jer sam ga suviše ljubila, suviše mu praštala. Smiluj se, pomози, izbavi nas od zla! - I grofičina glava sve se više spuštala na slabačke ruke, dok nije napokon posve klonula na njih. Evelina pokuša podići groficu, ali ona se ne mače. Starica se je onesvijestila. Evelina prestravljena izleti iz crkvice i stade izaglasa zvati u pomoć. Uzbunio se cijeli dvor. Doletio u crkvicu grof, sobar i sobarica, i odnijeli iz nje onesviješćenu groficu u njezine odaje gdje su je položili na otomanu* i trli jakim octom dok nije k sebi došla.

Grofa je ovaj slučaj vrlo uznemirio. On je zabranio Evelini da odsele ne smije voditi groficu u crkvicu niti je umarati neprestanim čitanjem svetih knjiga. I posna jela nisu se smjela više za groficu priređivati. Isti dan poslao je grof po liječnika, koji je pomno pregledao groficu i odredio da se bolesnica mora što više kretati u prostom zraku, da se mora hraniti jakim jelima i čuvati svake uzbuđenosti, pa i nabožne.

- Što je grofici, dragi doktore? - pitao je grof zabrinuto liječnika kada su sami bili.

- Starost! - odgovori liječnik - Marasmus senilis*. Treba jako paziti na nju, ona je vanredno slaba, nema u njoj ni za lijek otporne snage.

- Ali opasnosti nema? - primijeti grof.

- Kod starih ljudi mnogo je toga opasno što se kod mlađih ni ne uzima na um... Ta nesvjestica nije dobar znak... Pazite na nju!

Grofa su te riječi još više uznemirile. On je ostao u Delidvoru da pazi na bolesnicu i da nastoji oko nje. Premda se je sve točno vršilo, što je liječnik odredio, grofica se ipak nije mogla oporaviti. Ona je od dana do dana slabila i malaksala. Izgubila je volju za razgovor, a za jelo nije imala nikakva teka.

Teškom mukom ispila je na dan nešto mlijeka, pomiješana s konjakom.

Liječnik, koji je svaki dan dolazio u Delidvor, počeo je gubiti svaku nadu u njezin oporavak. Došavši jednoga dana, nađe groficu (a bilo je poslije podne) u postelji. To mu se nije nimalo svidjelo. Pregledavši pomno bolesnicu, nije našao ništa što bi slutiti dalo na kakvu akutnu bolest.

- Ja bih vam preporučio, milostiva grofice, da ustanete iz postelje... Vašemu stanju ne može prijati ležanje, dapače je opasno.

- Što mi se može dogoditi? - zapita ga bolesnica čudnovatim, u nje neobičajnim tonom.

To je pitanje nemalo smelo liječnika, skoro da ga je rasrdilo, jer je bio kolerična* temperamenta.

- Što vam se može dogoditi? Zlo, možda i najgore; ja vam zabranjujem ležati.

- Ali ja vas neću poslušati, jer ne mogu! - odgovori odlučno bolesnica. - Nemam snage da se držim na nogama.

- Ali sjediti bi bar mogli.

- Ni za to nemam snage.

- Ali pokušajte, molim.

- Ne! - odgovori skoro ljutito grofica. - Ako moram umrijeti, pa što zato? Smrt mi je dobro došla, ona će me bar izbaviti od muka koje mi dušu gone iz tijela.

Liječnik saže ramenima i potraži grofa.

- Što je? - upita ga grof.

- Na kraju smo - reče kratko liječnik.

- Umrijet će zar? - pitao opet sav prestrašen grof.

- Za koji dan, u nje nema nikake otporne snage, kako već rekoh.

Grof se uhvati za glavu.

- Ah, zar i to moram još doživjeti! - govorio je na plač zanosećim glasom. - Moja Ana, moj dobri anđeo! - I suze mu navrle na oči.

- Vaša je kćerka u inozemstvu - prihvati riječ liječnik. - Bilo bi dobro da joj brzojavite neka odmah kući dođe. Tko zna hoće li je još živu zateći.

- Ja da brzojavim? Ah, dragi doktore, ja vam u ovom času nisam kadar ni slova napisati. Molim vas, lijepo vas molim, sastavite vi brzojavku i otpremite je. Moja je kći sada u Saint-Mauriceu u Švicarskoj.

Grofova se je želja točno ispunila. Liječnik je otpravio odmah brzojavku Meliti, ali i njezinu mužu u Zagreb.

Branimir je sutradan odmah došao i našao grofa neutješna. Grofica je padala iz jednoga drijema u drugi, jela nije ništa i morali su je umjetnim načinom hraniti. Sile su je naglo ostavljale, a osušila se do kosti i kože. Branimir bijaše preneražen kada je stupio u grofičinu sobu i vidio je. Ona, dakako, nije znala za njegov dolazak jer je bila u bešćutnom drijemežu.

Liječnik je pokušao sva umjetna sredstva da je uzdrži na životu, dok bi Melita došla. No ona je trebala dva dana dok iz Saint-Mauricea stigne u Delidvor. Dva dana su prošla, a treći dan nastupila je agonija u isto vrijeme kako je stigao telegram od Melite da će stići pretpoldašnjim vlakom. Branimir odvezao se sam u susret svojoj ženi do najbliže željezničke postaje gdje je imala izaći. Susretaj njihov bijaše vrlo tužan.

- Je li živa? - bijaše prvo što je Melita pitala iziživši iz kupea.

- Živi još, ali ne poznaje nikoga! - odgovori Branimir.

- Ah, možda će me ipak prepoznati kada čuje moj glas - reče Melita.

- Moramo se vrlo žuriti da ne bude prekasno, - opomenu Branimir Melitu koja je sobarici davala naloge radi svojih stvari.

Za nekoliko časova krenuše put Delidvora. Kočijaš je imao nalog da vozi što brže ne bi li groficu zatekli u životu. I nađoše je - ali na rastanku s njime. Anđeo smrti već je leputao svojim krilima nad njom, da joj prihvati dušu i ponese u onaj drugi, bolji svijet.

Kad je Melita stupila u sobu, vidjela je potresan prizor. Njezin otac, liječnik, svećenik, Evelina, pa sva družina dvora klečali oko postelje grofičine kojoj je na licu već bio utisnut izrazit biljeg smrti. Evelina joj bješe uklopila u ruku goruću svijeću i držala je. Svi su sa svećenikom molili smrtne molitve.

- Maman! - vrisnu Melita opazivši ukočeno i užasom smrti prevučeno lice svoje majke i glasno jecajući baci se preko postelje iznad umiruće. Svećenik prestade moliti, i sada se čulo bolno ridanje staroga grofa, tihi plač i jecanje služinčadi. I Branimiru se prelile oči suzama.

- Maman! Zar me ne poznaš? Ja sam tu, tvoja Meli! - vikala je kroz plač nevoljna kćerka, ali uzalud!

Mjesto odgovora grofica duboko uzdahnu i rastade se sa životom.

Na Delidvoru lepršale su s kule zastave i naviještale smrt njegove posljednje gospodarice - Vojnićeva plemena.

Kratko vrijeme poslije grofičine smrti nadvili se novi crni oblaci nad Delidvorom. Bečka banka, koja bijaše glavni vjerovnik grofa Orfea, i financijski erar* zatražiše ovršnu prodaju* Delidvora. Grof je imao da plati oko dvadeset tisuća forinti dospjelih anuiteta* i zaostalog poreza, a novaca nije bilo. Žetva je bila doduše dobra i seljaci su točno plaćali veliku zakupninu za livade, no sav taj prihod rasut je bez traga u kupalištima gdje se je grof liječio od reume. On je svoje ljubavne zastranice uvijek skupo plaćao i nije čudo ako je u ona dva mjeseca što ih je sproveo u kupkama više tisuća forinti planulo na žaru njegova vazda mladenačkoga srca.

Sada mu je voda došla do grla. Uviđao je da mu nema spasa i da on nije kadar Delidvor sačuvati svojoj djeci. Novaca ne bijaše mu moguće od nikud pribaviti jer nije bilo sigurnosti za povratak. Imanje je bilo već suviše opterećeno, pa nije moglo podnijeti novih tereta. U toj neprilici pane mu na um sretna misao. Sjetio se da ima zeta koji bi mogao tu pomoći.

Jednoga dana dade zapreći i odveze se u Zagreb ravno k Branimiru. Ovaj je već znao da se radi o ovršnoj prodaji Delidvora, ali navlaš nije se paćao u tu stvar nego je čekao što će učiniti njegov tast koji bijaše po dobroći pokojne svoje supruge suvlasnik u polovici Delidvora.

Čim je Orfeo stupio u njegov kabinet, odmah je znao radi čega je došao. Grof je bio tako pokunjen da bi čovjek mogao imati s njim pomilovanja kad ne bi znao da ima pred sobom nepopravljiva grešnika...

- Došao sam, dragi sinko - započe grof odmah poslije prvoga pozdrava - da ti se ispovjedim. Sa mnom je zlo... još koji dan i ja ću biti prosjak... da, prosjak bez krova i bez grude svoje zemlje.

- Čitao sam u novinama: Delidvor se prodaje - reče mirno Branimir. - Kako je došlo do toga?

- Mojom krivnjom! - priznade skrušeno grof. - Ja sam lakoumno potrošio sav prihod kojim sam mogao namiriti banku i erar. Moja lakoumnost nema granica... ja sam nesretan čovjek.

- Što si, dakle, nakanio učiniti? - pitao ga zet.

- Ja? Ništa! Što mogu ja da učinim? Nemam novaca, nemam kredita... ništa! Ali ti možeš učiniti mnogo, sve.

- Da čujem?

- Kupi imanje, da bar ostane u porodici, tvojoj djeci...

Branimir je slutio da će do toga doći, i bio je spreman na taj prijedlog. Njemu doduše, koji se je uglavnom bavio velikom industrijom i trgovinom, nije išlo u račun nakopati si na vrat još jedno veliko ali zapušteno imanje u koje će trebati uložiti velike svote, ali se je bojao da bi ga svijet osuđivao ako to ne učini a kadar je učiniti.

Druga polovica Delidvora pripadala je pravom nasljedstva grofičinoj djeci: Meliti i Arturu, pa je zato Branimir htio svakako znati da li je Melita sporazumna s tim da on kupi djedovinu pokojne majke.

- Pitajmo Melitu - odgovori Branimir tastu - što ona misli o toj stvari. Ako je sporazumna, ja ću imanje kupiti, samo da ne dođe u tuđe ruke.

Podoše odmah k Meliti i razložiše joj o čem se radi.

- Dakako da sam sporazumna! - reče ona bez razmišljanja. - Papá nije kadar da upravlja tim imanjem... Zar ne papá?

- Tako je, moje dijete! - potvrdi on. - Ja sam već star, a gospodarstvo je velik teret.

- I ti bi još dublje u dugove pao, zar ne, papá? - primijeti zlobno, ali smješljivim licem Melita.

- Ne mislim, ma chere* - parirao je grof taj udarac - jer tko bi meni pozajmio novaca u tom desperatnom stanju?

Sporazum bijaše gotov i Branimir je na javnoj dražbi kupio Delidvor. Skrbnik odsutnoga Artura nije se mnogo brinuo za interes svoga skrbljenika kod ove prodaje. Nije mu mogao saznati ni za boravište. Po jednoj obavijesti što ju je kasnije dobio iz Mletaka, nije Artur više općio s markezicom. Ona ga je otpravila u bijeli svijet jer je počeo praviti dugove na njezino ime i udvarati drugima iza njezinih leđa. Govorilo se da je otišao u London i ondje se nasnubio* u indijsku vojsku. Poslije nisu o njem ništa čuli.

Grof Orfeo bio je vrlo zadovoljan da je iz te neprilike tako lijepo izašao. Njegov zet osigurao mu je doživotnu rentu od tri tisuće forinti, a uz to mu ponudio da može po volji prebivati bud na njegovim imanjima ili u njegovoj kući u Zagrebu gdje su za grofa odmah uređene bile s najvećim komforom posebne odaje.

Ovako bezbrižno kao sada nije grof Orfeo još nikada živio. Imajući uz svoga

zeta sve što je njegov društveni položaj zahtijevao, bio je u neprilici kako da potroši svoju apanažu* na svoje lične potrebe. Jedan dio mogao bi on posve lako namijeniti komu drugomu.

U kavani »Europe«, gdje se je u posebnoj prostoriji na čaj sastajalo društvo stare i mlade gospode iz otmjenih krugova, upoznao se s mladom kasiricom koja je u to društvo zalazila, igrala gitaru i pjevala tirolske pučke pjesme koje su osobito staru gospodu zanosile. Grof je našao da je ta mlada djevojka začudo nalik njegovoj nezaboravnoj Elzi. Nije bilo ništa prirodnije nego da je na nju prenio neugaslu svoju simpatiju i za kratko vrijeme postao njezinim - dobrotvorom.

X.

Imajući dva imanja u svojoj vlasti koja su donedavno pripadala moćnim i starim velikaškim porodicama hrvatskim, počela se je u Branimira javljati tašta želja da dobije plemstvo. Uz svoju ženu kojoj je bio otvoren put u najotmjenije krugove, on je osjećao potrebu i radi nje i radi sebe da postane plemićem. I njemu samomu čudno se je činilo kada je čitao na Melitinim posjetnicama:

Melitte Rudnich, née comtesse Armano,*

a kako je to istom moralo biti neugodno ponositoj njegovoj ženi. U krugovima kamo bi došao sa Melitom susretali su nju boljari kao svoju i sebi ravnu, dočim su se prema njemu posve drugačije vladali. Da ga nisu malovažili kao druge obične plebejce, imao je zahvaliti svomu velikom imutku i onda tomu da je bio oženjen groficom.

Branimira je uvijek peklo kada je o tom razmišljao, a čim je više uz Melitu dolazio u dodir sa velikašima i staroplemićkim krugovima, sve je jače težio za plemićkim grbom.

S Melitom nije o tom nikada govorio. Ona bi još, kako je bila čudnovat stvor, kadra bila da mu se naruga radi te njegove taštine. Ta ona je prezirala sve te nove plemiće. Ali tim više govorio je Branimir sa svojim tastom o toj stvari, a stari grof je bio posve sporazuman s tim i odobravao zetovu nakanu.

- Ti imaš doduše dva krasna imanja, da im je malo ravnih u domovini - govorio je grof svomu zetu. Ali bivša gospoštija u rukama čovjeka neplemića nema čara. To je kao krivi alem ili dragulj bez zlatna obuhvata. Druga je stvar kada imaš svoj grb, pa ga uklesati dadeš u pročelje dvora. Pred tim će se

dvorom svatko pokloniti, u njega ulazi čovjek sa posve drugim osjećajem nego u najsjačajnije palače bogataša niska roda. Ne misli da možda nišanim na te; ja govorim općenito i velim ponovno da u svakom grbu ima neki čar, osobito ako se iza njega kriju zlatna brda kao u tebe... Kaže se doduše da su se ovi moji nazori preživjeli i da je danas novac prvo i sve; ali tomu nije tako... Zašto bi onda svi bogataši težili za tim da se iz obične mase podignu u viši društveni sloj?

Branimir je morao priznati da grof, bar što se tiče njegove osobe, imade pravo, pa je umolio tasta neka se kod svojih uplivnih znanaca upita da li bi se i kojim načinom najbrže mogla ispuniti njegova želja. Grof Orfeo bio je osobni prijatelj još iz mladosti s ministrom ad personam regiam*, a osim toga je imao i bližnju rođakinju, groficu Immertreu koja je bila pridvorna gospođa*. On im je obojima pisao i molio njihovu potporu u zetovoj stvari. Odgovori su stigli brzo i bili su začudo suglasni. I ministar i grofica javili su grofu da bi njegov štićenik zet mogao bez velikih poteškoća postići ono što želi, ali da bi se morao prije u javnosti istaći zaslužnim djelima i lojalnim vladi odanim ponašanjem. To je bio putokaz Branimiru koji mu je pokazivao pravac kuda treba udariti ako želi stići na metu svojih želja. On je morao gledati da dođe u sabor i tu da se istakne i svrati na se pozornost vlade. U proljeću buduće godine imali su se obaviti novi saborski izbori u svoj zemlji. Raspoloženje stranaka naviještalo je žestoku izbornu borbu, pa su mnogi već počeli živo raditi među pukom. Branimir je odlučio da će istupiti kao kandidat u kotaru komu je pripadala općina Orlovac i on sa svojim ogromnim posjedom. Tu ga svijet poznaje, tu ga puk štuje i ljubi, tu ima nade da bi mogao lako prodrijeti.

Izbori su imali biti prvih dana mjeseca svibnja, trebalo se je, dakle, žuriti. Već polovicom mjeseca veljače preselio se Branimir u Orlovac s cijelom porodicom. Melita nije imala povoda opirati se boravku u Orlovcu jer je zbog duboke korote koju je obdržavala za pokojnom majkom morala da živi zabitno i osamljeno. Nije polazila ni kazališta, ni koncertâ, ni privatnih zabava u svojih znanaca; za nju, dakle, život u velikom gradu nije sada imao smisla. I grof Orfeo pošao je u Orlovac jer mu je teško bilo rastati se sa svojim unukom s kojim se je često u danu znao dugo zabavljati i koji bijaše sada njegova najveća radost. Njegova štićenica u kavani »Europe« pokazala se za kratko vrijeme nezahvalnom naprama njemu, pa ju je grof napustio kada se je uvjerio da ona njega napušta. Sada je bio slobodan bar za neko vrijeme!

Došavši u Orlovac, Branimir je stao odmah razabirati položaj. Činilo mu se da nije još nitko dirnuo u puk radi izbora. Tim lakše bijaše mu raditi. On je počeo marljivo pohađati sve uplivnije osobe svoga izbornoga kotara: župnike, posjednike, zakupnike, trgovce, pa i same uglednije seljake, da govori s njima o svojoj kandidaturi. Branimir se nije dosele isticao na političkom polju i zato je baš mnogima bio poćudan. Njegova kandidatura primljena je u kotaru povoljno, pa se je ujedanput pronio glas po kotaru i županiji da će Branimir

biti biran u hrvatski sabor.

Ta vijest doprla je i do velikoga župana koji je rukovodio izbore u županiji, i vrlo ga uznemirivala. O Branimirovoj kandidaturi, uopće o njegovoj odluci da želi biti biran u sabor, nije njemu ništa poznato bilo. Branimir mu je dosta intiman prijatelj, pa da mu ne bi o toj stvari ništa kazao. Pa ipak je bilo tako. On je čekao da izvidi da li su povoljne prilike za njegov izbor, a tek onda je htio potražiti glavara županije da mu se predstavi kao kandidat. Htio je da to učini ovaj koji dan, no veliki župan, komu ta kandidatura nije dala mirovati, pretekao ga. On je prije potražio Branimira u Orlovcu. Tu se je vladao kao da je došao u obične prijateljske posjete; o politici i skorim izborima za sabor nije ni riječce spomenuo sve do svoga odlaska podvečer. Tada, kao da mu je slučajno palo nešto na um, započe razgovor o tom predmetu. Bili su sami u sobi za pušenje, pa su mogli bez zazora razgovarati se.

- Čuo sam da si nakanio kandidirati u ovom kotaru? - počeo veliki župan - i da te dapače već proglašuju kandidatom... Ja tim glasovima nisam isprva vjerovao misleći da bi mi ti kao prijatelj kazao kad bi što na stvari bilo... Ali sada sam dobio službenih obavijesti da je zbilja tako.

- Tako je!... A da nisam tebi o tom ništa spominjao, razlog je jer sam htio da razvidim izborne prilike... To je učinjeno i ja sam se zbilja riješio da kandidiram.

- U ime vladine stranke, dakako? - primijeti lukavo veliki župan.

- Ne, već na svoju ruku - odgovori ozbiljno Branimir. - Ja hoću da u saboru stojim izvan stranaka... Ja ću od svake stranke prihvatiti ono što mi se bude svidjelo, ali vezati se na koju stranku ne mislim.

- Dakle divljak*... Ne znam da li je ta ideja sretna...

- Zašto?

- Jer ti divljaci nisu nikomu po ćudi... Oni samo vrebaju, krivudaju i kriju svoju pravu političku boju... Takvi ljudi ne mogu biti u volji onima na kormilu... I oporba ih odbija od sebe jer su neodlučni i nepouzđani... Uostalom, to na me ne spada. Ja samo kažem da zastupnici koji stoje izvan stranke ne mogu biti po ćudi vladi.

- To znam.

- Onda se čuđim tvojoj odluci... Ti ne ideš bez razloga u sabor - reče vrebajući župan.

Branimir se nasmiješi, a veliki župan također.

- Tajna se doduše krije, ali se ipak za nju doznade... O tebi, na primjer, općenito se misli da ideš u sabor toga radi da postaneš plemićem... Ako je tako, onda nećeš doći do toga cilja putem kojim si nakanio udariti... Divljak nema odozgo ništa očekivati.

- Ja ću zato ipak kandidirati na svoju ruku i budem li izabran, stajat ću izvan stranaka.

Veliki župan nije trebao da što više čuje.

- Onda ćemo se sastati na izbornom polju, ali kao protivnici... Žao mi je! - rekao je župan na oprost Branimiru i odvezao se zlovoljan u svoju stolicu. Njega je uistinu ljutilo da Branimir ne stupa pred birače kao vladin kandidat, jedno zato jer bi Branimir, čovjek ugledan, inteligentan i vanredno bogat, bio lijepa stečevina za vladinu stranku, a drugo, jer se je bojao borbe s protivnikom kao što bijaše Branimir. Moglo bi se lako dogoditi da Branimir uz svoju popularnost koju je uživao u kotaru, i velika novčana sredstva koja su mu pri ruci, pobijedi u izbornoj borbi. A to bi za nj bila vrlo neugodna stvar. Odmah bi se gore kazalo da nema nikakva upliva u svojoj županiji i da zato nije na svom mjestu i Bog zna što bi sve moglo iz toga poslijediti. Veliki je župan zato odlučio da će se svom snagom svoje vlasti oboriti na orlovački izborni kotar.

Branimir je imao svoje tajne razloge zašto je nakanio kandidirati na svoju ruku. Njega su naime u svoje kolo privukli neki ugledni velikaši, viriliste* u hrvatskom saboru, koji su imali da stvore poseban, izvan stranaka stojeći klub. Među njima bijaše i grof Slavomir, a to je najviše sklonulo Branimira da i on stupi u isto kolo. Pogovaralo se je da će ti divljaci doskora doći na vladu i da imadu mogućih sveza u Beču i Budimpešti. Bio je drugi još razlog s kojega se je Branimir riješio na tu stranu. Njegov otac bijaše umjereni opozicionalac koji se doduše u javnosti nije isticao, ali je svojim novcem izdašno podupirao stranku u koju se je brojio. Obzirom, dakle, i na oca imao je Branimir dosta povoda da stupi u takvu stranku gdje je opreka među ocem i sinom u njihovu političkom mišljenju tek prividna bila.

Veliki se je župan živo latio posla. Prva mu je stvar bila da nađe kandidata koji bi kako tako bio premac Branimiru. Razmišljajući o toj stvari, došao je do zaključka da bi s dvojicom mogao pokušati sreću proti Branimiru. Jedan bijaše Grabarić, bližnji susjed Branimirov. O njem je glavar županije odavna znao da teži za komorničkim ključem*, i taj ključ imao je sada sklonuti Grabarića da kao vladin kandidat stupi na izbornu poprište, on, koji u svom životu nije na ništa tako mrzio kao na politiku i ljude koji se s tim »ćoravim poslom« bave. Veliki župan nadao se ipak da će zlatni komornički ključ pokazan izdaleka taštumu vlastelinu, djelovati na nj magičnom silom i raspršiti njegove glupe predsude.

Drugi u kombinaciji bijaše ugledan jedan župnik i dekan*, koji je neprestano uzdisao za kanoničkom kurijom* na Kaptolskom trgu u Zagrebu. On se je svakom zgodom i svakomu koji je s njim u saobraćaj došao, tužio kakva mu se krivica čini tim da još nije postao zagrebačkim kanonikom, a imenovani su toliki drugi koji su od njega godinama puno mlađi a zaslugama za toliko niži. Lijepim obećanjem mogao je veliki župan vrlo lako i toga pregalca predobiti za svoju stvar.

Grabarić mu se je ipak više sviđao, pa je najprvo s njim stupio u pregovore. Iz početka išlo je poteško jer je Grabarić znao za kandidaturu svoga susjeda, dapače se pokazivao sklonim da će, kada tomu dođe vrijeme, za nj i raditi. A sad ujedanput ta napast! Nije bilo sumnje, veliki je župan pogodio pravu žilicu u Grabarića kada mu je spomenuo komorništvo. On se je u prvoj neprilici otimao, izvinjavao i otklanjao ponuđenu si odliku, ali veliki je župan bio vrlo nervozan i nestrpljiv, pa se je s tolikom žestinom survao na svoju žrtvu, da je napokon uspio. Grabarić je sutradan pisao list Branimiru gdje mu se prijavljuje kao protukandidat po »želji velikoga župana«, na koji je dodatak ovlašten bio. Svršio je svoju poruku riječima:

- Stupam u izbornu borbu s tobom proti svojoj volji, pa se zato nadam da to neće u ničem promijeniti dojakošnje* naše odnošaje. I nije. Branimir je znao da je njegov susjed oruđe u tuđoj ruci.

Dekana mislio je veliki župan predobiti za se kao glavnoga korteša* među svećenstvom. On bi bio u tom sigurno i uspio, ali nenadani slučaj pokvari sve. Baš u to vrijeme kad su se postavljali kandidati i izbornici spremali na izbornu borbu, postade kanonikom razmjerno još mlad svećenik koji je nekada bio kapelan u dekana. To je opet bilo previše za nj, i on je sada od osвете i prkosa stao iz petnih žila raditi za Branimira među svećenstvom.

Sada, pošto su se istakli kandidati s jedne i druge strane, izdan je u jednom i u drugom taboru ordre de bataille*. Grabarić je imao uza se javne urednike*, zakupnike sajmovine, gostioničare i krčmare, koji su živo za nj radili. Ali i Branimirova stranka bila je jaka i brojna. Uza nj su stajali župnici, zanatlije koji su kod njega imali trajnu i dobru zaslugu, onda njegovi vlastiti činovnici i službenici, pa seljaci koji su mu dugovali ili inače od njega zavisni bili. Počelo se je žestoko raditi s obje strane i korteši stali su saletavati seljačke izbornike kao ose zrelo voće. Trošio se silan novac na gozbe i terevenke koje su dan i noć trajale. Seljaci su se lijepo gostili, dobro jeli i pili, pušili fine cigare i slušali što im korteši govore, i davali svoju riječ da će glasovati za kandidata koji im se preporuča.

Grabarićevi korteši razumjeli su se savršeno u svoj posao; oni bi znali zaokupiti izbornike protivne stranke čim bi ih načas ostavili njihovi korteši i vođe.

- Što mislite, vi slijepci - govorili bi oni Branimirovim biračima - zar vi da birate čovjeka koji je proti vladi? A znate li vi što je vlada?... Da nema nje, svi bi lipsali kao pseta... Bez vlade ne možeš ni dahnuti niti se kud maknuti. Trebaš li novaca: daj vladu!... Trebaš li novu cestu ili most: upri, vladu!... Dođe li na te zlo, vatra, voda, glad: pomози, vladu! I uvijek samo: vlada, te vlada! Pa vi hoćete da se s njom ukoštac hvatate... Ej, vi budale, neće vladi, ali će vama pucati rebra, pa ćete se kajati, ali prekasno!... Već znate, ljudi, što!... Deder opametite se i budite uz nas!... Da samo znate kakvo je vino kojim Grabarić časti svoje ljude! - I korteši sklonuše ih da s njima piju, pa su se baš i ljudski ponapili, ali su sutra opet bili u svom taboru.

Baš tako radili su i korteši Branimirovi, osobito njegovi činovnici i službenici među kojima su vlastelinski lugari igrali najveće uloge. Oni bi isto tako zaokupili seljačke izbornike iz Grabarićeva tabora, pa im govorili:

- Ljudi, ne gubite pameti, ne dajte se smesti! Sada se vrzaju oko vas, sve mile-lale; obećavaju vam ovo i ono i hoće da vas premame. A gdje su bili dosada dok nisu bili izbori pred vratima?... Hoćete da birate Grabarića... A što vam je on?... Je li ikad komu od vas pomogao?... Mari on za vas ko za lanjski snijeg... A naš spahija, recite sami!... Tko je ikada uzalud pokucao na njegova vrata?... Ako si trebao novaca, dao ti je; ako si trebao plug, branu ili sjemena za usjev, ma što, sve si dobio; ako hoćeš užiriti* svinje, spahija ti otvara svoje šume; ako su ti djeca gola i bosa, on ti ih odijeva i obuva; treba li graditi školu, on daje najviše, što i ne mora, samo da je tebi lakše; eto, on je uz vas i s vama u svako doba, prije i poslije izbora, pa njemu da se zamjerite?

- Nećemo se mi zamjeriti našem spahiji, aja! - prosvjedovali seljaci.

- Zašto onda birate drugoga? - pitali korteši.

- Eh, što ćemo... Vele gospoda da je tako bolje za nas!

- Čekajte, rđe, samo dok izbor mine... onda ćete vidjeti što je za vas bolje... Sastat ćemo se u šumi ako Bog da! - prijetili im vlastelinski lugari.

Pa sada da se snađe među te dvije vatre siromah seljak!

Ali to još nije bilo sve. U novije vrijeme stvorio se ujedanput, kao da je iz oblaka pao, nepoznat čovjek u kotaru koji je počeo među seljacima rovariti. Obašao je bio već cijeli kotar, kupio oko sebe seljake pa im držao govore i čitao spise koji su prosti puk nemalo uzbunili. Kad su ga pitali tko je on i otkuda, rekao bi da je socijalista, a rodом iz Bačke, seljak kao i oni. Taj »sicilist«, kako ga izopačeno prozvaše seljaci, postao je vrlo popularan u kotaru. U novije vrijeme počeo je dolaziti i u orlovačku vlastelinsku krčmu gdje je kupio oko sebe seljake i ondje im pričao neobične stvari koje su seljaci uslast slušali i bez razlike stranaka grnuli u krčmu da slušaju čovjeka koji im

pogađa žilicu.

- Ne vjerujte vi ni jednim ni drugim - upućivaše ih nepoznati prorok. - Nisu to ljudi kojima bi mi mogli vjerovati. Borite se među sobom; jedni za jednoga, drugi za drugoga spahiju. Lude li pameti! Svaki od njih ide svojim putem za nečim, vi za ničim... Treba znati tu gospodu!... Nije bio kaput nikada prijatelj gunjcu*; ali što hasni vama govoriti?... Vi uvijek mislite tuđom glavom, i slijepi ste kraj zdravih očiju!

- Pa što da radimo, ded reci? - upita ga jedan od seljaka.

- Što da radite?... Birajte čovjeka u koga imate vjere... Ne kaputaša*, već onoga u gunjcu i opancima, od vašega soja, koji zna vaše jade i nevolje, pa će i raditi za vas... Već je doba da se i nama, seljačkoj fukari, kako nas zovu, čini po volji.

- A što bi to bilo? - javi se iz hrpe ljubopitan jedan izbornik.

- Ama vi baš ništa ne znate, a tamo onkraj Dunava otkud sam ja zna to svako dijete... Čujte dakle: treba da se snizi porez na jednu petinu, duhan neka se slobodno sadi i rakija po volji peče, zemlju valja među puk razdijeliti iznova kako će biti svakomu pravo.

- Što ti to reče sada? - uleti mu u riječ jedan od najmoćnijih gazda u selu koji je imao dvije sesije* zemalja.

- Odmah ću ti razjasniti - odazva se nepoznati. - Zemlja je danas nepravedno razdijeljena, jedan ima premalo, drugi više nego treba. Je li to pravo da vaš spahija ima četrdeset hiljada lanaca* zemlje, a toliki nemaju ni dva lanca, a imadu veću porodicu od njega? Zato treba iznova podijeliti zemlju, i to će biti doskora.

- Zar će dijeliti i naše seljačke? - pitao je isti onaj sesionaš* koji je pozorno slušao što onaj nepoznati govori.

- Kako gdje, dragoviću moj - odgovori nepoznati - gdje neće biti dosta spahinske zemlje, ondje će se dijeliti i seljačke... I među vama ima ih dosta koji suviše imadu, a drugi ni toliko da se prehrane.

- Tako je, tako! Evala! - uzeše vikati oni koji su bili najslabiji gruntaši*, na što su spali lakoumnim životom i lošim gospodarstvom.

- Moj čovječe - obori se sada na nj ljutito sesionaš - misliš li ti da imaš s budalama posla koje možeš uputiti u što hoćeš... To što ti sada govoriš, nikada neće biti... Kakva bi to bila pravda da meni koji sam radio, mučio se i čuvao svoje, otmu rođenu moju zemlju, pa je dadu kakoj propalici koji je rasuo svoj

imutak pa sada ništa nema. Neće, ne, do toga doći, dok je Boga na nebu i cara na zemlji... Ti si neznana delijo, ili kakva luda ili bitanga, koju bi trebalo odavle batinom otjerati.

Nepoznati se smeo i ne bijaše kadar da riječ progovori i suzbije žestoku navalu, ali su mu priskočili u pomoć izbornici koji su najmanje imali i stali vikati:

- Znamo mi zašto se on ljuti, sesionaš je, ima grunta ko mali spahija, pa se boji da što izgubi...

Bogati gazda ne reče ništa, nego se okrenu i izađe iz krčme, a za njim nekoliko bogatijih gazda koji su bili s njim iste misli.

Nastao razdor među seljacima. Bogatiji se odbili od »sicilista«, dok su siromašniji, a tih bijaše mnogo više, dušom i tijelom uza nj pristali. Kad su imućniji seljaci izašli iz krčme, stade nepoznati onima koji su s njime ostali, a bila ih je još uvijek puna krčma, pripovijedati stvari o kojima se oni ne bi usudili ni snivati.

- Još koji dan - govorio im on - pa će doći zapovijed iz Beča, da se ima izjednačiti bogato i siromašno... Svaki će dobiti toliko zemlje koliko treba, a spahijama i bogatlijama što ostane. - Seljaci zinuli i razrogačili oči pa slušaju što im nepoznati govori. Svaka žilica u njih treperi, i oni već u svojoj misli zalaze s lancem u lijepe spahinske zemlje i dijele ih među se po miloj volji.

Kada su baš najljepše slušali svoga proroka i imali pred sobom čarobnu sliku bolje budućnosti, banuše u sobu dva oružnika^{*} s nataknutim bodovima na svojim puškama i prokrčiše si put do stola za kojim je sjedio nepoznati besjedeći seljacima.

- U ime zakona slijedi nas! - pozva ga strogim glasom stariji oružnik uprvši prstom u govornika, koji je, opazivši oružnike pred sobom, prestao bio govoriti.

- Da vas slijedim, a zašto? - upita neustrašeno nepoznati.

- O tom će biti poslije govora! - odvrati mu oružnik.

Među seljacima nastao žamor koji je postajao sve to glasniji.

- Zašto ga hapsite - istaknu se jedan iz hrpe - kad nije ništa učinio...

- Pozivam po drugi put! - zagrmi oružnik.

- Dobro, ja idem - reče nepoznati skočivši na noge.

- Nećeš nikud, ne damo mi! - stadoše vikati seljaci i počеше se stiskati oko oružnika.

- Mir, braćo! - priviknu im nepoznati. - Ne bojte se za me... Evo mene doskora opet među vama!

Te riječi umiriše više seljake negoli držanje oružnika koji su već bili skinuli puške s ramena da rastisnu seljake.

Nepoznatoga odvedoše i strpaše u općinsku buharu, a otuda ga po noći otpratiše u kotar gdje su ga odmah preslušali. Pošto mu nije bila u redu putovnica, otpremiše ga još isti dan put njegova zavičaja. Svoga obećanja da će se skoro vratiti među svoje privrženike, nije mogao ispuniti. Oni ga nikad više nisu vidjeli, ali su njegove nauke sačuvali. Baš to, jer su ga uhitili i popratili preko Drave, činilo se seljacima sumnjivim.

- Bit će sve istina što je govorio taj naš čovjek - umovali su seljaci. - Zašto bi ga onda gonili, da nije govorio istinu? Znamo mi to.

Tako si eto stvori prosti puk sud o sljeparu najprostije vrsti i podiže ga do ugleda apostola. U pameti seljaka orlovačkih ostale su duboko usječene riječi koje su čuli od bačkoga »sicilista«, a njegove spise, koje je među njih razdijelio, čitali su na jagmu i trgali se za njih, premda nisu ni trećinu razumjeli od svega što su čitali. Oni se počеше među sobom tražiti, dogovarati i napokon se udružiše kao u neku socijalnu sektu, davši si ime »sicilisti«. Bilo ih je u svim općinama izbornoga kotara i kada su vidjeli da ih ima toliko iste misli, zaključе da će sami postaviti svoga kandidata za sabor, ne kaputaša*, već čovjeka od gunjca* i opanaka, kako im je svjetovao njihov začetnik.

Našli su ga dosta brzo. Bio je to umirovljeni financijski nadstražar, čovjek prepreden i svakojaki. Jer je živio na seljačkom gruntu svoga oca, oni su ga držali svojim, premda se nije niti na seljačku nosio niti je ikada sam orao ili kopao, nego je držao slugе koji su mjesto njega radili. On sam bavio se nadripisarstvom i seoskom lihvom, pa je stoga bio vrlo popularan među seljacima. Radi svoga nadripisarstva izišao je među njima na glas kao vrlo pametna glava, a njegovo lihvarjenje pribavi mu glas pučkoga dobrotvora, premda je od pozajmljenih glavnica tražio i primao nezakonite, vrlo visoke kamate. Tomu čovjeku je neobično laskalo da su ga ponudili kandidaturom za saborskoga zastupnika, i on je tu ponudu objeručke prihvatio. On se je nadao da će bude li izabran za saborskoga zastupnika iz toga crpiti korist kako on to samo umije. Poput munje proletio glas cijelom županijom da su se u izbornom kotaru orlovačkom pojavili socijaliste u tolikom broju da su se osmjelili postaviti čak i svoga kandidata za sabor. I veliki župan našao se u čudu kada je dočuo za tu novost. Kako to da mu s nijedne strane nije ništa javljeno o tim »sicilistima« koji već i za sabor kandidiraju? S tim kandidatom odlučio je on

pobliže se upoznati.

Korteši Branimirovi i Grabarićevi svršili su svoj najteži rad, da su naime raščistili polje, te se je sada znalo kamo koji izbornik pripada. Glasovi bijahu nekako jednako podijeljeni, pa je sada trebalo samo da svaki kandidat svoje privrženike ukrijepi u vjeri, a uz to, ako je moguće, ovaj ili onaj protivnički glas za sebe predobije. Radilo se živo na sve strane, a novac se nije štedio. Nastala je uporna borba o glasove; tko je koga predobio za se, gledao je da si ga i sačuva, ali zato još nije bio siguran da mu se neće sutra iznevjeriti. Najvećom napetošću išlo se je u susret izboru koji se je primicao. Radilo se o tri-četiri glasa. »Sicilisti« imali su kojih trideset glasova koji bi dakako odlučili ako bi oni dali svoje glasove za jednoga ili drugoga od glavnih kandidata. No na njih se nije moglo računati. Držali su uz svog kandidata kao nokat uz meso, s upornošću pravih sektara, pa se nisu dali od njega odvratiti ni obećanjima, ni prijetnjama, dapače gledali su oni da predobiju koga iz Grabarićeva ili Branimirova tabora. A i njihov kandidat pazio je budnim okom na svoje stado, držao ga na okupu i svaki dan pobrojio. Troška nije imao s njima velika; dok su se Grabarićevi i Branimirovi izbornici gostili pečenkama svake fele i dobrim vinom, oni su bili zadovoljni kapulom ili jajima, a mjesto vina napili bi se najprostije i najjeftinije špire*.

Uto, baš nekoliko dana pred izbor, dogodila se neznatna stvar koja je pobrkala razmjerje izborničkih glasova na štetu Branimirovu.

Jednoga dana vraćala se je Melita u elegantnim svojim karucama iz majura Klise kamo se bješe poslije objeda izvezla. Pred njom vozila se dva seljaka u lakim slavonskim kolima. Sva je prilika da nisu bili trijezni, jer su gromovito pjevali, a i konje su tjerali onako po svatovski. Kada su opazili da se za njima spahinica vozi, počeli su se laganije voziti, i to sredinom ceste. Čim bi opazili da su Melitine karuce brže pojurile, u nakani da ih prođu, oni su, što su igda jače mogli, potjerali svoje rage i prašili spahinici pred nosom.

Ta bezobraznost razljutila je Melitu. Grofovska kći planula je videći da joj prkose ti poderanci u kolima.

- Tjeraj naprijed! - zapovjedi ona kočijašu, koji nato pusti uzde konjima. Seljaci u kolima primijete to i udri bičem po svojoj kljusadi koja je letjela kao poplašena. No gdje da oni uteknu gospodskim, vilovitim konjima? Za čas stigoše Melitine karuce seljačka kola, no u tren zakrenu seljak na stranu, baš pred rudo karuca. Kočijaš Melitin, razjaren tolikom drskošću, ošinu seljake bičem dva-tri puta po glavi i projuri mimo njih, a pri tom zape krilo od sjedala o kola seljačka i potrga se.

Seljaci udarili sad užasno kleti i psovati, dobacivajući Meliti razne pogrdne riječi kao »gospodska avet«, »crna Aždaja« (zato, jer je nosila crninu) i druge

još gore i prostije.

Sva izvan sebe vratila se kući i potražila odmah Branimira, zahtijevajući od njega da joj odmah pribavi zadovoljštinu. Bila je bijesna i Branimir je morao odmah ispuniti joj želju. Seljaci budu isti dan prijavljeni kotaru kamo ih odmah za sutra pozvaše i osudiše. Imali su odsjediti u zatvoru četiri dana i platiti štetu. To je već uzbunilo seljake i izbornike koji su bili u Branimirovoj stranci. Ona dva izgreznika bijahu članovi dviju zadruga kojih su gospodari bili dobre gazde i čvrsto stajali uz Branimira. Na njih bi pao teret da plate štetu za oštećene karuce, ali Branimir se je toga odrekao. Da nije toga bilo, oni bi smjesta bili prešli u drugi tabor, ali ovako, hajde, ostali su još uz njega, ali su već bili ozlovoljeni. No tim se još nije svršila stvar. Jednoga jutra, i to treći dan što su se ona dva kažnjenika vratila kući iz zatvora, dođe gospodarskomu upravitelju u Orlovcu prijava iz Klise da je zlobna ruka posjekla skoro polovicu mladoga voćnjaka što ga je Branimir prije tri godine dao ondje zasaditi. Ta ga se je vijest nemilo dojmila. Pošalje upravitelja da izvidi stvar, a s upraviteljem pođoše i oružnici. Preko sto krasnih voćaka ležalo je posječeno u deblu da je bila žalost gledati. Bile su to mlade voćkice najplemenitije vrsti koje bi ove godine prvi puta rodile bile. Šteta bijaše velika, ali opačina još veća. Po tragu, naime po utiscima nogu u zemlji, raspoznalo se odmah da su taj posao izvela dva zlikovca. Sumnja je dakako pala odmah na onu dvojicu kažnjenika. Oružnici ih odmah uhitise, a kod pretrage u kući nađoše u sijenu sakrivene dvije bradvaste, oštre sjekire, na kojima bijaše vidjeti traga od kore i soka posječenih stabala. Povedoše ih u Klisu u sam voćnjak gdje su se uvjerali da njihovi opanci posve pristaju u one utiske u zemlji. Razlozi sumnje bijahu tako jaki da su ih odmah predali kotarskomu sudu koji ih je, pošto je šteta bila velika, dao otpratiti sudbenomu stolu, da im sudi radi zlobne oštete tuđega vlasništva.

Ovaj slučaj ogorčio je seljačke izbornike Branimirove.

- Zar tako s nama naš spahija? - uzeli oni među sobom rogoboriti. - Tužaka nas i tjera u tamnice, a ovamo nam uvijek govori kako nam je dobar prijatelj. Hvala mu na ljubavi. Mi ga ne trebamo!

Branimiru je jedva pošlo za rukom da kako-tako umiri seljake. On im je razložio da nije lijepo i pošteno da se zauzimaju za opake svoje drugove koji ne znadu ni za Boga ni zakon.

- Što su danas meni učinili - govorio im on - mogu sutra učiniti vama, pa vi da branite još takve zlikovce? - Pametniji seljaci uvidješe da spahija ima pravo, i ostadoše mu vjerni, ali nekoliko glasova izgubi ipak radi te zgode. Ona dva gazde, iz čijih zadruga bijahu uapšenici, prijeđoše ravno k »silicistima«, a neki se odmetnuše u Grabarićev tabor.

Meliti je dobro došla ova zgoda da se riješi dosadna joj Orlovca. - Ta čovjek nije siguran ni za svoju glavu među tim opakim svijetom - govorila je ona Branimiru i izjavila da će odmah otputovati. Delidvor je sada već uređen i ona će se ondje, u bivšoj svojoj djetovini, nastaniti. Dotle će i izbori proći, a onda se može Branimir sa djetetom onamo preseliti. Melita je i zbilja treći dan iza kako je počinjeno ono divljaštvo u Klisi, otputovala u Zagreb, a otuda u Delidvor. Njezina nagla odluka da će otputovati iz Orlovca, imala je drugi, tajni razlog, ne onaj kojim se je poslužila pred svojim mužem. Prije nekoliko dana dobila je ona naime list od Ele kojim joj javlja da je ulanska* pukovnija u kojoj je služio Alfred, premještena u Mirovnik, nedaleko Zagreba. Od toga časa vrebala je na zgodu da se rastane s Orlovcem, i ta se je zgoda desila.

Branimir je tako ostao sam u Orlovcu zlovoljan i malodušan. Kako su sada glasovi stajali, on nije mogao vjerovati da će prodrijeti. Pred svojim prijateljima dapače je izjavio želju da bi najvolio odstupiti od kandidature, ali ovi ne htjedoše o tom ni čuti. Rekoše mu da se u zadnji čas dade vrlo mnogo učiniti i uputiše ga da će im valjda poći za rukom predobiti za se nekoliko »sicilista« o kojima se je znalo da su pohlepni za novcem kao moljac za ovčjom kožom, a da ga i trebaju. Branimir se dade nagovoriti i kao kandidat dočeka izborni dan.

U sjedištu kotarske oblasti imao se je obaviti izbor. Izbornici svih stranaka dolazili su u mjesto birališta na kolima, nakićeni narodnim kokardama* na kojima je natiskano bilo ime kandidata. To se je ime čitalo i na trobojnicama koje su sa sobom ponijeli izbornici pojedinih sela. Svaka stranka imala je svoju krčmu gdje su glavni korteši* dočekivali izbornike s punim vrčevima vina i piva. Pred krčmama namjestile se glazbe, i to pred Grabarićevom krčmom ciganska glazba koja je izopačeno, nekako na mađarski, igrala hrvatske pjesme, dočim su Branimirovim izbornicima svirali srijemski tamburaši, sve sami melezi. KORTEŠI su se s izbornicima rukovali i grlili i savjesno ih brojili da ne bi ni jedan izostao. U tim dvjema krčmama bijaše veselo i živo. Sve je bruhalo i orilo se od razgovora, vike i pjevanja. Stolovi bijahu prostrti u krčmi i pred krčmom, a sluga, lugari i panduri obojice gospode kandidata dvorili su izbornike nudeći ih pečenim odojcima, janjetinom, ili paprenim gulašem. Trebalo je da se ljudi dobro potkože, jer bi se izbor mogao dugo otegnuti. Dok su se izbornici dvojice glavnih kandidata ovako lijepo gostili i častili, bijahu »sicilisti« svi na okupu u nekakvoj kukavnoj mehani*. I oni su se gostili, ali sljepački, kao prava fukara. Jeli su sira i luka, neki i suhe slanine, a pojili su se jeftinim, ali grubo patvorenim crnim vinom. I oni su imali svoju glazbu, ali niti Cigane, niti tamburaše, već seoskog gajdaša koji je slučajno bio izbornik.

Oko osme ure s jutra nastalo je komešanje i vreva na ulici. Korteši i izbornici skočili na noge i sve jednim pravcem pogledali. - Dolazi... Eno ga! - čulo se je osobito među Grabarićevim izbornicima. Dolazio je njihov kandidat... Vozio

se sam, a na baku* uz kočijaša sjedio je glavit katana* u odori Trenkovih pandura*, koji je podsjećao na minule dane slave i moći plemićke. Za nekoliko časaka stadoše njegove lagane karuce pred zgradom kotarske oblasti i pl. Grabarić, komu je uparađeni katana otvorio vratašca, izađe iz kočije. Tu se pozdravio s kotarskim predstojnikom, općinskim činovnicima i izbornim povjerenstvom. Njegovo visokoblago rođe pušilo je vjekovitu svoju virginiju*, a bilo je očito uzbuđeno i zabrinuto. Nekoliko njegovih glavnih korteša potražilo ga odznah i izvijestilo kako stvari stoje. Oni su se tvrdo nadali pobjedi.

- A gdje su »sicilisti?« - upita kandidat predstojnika. - Želio bih vidjeti i njih!

Na te riječi okrenu se predstojnik prema omašnomu jednomu bilježniku* i naloži mu da »siciliste« privede pred gospodina kandidata. Predstojnik zapovjedio bilježniku, a ovaj općinskom panduru koji se je vrzao iza njegovih leđa.

- Skoči odmah u mehanu* - zapovjedi mu oštro - pa istjeraj tu fukaru pred kuću.

Općinski pandur skoči što je brže mogao, i za čas bijahu »sicilisti« pred kućom. Gospodin Grabarić pristupi k njima i prijazno ih pozdravi. Oni poskidaše šešire i upraviše svoje poglede čas u njega čas u njegova katanu. Velika perjanica na njegovu kalpaku i srebrne kopče na ječermi* u koje nisi mogao od svijetla gledati, najviše su još zadivile uboge »siciliste«.

- Što radite ovdje? - upita ih Grabarić ne znajući u ovaj par pametnijega pitanja.

- Čekamo našega kandidata, vaša milosti! - odgovore neki.

- A tko je vaš kandidat? - pitao dalje Grabarić čineći se nevještim.

- Marko, nadstražar - čulo se iz hrpe.

- Kakav je to čovjek? - okrenu se sada Grabarić prema predstojniku.

- Nadripisar i seoski lihvar - odgovori predstojnik navlaš vrlo glasno da ga dobro čuju i »siciliste« izbornici - čovjek svakojaki, no do koga ovi slijepci, koji ne vide dalje od nosa, mnogo drže. Ali svejedno, vi ljudi - uze sada predstojnik govoriti izbornicima - nećete dočekati svoga kandidata niti ćete ga birati.

- Kako bi to bilo - uskomešali se izbornici - ta još je sinoć bio s nama i rekao nam da će doći među nas oko osam sati.

- Ne može doći jer sjedi u hladu... kod kotarskoga suda - razjasni im predstojnik koji se zatim okrenu prema Grabariću komu stade govoriti opet tako da su »sicilisti« mogli sve dobro razumjeti.

- Taj se čovjek nalazi pod kriminalnom istragom zbog prevare. Pravio je, naime, ugovor, u kom je izigrao troje siročadi, troje jadne djece. Sud je ušao u trag toj prijevari i dao prošle noći uhapsiti gospodina kandidata.

»Sicilisti« čudno se nekako zgledali slušajući te riječi. Grabarić je držao da je došao kritičan momenat koji mora izrabiti.

- Žalim vas, dragi ljudi - počeo im govoriti vrlo ozbiljno - da ste tako nisko pali pa ste si izabrali kandidatom prostu varalicu.

Među »sicilistima« nastao žamor i gibanje. Ove su ih Grabarićeve riječi posve smele. Njihov Marko - pa varalica! Tko bi to mislio? Ali bit će valjda tako kada gospoda kažu.

- Što smo mi znali, vaša milosti! - javi se između njih najstariji i valjda najpametniji. - Mi smo držali da je pošten čovjek, eh, ali ako je taki, kao što čusmo, neka ga voda nosi.

- Tako je! - povladiše mu ostali.

Grabarić pomisli: sad ili nikad! Pristupi još bliže k izbornicima, tako da je s onima koji su u prvom redu bili, stajao prsa o prsa. Uzdignute glave i gledajući svakomu oštro u lice, upita ih on jakim glasom:

- Ljudi, imate li vjere u mene?

- Kako ne bi, vaša milosti! - uzvikali se »siciliste«, nešto od neprilike, a nešto od respekta pred Grabarićevim katanom koji se je oko njih šuljao i osornim im glasom metao u usta riječi koje su trebali da viču.

- Ako imate vjere u me, onda glasujte za me! nudio se Grabarić seljacima. A ovi su šutjeli i čekali hoće li se tko među njima oglasiti na te riječi. Ali se nitko ne javi. Grabarić ne klonu duhom već započne iznova:

- Moguće je da su me ocrnili u vašim očima moji protivnici... Ali ja vam velim: - Ne vjerujte im!... Ja sam bio vazda prijatelj seljaku i sirotinji...

- Da vidite, vaša milosti - javi se sada najveća raspikuća među »sicilistima« - mi smo baš prava sirotinja. Slabi smo gruntaši*, lane nas je pobio led, a otolič*-poručio nam ovrhovoditelj*-da će nas, čim minu izbori, poćerati za dužni porez... Propast ćemo, vaša milosti, ako nam tko ne pomogne...

- Vaša milost mogla bi nam pomoći! - javi se sada uza nj stojeći »sicilist«. - Da nam dadete novaca za porez, vi bi nas spasili od velikoga zla.

Grabariću se smrklo lice na te riječi, ali na taj izazov morao je da odgovori.

- Da vam dadem novaca... Kako to mislite?... Valjda ne tražite da vam te novce poklonim... Svi bi onda kazali da sam kupio vaše glasove, a ja to neću... Već čujte! Ja ću vam novce koje trebate pozajmiti, a vi ćete ih pošteno kao čestiti ljudi vratiti... Dakako, ne odmah, već kako tko može...

Seljaci se stali znamenovno pogledati i laktovima gurati.

- Kako tko može - tumačili su oni po svom »kad, il' nikad,« ali ovo potonje je vjerojatnije... Oni su bili posve zadovoljni odgovorom Grabarićevim i počeli su isprva nekoji, a onda svi složno u zboru vikati:

- Hvala im do neba, vaša milosti... Vi ste naš čovjek... mi smo svi uz vas!

- Kad je tako, onda ajte za mnom! - reče Grabarić s vedrim licem i pođe pravcem prema krčmi gdje su bili na okupu izbornici. Korteši povrstaše »siciliste« u red, zatakoše im za šešire kokarde* s napisom: »Živio naš zastupnik Janko pl. Grabarić«, i krenuše istim pravcem za svojim novim kandidatom. Svoju zastavu, na kojoj je bilo tiskano ime Marka nadstražara kao kandidata, ostavili su u krčmi, pa ih sada predvodi samo njihov gajdaš koji im je zasvirao poznatu kolsku pjesmu: *Ajd na levo, braca Stevo* itd.

Grabarićevi izbornici izadoše »sicilistima« u susret, stadoše se s njima rukovati i grliti, i povedoše ih za pune stolove kamo su pali kao gladni skakavci na žito.

Trideset i pet sigurnih glasova imao je sada Grabarić više i tim bijaše izborna bitka već unaprijed odlučena. Branimir je to uvidio i zato prije nego će izbor započeti, izjavi pred povjerenstvom da odstupa od kandidature. Čemu, mislio je on, da muči dalje sebe i svoje izbornike? Ne brinući se dalje za sudbinu izbora, on se je sa svojim izbornicima odvezao u Orlovac gdje ih je gospodski podvorio. U njegovoj zlovolji, koja mu je s te nedaće pritisla dušu, bijaše mu jedina utjeha da su mu svi do jednoga ostali vjerni i da se nitko od njih nije odmetnuo u protivnički tabor.

Njegovo srce odbilo se od Orlovca i njegova pučanstva komu je bio dobrotvorom, a ono mu se iznevjerilo u odlučnom času za njega. Boravak u tom kraju postao mu mrzak i oduran, pa je i on nekoliko dana poslije izbora oputovao za Melitom u Zagreb.

Prvi taj neuspjeh tako ga je ozlovoljio da već nije mislio ni na sabor ni na

plemstvo već samo na svoju porodicu i svoje zvanje.

XI.

Melita je naizmjenice prebivala sad u Zagrebu, sad u Delidvoru, koji je sada imao posve ino lice. Bio je posve obnovljen, i to ne samo dvor već i sve gospodarske zgrade, dapače i perivoj. U dvoru dao je Branimir odstraniti stare trošne stube i namjestio nove, u hodnicima izmijenio već raspucani kameniti pločnik prepruganim podom, a sobe dao iznova najukusnije oslikati, ili novim tapetama obložiti. Stari zvjezdani parketi od javorova drva, koje je dao praviti otac grofice Ane, bijahu još dobro sačuvani, a bili su tako krasno izrađeni da se u njih nije diralo. Cijelo dvorište dao je Branimir izravnati, batudirati* i onda finim pijeskom nasuti, a isto tako popravio je iz temelja privozni put koji je sa zemaljske ceste vodio u Delidvor.

Stari dvor se je upravo pomladio u rukama novoga gospodara koji je i u gospodarstvu i kućanstvu novi red uveo. Meliti svidjelo se sada još više na njezinoj djedovini, jer sada joj se činio dvor nekako veseliji, svjetliji i u svem prijatniji.

Njezini susjedi i znanci, kada su doznali da je Melita došla u Delidvor, dolazili bi joj često u pohode da joj vrijeme prikrate. Grof Janko, maestro Nikola, a najviše Ela sa svojim bratom, bijahu često u posjetima kod Melite. Ela je dapače znala po nekoliko dana ostati kod svoje prijateljice i nudila joj se da će je naučiti voziti se na biciklu.

Melita se je prije rugala tomu sportu. Njoj, koja je bila tako izvrsna jahačica, činilo se smiješnim na jahačku sjediti na mrtvom vozilu i svojom ga snagom kretati da s tobom juri. Dopuštala je da to može biti ugodna igračka za djecu, ali ne za onoga koji je vičan sjediti na plemenitu jašcu koji pun vatre i snage pod tobom podrhtava, s kojim se razgovaraš i koji te razumije, pa na zapovijed s tobom ili lagano potitrava, ili strelovito juri kao da se nagoni s vjetrom. Ali sada ujedanput njoj se počeo taj sport ipak sviđati. Nije to bilo bez uzroka. Ela joj je pri jednom svom navratku u Delidvor pripovijedala da se je sastala blizu Podsuseda s nekoliko ulanskih* časnika koji su na biciklima dojurili onamo iz Mirovnika. Među njima bio je i Alfred s Ljubicom, od kojih je razumjela da ih ima više među časnicima koji taj sport tjeraju, i da prave velike izlete u Štajersku, Kranjsku i Zagorje. I nju su dopratili čak do Oroslavja i vratili se natrag.

Ta zgoda nije išla Meliti iz glave. Nema ljepše prilike sastati se s Alfredom nego na ovakvim ciklističkim izletima gdje se može stvar udesiti tako kao da je slučajno nastala. Ona već nije mogla odoljeti želji da se sastane s Alfredom, što joj je dosada nemoguće bilo. Barunica Andrina bila je u Borkovcu proti

svomu običaju, jer je redovito ljetovala u Winterhofu, no ove godine morala je učiniti iznimku. Čim je Alfred premješten bio sa svojom pukovnijom u Mirovnik, u blizinu Melitina boravišta, mislila je ona da ne smije biti daleko od svoje djece. Trebalo je paziti na njih i još na nekoga čija je blizina bilo vrlo opasna. Radi toga imala je Ljubica stanovati u Mirovniku zajedno s Alfredom. Bilo bi joj doduše ljepše kod pomajke u Borkovcu, ali Alfred nije smio ostati sam. Vojnički stan što su ga imali u Mirovniku bio je neudoban i pretijesan, pa se je Alfred često tužio pred strinom na to, no ona nije mijenjala svoje odluke. Mladi supruzi imali su i nadalje skupa ostati. Alfred je dobro znao zašto ima da bude tako, ali Ljubica nije ni slutila radšta je pomajka neće da ima uza se. Za nju je ona kobna winterhofska zgoda još uvijek ostala tajnom. Njoj je trebalo stoga ipak donekle razjasniti da je najbolje po nju da se od Alfreda ne dijeli.

- Ti moraš ostati uz svoga muža! - govorila je pomajka. - Niste još ni dvije godine svoji, pa da živite rastavljeno. Što bi svijet kazao? Pa onda Melita je blizu... Nje se čuvaj, drago dijete... Vjeruj mi, nje se moraš vrlo čuvati.

- A zašto, majčice? Ona je sada posve drugačija spram mene - branila je Ljubica koja je Melitu veoma zavoljela otkad joj je ponudila intimno svoje prijateljstvo.

- Zašto? Ja ću ti odmah kazati. Ona ne ljubi svoga muža, njihov brak nije sretan... A da je tako, samo je ona kriva... A tvoj Alfred lijep je čovjek kao rijetko koji muškarac. Kad je lane bila kod nas u Winterhofu, ona je bila vrlo ljubezna s njim. Nisi li opazila?

- S Alfredom su sve gospođe tako... sve ga rado imaju!

Barunica je skoro planula s toga naivnoga odgovora, ali u isti čas je osjetila i samilost s mladom ženom koja bijaše bezazlena kao dijete. Prevariti je, bijaše najlakši posao.

- Ima svakakih gospođa... dobrih se ne boj, ali zlih se čuvaj kao žive vatre. Što onda ako bi se prohtjelo Meliti da ti preotme Alfreda, da ti ugrabi njegovo srce?

- To ona nije kadra učiniti - izusti s nekim strahom Ljubica problijedjevši u licu.

- Ali recimo da jest - reče barunica tjerajući u tjesnac Ljubicu. - Bi li ti to pravo bilo?

- Ah, ja bih bila jako nesretna! - reče tjeskobno Ljubica.

- Onda pazi na svoga muža, pazi na Melitu, na oboje, njih - svjetovala je

barunica. - Pobrini se da se ne bi sastajali iza tvojih leđa, da ne govore sami u četiri oka; drži Alfreda uvijek pod budnim okom i ne vjeruj mu mnogo... Svi su muškarci jednaki kad se o ženama radi; lakoumnost im je prirođena... Obećaješ li da ćeš raditi po mom savjetu?

- Hoću, majčice! - odgovori tiho Ljubica koja još nije uvjerena bila da je nužno tako raditi. Zato ipak ona se je vrlo često sjećala baruničinih riječi i pazila na Alfreda. Ako je išao u Zagreb, ona bi išla s njime; ako bi odjašio komu poznatomu vlastelinu u posjete (a poznavao ih je mnogo, gotovo sve), ona bi mu se pridružila. Alfred ju je naučio jašiti, imala je svoga jašca, nije dakle bilo nikakve zapreke da ga ne bi pratila na njegovim jahačkim izletima. Kada se je u časničkom zboru Alfredove pukovnije sastavio mali klub časnika koji su naumili tjerati ciklistički sport te se počeli učiti na vozilu, Ljubica je također zajedno s Alfredom postala biciklisticom. Ona je to dapače i zahtijevala, jer joj je u pravi čas palo na um da bi Alfred mogao praviti daleke ciklističke izlete bez nje samo zato jer ona ne umije voziti.

Alfredu je već počela dodijavati ta vjekovita Ljubičina pratnja, osobito od časa kada je saznao da je Melita u Zagrebu i da često boravi u Delidvoru. Ovamo ne bi on doduše smio zalaziti jer je barunica prekinula svaki saobraćaj s Melitom, a to je morao učiniti i on, dakako po njezinu nalogu. Ali u Zagrebu bila bi vrlo zgodna prilika sastajati se s njom, a ipak mu se ta želja nije ispuniti mogla jer ga je Ljubica vazda pratila. Postao je već nestrpljiv. Melita boravi već preko mjesec dana u njegovoj blizini, a on je još ni vidio nije a kamoli govorio s njom. U nevolji pomože mu opet puki slučaj. Kada je jedanput bio sa svojim drugovima i s Ljubicom na koturaškom* izletu prema Bistri, sastane se njihovo društvo s Elom i njezinim bratom koji su im u susret jurili.

Naravno da su svi sašli s vozilâ i pozdravili se, pri čem se je razvezao živahan koturaški, pravi sportski razgovor.

Alfred je odmah pridružio se Eli i poveo je nešto postrance da može s njom nesmetano razgovarati. Od nje je mogao čuti o Meliti najnovijih i najpouzdanijih vijesti. Ne okolišajući dugo, on joj stavi odmah pitanje koje se je ticalo Melite.

- Jeste li bili skoro s Melitom?

- Jučer smo je posjetili u Delidvoru - odgovori Ela.

- Dakle je u Delidvoru?

- Ona je sad u Delidvoru, sad u Zagrebu, ali je mnogo više na imanju... Zašto je ne posjetite?

- Kako će dugo ostati u Delidvoru? - upita Alfred izbjegavajući odgovor na

Elino pitanje.

- Ona kani podulje tamo ostati ne bude li joj dosadno.
- Neka se nauči voziti na koturu*, pa joj neće biti dosadno. Sada će moći praviti izlete na kojima ćemo se često sastajati.
- Ona ne mari za koturaški sport.
- Nisam ni ja, ali sada mi je vrlo omilio... Recite joj samo da ja i Ljubica pravimo česte izlete.

Time je razgovor svršio među njim i Elom jer je Ljubica k njima pristupila, ali Alfred je kazao Eli sve što je želio i o čem je bio uvjeren da neće ostati bez uspjeha.

Ela je drugi dan poslije toga sastanka opet bila kod Melite i priopćila joj svoj razgovor s Alfredom. To bijaše dovoljno da se je ona počela baviti biciklom. Ela je morala ostati kod nje, a izvrstan bicikl dopremljen je za Melitu već sutradan iz Zagreba. Odijelo biciklističko naručila si je brzojavno iz Beča. Nije trebalo ni tjedan dana i Melita je već izvrsno vozila na koturu. Učila je neumorno, a kao dobroj jahačici nije joj bila vožnja na tom vozilu naporna. Imala je uz to u sebi osjećaj sigurnosti kada je na koturu sjedila i njim upravljala. Ona se nije ustručavala natjecati se ni sa samom Elom koja bijaše biciklistica na glasu. Njih dvije pravile su u tih sedam dana i poveće izlete do pedeset i šezdeset kilometara daljine, pa je to Melita izdržala bez ikake poteškoće. Osmi dan iza kako je Melita počela bila učiti vožnju na biciklu, javila je Ela malim pisamcem Alfredu da će prekosutra (bijaše nedjelja) podvečer stići s Melitom u Oroslavje gdje ih kod grofa Janka očekuju.

- Izvrsna ideja - uskliknu Alfred i obavijesti odmah svoje drugove o skorom izletu koji je mogao da bude vrlo zabavan. Ljubica je radosno primila tu vijest. Začudo je baš kako ju je srce vuklo k toj Meliti. Ona je u taj čas zaboravila na sve savjete pomajke i samo mislila na to kako će se sastati s Melitom. Ova ju je neodoljivom nekom snagom privlačila kao što privlači zmija svojim pogledom nježnu ptičicu koju je za svoju žrtvu odabrala.

U nedjelju krenule su u proračunano vrijeme dvije razne partije prema Oroslavju, jedna iz Delidvora a druga iz Mirovnika. Melitu i Elu pratio je brat Elin kao njihov chevalier d'honneur*. Bijaše vruć ljetni dan; zato su oba društva mogla krenuti istom onda kada je sunce počelo naginjati k zapadu i bilo mjestimice sjene na cesti vodećoj uz šumovite brežuljke Zagorja. Melita imala je na sebi široke hlače od tamnomodre tvari i blijedožutu bluzu, a na glavi sjedila joj koketno modra laka kapa a la matrose*. Bila je dražesna u tom odijelu, tako da je i Ela bila sva ushićena kad ju je vidjela.

- Alfred će izgubiti glavu kad te vidi - rekla joj u šali kada su počele voziti.

Melita se samo nasmiješila i trgnula jače naprijed, za svojim mislima koje su letjele u susret njemu, samo njemu. Njih troje stiglo je prvo u Oroslavje, u dvor grofa Janka na kom se je vijala zastava, znak da je gospodar dvora kod kuće. Mirovničke partije ne bijaše još vidjeti. Ela je zato predložila da im se u susret voze, no barun, njezin brat, nije pristao na to jer je bio suviše umoran. On je uopće mnogo trpio od migrene i morao se je čuvati. No Melita bijaše odmah sporazumna s Elom. Pošto je svaka ispila čašu uhlađena groga* koje im je piće osobito preporučio grof Janko, sjele su opet na svoja vozila i pojurile u susret časnicima. Nisu trebale daleko voziti. Na posljednjem brijegu pred sobom opaze očekivane koturaše koji su do navrh brijega išli pješice, a sada su zasjeli opet svoje koture na kojima su se spuštali niz brijeg. Jedni i drugi spazili su se u isti mah i počeli se pozdravljati mahanjem šešira i rupcima. Za nekoliko časaka sastali se, poskakali sa svojih vozila i pozdravili se međusobno.

Melita i Ljubica radosno se zagrlile, prva usiljeno i bez osjećaja, druga iskreno i svesrdno.

- Kako ti divno pristaje to odijelo! - polaska Ljubica Meliti. - Zar ne, Alfrede?

A Alfred se samo smiješio i stisnuo nježno pruženu si Melitinu ručicu.

- Još nisam obikla tomu odijelu - odvratila je Melita zaklanjajući se u dražesnoj smetnji za svoj kotur, jer je vjetar sa sjeverne strane bio nešto jače zaduhao i zanosio njezine široke i lake hlače tako da su se jasno mogle razabirati oble joj bedre.

Požudnim pogledima promatrao je Alfred ne mogavši skinuti očiju s nje, a ona mu je istom vatrom uzvraćala žarke poglede. Bila je od napora zažarena u licu kao da se nalazi u najvećoj duševnoj uzbuđenosti. To ga je lice sjećalo sastanka u winterhofskom perivoju i on je osjećao kako mu srce guta plamen neobuzdane i neutišane ljubavi.

Krenuše dalje put Oroslavja, kamo su za četvrt sata stigli u veselu razgovoru i vozeći lagano kao da se odmaraju. Grof Janko dočekaio je goste sjajno, po svom starom običaju. Cio prvi sprat bijaše sjajno rasvijetljen. Svjetionici* u pojedinim sobama i velikoj dvorani bijahu svi u plamenu. Domaćina je osobito mislio i na ples, jer kako da mine bez plesa i zabava gdje su tri krasne gospođe i petorica mladih časnika koji u zabitnoj svojoj posadi čeznu za takvom zabavom.

Kada su se gosti odmorili i uredili koliko se dalo svoju sportsmansku toaletu, išlo se je k večeri kod koje je grof Janko, po navadi, blistao svojim humorom, a pri tom se brinuo da njegovi kavaleriste*, kojim je bio veoma sklon, ne

ostanu žedni. Livrejovani* sluge točili su neprestance divno uhladeni šampanjac u tulipanske čaše (grof nije trpio šampanjskih posudica u obliku zdjelica), koje su se marljivo praznile. Danas ga nije boljela nimalo ruka, a nisu ga uznemirivale ni brige sa ovrhovoditeljem* komu je nedavno isplatio nekoliko tisuća poreznoga zaostatka, pa si ga tako za dulje vremena skinuo s vrata.

Društvo je odmah u početku bilo veoma živo i veselo. Vladao je u njem neusiljeni, prirodni ton, kakav je već svojstven mladomu svijetu. Melita je sjedila između Alfreda i jednog njegova druga, natporučnika. Naprama njima sjedila je opet Ljubica uz koju si je osigurao mjesto sam grof domaćina komu se je lijepa i umiljata ženica s tim blagim očima i vazda smješljivim licem vanredno sviđala. On je svoju susjedu tako izvrsno zabavljao svojim šalama i dosjetkama da se je neprestano smijati morala. Za nju je sve ostalo društvo postalo suvišno, pa je ona slušala samo svoga zabavnoga susjeda. Za Alfreda i Melitu nije se brinula. Ta oni sjede vis-a-vis, tu nije moglo biti nikakve opasnosti po njezinu sudu. Pa ipak su je naočigled njezin varali. Oni su govorili poluglasno i kazali si sve što su si imali kazati; kazivali su jedno drugomu slatka, nježna imena, njihove su se ruke kriomice sastavljale i stiskale, a ramena u dodir dolazila. Njih dvoje slabo je marilo za ostalo društvo, a Melita je, samo da sačuva skrajnu učtivost, ovda-onda upravela bud kakvo pitanje na svoga drugoga susjeda ili kratko i rastreseno davala odgovore na njegove upite.

Alfredu, a i Meliti isto tako bijaše najveća želja da se mogu gdje udvoje bez svjedoka sastati. O tom su oni za večere najviše razgovarali. U Delidvoru to nije moguće jer Alfredova strina zabranila mu je jedanput zauvijek pohađati osobu koju je ona brisala iz čisla* poštenih žena. U Zagrebu bilo bi to lakše, osobito u odsutnosti njezina muža, ali nipošto u njezinoj kući. Ako bi se desila dobra prilika, imala je to Melita odmah javiti Alfredu koji bi je onda potražio. Dogovorili su se da će si pisati šifrovana pisma, a Melita trebala je da mu odmah sutra pošalje ključ za to pismo u Mirovnik. Izleti na koturu i sastanci s tim spojeni imali su i nadalje trajati. Melita je imala samo brzojavno priopćiti dobu i pravac izleta. Bolji su i takvi sastanci nego nikakvi. Mogli su se bar vidjeti, stisnuti si ruke, progovoriti si koju milu riječ i bar donekle ugasiti žeđ ljubavi. Sve to bijaše među njima ugovoreno, i s tim su se morali zadovoljiti dok se ne desi bolja prilika.

Iz velike dvorane gdje je bilo po grofovoj odredbi priređeno sve za ples, čuli su se ujedanput skladni zvuci glasovira. Jedan od časnika bio je međutim sjeo za glasovir i jer je bilo u njega lijepo bariton-grlo, prohtjelo mu se da se producira. Odabrao si je Schumannovu* kompoziciju *Die zwei Grenadiere* i stao je pjevati svojim zvučnim, ali podrhtavajućim glasom, običnom manom pjevanja u diletanta. Kada je bio pri koncu i prvi se akordi marseljeze, kojima završuje pjesma, stali razlijevati dvoranom, otvorila se vrata blagovališta i

Branimir uđe u sobu.

- Došao sam u potjeru za svojom ženom - reče on šaljivo rukujući se s domaćinom. - U Delidvoru nisam nikoga našao pa jer mi je bilo samomu dosadno, dadoh upreći i evo me tuj.

Nenadani dolazak Branimirov bio je svima prijatan, samo ne Alfredu i Meliti. Oni sada već nisu bili tako slobodni kao u prisutnosti same Ljubice koja nije ništa opazala, na ništa sumnjala. U Branimira bijahu druge oči i drugačija ćud. Grof Janko posadi ga između Ele i Ljubice, tako da je sjedio spram Alfreda i Melite s kojima je preko stola često zapodijevao razgovor. On ih je neprestano držao pod okom, jer kraj svega toga što se njih dvoje usiljavalo da se pokažu ravnodušnima jedno spram drugoga, nije im to ipak pošlo za rukom potpuno. Iz njihovih riječi, pogleda i kretnjâ provirivala je neka intimnost koja je Branimiru padala u oči. Na Melitinu licu zamijetio je nedvojbeni izraz duševne razigranosti i uživanja, dok je ona mislila da se posve ozbiljno drži.

Taj osjećaj da se nalazi pod motrenjem, počeo ju je napokon ljutiti. Ona opomenu grofa da bi bilo vrijeme ustati od stola, i grof joj učini odmah po volji. Svi su krenuli nato u sobu za pušenje gdje su uz stijene bili namješteni oniski divani pokriti skupocjenim sagovima. Za čas zamirisala je soba od dima najfinijih grčkih cigareta. I gospođe, kao prave sportkinje, pušile su također, dapače i Ljubica koja je to vrlo rijetko činila, a pred pomajkom nikada jer je ova strogo osuđivala taj običaj u gospođâ.

- Moja gospodo - progovori ujedanput Ela - meni se hoće danas plesati. Zgoda je prekrasna, ne smijemo je propustiti. Jeste li sporazumni?

Svi prihvatiše taj prijedlog. Mladim ljudima nema milije zabave od plesa. To je stara stvar. Zaključiš dakle da će plesati do ponoći, a onda se razići. Vojnici imali su sutra zorom biti svaki na svom mjestu. Ovu noć će probdjeti, ali veseli, pa to njima nije prva noć koju su tako sproveli bdijući.

Čim su lakaji uredili sve u blagovalištu, ples je odmah započeo. Na glasoviru svirao je prvi natporučnik, pjevač, a izmjenjivali su ga tečajem večeri: Ela, Alfred, Ljubica i Branimir. Melita je mrzila plesnu muziku, pa se nije za izmjenu ni ponudila, ali usprkos svojoj antipatiji proti toj vrsti glazbe, ona je vrlo rado plesala kada ju je presvojila duševna razigranost, a ova u Alfredovoj blizini nije mogla izostat. Ona je čeznula za njegovim ogrljajem, makar i u plesu.

Plesao se prvi lagodni valcer. Bila su samo tri plešuća para: Grof Janko i Ljubica, Alfred i Melita, pa Branimir i Ela. Plesači su se mijenjali, ali su plesačice ostale iste. Držale su se junački i nisu pokazivale nikakva umora. Grof Janko bijaše ushićen sa svoje plesačice. Ljubica je bila izvrsna plesačica, a pri plesu sjalo joj se lice od radosti da pleše, baš kao mladoj djevojci koju su

prvi put doveli na ples.

Alfred i Melita plesali su kao što već zaljubljeni plešu. Njihovi su pogledi među sobom govorili tajnu riječ ljubavi, ruke se grčevito stiskale, a u zgodnom času on bi je strastveno privinuo k sebi i gorućim svojim licem dotaknuo se njezina čela. A ona je kao u nesvjestici lebdjela u njegovu na ručaju i istom onda došla k sebi kada bi je ispustio i potražio drugu plesačicu. Njih dvoje je ove večeri najviše zajedno plesalo, najviše zajedno bilo. Htjeli su da budu oprezni, ali nisu mogli. Strast bijaše u njih jača od razbora. To nije izbjeglo oštrumu oko Branimirovu koji ih nije pustio s vida.

- Molim vas, draga Elo - reče joj on u času odmora - kakav je čovjek taj Alfred?

- Zašto to pitate?

- Zar ne vidite da on ni ne mari za svoju mladu ženu?

- Ah, to iz vas govori ljubomor, jer je neprestano uz Melitu.

- Ja nisam ljubomoran, ali ćete priznati da je Ljubica mило i krasno biće, a on se vlada kao da je i nema ovdje. Tomu se čudim!

- Zašto da se čudite?... On revient toujours a ses premieres amours!* - odvrati Ela smijući se.

- Kako to mislite? Ja vas ne razumijem - reče Branimir, koga su te riječi začnule.

- Pa vi ne znate da je Meli prva njegova ljubav... Govorilo se da će je uzeti jer je i Meli njega ljubila; ali njegova strina nije bila za taj brak i prisilila ga da se oženi Ljubicom.

- Vi ste prva koja mi to kaže - izmuca sav uzbuđen Branimir koji se je u čas sav preobrazio u licu.

- Ma zaboga, to je općenito poznata stvar - reče Ela u neprilici jer je vidjela da je proti svojoj volji učinila nešto što bi moglo imati neugodnih posljedica.

Branimir i zbilja nije dosada ništa čuo o tom odnošaju među Alfredom i Melitom. Njemu se je desilo kao obično ljudima koji posljednji doznaju za stvari koje se njih najbliže tiču.

Branimir se je odjedanput poozbiljio i duboko zamislio. Sada su mu se napokon otvorile oči, i on je počeo mnogo toga shvaćati što mu je dosele bilo nejasno i nedokučivo. Sada mu je bilo jasno otkuda potječe ona himba kojom

ga je ulovila u svoje mreže, ona hladnoća i mrzost prema njegovoj osobi, neprirodna odvratnost prema vlastitom djetetu, ona brzina kojom je Melita prionula uz koturaški sport, sve, sve mu je sada bilo jasno.

Njemu je postalo nesnosno u blizini čovjeka o kom je sada tvrdo vjerovao da ima u vlasti srce njegove žene, koju je on, kraj svih njezinih poroka u bračnom životu, neiskazano ljubio. Prestao je plesati i hinio veliku glavobolju, pa je molio Elu i njezina brata neka gledaju da bude što prije kraj zabavi koja ga više nije mogla zanimati ali tim više ogorčavati.

On je tek sada vidio kako Melita s Alfredom pleše inače nego s njim i drugim plesačima, kako se posve drugačije vlada u razgovoru s njim, kako je uopće sva drugačija, gotovo preobražena u njegovoj blizini. Takva ne bijaše ona, njegova zakonita žena, s njime nikada, ni u jednom času njihova braka, i to njezino ponašanje danas spram Alfreda uvjerilo ga je dokraja da se je oženio djevojkom kojoj je slatki žalac prve ljubavi ostao duboko zaboden u srcu.

Istom oko ponoći počelo se malo, animirano društvo spremati na polazak. Mjesečina je bila kao dan; za prave koturaše nikada ljepše zgrade. Mirovnička partija krenula je prva kući, a malo zatim i gosti delidvorski. Melita i Ela nisu nikako htjele da se voze doma u udobnoj kočiji Branimirovoj, nego su na svojim koturima veselo odjurile naprijed. Branimir i barun Hinko, brat Elin, sjeli su sami u kočiju. Barun je bio užasno pospan i zamotao se u svoj široki pled* te se počeo odmah predavati bogu Morfeju*. Kraj njega sjedio je Branimir budan i uzbuđen. Mislio je o svojoj sudbini, o onom što ga još čeka u skoroj budućnosti, možda strašnije i groznije od onoga što je dosele doživio. Sve što je bilo on bi još lako pregorio, on bi se možda snašao i u životu kakav mu je dosele tekao u nesretnom braku, ali ako ga *on*apočne izdavati, ako mu postane nevjernom, okalja pošteno njegovo ime koje joj je dao...

Bilo mu je kao da mora s uma saći, pomahnitati i skončati nju ili sebe ili oboje skupa. Uto mu pane na um dijete, njegov sinčić, sva njegova radost, njegovo prvo blago na svijetu. Bura u njegovu srcu počela se nešto stišavati; nježnije misli zaokupile mu dušu. Sjećao se je prvih dana svoga upoznavanje s Melitom, svoje žarke, neobuzdane ljubavi prema njoj, pa mu je došlo da mora proplakati. I osjetio je kako mu se vrele suze krune niz obraze.

Ljubomor, težak kao gora, svalio mu se na srce.

XII.

Sutradan je Branimir rano ujutro dok je još Melita spavala odvezao se u Zagreb, otkuda se je podvečer vratio ali ne sam. Povezao je sa sobom i sinčića s njegovom bonom*, a grof Orfeo ponudio se sam da ide također s njima. Sam

nije mario da ostane u Zagrebu. Njegov unuk bio mu je nadasve, i on se je s njim po više ura na dan zabavljao. Dovezli su se u dvojim karucama, a na jednima, u kojima je grof Orfeo sam sjedio, bio je i bicikl Branimirov, koji ga je često rabio osobito na svom slavonskom imanju pregledavajući nedogledne površine svojih pusta* i majureva.

Melita je s Elom sjedila na terasi iza dvora kada su karuce dojurile u dvor.

- Gle, gle! - povika Ela veselo. - Branimir je poveo Ivicu sa sobom.

U Melite se smrklo lice.

- To je znak - reče zlovoljno - da je nakanio dulje ostati u Delidvoru... I papá je došao.

Ela se je požurila pridošlim u susret, a i Melita morala je, ako i ne veselo, povesti se za njezinim primjerom.

- To je iznenađenje, zar ne, Meli? - doviknu joj grof pokazavši na svoga unuka koga je bona držala na ruci jer je bio još pospan. On je, naime, najveći dio puta slatko prespavao i probudio se tek onda kada su karuce stale u dvorištu delidvorskom.

- On je još pospan! - reče hladno Melita. - Odnosite ga odmah gore u sobu, možda će još spavati.

Mali bješe naslonio glavu na bonino rame, pa je ispod oka, kao da se boji ili kao da mu ne ide od srca, pogledavao na svoju majku. Dijete, kao da je znalo da ga mati ne ljubi, držalo se odvratno naprama njoj. Niti ju je rado gledalo niti joj se ikada nasmiješilo ili ručice k njoj ispružilo ako ga je k sebi zvala, što je uostalom rijetko, vrlo rijetko bilo. A na očevoj ruci ili na djedovu koljenu, kako je bilo to dijete veselo i živo, kako je tada neprestano tepalo i smijalo se - posve drugi stvor! Melita je to vidjela, ali si nije radi toga glave trla, samo ju je ljutilo da joj taj mali stvor vraća milo za drago kao da joj prkositi hoće.

Branimir je, kako je pravo sudila Melita, odlučio bio više tjedana ostati u Delidvoru. Njegovu sinčiću prijat će zdravi zrak koji je do dvora dopirao iz uvala i visova goleme Ivančice, a i njemu samomu dobro će doći boravak izvan grada i promijenjeni način života. On je to kod večere lijepo razložio prisutnima, a Melita je počela odmah misliti: što će sada biti? Neki nutarnji glas joj je govorio da Branimir nešto zna i da na nju sumnja. U tom ju je ukrijepio i jučerašnji razgovor između njega i Ele na zabavi u Oroslavju o kom joj je Ela danas pričala. Njezini izleti na koturu i sastanci s Alfredom i njegovim društvom nisu sada mogli imati za nju nikakve cijene. Branimir je dopremio amo svoje vozilo, a to je znak da je kani pratiti na njezinim izletima ili, jasnije govoreći, da kani paziti na nju. Da se o tom potpuno uvjeri,

zasnovala je s Elom izlet u Stubičke toplice pa je o tom obavijestila Alfreda šifrovanim pismom dodavši na koncu da će po svoj prilici doći u pratnji svoga muža koji da nešto sluti.

Kada je Melita priopćila Branimiru da su se njih dvije riješile na izlet u Stubicu, on se je odmah izjavio spremnim pratiti ih. I tako je bilo. Došlo je u Stubicu njih troje, gdje su već zatekli Alfreda s Ljubicom i još jednim časnikom.

Prisutnost Branimirova bila je vrlo neprilična zaljubljenicima. Alfred je jedva ugrabio zgodu da nekoliko trenutaka govori s Melitom.

- Njegova prisutnost sve kvari. Što da uradimo? - reče on tiho i brzo Meliti.

- Pokušat ćemo još koji izlet... Možda će mu dosaditi ili će biti zapriječen - odgovori Melita.

- A ako ne?

- Čekat ćemo na dobru zgodu, mi je moramo uvrebat - reče odlučno Melita.

Pri tom je ostalo.

Melita i Ela upriličile su još dva izleta, no Branimir ih je na svakom pratio, a nije ničim pokazivao da bi mu ta pratnja dosadna bila.

Alfred i Melita sporazumjeli se da će napustiti te izlete koji im nisu ništa hasnili. Melita je mislila da će biti najbolje ako se sklone u koje lječilište, kamo bi je Alfred, hineći bolest, slijedio. Lanjske godine nije imao dopusta, pa se je nadao da će ga ove godine tim lakše dobiti. Samo što će na to strina?... Ako i povjeruje da je bolestan, neće li joj kraj njezine sumnjičavosti pasti na um da im se s Ljubicom pridruži?... Ta ista briga uznemirivala je i Melitu. Lane ju je doduše Branimir pustio samu u svijet, ali hoće li to i ove godine učiniti?... Ona se bojala da neće.

Kada mu je jednoga dana, samo da sazna njegovo mišljenje, spomenula da osjeća potrebu ići u koje lječilište, on se je odmah pokazao spremnim ispuniti njezinu želju.

- Zašto ne? - odgovori joj Branimir. - Meni je drago ako ideš, jer i ja želim poći s tobom.

- A dijete? - primijeti Melita smrknutim licem ozlovoljena Branimirovim odgovorom iz koga je razumjela da bi i on htio poći s njome.

- I on će s nama, to se zna... Ne možemo ga ostaviti samoga.

- Ne, ja to neću - planula Melita - ja ne trebam nikoga uza se, ni tebe ni djeteta... Idem li kamo, hoću da budem sama, slobodna...

- To neće biti! - reče čvrstim glasom Branimir da ga je Melita začuđeno pogledala. - Dok sam ti ja mužem i ti moja žena, ti nećeš bez mene nikamo poći.

- Što to znači? - upita Melita dršćućim glasom koji je odavao veliku njezinu uzbuđenost.

- Znači to - odgovori Branimir sigurno i odrješito - da mi je zazorna ta sloboda za kojom težiš.

U Meliti je zaki pjelo.

- Sram te bilo! - viknu ona bijesno. - Ti se usuđuješ tako podlo sumnjičiti me... Oh, ja te prezirem... Ti ćeš mi to skupo platiti! - dodade ona prijeteci se i plamtećima od gnjeva očima ostavi svoga muža.

- Ha, ja već dugo plaćam! - dobaci joj on s gorkom ironijom. Na te riječi koje su je očito žacnule ona popostane jedan časak i omjeri Branimira pogledom punim jarosti i mržnje. On je očekivao da će Melita što reći, no ona se predomislila te, omjerivši ga bijesnim i prezirnim pogledom, izađe iz sobe.

Taj i slijedeći dan nije s Branimirom ni riječi prozborila niti ga pogledala.

- Što je opet Meliti? - pitao grof Branimira.

- Njezini hiri, ništa novo! - odgovori mu Branimir. - Proći će to.

I kao da je pogodio. Navečer istoga dana dobi ona od Alfreda pismo koje ju je vrlo obradovalo. Bile su u njem dvije važne vijesti. Prva je vijest bila da je postao pobočnikom zbornoga zapovjednika u Zagrebu, koju je službu imao nastupiti odmah slijedećega mjeseca, dakle za tri tjedna, koje je vrijeme mogao biti na dopustu. Melitu je ta vijest elektrizovala. Bit će, dakle, s Alfredom u istom gradu gdje ne mogu na njih tako paziti kao ovdje na ladanju. Sada joj već nije nužda da misli na lječilište, ona će odmah otputovati u Zagreb i tu čekati Alfreda. Prije njega trebala je svakako da stigne u Zagreb jer bi inače njezinu mužu palo odmah u oči kada bi u isto vrijeme onamo stigli.

Druga vijest bijaše da je barunica Andrina najedanput oboljela od akutne upale zglobova i da je brzojavno pozvala k sebi Ljubicu jer mora odmah u Varaždinske toplice. Njezina bolest bijaše tako žestoka da sama nije mogla ni

ustati, ni sjesti, ni stupati. Liječnici su odredili da mora najmanje šest tjedana ostati u kupelji dok se bar ponešto oporavi. I to je bilo u prilog njima dvoma. Tako su se riješili i Ljubice, premda im ona nije ni dosada mnogo smetala.

Kod večere bijaše Melita bolje volje. Razgovarala se je barem s ocem, dočim je prije mramorkom šutjela i držala se tako hladno i mrko kao da si zabranjuje svaki upit i svaku opasku.

- Ja bih željela otputovati u Zagreb - reče ona ujedanput okrenuvši se prema mužu.

- Što ti pada na um? U toj vrućini, kad sve što samo može bježi iz grada - primijeti grof.

- Dosadno mi je tu, užasno dosadno!

- Kada želiš? - upita je kratko Branimir.

- Čim prije!

- Dobro. Prekosutra otputovat ćemo svi - reče Branimir.

Melita je to očekivala i primila je posve mirno muževu izjavu.

Branimiru nije dakako bio poznat uzrok zašto Melita želi najedanput u Zagreb gdje nije nikada rado boravila, i on je baš toga radi počeo sumnjati, te si preduzeo da će paziti na svaki njezin korak. No toga nije trebalo. Melita je sprovodila najveći dio dana kod kuće. Ustajala je rano ujutro i odmah se izvezla u okolicu zagrebačku dok je bilo još friškog, okrepljujućeg jutarnjega zraka. Onda se je vratila kući i nije nikamo već izilazila do navečer kada je već sunce zapalo. Tada se je znala odvesti u posjete kojoj znanici, čime također nije u svom mužu ni najmanju sumnju pobudila. Branimir nije znao što da misli o njezinu novom načinu života. Više puta mu se narinula misao da ga ona zavarava, ali zašto i kako? O tom da je Alfred imao doći za pobočnika zbornomu zapovjedniku, nije on ništa znao. S vojničkim krugovima nije u dodir dolazio, a krugove s kojima je on općio slabo su zanimala te osobne vojničke stvari.

Pod konac mjeseca kolovoza stiže Branimiru vrlo neugodna brzojavna vijest da mu je na pusti Jasen izgorjela njegova velika tvornica žeste. Pecara* bijaše doduše osigurana, ali upravitelj je istaknuo u brzojavci da je šteta ogromna. Branimir je morao još isti dan otputovati. Obrekao je da će se za nekoliko dana vratiti, dok stvar uredi.

- Ah krasne li sada zgode! - pomisli Melita kada je Branimir otputovao. - Ali gdje je sada Alfred? Očekivala je od njega pismo koje je već jučer stići imalo

pa je izostalo. Ne stigne li sutra, ona će mu brzojaviti sutra i pozvati ga na sastanak u Opatiju.

Željno očekivani list stigao je ipak sutradan. Melita ga je pohlepno čitala. Alfred joj iz Borkovca javlja da štajerska i zagorska džentrija* daje koncem mjeseca sjajan ples u Rogatačkoj kiselici*, na koji se ove godine sprema velik broj štajerske i hrvatske aristokracije i plemstva.

- Ako ikako možeš - tako je završio šifrovani list - dođi i brzojavi mi odmah.

Ona je dašto brzojavila da će doći, i spremila se odmah na put. Prekosutra je ples, a ona će još danas otputovati da se može što udobnije nastaniti, a moguće da i Alfreda već ondje nađe.

Baš u čas kada je, polazeći u karuce, silazila niz stube sa sobaricom koju je sa sobom povela, sastade se s ocem.

- Zbogom, papá, ja idem! - reče pružajući mu ruku.

- Ti ideš, kamo? - upita je grof.

- Idem u Rogatac* na ples... Dobila sam poziv!

- Ali ćeš se skoro vratiti?

- Za tri-četiri dana... Dođe li on, Branimir, prije, brzojavi mi.

XIII.

U ukusnoj plesnoj dvorani velike rogatačke* restauracije bio je posljednjega kolovoza kao na dan završetka lječilišne sezone sjajan ples o kom se je unaprijed mnogo pripovijedalo. Govorilo se je da će doći velik broj velikaša i plemića iz Štajerske, Kranjske i Hrvatske, pa se je taj glas i obistinio. Ljudi od kaste našli su se na plesu u ogromnom broju, kao što je znalo biti na dan sv. Ane u godinama prije 1848, kada je bio u cvijetu život plemstva i ono jatovice hrlilo na taj glasoviti ples gdje su se držali ljubavni sastanci sklapali brakovi, stari znanci poslije godinu dana pozdravljali i nova se prijateljstva sklapala. Tu je plemstvo u onim »dobrim, lijepim vremenima« svake godine slavilo slavlje svoje društvene isključivosti i premoći. To se je pokušalo i ove godine, ali ne na dan sv. Ane, jer je svetoanski ples već odavna izgubio svoj otmjeni, kavalirski značaj, nego u poseban, za to odabrani dan. Ideja o tom rogatačkom sastanku plemstva na Aninu plesu potekla je od jednoga štajerskoga baruna, staroga neženje, koji se je sa slašću sjećao sjajnih rogatačkih plesova iz svoje mladosti. - Zašto se ne bi to i danas pokušalo? -

mislio je on. - Naš stalež je doduše decimiran* i osiromašen, ali nas ipak u tri zemlje ima još toliko ostanaka da bi mogli stvoriti nešto slično onomu što je bilo u prošlosti. - I barun razglasi među svojim staleškim drugovima svoj mot d'ordre* koji je potpuno uspio.

Već dan prije plesa vrvio je Rogatac od gospodskih karuca svake vrsti, a navala je bila tolika da su ih jedva smjestili u hotelima i vilama rogatačkim. Gospode koje su se riješile doći na taj ples došle su s tom nakanom da razviju na njem najveći sjaj i eleganciju. Bijaše milota gledati u plesnoj dvorani te krasne i elegantne dame u društvu njihovih kavalira. Toalete njihove bijahu sjajne i najfinijega ukusa, pasu kod gospođa koje su bile u gledajućoj publici izazivale opće udivljenje. Od rogatačkih otmjenijih gosti malo ih je sudjelovalo u tom plesu premda su pozvani bili, jer su uviđavnije gospođe unaprijed znale da će tu blistati samo što je rodom i društvenim položajem uzdignuto nad druge.

Melita bijaše kraljica toga plesa. Njezina ljepota, njezina prava aristokratska pojava, ponosita i čarobna, na kojoj je svatko mogao vidjeti istinit biljeg plemštine od iskona, sve je zanimala i očarala. Večeras je imala na sebi opravu od svijetložutoga satin-royala*, čije su inkrustacije* od d'Alencon-čipaka* bile optočene uzanim rišama* od mousselinea*. Uzela je za današnju večer prekrasni briljantni nakit, vjenčani dar svoga muža. U vlasima, oko vrata i na rukama iskrili se dragulji čarobnom igrom svjetla koja je zadivljavala gledaoce. Kada je uza nju Alfred stajao ili je dvoranom vodio ispod ruke ili u živahnom plesu s njom jurio preko caklena poda dvorane, bio je jedan glas da je to najljepši par u onom otmjenom društvu.

Bilo je već poslije ponoći, vrijeme odmora. U postranim prostorijama gdje se je supiralo*, bijaše vrlo bučno i veselo. Modra krv se razigrala. Bilo je tamo samo jednorodno društvo, jednoga osjećaja i istih misli o sebi i drugima. Čepovi šampanjskih boca veselo su pucketali u zrak, a u čašama pjenio se najfiniji Heidsieckov monopol-šampanjac koji je ugodno razigravao krv i živce.

Glazba je zasvirala poslije odmora šestokročni valcer*. Igrali su ga najvještiji plesači. Alfred plesao je s Melitom. Ona bijaše sada već uzbuđena u velikom stepenu, a taj ples, to titranje u njegovu ogrljaju i na njegovoj grudi još ju je više uzbuđivalo. Uprla je svoj strašću opojeni pogled u njega i privila se sva uz njega i na časove zadrhtala i grčevito stala stiskati njegovu ruku. A on je samo pohotno gledao u njezine zamirajuće oči, naslađivao se pogledom na albastrova joj ramena i uzbibane grudi, osjećao na svom licu topli požudni dah s njezinih usahnulih usta i ćutio žar njezine puti koji kao da je u njega strujeći prelazio.

- Alfrede! - dahnu ona.

- Što je, Meli?

- Ah, ja ne znam što biva sa mnom.

A on je privinuo jače k sebi, i oni plesali dalje. Ali dugo nije trajalo. Melita je malaksavala. Burni osjećaji koji su joj dušu srvali, slomili su i njezinu fizičku snagu.

- Alfrede, ja ne mogu dalje... Ajdemo! Slijedi me.

Oni prestadoše plesati i pođoše u garderobu gdje je Alfred brižno ogrnuo Melitu skupocjenim njezinim ogrtačem. Nato pođoše oboje u prvi sprat gdje je Melita uzela za se dvije sobe. Ona je išla žurno naprijed i otvorila vrata sobe gdje je odmah zapalila svijeću. Alfred je stajao na vratima.

- Alfrede! - zovnu ona zapovijedajućim glasom i on uđe u sobu.

Dvije sobarice, koje su imale sobu nedaleko od Melitine, čuvši korake u hodniku, izvirile su na vrata i vidjele sve. Kada je Alfred unišao u sobu, čulo se je njihovo šaputanje.

Odozdo iz dvorane čula se neprestano glazba. Nema sumnje da će ples i zabava potrajati do jutra. Kada je svitalo, pojavi se u hodniku, gdje bijahu Melitine sobe, osoba u putnom odijelu. Bijaše to Branimir. On se je jučer navečer vratio u Zagreb i kada je od tasta razumio da je Melita prije dva dana otputovala u Rogatac na ples, on je smjesta pošao u potragu za njom. Odmah je slutio da je taj izlet dogovoren. Putovao je cijelu noć na svojim karucama i malo prije stigao u Rogatac. Prvo mu bijaše da zaviri u plesnu dvoranu, a onda u restauraciju, no Melite ni *njega* nije tamo našao. Potraži restauratera i od njega sazna da je u prvom spratu broj 15 doista odsjela jedna dama iz Zagreba, grofica Armano, da je bila dosta dugo na plesu, ali da je već otišla na počinak. Branimir pojuri u prvi sprat i za čas stajao je pred Melitinom sobom. Pogleda još jednom gore da vidi je li pravi broj. Jest, broj 15!

Uto izađe iz bližnje sobe jedna od sobarica i upita ga dosta neprijazno:

- Koga tražite?

- Je li ovo soba grofice Armano? - (Melita je izvan Hrvatske uvijek putovala pod tim imenom.)

- Jest, ali ona spava.

- Ništa zato, kao njezin muž bit ću slobodan probuditi je. - I rekavši to, pokuca

dosta jako i zovnu je imenom u dva puta:

- Meli! Meli!

Sobarica se ubezeknu, okrenu se i zamače u svoju sobu koju ostavi napol otvorenu. Slutila je da će biti sablazni.

Iz Melitine sobe još se nitko ne odazva.

- Otvori, Meli, ja sam... Branimir! - uze je opet zvati muž.

Branimir prisloni uho na ključanicu i stade prisluškivati. Iznutra čulo se je neko gibanje i razgovor, tih, ali vrlo žestok kao da se rječkaju.

- Nije sama! - reče i problijedi. Osjećao je kako mu noge dršću od silne uzbuđenosti.

- Meli! - poviče on po treći put i pokuca još jače negoli prije.

Nato se otključala vrata, i Melita se na njima pojavi bijesna i razdražena kao lavica. Plamtećim očima i držeći prema mužu ispruženu desnicu kao da mu brani koraknuti naprijed, doviknu mu razjarenim glasom:

- Gospodine, mi smo od ovoga časa rastavljeni... Vi nemate ovdje ništa tražiti. Adieu!

To rekavši, zalupi silovito vratima i opet ih zaključa. Branimir stajaše kao okamenjen... Jedan čas je razmišljao, onda se okrenuo i oborene glave pošao dolje. Idući mimo sobaričine sobe, opazi djevojku s kojom je prije razgovarao i koja je sve čula, te ga sada radoznalo motrila. Opazivši je, Branimir se zaustavi, segnu u džep i stisne joj u ruku banku.

- Izvinite da sam vas uznemirio. Recite mi samo još to tko je kod one gospođe u sobi?

- Natporučnik barun Winter - odgovori sobarica tiha znajući da se o tajni radi.

- Hvala vam, draga moja! - reče Branimir i zakrenu brzo niz stepenice.

Navečer toga istoga dana pobili su se Branimir i Alfred na sablje. Alfred je ranjen na ruci, ne doduše opasno, ali je rana bila takve naravi da nije bio sposoban za daljnju borbu. Vještim kvart-udarcem*rasjekao mu Branimir ispružne mišice na desnoj podlaktici, da nije mogao već sabljom vladati.

Protivnici nisu se izmirili. Alfredova rana zacijeljela je dosta brzo, ali rana kojom je zakrvarilo Branimirovo srce, nije zacijeljela do groba.

Sutradan vratio se Branimir u Zagreb. Drugoga dana ujutro kada je sjedio u svom kabinetu sjetan i zamišljen, trže ga iz njegovih tužnih misli udaranje telefona. Skoči i pristupi k stroju. Grof Slavomir htio je da govori s njim.

- Veseli se sa mnom, dobio sam jutros sina - glasila je grofova poruka iz šestinskoga dvora.

- Čestitam; ali se veseliti ne mogu... ja sam se rastao s mojom ženom...

Takva je eto sudbina ljudska: dok se jednom smrklo drugom svanjava. Jedan sahranjuje sreću svoga života, a drugom se tek rada sunce potpune sreće i zadovoljstva.

XIV.

Melita, rastavljena s mužem i slobodna, otputovala je drugi dan u Budimpeštu. Potražila je odmah generala Zelenkaja. On bijaše umirovljen i već godinu dana udovac, a poslije svoje žene naslijedio je silan imetak, te se je nakanio po drugi put ženiti.

Bio je slatko iznenađen kada je Melita stupila k njemu u sobu.

- Čula sam da se kanite ženiti, pa sam došla da vam se ponudim - govorila ona s koketnom šalom.

- Kako to? - pita on u čudu.

- Ja sam se rastavila s mojim mužem, a sada je na vama red ako ste još moj Seladon*.

General je još uvijek gojio u svom srcu neugasivu ljubav prema Meliti, i on je blagosivao slučaj da je postala slobodna i da može biti njegova. Ona mu je ispričala sav svoj život, uzrok svoje udaje za Branimira, nesretni brak s njime, ali je mudro zamućala zabludu s Alfredom. Za mjesec dana oženio se general Melitom, prešavši skupa s njom na unitarsku vjeru*. Branimir je o toj ženidbi dobio oglasnicu na kojoj je njegova adresa napisana bila Melitinom rukom. To bijaše zadnja njezina osveta njemu.

General je nosio na rukama svoju ženu i mislio da će s njome uživati sretan, blažen život. Ali uz Melitu ne bijaše mu moguće to postići. Ona je već prvo vrijeme braka mislila na stranputice koju su je silno privlačile. Pisala je Alfredu šifrovano pismo kojim ga uvjeravaše da ga još uvijek žarko i nepromjenljivo ljubi, te ga pozvala na sastanak u Budimpeštu. No s Alfredom je grdno nasjela. On joj je povratio njezino pismo i s nekoliko riječi dao joj na

znanje da se je njegovo srce poslije one rogatačke zgode okrenulo posve k Ljubici s kojom sada uživa miran i sretan bračni život pa želi da ga u tom nitko ne smeta.

- Zaboravite na sve što je bilo, kao što sam i ja zaboravio.

Što je Alfred pisao Meliti, bijaše sve istinito. On se je poslije one nemile zgode u Rogatačkoj kiselici skrušio i priznao svoju krivnju strini i Ljubici. Kako je bio čovjek dobra srca, njega je pekla savjest da je njegovom sukrivnjom razvrgnuto jedno porodično ognjište i unesrećen za sav život valjan i pošten čovjek kakav bijaše Branimir. Melita mu se počela duriti. Činila mu se kao krivi dragulj i cvijet bez mirisa. Njegovo srce naginjalo je odsele sve više Ljubici: mirna, ali trajna ljubav naprama svojoj lijepoj i čestitoj ženici uvriježila mu se napokon u srce, a ona je u toj ljubavi svoga muža našla najveću sreću svoga života.

Odgovor Alfredov samo je razdražio Melitu. Uviđala je da je on za nju izgubljen i odlučila da će si taj gubitak inače nadoknaditi. Počela je voditi obijestan, upravo razuzdan život. Tražila je zabavu za zabavom, priređivala u svom stanu gozbe, sijela i koncerte i podržavala ljubavne sveze s mladim kavalirima koji su se otimali za ljubav lijepe velikašice. Zabave u njezinu stanu izvirgavale su se često u prave orgije koje su redovito do zore potrajale. Njezin muž ju je isprva opominjao i odvrćao od toga života, ali uzalud. Ona mu je energično, po svom običaju, izjavila da hoće tako živjeti jer joj samo takav život prija. Ali taj život nije prijaao njezinu mužu. On si je želio miran život, a ne ovako halabučan i neobuzdan, kao što ga je ona vodila; on je ljubio svoju ženu i nije mu moglo biti po čudi da ona ima tolike poklonike od kojih je ona neke bez zazora odlikovala svojom osobitom pažnjom. General je postao napokon i ljubomorani i sada je nastao vrlo nesnosan odnošaj među njim i Melitom. Postao je sjetan i osjećao se nesretnim, pa je često s tugom u srcu pomišljao na svoju prvu čestitu ženu.

- Nema sumnje da me sada Bog kazni za ono što sam njoj skrivio - znao je često, razmišljajući o svojoj sudbini, uzdahnuti.

U časovima ogorčenja bio je spreman da se rastane s Melitom, da je progna od sebe, ali se je poslije opet predomislio. Nesretnik ljubio ju je strastveno i činilo mu se da je ne bi mogao pregorjeti... Melita je to znala i živjela vazda jednako po svojoj neograničenoj volji, a on se je jedio, grizao, prepirao se s njom, ali uzalud. Osjetljivost živaca bivala je u nje iz dana u dan sve veća, tako da su se liječnici pobojali za njezino zdravlje. Bila je razdražljiva do skrajnosti, a to stanje postalo je u nje trajnim. Po savjetu liječnika morala je poći u alpinsko jedno lječilište da se liječi mrzлом vodom, no to joj nije pomoglo. Vratila se s pogoršanim zdravljem kući i počela opet živjeti starim

načinom.

Bilo je baš dva mjeseca poslije njezina povratka iz lječilišta, kada je Branimir, desivši se u nekom svojem poslu u Budimpešti, prisustvovao jesenskoj utrci u Alagu. Bio je tu na okupu cvijet mađarskoga boljarstva i novčarskoga svijeta. U jednoj loži, u prvom redu opazi on Melitu iza koje je stajao njezin muž ozbiljna, mrka lica, dočim je uz nju sjedio neki mladi velikaš s kojim se je Meli vrlo živahno razgovarala. Ona je začudo ojačala u to vrijeme što je nije vidio, i postala pravom junonskom ljepotom*.

Branimir je sjedio u drugom redu gledalaca, upravo na uglu, i ravnodušno motrio gospodsku utrku. Uto se javi u njegovoj neposrednoj blizini dobro mu poznati glas:

- Ah, to iznenađenje... ti si ovdje, Branimire! - Branimir se obazre i vidje uza se svoga tasta koji se je uspeo do sjedala njegova. Grof je dobro izgledao, a crno bojadisane vlasi i brkovi davali su mu mlađi izgled. Branimir se srdačno pozdravi sa grofom koji mu je kraj svih poroka bio uvijek simpatičan.

- Često mislim na te, dragi sinko, i na milog unuka - uze govoriti grof držeći za ruku Branimira do koga bješe sjeo. - Više puta sam vrlo zle volje, a kadšto mi dođe da bih se rasplakati mogao... Bojim se radi moje kćeri... Njezini su živci skroz rastrojeni, a ona neće da se liječi... A što je najžalosnije, Meli si je sama kriva. Valjda si čuo kako ona živi... To mora dovesti do katastrofe... Njezin muž je nezadovoljan, a ona neće da sluša njegovih savjeta... Bojim se, bojim za nju.

- Živate li u zajednici? - upita Branimir hladno.

- O ne, ja živim kao stari garçon* za se... Elza vodi naše malo kućanstvo. Našla me je tu u Budimpešti, a jer sirota nije imala mjesta, ja sam je uzeo k sebi. To je prava sreća za me... Ona me izvrsno neguje i u redu drži... Zlata vrijedno djevojče!

Mjesec dana poslije toga razgovora dobije Branimir list od grofa gdje mu javlja da je Melita sišla s uma. Neprestana uzbuđenost, ljubovanja, sekt i orgijske, besnene noći bijahu uzrokom da je u ujedanput počela mahnuti. Nije preostalo ino nego je otpraviti u ludnicu. Psihijatri izjaviše da je njezino stanje neizlječivo.

1899.